

REVISION AF OPHAVSRETSLOVGIVNINGEN

ex. 2

SLUTBETÆNKNING
*fra udvalget vedrørende revision af
ophavsretslovgivningen*

BETÆNKNING NR 1197
KØBENHAVN 1990

Publikationen kan købes i boghandelen eller hos

Statens Informationstjeneste
Postboks 1103, 1009 København K.
Telefon 33 92 92 28 - Postgirokonto nr. 1 09 14 25.

Ved fremsendelse af check eller ved indbetaling
på giro til Statens Informationstjeneste
undgås ekspeditionsgebyr.

På forsiden er trykt det internationale symbol for ophavsret, Copyright-tegnet. Det har i vore dage kun beskeden praktisk betydning, men det benyttes som symbol på retsbeskyttelsen af den selvstændigt skabende åndsvirksomhed.

trykt på genbrugspapir

ISBN 87-503-8430-9

Stougaard Jensen/København

Ka 00-70-bet.

INDHOLD

FORORD	7
SAMMENDRAG	10
1. INDSKRÆNKNINGER I OPHAVSRETTE	13
1.1. Indledning	13
1.2. Udvalgets hidtidige overvejelser	13
1.3. Regler om fri udnyttelse	16
1.4. Regler om tvangslicens	25
1.5. Regler om aftalelicens	30
1.6. Licenssystemernes nærmere indhold	31
1.6.1. Tvangslicensnævnet	31
1.6.2. Anmeldelses- og betalingspligten	34
1.6.3. Aftalelicens med voldgift	36
1.6.4. Mægling ved aftalelicens	37
1.7. Redaktionen af kapitel 2	39
2. OVERDRAGELSE AF OPHAVSRETTIGHEDER	41
2.1. Indledning	41
2.2. Oversigt	42
2.3. Udvalgets generelle overvejelser	44
2.4. Ophavsrettens overgang ved arv og kreditorforfølgning	48
3. RETTIGHEDER TIL FILM	51
3.1. Indledning	51
3.2. Kontraktspraksis	52
3.3. Bernerkonventionen	53
3.4. Gældende dansk ret	55
3.5. Fremmed ret	58
3.5.1. De nordiske lande	58
3.5.2. Vesttyskland	59
3.5.3. Storbritannien	61
3.5.4. Frankrig	61
3.6. Overvejelser om revision af bestemmelsen	62

4. OPHAVSRET I ANSÆTTELSESFORHOLD	66
4.1. Indledning	66
4.2. Gældende ret	67
4.2.1. Lovgivning og litteratur m.v.	67
4.2.2. Retspraksis	70
4.2.3. Specielt om de ideelle rettigheder	71
4.3. De arbejds- og ansættelsesretlige regler	73
4.4. Udenlandsk ret	76
4.4.1. Engelsk ret	76
4.4.2. USA's ret	77
4.4.3. Hollandsk ret	78
4.4.4. Vesttysk ret	79
4.4.5. Reglerne i de øvrige nordiske lande	79
4.4.6. Bernerkonventionen og drøftelser i internationale organisationer	81
4.5. Overenskomstbestemmelser på området	85
4.6. Udvalgets overvejelser	89
5. UDVALGETS UDKAST TIL LOVBESTEMMELSER	95
6. BEMÆRKNINGER TIL DE ENKELTE BESTEMMELSER_____	119
6.1. §§ 1-10, ophavsrettens genstand og indhold	119
6.2. § 11, almindelige bestemmelser om lånereglerne	122
6.3. § 12, privatkopiering	124
6.4. § 13, kopiering af edb-programmer	126
6.5. § 14 fotokopiering m.v. i skoler	127
6.6. § 15, båndoptagelse i skoler	127
6.7. § 16, kopiering i erhvervslivet m.v.	131
6.8. § 17, kopiering til handicappede	132
6.9. § 18, optagelser i institutioner	141
6.10. § 19, kopiering i biblioteker m.v.	146
6.11. § 20, spredningsregler	154
6.12. § 21, visningsregler	160
6.13. § 22, særregler om bygninger m.v.	162
6.14. § 23, citatreglen	163
6.15. § 24, gengivelse af kunstværker	177
6.16. § 25, fri fremførelse af værker	180
6.17. § 26, undervisningsantologier	184

6.18. § 27, offentlige forhandlinger m.v.	185
6.19. § 28, aktindsigt	186
6.20. § 29, udsendelse i radio og TV.	187
6.21. § 30, radiofoniers optagelser.	195
6.22. § 31, kabelfordeling af radio og TV.	202
6.23. §§ 32-34, særlige vederlagsregler.	203
6.24. § 35, tvangslicensregler.	205
6.25. §§ 36-38, aftalelicensregler.	210
6.26. §§ 39-40, mægling ved aftalelicens.	213
6.27. § 41, overdragelighed m.v.	217
6.28. § 42, aftalefortolkning og tilbagefald.	222
6.29. § 43, afregning og kontrol.	229
6.30. § 44, filmatiseringsaftaler.	230
6.31. § 45, aftaler om edb-programmer.	232
6.32. § 46, ansattes ophavsret	233 V "
6.33. § 47, bestilte fotografier.	237
6.34. §§ 48-49, arv og kreditorfølgning	238
6.35. §§ 50-51, ophavsrettens gyldighedstid	239
6.36. §§ 52-55, beskyttelse af udøvende kunstnere m.fl	239
6.37. § 56, fotografier.	241
6.38. §§ 57-58, kataloger m.v. og pressemeddelelser.	242
6.39. §§ 59-62, forskellige bestemmelser.	243
6.40. §§ 63-71, retshåndhævelse.	244
6.41. §§ 72-78, lovens rækkevidde.	247
Bilag 1: Ole Hasselbalch: De arbejds- og ansættelsesretlige regler.	250
Bilag 2: Model Provisions for National Laws on Employed Authors.	255
Bilag 3: Resolution om 'Original Prints'.	257
Bilag 4: Ophavsretsloven	258
Bilag 5: Fotografiloven	270

FORORD

Udvalget vedrørende revision af ophavsretslovgivningen blev nedsat af ministeren for kulturelle anliggender i maj 1976. Udvalget fik til opgave at foretage en gennemgang af lovgivningen om ophavsret, dvs. loven om ophavsret til litterære og kunstneriske værker og loven om retten til fotografiske billeder, samt at fremkomme med de forslag til ændringer i denne lovgivning, som skønnes påkrævede eller ønskelige, navnlig under hensyn til den teknologiske udvikling og den øvrige samfundsudvikling, der har fundet sted siden lovenes vedtagelse i 1961.

Udvalget har hidtil afgivet syv delbetænkninger:

- 1) Licenskonstruktioner og fotokopiering, betænkning 912/1981
- 2) Båndafgifter — sanktioner — påtale, betænkning 944/1982
- 3) Beskyttelse af kunstneriske præstationer, betænkning 962/1982
- 4) Film- og videogramspørgsmål, betænkning 1000/1984
- 5) Ophavsretligt biblioteksvederlag, betænkning 1038/1985
- 6) Billedret, betænkning 1063/1986
- 7) Ophavsret og edb, betænkning 1064/1986

For nærmere oplysninger om udvalgets tidligere arbejde henvises til disse betænkningers forord.

Med afgivelsen af nærværende betænkning har udvalget afsluttet sit arbejde.

Udvalget har ved afslutningen følgende sammensætning:

Professor, dr. jur. Mogens Koktvedgaard (formand)
Forhenværende direktør i Danmarks Radio Erik Carlsen
Advokat, professor, dr. jur. Claus Gulmann
Advokat Bjørn Høberg-Petersen
Kontorchef i Danmarks Radio Britta Kümmel
Adm. direktør Fl. Leth-Larsen (Danske Dagblades Forening)
Advokat Jytte Lindgård
Advokat Erik Mohr Mersing (Den danske Forlæggerforening)
Ekspeditionssekretær i Undervisningsministeriet Erik Metz
Grafikeren Vera Myhre (Akademirådet)
Kulturministeriets konsulent i medieret J. Nørup-Nielsen
Lektor Jens Pedersen (Dansk Folkeoplysnings Samråd)
Administrationschef Anne Louise Schelin
Landsretssagfører Jan Schultz-Lorentzen

Førstebibliotekar Niels Erik Wille (Fællesudvalget for folkebiblioteker og forskningsbiblioteker)

Udvalgets sekretær er underdirektør i KODA, lic. jur. Jørgen Blomqvist.

Medlemmerne Claus Gulmann, Bjørn Høberg-Petersen, Jytte Lindgård, Anne Louise Schelin og Jan Schultz-Lorentzen udgør sammen forretningsudvalget i de ophavsretlige organisationers samarbejdsforum, Kassetteudvalget. Disse medlemmer repræsenterer i fællesskab samtlige de 27 organisationer, som indgår i dette udvalg.

Udvalgets arbejde er sket i nær kontakt med de tilsvarende udvalg i Finland, Norge og Sverige. Formænd og sekretærer i de nordiske udvalg har jævnligt holdt møder, hvor de aktuelle lovgivningsspørgsmål har været forhandlet. Møderne har i perioder været fulgt af en islandsk og — efter det norske udvalgs ophør i 1988 — af en norsk observatør. Også en række af de i denne delbetænkning behandlede spørgsmål har været drøftet ved disse møder, herunder især revisionen af lovens kapitel 2. Ved afslutningen af nærværende betænkning har arbejdet i de øvrige udvalg dog ikke været så vidt fremskredent, at det har været muligt at redegøre herfor.

Udvalget har valgt at afslutte arbejdet uden at foretage en detaljeret drøftelse af samtlige bestemmelser i lovgivningen om ophavsret. Det har været udvalgets opfattelse, at en række af de grundlæggende bestemmelser i loven, herunder navnlig reglerne i ophavsretslovens kapitel 1, kun bør ændres, hvis der består påtrængende behov herfor. Dette skyldes, at en væsentlig del af retsudviklingen på dette område, herunder f.eks. fastlæggelsen af hvad der omfattes af ophavsretslovens værksbegreb i § 1, nødvendigvis må ske i retspraksis. Denne udvikling bør så vidt muligt kunne ske uforstyrret over en længere årrække, hvorved domstolene i øvrigt også vil kunne lade udviklingen påvirke af den tekniske og samfundsmæssige udvikling.

Ved vedtagelsen af nærværende slutbetænkning har udvalget ialt afholdt 129 møder.

København, den 5. marts 1990

Erik Carlsen
Mogens Koktvedgaard
(formand)
Jytte Lindgård

Claus Gulmann
Britta Kümmel
Erik Mohr Mersing

Bjørn Høberg-Petersen
Fl. Leth-Larsen
Erik Metz

Vera Myhre
Anne Louise Schelin

J. Nørup-Nielsen
Jan Schultz-Lorentzen

Jens Pedersen
Niels Erik Wille

/J. Blomqvist

SAMMENDRAG

Den foreliggende betænkning er udvalgets slutbetænkning. I modsætning til udvalgets tidligere betænkninger, som koncentrerede sig om bestemte emner eller emnekredse, indeholder betænkningen en generel gennemgang af lovens 2. og 3. kapitel. Kapitel 2 indeholder de såkaldte låneregler, dvs. regler hvorefter den ophavsretlige beskyttelse viger i større eller mindre omfang på grund af praktiske, samfundsmæssige, sociale, kulturelle eller andre hensyn. I kapitel 3 opstiller loven nærmere regler om ophavsrettens overgang, det være sig ved overdragelse, kreditorforfølgning eller arv.

Kapitel 2 indeholder et stort antal regler, som indholdsmæssigt er meget detaljerede. Udvalgets gennemgang heraf har været tilsvarende minutiøs. Gennemgangen har derfor givet anledning til en fuldstændig genskrivning af kapitlet, som bl.a. er præget af udvalgets ønske om at lette brugen af kapitlet dels gennem indførelsen af underrubrikker, dels ved en redaktionel omgruppering af de enkelte bestemmelser.

En række bestemmelser foreslås dog videreført i alt væsentligt i uændret form. Navnlig bør her nævnes hovedreglerne om spredning og visning af udgivne værkseksemplarer i forslagens §§ 20-21 (de nugældende §§ 23 og 25) samt citatreglen i forslagens § 23 (den nugældende § 14). Et flertal i udvalget ønsker at justere den sidstnævnte bestemmelses ordlyd, hvilket et mindretal afviser, men i væsentligt omfang har der i udvalget været enighed om den detaljerede gennemgang af gældende ret.

Udvalgets — eller dets flertals — forslag indeholder i øvrigt en række nye regler, som på forskellig måde letter anvendelsen af beskyttede værker og præstationer. Der kan bl.a. nævnes følgende forslag:

Adgangen til at fremstille særlige værkseksemplarer til handicappede, der for tiden omfatter bøger i blindeskrift og lydbøger, foreslås i § 17 udvidet til at omfatte alle former for eksemplarer. Eksempelvis kan nævnes videooptagelser til hørehæmmede og lagring af værker på edb til synshæmmede. Udvalget foreslår til gengæld, at der indføres en aftalelicens for andre eksemplartyper end bøger i blindeskrift, således at der gives rettighedshaverne en mulighed for at forhandle med brugerne om de nærmere vilkår herfor. For at sikre udnyttelsen mest muligt foreslås en aftalelicens, som vil udstrække en kollektiv aftale til også at omfatte rettighedshavere, der ikke er medlemmer af de organisationer, som slutter aftalen, kombineret med tvungen mægling for det tilfælde, at de nødvendige aftaler ikke indgås.

Der foreslås i § 18 indført regler, som gør det muligt for plejehjem, sygehuse og andre døgninstitutioner inden for social- og sundhedsområdet og fængsler at optage radio- og fjernsynsudsendelser på bånd, så de kan vises tidsforskudt for de pågældende brugere af institutionerne.

Der åbnes i § 19 mulighed for at biblioteker, arkiver m.v. kan kopiere lyd- og billedoptagelser m.v. i bevaringsøjemed. Hidtil har man alene kunnet foretage sådanne optagelser ved hjælp af fotografering og fotokopiering.

Modsat går udvalget — eller dets flertal — i en række tilfælde ind for, at eksisterende begrænsninger i den ophavsretlige beskyttelse afskaffes eller præciseres. Som eksempel kan nævnes den hidtidige regel i § 20 d, hvorefter et værk frit kan fremføres ved lejligheder, hvor den eller de optrædende medvirker gratis, og hvor øjemedet er velgørende, folkeoplysende eller almennyttigt. Udvalget har ikke fundet det rimeligt, at ophavsmændene skal stille deres værker gratis til rådighed, når f.eks. dem, der medvirker ved arrangementets praktiske gennemførelse, kan tage sig betalt herfor. Udvalget foreslår derfor, at bestemmelsen udgår af loven.

Endvidere kan nævnes, at udvalget ikke finder, at man bør opretholde de hidtidige regler, hvorefter fremførelse af musik ved gudstjenester kan ske frit (den hidtidige § 20 a) samt reglen om tvangslicens for optagelse af værker i antologier til gudstjenestebrug (den hidtidige § 16). Udvalget lægger herved bl.a. vægt på, at den frie fremførelsesret stiller netop de ophavsmænd, som laver kirkelig musik, urimeligt ringe. Endvidere peges på, at der for ophavsmanden af ideelle grunde kan være særligt behov for at kunne afslå optagelsen af hans værk i den ene eller den anden salmebog. For begge problemstillinger vedkommende påpeges i øvrigt, at den praktiske betydning er beskeden, i og med at hovedparten af de værker, som anvendes under gudstjenester, ikke længere er ophavsretligt beskyttet.

Udvalget foreslår en modernisering og systematisering af de generelle regler, som gælder for henholdsvis aftalelicens og tvangslicens. Med hensyn til lovens aftalelicensbestemmelser (dvs. lovregler, som udstrækker virkningen af kollektive overenskomster til rettighedshavere, der står uden for de aftalesluttende organisationer) foreslår udvalget — eller dets flertal — for det første, at sådanne regler tages i anvendelse i væsentligt flere tilfælde end hidtil. Endvidere foreslår udvalget en redaktionel omgruppering af bestemmelserne, hvorved en højere grad af overskuelighed søges opnået.

Hvad angår tvangslicenser (dvs. lovregler, som gør det muligt at foretage en nærmere fastsat brug af værker uden rettighedshavernes samtykke, men mod betaling af et vederlag) foreslår udvalget — eller dets flertal — modsat,

at antallet af sådanne bestemmelser begrænses. Endvidere foreslår udvalget, at de hidtidige regler suppleres med bestemmelser, som forpligter brugerne til at underrette rettighedshaverne eller deres organisationer, således at disse ikke unddrages det vederlag, som de har krav på. For det tilfælde, at brugere ikke ønsker eller ikke evner at betale for udnyttelsen, foreslår udvalget, at der under visse betingelser åbnes mulighed for at standse udnyttelsen.

Med hensyn til *kapitel 3* foreslår udvalget en væsentlig omstrukturering, således at der lægges større vægt på de generelle regler og mindre vægt på den detaljerede regulering af enkelte kontraktstyper, som hidtil har præget denne del af ophavsretsloven. Et flertal foreslår således, at der gennemføres regler, der ikke kan fraviges ved aftale, og som i et vist omfang beskytter ophavsmændene og de udøvende kunstnere mod uoverskueligt formulerede, brede rettighedsoverdragelser. Disse regler tilsigter endvidere at beskytte mod den situation, at der efter en rettighedsoverdragelse ikke sker nogen udnyttelse af værket eller præstationen.

Endvidere foreslås ufravigelige regler, som sikrer ophavsmændene rimelige oplysninger og kontrolmuligheder i forbindelse med afregning af royalties, dvs. løbende honorering, sat i forhold til værkets udnyttelse.

Udvalget fremkommer endelig med to forslag, et flertals- og et mindretalsforslag, til lovregel om ophavsrettens overgang i ansættelsesforhold. Denne problemstilling har meget stor praktisk betydning, idet stadig større dele af kunstindustrien, medieverdenen og underholdningsindustrien betjener sig af ophavsmænd og udøvende kunstnere, som er fastansatte. En løsning af disse problemer er hidtil kun gennemført for så vidt angår fastansatte ophavsmænd til edb-programmer, og en generel løsning har været drøftet i en længere årrække.

Betænkningen indeholder endelig et konsolideret lovudkast, der sammenstiller alle de forslag vedrørende forskellige dele af loven, som udvalget — eller dets forskellige flertal — har fremsat i nærværende betænkning og i de syv foregående delbetænkninger.

1. INDSKRÆNKNINGER I OPHAVSRETTE

1.1. Indledning

Ophavsretslovgivningen bygger på det grundprincip, at den, der har frembragt eller skabt beskyttede værker eller præstationer, udstyres med en eneret hertil, bl.a. med benblik på den økonomiske udnyttelse. Dette princip fastholdes så vidt muligt på alle områder, hvor udnyttelsen af værkerne og præstationerne har betydning i henseende til at sikre ophavsmændene m.fl. et økonomisk udbytte ved deres skabende og lignende virksomhed.

Det er imidlertid hverken muligt eller ønskeligt at gøre disse enerettigheder ubegrænsede. På en række vigtige områder er det nødvendigt at afveje rettighederhavernes interesser i en stærk og effektiv beskyttelse overfor andre, almene interesser. En sådan afvejning kan retsteknisk gennemføres på flere måder. Man kan således beskrive rettighederne med visse begrænsninger, således at de som udgangspunkt kun omfatter den udnyttelse af værket, som finder sted i forhold til almenheden. Der er derfor ikke nogen rettigheder til de pågældende udnyttelsesformer, hvis de sker i rent private kredse. Den anden mulighed, som er valgt med hensyn til eneretten til eksemplarfremstilling i § 2, er at hjemle en helt generel eneret. Denne må da i fornødent omfang modificeres gennem udtrykkelige regler herom. For så vidt angår eksemplarfremstillingen i private sammenhænge kan således henvises til reglen i OL § 11.

Ophavsretslovens bestemmelser om indskrænkninger i rettighederne er optaget i kapitel 2, der omfatter §§ 11-26. Reglerne er formuleret således, at de efter deres indhold direkte gælder for de egentlige ophavsrettigheder, som er hjemlet i OL §§ 2 og 3. Hertil kommer, at en række af reglerne ved hjælp af henvisninger også får gyldighed i forhold til de såkaldt nærtstående rettigheder, som hjemles i lovens kapitel 5.

1.2. Udvalgets hidtidige overvejelser

Under udvalgets hidtidige arbejde har man flere gange berørt problemer og enkeltregler i — eller med tilknytning til — lovens kapitel 2. I denne forbindelse må først og fremmest nævnes overvejelserne i udvalgets 1. delbetænkning, Licenskonstruktioner og fotokopiering, bet. 912/1981. I denne

betænkning drøftede udvalget problemerne ved den såkaldte masseudnyttelse af beskyttede værker og præstationer. Herved tænkte man på de situationer, hvor det faktiske eller det ønskede forbrug af værker er så stort og differentieret, at en individuel erhvervelse af de fornødne rettigheder i praksis er umulig eller i hvert fald er forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder.

I den generelle del af udvalgets overvejelser i den nævnte betænkning behandlede navnlig tre forskellige retlige konstruktioner, som er lovens udgangspunkt. De drøftede konstruktioner er: *Fri udnyttelse*, hvilket vil sige, at brugen kan finde sted uden tilladelse og uden nogen vederlagsret for rettighedshaverne; *tvangslicens*, hvilket vil sige, at brugen kan finde sted uden tilladelse, men at rettighedshaverne dog har ret til vederlag, og *aftalelicens*, som betyder, at bestemmelserne i en aftale mellem brugerne og de repræsentative organisationer tillige får virkning for de uorganiserede rettighedshavere. Fordele og ulemper ved disse konstruktioner drøftedes sammen med deres forenelighed med de ophavsrestlige konventioner, jfr. bet. 912, s. 31-44.1 afsnit 1.3-1.6 nedenfor vil hovedpunkterne i udvalgets overvejelser blive refereret i det fornødne omfang.

Et flertal i udvalget nåede frem til den konklusion, at **aftalelicens**-bestemmelser under forskellige forudsætninger frembyder betydelige fordele af beskyttelsesmæssig og administrativ karakter med hensyn til løsningen af problemerne vedrørende masseudnyttelse af beskyttede værker m.v. Man fandt således, at de udgør et afbalanceret kompromis mellem brugernes ønsker om den lettest mulige adgang til at udnytte de eksisterende værker og rettighedshavernes interesser i at beherske værksudnyttelsen totalt. Regler om tvangslicens fandt flertallet kun bør indføres på områder, hvor aftalebaserede løsninger ikke er praktikable, eller på områder, hvor der er en samfundsmæssig og almen kulturpolitisk interesse i, at adgangen til at benytte værker ikke begrænses eller blokeres. Afgørelsen af, hvilket system der er at foretrække, må bero på en konkret afvejning af samtlige omstændigheder på de forskellige områder, hvor spørgsmålet opstår. Et mindretal i udvalget var betænkeligt ved at drage så generelle konklusioner på daværende tidspunkt. Mindretallet var i øvrigt enig med flertallet i, at aftalelicenssystemer kan frembyde et afbalanceret kompromis mellem parternes interesser, men man pegede dog også på, at der kan være visse ulemper forbundet med sådanne systemer.

På et enkelt område førte udvalget disse overvejelser frem til konkrete forslag, nemlig spørgsmålene om fotokopiering i og udenfor undervisningsvirksomhed. Udvalgets forslag om indførelse af en aftalelicens for fotokopiering i undervisningsvirksomhed blev gennemført ved lov nr. 274 af 6. juni

1985 om ændring af ophavsretsloven. Derimod er udvalgsflertallets tilsvarende forslag til en aftalelicens for kopiering af fagmæssige artikler m.v. i aviser og tidsskrifter hos offentlige myndigheder, private sammenslutninger og hos erhvervsdrivende ikke ført ud i livet.

Der er endvidere af udvalget — eller af flertal i udvalget — fremsat forslag om ændring af følgende bestemmelser i den gældende ophavsretslov: § 11 om fremstilling af eksemplarer til privat brug (bet. 912, s. 117, og bet. 1063/1986, Billedret, s. 37 f). § 13 om ændring af bygningsværker m.v. (bet. 1063, s. 38). § 17 om optagelse af radio- og fjernsynsudsendelser i undervisningsvirksomhed (bet. 1000/1984, Film- og videogramspørgsmål, s. 99 ff). § 23 om viderespredning af udgivne værkseksemplarer (bet. 1000, s. 101, bet. 1038/1985, Ophavsretligt biblioteksvederlag, s. 66 f, og bet. 1064/1986, Ophavsret og edb, s. 85). Endelig har man overvejet forskellige ændringer i lovens kapitel 2 som en konsekvens af en eventuel inkorporering af fotografi-beskyttelsen i ophavsretsloven, foreslået af et flertal i udvalget (bet. 1063, s. 66 ff), og man har foreslået ændringer i kapitlet i forbindelse med overvejelserne om indførelse af en følgeret for billedkunstnere og indførelse af en vederlagsret for disse ved udstilling af deres værker (bet. 1063, s. 123 og s. 144 f). Nogle af de foreslåede ændringer er gennemført ved lov nr. 378 af 7. juni 1989. Ved denne lov gennemførtes således visse af udvalgets forslag vedrørende edb. I forbindelse hermed blev der indføjet en ny regulering af reglerne om kopiering til privat brug for så vidt angår edb-programmer samt dele af en af udvalget foreslået reform af reglerne om, i hvilket omfang der må benyttes fremmed medhjælp ved kopieringen. Endvidere gennemførtes de af udvalgets flertal stillede forslag vedrørende viderespredning af udgivne eksemplarer af filmværker og edb-programmer. Endelig gennemførtes en følgeret for billedkunstnere, som i alt væsentligt er baseret på udvalgsflertallets forslag.

De herved gennemførte lovændringer er medtaget i nærværende betænkning i den endeligt vedtagne form, bortset fra visse enkelte tilfælde, hvor redaktionelle ændringer er nødvendiggjort af andre forslag, som stilles i denne betænkning.

I de følgende afsnit 1.3-1.5 drøftes spørgsmålene om valg af licenskonstruktioner m.v. i forhold til de enkelte bestemmelser i lovens kapitel 2. I denne forbindelse vil det tillige blive overvejet, om enkelte bestemmelser helt kan udgå, så lovens almindelige enerettigheder kommer til at gælde på de pågældende områder. I afsnit 1.6 drøftes nogle spørgsmål vedrørende de

forskellige licenskonstruktioners tilrettelæggelse. Endelig drøftes i afsnit 1.7 kapitlets almindelige systematik og redaktion. Udvalgets lovudkast findes i afsnit 5. Enkeltspørgsmål vedrørende de forskellige bestemmelser drøftes i bemærkningerne til lovudkastet i afsnit 6.

1.3. Regler om fri udnyttelse

Regler om fri udnyttelse af beskyttede værker og præstationer er den mest indgribende form for indskrænkning i ophavsrettighederne. Den indebærer således, at rettighedshaveren ikke skal spørges om tilladelse til den pågældende udnyttelse, og han har således ingen mulighed for at hindre den. Desuden afskæres rettighedshaveren fra enhver ret til at kræve et vederlag for udnyttelsen. Sådanne regler kan være velbegrundede i visse tilfælde, men det må herved forudsættes, at der gør sig større behov gældende for udnyttelsen af værket m.v.

Reglerne i § 11 om eksemplarfremsstilling til privat brug har som nævnt tidligere været indgående drøftet i udvalget, og de skal derfor ikke uddybes nærmere her.

Reglen i § 12 om affotografering i arkiver, biblioteker og museer er en bemyndigelsesregel, hvorefter der ved kgl. anordning kan fastsættes nærmere regler om denne eksemplarfremsstilling. Dette er sket ved anordning nr. 272 af 21. juli 1962 om arkivers, bibliotekers og museers adgang til at fremstille eksemplarer af litterære og kunstneriske værker m.v. ved fotografering.

Det er givet, at en meget betydelig del af den eksemplarfremsstilling, som sker i arkiver, museer og biblioteker, er uden ophavsretlig interesse, idet den vedrører værker, hvis ophavsretlige beskyttelse er udløbet. Ser man imidlertid på de beskyttede værker, kan det som udgangspunkt konstateres, at der er særdeles gode grunde, der taler for, at i hvert fald en vis kopiering må kunne ske frit i de nævnte institutioner. Det gælder først og fremmest kopiering i beskyttelsesøjemed. Det er en vigtig samfundsmæssig opgave, som er betroet disse institutioner, at bevare vidnesbyrd for eftertiden om det nutidige kulturelle og økonomiske liv. Hvor kopiering af værker er fornøden, for at denne opgave kan løses på tilfredsstillende måde, bør ophavsretlige regler ikke været til hinder herfor. Der synes heller ikke at være behov for at indføre regler om vederlagsrettigheder, da rettighedshaverne ikke kan antages at blive generet på nogen måde af en sådan kopiering. Tværtimod vil den oftest også være til deres egen fordel.

Ser man på kopiering i andet øjemed, det være sig med henblik på komplettering af defekte værkseksemplarer eller med henblik på fremskaffelse af værker til udlån, som det pågældende bibliotek ikke selv er i besiddelse af (interurbanlån), er billedet knap så entydigt. Man kan her sige, at spørgsmålet, om der skal ydes vederlag eller eventuelt indgås aftale om **eksemplar**fremstillingen, må afhænge af, i hvilket omfang denne eksemplarfremstilling kan finde sted og til hvilke formål. Drejer det sig kun om kopiering i beskeden omfang, vil en regel om fri udnyttelse kunne forsvares, hvorimod ønsker om en mere vidtgående kopieringsadgang efter udvalgets opfattelse alene bør imødekommes gennem aftalelicens.

I denne forbindelse er også en eventuel udvidelse af reglens område til at omfatte kopiering af audiovisuelle media og edb-programmer m.v. af betydning. Med hensyn til sådanne udvidelser er det udvalgets opfattelse, at det ville være overvejende betænkeligt at skabe hjemmel for en vidtgående kopieringsadgang alene mod vederlagsbetaling. Der bør derfor fortsat alene være en relativt snæver kopieringsadgang for de nævnte institutioner (arkiver, biblioteker og museer). Til gengæld bør den tilladte kopiering fortsat være vederlagsfri. Spørgsmålet om audiovisuelle media vedrører bl.a. arkivering af Danmarks Radios udsendelser. Herom henvises til bet. 785/1976 om bevarelse m.v. af radio- og TV-udsendelser, afgivet af en af Statsministeriet nedsat udvalg, og Mediekommissionens overvejelser i bet. 1029/1985 om dansk mediepolitik, s. 199 ff. Jfr. også drøftelserne vedr. § 22, stk. 3 og 4, nedenfor.

Spørgsmålene om fremstilling af eksemplarer af værker er internationalt reguleret i flere af Bernerkonventionens bestemmelser. I Art. 9, stk. 1, som blev indført ved revisionerne af konventionen i 1967 og 1971, fastslås hovedreglen om, at der skal gives ophavsmændene eneret til at tillade reproduktion af deres værker på enhver måde eller i enhver form. Denne regel **modificere**des dog i stk. 2, som gør det muligt at opstille undtagelser i visse særlige tilfælde, under forudsætning af at en sådan reproduktion ikke på skadelig måde påvirker den normale udnyttelse af værket og ikke på urimelig måde gør indgreb i ophavsmandens legitime interesser. I øvrigt findes der også andre bestemmelser i konventionen, som tillader en vis eksemplarfremstilling. Det gælder således bl.a. Art. 10, stk. 1, om citat, Art. 10, stk. 2, om brug af værker som illustration ved undervisning samt Art. 11 bis, stk. 3, der omhandler optagelse og bevaring af værker, som udsendes i radio eller TV. Det er et fortolkningsspørgsmål, i hvilket omfang reglen i Art. 9, stk. 2, muliggør opbevaring af radio- og fjernsynsudsendelser, som sker uden at de specielle

betingelser vedrørende de såkaldte efemære optagelser i Art. 11 bis, stk. 3, er opfyldt.

Reglen i § 13 om ændring af bygninger og brugsgenstande har udvalget som tidligere nævnt drøftet i bet. 1063, s. 30 ff. Regler om vederlagsrettigheder vil ikke tjene noget formål i denne forbindelse, hvor der først og fremmest er tale om regulering af ideelt prægede rettigheder, og der bør derfor næppe foreslås ændringer for så vidt angår vederlagsspørgsmålet.

Citatreglen i § 14 er en meget vigtig undtagelse fra de ophavsretlige enerettigheder. I et samfund som det danske, hvor en fri offentlig debat har en høj prioritet, ville det være ødelæggende, hvis ophavsretten hindrede spredning af autentiske informationer om, hvad der i forskellige sammenhænge tilkendegives offentligt. Der bør derfor fortsat være adgang til at citere — med de nærmere begrænsninger, som fastsættes i loven — uden rettighedshaverens samtykke og uden vederlagsrettigheder. Vedrørende reglens formulering henvises til bemærkningerne til lovudkastet.

Reportagereglen i § 15 må ses i sammenhæng med adgangen til at citere. I nyhedsformidlingen, som sker gennem presse, radio og fjernsyn, vil der regelmæssigt være behov for at afbilde kunstværker eller i øvrigt at gengive andre værkstyper, som på den ene eller den anden måde har tilknytning til dagsbegivenhederne, eller som måske direkte indgår i begivenhederne. Muligheden herfor sikres dels gennem § 15, dels gennem § 21, der omfatter alle værkstyper, og endelig gennem § 25, *stk. 1, 2. punktum, og stk. 2*. Der bør efter udvalgets opfattelse fortsat være adgang til vederlagsfrit af afbilde eller gengive værker i det omfang, det er et naturligt led i nyhedsformidlingen. Kun hvis reglerne udvides, så adgangen kommer til at omfatte mere vidtgående brug af værkerne, vil vederlagsregler komme på tale. Formålet med den vederlagsfri udnyttelsesadgang er ikke at forsyne pressen, radio og TV med værker til illustration i al almindelighed, men alene at sikre adgangen til en veldokumenteret formidling af nyheder og tilsvarende oplysninger om det politiske og kulturelle liv. På disse områder er der navnlig grund til at tage hensyn til, at moderne nyhedsformidling oftest sker under et betydeligt tidspres, hvilket gør det praktisk umuligt altid at indhente de tilladelser, som ellers ville være fornødne. Samtidig ville vederlagsordninger blive uforholdsmæssigt kostbare at administrere, ikke mindst set i forhold til det begrænsede provenu, som ville opstå på grundlag af en så spredt udnyttelse, som der her er tale om.

Reglerne i § 17 om optagelse af undervisningsudsendelser i radio og fjernsyn i undervisningsinstitutioner har udvalget tidligere drøftet i bet. 1000,

s. 53 ff. Udvalgets flertal gik her ind for at gennemføre en aftalelicens på området. Et mindretal fandt, at både udsendelser i undervisningsøjemed og andre udsendelser burde kunne udnyttes uden vederlagsbetaling i en vis kortere periode. Derefter burde der efter nogle medlemmers opfattelse gælde en aftalelicens, mens andre medlemmer gik ind for en tvangsgicens.

Reglerne i § 18 om fremstilling af specielle værkseksemplarer til brug for handicappede m.fl. må ses i lyset af de særlige behov, som nogle befolkningsgrupper har for at kunne deltage i brugen af de litterære og kunstneriske værker på lige fod med andre. Det bør efter udvalgets opfattelse ikke være muligt for den enkelte rettighedshaver til et udgivet værk på basis af en eneret at hindre f.eks. fremstilling af værker i blindeskrift. Det samme gælder efter et flertal af udvalgets medlemmers opfattelse også eksemplar fremstilling på andre særlige måder, alt under forudsætning af, at der er sikkerhed for, at disse eksemplarer ikke kommer ud i almindelig omsætning. Man kan derimod stille spørgsmålstejn ved, om denne eksemplar fremstilling bør kunne ske vederlagsfrit. På visse områder — navnlig produktionen af såkaldte lydbøger til læsehandicappede m.fl. — har det i praksis vist sig, at der uden større vanskeligheder har kunnet indgås aftaler mellem rettighedshaverne og brugerne. Desuden tyder meget på, at der i takt med den teknologiske udvikling vil være en stigende interesse for både brugere og rettighedshavere i at indgå nærmere aftaler. Årsagen hertil er, at de fleste bøger og andre trykte skrifter som led i produktionen overføres på edb. Herigennem muliggøres en automatiseret og dermed enklere og billigere fremstilling af f.eks. eksemplarer i blindeskrift, ligesom også andre former for udnyttelse af værkerne uden fremstilling af eksemplarer muliggøres. Efter dette flertals opfattelse kan man derfor ikke se noget afgørende til hinder for, at man her indfører vederlagsordninger på de væsentligste områder.

Det hører her med i overvejelserne, at man i nutiden anser det for en samfundsopgave at yde hjælp til handicappede. Hvor det offentlige engagerer sig i et bestemt aktivitetsområde, er det normalt sådan, at de fornødne materialer, hjælpemidler osv. erhverves på normal måde og til almindelig markedspris. Der er derfor ingen almindelige principper på dette område, som fører til, at specielt ophavsmændenes værker i så henseende skal kunne udnyttes frit.

I international henseende må det i øvrigt bemærkes, at regler af denne art kun findes i et fåtal af de lande, som har tilsluttet sig Bernerkonventionen eller Verdenskonventionen om ophavsret, nemlig udover de nordiske lande kun i Australien, Japan, Sovjetunionen og U.S.A. (Opgjort i 1979-80, jfr.

Hébert og Noel, Copyright and Library Materials for the Handicapped, IFLA Publications 21, München 1982, s. 24.) Fremstillingen af værker i blindeskrift er i alle disse lande en fri udnyttelse, bortset fra Australien hvor rettighedshaverne har krav på et rimeligt vederlag (jfr. a.st., s. 28). Bernerkonventionens regler er næppe i sig selv til hinder for en adgang til fri udnyttelse af værker, forudsat den er begrænset til bestemte grupper af handicappede. Dels giver konventionens Art. 9, stk. 2, som nævnt adgang til at tillade reproduktion af værker i vise særlige tilfælde, under forudsætning af at en sådan reproduktion ikke på skadelig måde påvirker den normale udnyttelse af værket og ikke på urimelig måde gør indgreb i ophavsmandens legitime interesser, dels anerkender man de såkaldte "petites réserves". Heri ligger, at de enkelte stater på mindre betydningsfulde områder må opstille indskrænkninger i ophavsretten, som ikke udtrykkeligt er hjemlet i konventionen. Der sigtes herved normalt på religiøse, kulturelle og nationale formål.

I Danmark produceredes i 1984 ialt 652 titler i punktskrift. Heri indgår noder og erhvervslitteratur til enkeltpersoner, men ikke produktionen af tidsskrifter og blade i punktskrift.

Den nærmere tilrettelæggelse af vederlagsordninger på dette område drøftes i sammenhæng med § 18, stk. 2, i afsnit 14 nedenfor.

Efter udvalgets opfattelse bør reglen i § 19 om optagelse af sangtekster i koncertprogrammer udgå af loven. Det vil i alle normale tilfælde ikke være forbundet med større vanskeligheder for brugerne at få kontakt med rettighedshaverne for derigennem at indhente de fornødne tilladelser til de af bestemmelserne omhandlede optryk. Det er sædvanligt i musikbranchen, at man ved optryk af musikværker angiver, hvem rettighedshaveren er, og brugerne vel derfor normalt uden større vanskeligheder kunne identificere rettighedshaverne. Ofte vil man i øvrigt kunne få hjælp i så henseende fra udførelsesretsselskabet **KODA**, som brugerne normalt alligevel må tage kontakt til, for at få den fornødne tilladelse til at fremføre musikværkerne. KODA råder ikke selv over trykningsrettigheder, men selskabet er ofte i stand til at oplyse, hvordan man får kontakt med rettighedshaveren, således at der kan indgås nærmere aftaler.

Reglen går historisk tilbage til ophavsretsloven fra 1902 og har for så vidt rødder helt tilbage til lovgivningen fra 1857. Man tillod dengang generelt aftryk af udgivne digte som tekst for musikalske kompositioner, og man fandt, at når dette blev anerkendt, var det næppe betænkeligt også at hjemle aftryk af sådanne digte på koncertprogrammer, jfr. Rigsdagstidende 1890/91, Tillæg A, sp. 2916 f. Denne argumentation har næppe nogen større vægt i dag,

navnlig ikke i lyset af, at reglen om aftryk af digte efter at være blevet ændret i årenes løb endeligt blev ophævet i 1973, fordi den ansås for vanskeligt forenelig med Bernerkonventionen, således som denne var blevet revideret i 1967 og 1971.

Bestemmelsen i stk. 2, hvorefter enkelte udgivne sangtekster kan gengives i mindre sanghæfter til brug for deltagerne i et bestemt møde eller i en serie af møder, blev indført i loven under behandlingen i Folketinget i 1960/61. Reglen løser utvivlsomt et praktisk behov for arrangører af møder m.v., som ellers ville kunne få visse problemer med at fremskaffe de fornødne rettigheder. Da der samtidig er tale om en marginal udnyttelse, bør den efter udvalgets opfattelse fortsat kunne ske vederlagsfrit, forudsat at der sker en vis modifikation af bestemmelsens rækkevidde. Formålet med bestemmelsen bør kun være at hjemle en ganske begrænset eksemplarfremsstilling.

I § 20 er der givet flere regler om, i hvilke tilfælde udgivne værker, som ikke er filmværker eller sceneværker, kan fremføres uden rettighedshavernes samtykke og uden vederlagsbetaling. Ifølge litra a kan det således ske ved gudstjeneste. Efter udvalgets opfattelse bør denne regel ikke bevares i loven. Reglen betyder, at en ganske bestemt gruppe ophavsmænd stilles væsentligt ringere end andre. Det gælder især komponister og tekstforfattere til den klerikale musik, som på grund af reglen afskæres fra honoreringen for den væsentligste form for udnyttelse af deres værker.

Hertil kommer, at gudstjenester både i Folkekirken og i trossamfundene normalt afholdes i så organiserede former, at en pligt til at indhente tilladelser til fremførelse af værker næppe vil være vanskelig at efterleve. I langt de fleste tilfælde vil der alene være tale om fremførelse af musikværker med tilhørende tekster, og her vil der således kun være tale om at afregne en standardiseret tariffbetaling til KODA. Der betales i øvrigt allerede efter gældende ret til KODA for musikfremførelse ved andre arrangementer i kirkerne end gudstjenester, herunder navnlig kirkekoncerter.

En lignende regel fandtes tidligere i den *vesttyske* ophavsretslovs § 52, stk. 1, nr. 2, hvori der som udgangspunkt hjemledes tvangslicens for fremførelse af værker ved gudstjenester. Dog gjaldt der en regel om fri udnyttelse, hvis der ikke forelå et erhvervsøjemed, adgangen var gratis, og de udøvende kunstnere ikke fik en særskilt vederlæggelse. I praksis betød dette, at fremførelsen normalt var fri. Den tyske forfatningsdomstol kom i en dom af 25. oktober 1978 frem til, at reglerne om fri udnyttelse stred mod forfatningens garanti for ejendomsretten, og domstolen satte dem derfor med umiddelbar

virkning ud af kraft. Dette er senere formelt fulgt op ved en lovændring af 24 juni 1985, således at der nu gælder en tvangslicens uden undtagelser.

I *Norge* findes en lovregel svarende til den danske, men her er der alligevel indgået aftaler om vederlag for fremførelsen af musikværker. Der betales således et årligt beløb i størrelsesordenen 800.000 NKR til udførelsesretsselskabet TONO, som afregner det til norske og udenlandske rettighedshavere.

Forholdene er anderledes for så vidt angår reglen i litra b om offentlig fremførelse ved undervisning. Her er forbruget af værker stort og differentieret, og der er stærke grunde, som taler for, at rettighedsmæssige forhold ikke bør kunne få nogen indflydelse på, hvilke værker, der bruges til anskueliggørelse m.v. I øvrigt er reglens område forholdsvis begrænset, idet navnlig den undervisningsvirksomhed, som foregår klassevis i Folkeskolen, normalt ikke kan antages at være offentlig i ophavsretlig forstand. Hvor undervisning sker offentligt — som f.eks. ved universiteternes forelæsninger — vil fremførelsen af beskyttede værker i reglen have en så spredt og begrænset karakter, at en vederlagsordning næppe ville være praktikabel. Forholdet er anderledes med den undervisning, som sker i Danmarks Radios regie. Her medfører reglen, at der ikke rapporteres til KODA, Gramex og Radiokassen for de udsendelser, som produceres i undervisningsafdelingen. Her kan man vanskeligt argumentere for, at en vederlagsordning ikke lader sig administrere, idet Danmarks Radio i øvrigt har velfungerende aftaler med de repræsentative danske organisationer. Disse aftaler tillægges endvidere virkning også for ikke-organiserede — og herunder udenlandske — rettighedshavere gennem aftalelicensreglen i OL § 22, stk. 1. Man kan på denne baggrund overveje en begrænsning af reglen, så den ikke giver adgang til udsendelse af værker i radio og fjernsyn. I stedet bør fremførelse i undervisningsudsendelser indgå under den generelle aftalelicensregel om udsendelser af værker i radio og TV.

Reglen i litra c om offentlig fremførelse af værker ved visse lejligheder, hvor tilhørerne har gratis adgang, dækker en lang række meget forskelligartede situationer, hvor værksfremførelsen har et — i ophavsretlig henseende — tilfældigt eller uvæsentligt præg. Som eksempel kan nævnes fremførelsen af musik under vagtparaden og ved militærparader i øvrigt, fællessang ved visse møder o.lign. Det må erkendes, at der er behov for en vis "sikkerhedsventil" for sådanne foranstaltninger, i hvert fald så længe der er tale om en ikke-systematiseret og måske tildels uorganiseret værksudnyttelse. Det er på denne baggrund udvalgets opfattelse, at reglen bør bevares, jfr. nærmere i bemærkningerne til bestemmelsen.

Efter reglen i litra d er det ikke afgørende, om tilhørerne har gratis adgang til den pågældende foranstaltning. Derimod lægges vægt på, dels at alle medvirkende deltager vederlagsfrit, dels at fremførelsen sker i velgørende, folkeoplysende eller andet almennyttigt øjemed. Det har været diskuteret, om det er rimeligt, at man således pålægger ophavsmænd og tildels også udøvende kunstnere og fonogramproducenter at "**bidrage**" til velgørende og almennyttige formål. Man har i denne forbindelse tillige peget på, at der er en vis skævhed i, at reglen kun kræver, at det er den eller dem, der udfører værket, som skal gøre det vederlagsfrit. Reglen er ikke til hinder for, at andre, som medvirker på et mere praktisk plan, tager betaling for deres ydelser. På denne baggrund finder udvalget, at reglen bør udgå af loven. Efter udvalgets opfattelse bør bidrag til foranstaltninger af den i bestemmelsen omhandlede art være baseret på frivillighed, og man ønsker i denne forbindelse at pege på, at der blandt danske skabende og udøvende kunstnere er en stærk tradition for at stille sig velvilligt overfor især velgørende arrangementer. Det bør i øvrigt bemærkes, at der ofte er betydelige vanskeligheder med hensyn til nærmere at afgrænse, hvad der kan betragtes som almennyttige og folkeoplysende formål.

I § 22, *stk. 3 og 4*, er der givet regler om de såkaldte "efemære" optagelser af værker og præstationer, som foretages af radio- og fjernsynsforetagender. Sådanne optagelser kan uden vederlag foretages, hvis radio- eller fjernsynsforetagendet i øvrigt er berettiget til at udsende det pågældende værk m.v. Adgangen til gennem kgl. anordning at udstede nærmere regler om vilkårene for at foretage sådanne optagelser og om brugen og opbevaringen af disse har hidtil ikke været udnyttet. Reglen gælder i øvrigt ikke kun for Danmarks Radio, men for alle radio- og fjernsynsforetagender, herunder lokalradio og -TV stationerne. Der kan næppe herske tvivl om, at en regel om fri udnyttelse af denne art er velbegrundet, for så vidt som den løser et praktisk problem, der følger af, at meget få udsendelser sendes direkte. Normalt vil den manglende honorering ikke spille nogen væsentlig rolle, idet der i stedet betales et honorar for selve udsendelsen. Spørgsmålet bliver imidlertid vanskeligere, hvis optagelserne bevares, f.eks. i arkiveringsøjemed. I den sidstnævnte relation er spørgsmålet beslægtet med det, der ovenfor er drøftet vedr. reglen i § 12. I denne situation må vederlagsspørgsmålet — eller for den sags skyld spørgsmålet om eventuelt at hjemle enerettigheder — efter udvalgets opfattelse drøftes i sammenhæng med den nærmere fastlæggelse af bestemmelser om foretagelsen, opbevaringen og brugen af sådanne optagelser.

På dette område må man være opmærksom på reglen i Bernerkonventionens Art. 11 bis, *stk. 3*. Heri tillades det medlemslandene at gennem-

føre lovgivning, hvori der gives adgang til opbevaring af de efemære optagelser i officielle arkiver på grund af deres exceptionelt dokumentariske karakter.

Reglerne i §§ 23 og 25 om viderespredning og visning af udgivne værkseksemplarer og overdragne eksemplarer af kunstværker bør efter udvalgets opfattelse fortsat fremstå som regler om udnyttelse uden vederlagsbetaling. Der er her tale om regler, som afgrænser rettighedernes rækkevidde i forhold til den almindelige dispositionsret, som tilkommer ejeren af et værkseksemplar. Sådanne eksemplarer må på linie med andre løsøregenstande være genstand for ejerens almindelige råden i form af videreoverdragelse, udleje og udlån. Kun på enkelte områder, hvor denne **råden** tager form af en egentlig udnyttelse af de pågældende værker, bør der indføres vederlagsrettigheder eller enerettigheder. Herom kan der bl.a. henvises til udvalgets (eller dets flertals) forslag vedr. videogrammer i bet. 1000, s. 25 ff, 101 og 105 ff, vedr. biblioteksudlån i bet. 1038, vedr. edb i bet. 1064, s. 59 ff 85 og 89 f, samt følgeret og udstillingsvederlag i bet. 1063, s. 123 f og s. 144 f. Endvidere kan der henvises til de lovændringer, som gennemførtes ved lov nr. 378 af 7. juni 1989, hvor man for såvidt angår videogrammer (filmværker) og edb-programmer fastslog, at videreoverdragelse af udgivne eksemplarer skal være tilladt uden ophavsmandens samtykke, mens dette ikke gælder offentlig udlejning eller udlån af sådanne eksemplarer. Ved loven indførtes tillige en følgeret for bildende kunstnere i (den hidtidige) § 25 a.

Også reglen i § 24 om gengivelse af forhandlingerne i Folketinget, kommunalbestyrelser og i retssager m.v. bør bevares som en regel om adgang til værksudnyttelse uden vederlag. Reglen bygger ligesom bestemmelsen i OL § 9 på, at visse værker har en særlig betydning for samfundet og den frie debat og politiske meningsdannelse. Det vil derfor ikke være politisk acceptabelt, og det vil ofte heller ikke være praktisk muligt, at skulle indhente tilladelser til at gengive de pågældende indlæg i den almene debat. Det samme gælder reglen i § 24, stk. 2, som udstrækker bestemmelsen til også at omfatte diskussionsudsendelser i radio- og fjernsyn, hvorunder almene spørgsmål drøftes.

Udvalget foreslår heller ikke nogen ændringer med hensyn til § 24 a om udøvelse af aktindsigten efter lovgivningen om offentlighed i forvaltningen. Reglen er, bl.a. på basis af en udtalelse fra udvalget, indført i loven ved lov nr. 274 af 6. juni 1985.

1.4. Regler om tvangslicens

Af § 14, stk. 2, følger, at der i alment oplysende fremstillinger i tilslutning til teksten mod vederlag må gengives tidligere offentliggjorte kunstværker og beskrivende tegninger m.v., jfr. § 1, stk. 2. Der er her tale om en undtagelse i forhold til den tilsvarende adgang ved videnskabelige og kritiske fremstillinger, hvor der ikke kan rejses krav om vederlag. Vederlagsretten træder i øvrigt først i kraft, hvis der gengives mere end ét kunstværk af samme ophavsmand. I øvrigt gælder det generelt, at brugen skal være i overensstemmelse med god skik, og at den kun må finde sted i det omfang, som betinges af formålet, jfr. henvisningen til stk. 1 ("Med samme begrænsninger ..."). Heraf følger, at reglen alene kan opfattes som en speciel citatregel. Den hjemler ikke en generel tvangslicens for brug af offentliggjorte kunstværker i tilslutning til en tekst. Spørgsmålet er, om reglen fortsat bør være en tvangslicens, eller om den i stedet bør etableres som en aftalelicens. For at ændre reglen til en aftalelicens taler navnlig, at dens anvendelsesområde kan være vanskeligt at afgrænse overfor den almindelige brug af kunstværker til illustrationsformål. Det ville derfor kunne være praktisk for både brugere og rettighedshavere, hvis en samlet organisationsmæssig administration af alle disse rettigheder blev etableret. På den anden side må det erkendes, at der ikke er tale om en sådan almen og kontinuerlig brug, og at der ikke for nærværende eksisterer et sådant organisationssystem, som har relation til alle de forskellige typer af illustrationer, som i givet fald ville komme ind under bestemmelsen. Bestemmelsens anvendelsesområde er nemlig ikke blot værker af billedkunst, men også i høj grad de i lovens § 1, stk. 2, nævnte værker, dvs. tekniske tegninger, kort, diagrammer, kurver med videre. Meget taler derfor for, at man bevarer tvangslicensen på dette område indtil videre.

Den såkaldte antologiregel i § 16 gør det muligt at bruge udgivne værker i samleværker til brug ved gudstjeneste og undervisning mod betaling af vederlag. Man kan diskutere, om denne adgang bør bevares for så vidt angår anvendelsen af værker i samleværker til gudstjenestebrug. Forholdet er her det, at der ved gudstjenester så godt som udelukkende benyttes antologier (først og fremmest salmebøger) og reglen betyder derfor i realiteten en meget væsentlig svækkelse af retsstillingen for de ophavsmænd, hvis værker er særligt egnede til kirkelig benyttelse. Samtidig er der på dette område et meget stort repertoire af værker, hvortil beskyttelsen er udløbet, så en eventuel konfliktsituation vil derfor ikke afgørende forstyrre det kirkelige liv.

Hertil kommer de ideelle interesser, der for en ophavsmand kan være knyttet til spørgsmålet om hans værk skal indgå i den ene eller den anden salmebog.

Med hensyn til fremstillingen af samleværker til undervisningsbrug findes der en overenskomst mellem Dansk Forfatterforening og Den danske Forlæggerforening. Man kan på denne baggrund diskutere, om der er behov for at fravige lovens almindelige eneretskonstruktion på dette område. Man må herved være opmærksom på, dels at overenskomsten er indgået på basis af den gældende lovbestemmelse og regulerer vederlæggelsen, dels at reglens principielle formål er at sikre egnede læremidler til undervisningsbrug, også selv om den umiddelbart tilgodeser interesserne for de forlag, som producerer samleværkerne. Det må formentlig antages, at behovet for antologier er aftaget, siden lovreglen fik sin nuværende udformning i 1961. Hvor man tidligere i høj grad baserede f.eks. danskundervisningen på gennemgang af en læsebog, benytter man nu ofte i betydeligt omfang andre kilder, og gennem aftalerne med rettighedshaverne om fotokopiering og reglen i OL § 15 a er den enkelte lærer blevet sat i stand til selv at supplere med det stof, som han måtte savne i de værker, som er til rådighed i classesæt. Også den styrkede biblioteksbetjening har givet den enkelte lærer gode muligheder for selv at udvælge læsestof til undervisningen. Man kan derfor i dag ikke på samme måde som tidligere argumentere for, at antologierne er hovedkilden for litteraturundervisning m.v. i skolerne, og at de derfor må kunne sammensættes efter rent pædagogiske synspunkter, uden rettighedsmæssige hindringer af nogen art. Hvad angår udenlandske værker er det oplyst for udvalget, at de i 1985 udgjorde 37% af det samlede antal titler, som af forlagene anvendtes i henhold til bestemmelsen. Det kan på denne baggrund overvejes, hvorvidt reglerne i § 16 i det hele kan udgå af loven.

En række forhold taler for, at man ophæver § 16. Bestemmelsen regulerer således et beskeden område. Selv om den anvendes ved et antal udgivelser hvert år, er der dog tale om en lille brøkdel af den samlede bogproduktion. En ophævelse af bestemmelsen vil derfor næppe genere produktionen af undervisningsmateriel i væsentlig grad. Hertil kommer, at det i princippet vil være muligt at opnå aftaler på området. I væsentligt omfang vil problemerne kunne løses gennem overenskomster mellem Forlæggerforeningen og Forfatterforeningen, resp. AC. Selv om der hertil vil komme et vist yderligere behov for individuelle aftaler, vil dette dog formentlig i langt de fleste tilfælde blot fordre en lidt større administrativ indsats af forlagene.

Med henblik på at belyse, i hvilket omfang antologireglen benyttes i praksis, foretog Den danske Forlæggerforening i maj 1985 en undersøgelse, hvori deltog 11 forlag, der er medlemmer af forlæggerfore-

ningens skolebogssektion. Af undersøgelsen fremgik, at der af § 16-antologier i 1985 blev udgivet 136 titler med et samlet oplag på 490.800 eksemplarer, som fordelte sig med 358.900 eksemplarer på folkeskolen og 131.900 eksemplarer på gymnasie- og voksenundervisningen. I 1986 blev der udgivet (planlagt) 111 titler med et samlet oplag på 410.100 eksemplarer, som fordelte sig med 300.600 eksemplarer på folkeskolen og 109.500 på gymnasie- og voksenundervisningen.

De 136 titler i 1985 omfattede ialt 2.478 tekster. Heraf var de 1.550 af danske forfattere og 928 af udenlandske. 1.810 af teksterne var skønlitterære, 396 var faglitterære og 272 tekster var journalistiske.

Det må erkendes, at der resterer et problem med de udenlandske rettighedshavere. Det fremlagte materiale viser, at der faktisk benyttes en del udenlandske tekster i antologier til undervisningsbrug. Dette taler for, at man bibeholder § 16 i den nuværende eller i en ændret affattelse, idet det må erkendes, at der i visse tilfælde kan være betydelige vanskeligheder forbundet med at opnå tilladelse til benyttelse af udenlandsk værker.

Hvad angår muligheden for at ændre bestemmelsen fra en tvangslicens til en aftalelicens må det bemærkes, at der ikke er tale om et stort og homogent område. Det kan derfor drøftes, om det vil være naturligt her at arbejde med et så stort apparat, som en aftalelicens forudsætter, herunder navnlig med hensyn til opbygning af forvaltningsorganisationer m.v.

Den endelige vurdering af bestemmelsens fremtid må formentlig afhænge af, i hvilket omfang *udenlandske* tekster i fremtiden vil blive anvendt *brudstykkevis* ("mindre dele") i forbindelse med *undervisning*. En sådan anvendelse må formentlig antages at skulle finde sted i forbindelse med elementær sprogundervisning — i gymnasiet anvendes fortrinsvis hele værker — og det kan måske antages, at denne anvendelse vil stige i de kommende år, hvor (næsten) alle skal have sprogundervisning.

På denne baggrund foreslås det, at § 16 bibeholdes, men i en knapt så vidtgående form som den nuværende. Bestemmelsen bør således begrænses til alene at omfatte undervisningsantologier, ikke antologier til brug ved gudstjeneste. Endvidere bør den begrænses til alene at omfatte litterære værker og kunstværker, ikke musikværker. Ofte vil der alene være behov for at trykke en sangtekst alene, og dette vil ikke berøres af denne begrænsning. I de formentlig få tilfælde, hvor også noderne ønskes trykt, vil det normalt være muligt at finde frem til rettighedshaverne ved hjælp af den internationale registrering af værker og rettighedshavere, som findes på musikområdet.

Reglerne i § 17 er tidligere drøftet af udvalget, jfr. henvisningerne i afsnit 1.3 ovenfor. Der er dog grund til at nævne, at der eksisterer en beslægtet problemstilling, nemlig den kopiering, som foregår i institutioner m.v., især ved optagelse af radio- og fjernsynsudsendelser på videobånd. Denne eksemplarfremsstilling vil normalt ikke kunne betegnes som privat, og

den er derfor ikke omfattet af § 11. Udvalget foreslår, at der indføres særlige regler om denne kopiering, navnlig for så vidt angår den tidsforskydning af udsendelserne, som der i større eller mindre omfang måtte være behov for på plejehjem og hospitaler og i militærforlægninger og fængsler, jfr. nærmere nedenfor forslaget til ny § 18 og bemærkningerne hertil.

I § 18, stk. 2, er der fastsat tvangslicens for fremstilling af lydoptagelser af udgivne litterære værker, forudsat det sker med henblik på udlån til blinde, svagtseende, ordblinde, læsehandicappede og andre, som er ude af stand til at læse almindelige bøger. Eksemplarframstillingen må endvidere ikke ske i erhvervsøjemed. Reglen blev ændret ved lov nr. 274 af 6. juni 1985, hvor man tilføjede ordblinde og læsehandicappede, samtidig med at man slettede den tidligere betingelse, hvorefter den manglende evne til at læse almindelige bøger skulle være "på grund af invaliditet". Det står dog klart, at man ikke gennem lovændringen ønskede at afskære udvalget fra at overveje bestemmelsen.

Produktionen af lydbøger i Statens Bibliotek og Trykkeri for Blinde tog sin begyndelse i 1956 på grundlag af en overenskomst med Dansk Forfatterforening, som — efter en fornyelse i 1975 — udløb i 1984. Da man skønnede, at der var behov for lydbøger i bredere kredse af befolkningen end de, der betjenes af blindebiblioteket, startede Bibliotekscentralen i 1976 en produktion af lydbøger til folke- og skolebibliotekerne. Vederlaget for denne produktion — som var omfattet af § 18, stk. 2 — er fastsat i en overenskomst med Dansk Forfatterforening. Ved genforhandling i 1981 blev der også indgået en overenskomst om udnyttelsen af disse lydbøger. Den omfattede en større gruppe af læsehandicappede end den dagældende lovregel. Fra 1. november 1989 overgik Bibliotekscentralen til kommerciel produktion, og de lydbøger fra Bibliotekscentralen, der allerede fandtes i folkebibliotekerne, blev efter tilladelse fra Dansk Forfatterforening stillet frit til rådighed for alle interesserede. Herefter produceres der alene lydbøger efter § 18, stk. 2, i Statens Bibliotek og Trykkeri for Blinde (fra 1. januar 1990 benævnt Danmarks Blindebibliotek) og enkelte mindre blindeinstitutioner. Der findes også aftaler om lydbogsproduktion med et kommunalt biblioteksvæsen, ligesom der er indgået aftaler om lydavisers mellem Kommunernes Landsforening og Danske Dagblades Forening/Dansk Journalistforbund.

Produktionen af lydbøger søges koordineret af samordningsudvalget for lydbogsproduktion, som i 1985 blev nedsat af kulturministeren. I 1984 blev der indlæst 162 titler i Bibliotekscentralen, og de blev solgt i ialt 10.117 eksemplarer. Desuden indlæstes hos Statens Bibliotek og Trykkeri for Blinde 631 titler, hos Institutet for blinde og svagtseende 278 titler, hos Refsnæsskolen 101 titler og hos Kristeligt lydbibliotek 100 titler. De private forlags produktion (der sker på basis af aftaler med ophavsmændene) var på 270 titler.

Udvalget finder det givet, at der her er tale om et område, hvor væsentlige interesser taler for, at man sikrer adgangen til at kunne benytte alle de værker, som man måtte ønske, uden rettighedsmæssige hindringer. Baggrunden herfor er, at der her er tale om en dominerende kilde til en hel befolkningsgruppes tilgang til litterære værker. En eneretskonstruktion på dette område kan derfor ikke accepteres, da den ville kunne føre til, at enkelte rettighedshavere krævede deres værker holdt uden for denne benyttelse. Da

der imidlertid på området er en omfattende organisering på både ophavsmands- og forlægger/udgiversiden, og da udnyttelsen hovedsageligt sker i Danmarks Blindebibliotek (tidligere Statens Bibliotek og Trykkeri for Blinde) og visse andre specialbiblioteker m.v., kan det antages, at en aftalelicens vil frembyde en egnet model for vederlæggelsen. Det vil herved også kunne være en fordel for brugerne, at man herigennem vil kunne aftale mere fleksible rammer for brugen af de fremstillede eksemplarer, end det ville være muligt at fastsætte i en lovtekst. Modsat vil der naturligvis kunne opstå konflikter i forbindelse med forhandlingen af fremtidige nye overenskomster på området, som i hvert fald forbigående kan lamme fremstillingen af lydbøger. Det må dog formentlig antages, at risikoen for længerevarende konflikter på dette område er uhyre begrænset, navnlig i lyset af, at der allerede eksisterer forskellige overenskomster og at tvungen mægling kan komme på tale. Et enkelt område, nemlig fremstillingen af værker i blindeskrift, er dog af en speciel karakter, og der bør her fortsat være tale om fri udnyttelse.

Et mindretal, *Erik Carlsen, Britta Kümmel og Niels Erik Wille*, kan tilslutte sig aftalelicensmodellen på dette område under forudsætning af, at den suppleres med regler, hvorefter hver af parterne i tilfælde, hvor det ikke lykkes at opnå enighed om den tilgrundliggende aftale, eller hvor det ikke lykkes at få forhandlingerne herom i stand, kan kræve vederlag og øvrige vilkår for udnyttelsen fastsat gennem en bindende voldgift. Mindretallet finder ikke, det kan accepteres, at der på dette område skal bestå en risiko for, at man i længere tid blokerer for informationsforsyningen for en hel befolkningsgruppe, som ikke på anden måde kan få adgang til de pågældende værker, fordi det ikke lykkes at nå frem til en aftale herom.

Et andet mindretal, *Claus Gulmann, Bj. Høberg-Petersen, Jytte Lindgård, Anne Louise Schelin og Jan Schultz-Lorentzen* understreger i forlængelse af deres mindretalsudtalelse nedenfor vedr. forslagets § 17, at deres tilslutning til aftalelicensmodellen på dette område er subsidiær, idet de principielt ikke finder, at der er tilstrækkelig begrundelse for at fravige det almindelige ophavsretlige hovedprincip, eneretsbeskyttelsen, på dette område. Derfor kan dette mindretal heller ikke tilslutte sig det ovenstående mindretals forslag om, at der på dette område bør indføres en adgang til at kræve bindende voldgiftsavgørelser. En sådan regulering vil udviske grænsen mellem aftalelicens og tvangsgicens. Alene eksistensen af en mulighed for en tvangsmæssig løsning medfører erfaringsmæssigt ofte, at den part, som mener at se sin fordel i at opnå en bindende afgørelse, kun vil føre skiforhandlinger. Herved kan en aftalelicens med tvungen voldgift i den sidste ende føre til en ringere

beskyttelse af rettighedshaverne end en tvangslicens, hvor der i det mindste gennem lovgivningen sker en regulering af alle vilkårene for værksudnyttelsen, bortset fra vederlagsstørrelsen.

Der henvises i øvrigt til de generelle drøftelser nedenfor i afsnit 6.3.

Reglen i § 19 er drøftet i afsnit 1.3. Det følger af overvejelserne vedrørende de dele af bestemmelsen, som hjemler en adgang til fri benyttelse, at også den begrænsede tvangslicens vedrørende gengivelse af tekster til musikværker i programmer, der fremstilles i mere end 300 eksemplarer, kan udgå.

Tvangslicensreglen i § 22 a om fremførelse af radio- og fjernsynssendelser i kabelanlæg m.v. blev gennemført ved lov nr. 274 af 6. juni 1985 efter omfattende drøftelser. Reglerne blev endvidere præciseret og suppleret i visse henseender ved lov nr. 378 af 7. juni 1989.

I § 25, stk. 2, 2. punktum, bestemmes, at kunstværker, der varigt er anbragt på eller ved en for offentligheden tilgængelig plads eller vej, må afbildes uden vederlag. Reglen suppleres af en tvangslicens, der dækker de tilfælde, hvor kunstværket er hovedmotiv og gengivelsen samtidig udnyttes erhvervsmæssigt. Gengivelse i aviser kan dog altid ske vederlagsfrit. Det kan efter udvalgets opfattelse være vanskeligt at begrunde, at kunstværker skal beskyttes væsentligt anderledes i henseende til de her nævnte erhvervsmæssige udnyttelsesformer, herunder gengivelse i aviser, blot fordi de af ejeren er placeret de nævnte steder. Kunstnerens samtykke til en sådan placering er ikke fornødent, jfr. § 25, stk. 1. De, der erhvervsmæssigt benytter afbildninger af kunstværker m.v., f.eks. ved fremstilling af prospektkort o.lign., bør indhente tilladelser hertil, uanset om de pågældende kunstværker er placeret frit tilgængeligt eller f.eks. på museer eller lignende. Specielt for avisers vedkommende må i øvrigt bemærkes, at deres behov for afbildning af kunstværker af den omhandlede art må anses for tilgodeset gennem reglen i § 15. Bestemmelsens anvendelsesområde bør derfor begrænses.

1.5. Regler om aftalelicens

Reglen i OL § 15 a, hvori der er hjemlet aftalelicens for fotokopiering i undervisningsvirksomhed, blev indført ved lov nr. 274 af 6. juni 1985, og bestemmelsen svarer i det væsentlige til udvalgets forslag i bet. 912. Reglen skal derfor ikke behandles yderligere her.

I § 22, *stk. 1 og 2*, hjemles en aftalelicens for Danmarks Radio, TV 2, radiofonierne på Færøerne og i Grønland m.fl. Der er her tale om den første aftalelicensbestemmelse, som blev indført i lovgivningen, og den afviger derfor i visse henseender fra den nyere regel i § 15 a. Reglen har imidlertid i det væsentlige fungeret rimeligt i praksis. Den har dog givet anledning til visse vanskeligheder for Danmarks Radio. Indgåelsen af den grundlæggende aftale har således i et enkelt tilfælde givet anledning til meget langvarige forhandlinger. I to tilfælde har der været ført retssager med henblik på en afklaring af, om et givet værk hørte ind under den art af værker, for hvilken der var indgået aftale, jfr. UfR 1974, s. 1019 H, og UfR 1982, s. 869 U. Danmarks Radios repræsentanter i udvalget har endvidere påpeget, at der har været vanskeligheder med fortolkningen af kravet om, at den aftalesluttende organisation skal repræsentere "en væsentlig del" af ophavsmændene. Dette problem kom især frem i en periode, hvor en organisation af forskellige årsager blev splittet op i to selvstændige organisationer. I øvrigt har man også påpeget visse vanskeligheder med hensyn til administrationen af den individuelle forbudsret, som hjemles i § 22, jfr. herom overvejelserne om de nærmere detailspørgsmål vedrørende bestemmelsen i bemærkningerne til udvalgets forslag nedenfor.

Selv om nogle af de påpegede vanskeligheder ved den eksisterende aftalelicens kunne have været undgået ved en tvangslicens, synes der at være god grund til at fremhæve, at de anførte forhold dog må siges at være beskedne, set i forhold til det meget store antal værker, som anvendes i Danmarks Radio. Aftalelicenssystemet frembyder meget betydelige fordele, navnlig med hensyn til at sikre frie og afbalancerede forhandlinger om vederlagsstørrelse og øvrige vilkår for benyttelsen.

Der synes derfor ikke at være noget behov for at gå bort fra aftalelicenskonstruktionen på dette område. Noget andet er, at bestemmelseernes nærmere detaljer bør moderniseres i lyset af de indhøstede erfaringer.

1.6. Licenssystemernes nærmere indhold

1.6.1. Tvangslicensnævnet

Lovens regler om tvangslicens er formuleret som bestemmelser om, at ophavsmanden for den ene eller den anden udnyttelse har krav på vederlag. Det er som udgangspunkt op til parterne selv at forhandle sig frem til dette vederlags størrelse. Kan parterne imidlertid ikke blive enige, kan hver af dem

indbringe spørgsmålet for det såkaldte tvangslicensnævn, der er nedsat af kulturministeren i henhold til OL § 54, stk. 1. Nævnet kan alene tage stilling til vederlagsspørgsmålet, ikke til de øvrige vilkår for den pågældende brug af værket. Med hensyn til vederlagsstørrelsen har nævnet til gengæld den endelige administrative afgørelse. Heri ligger, at afgørelsen ikke kan indbringes for andre administrative myndigheder, såsom f.eks. Kulturministeriet, men principielt kan den godt indklages for domstolene. Dette har dog ikke hidtil haft nogen større praktisk betydning.

Med hjemmel i § 54, stk. 1, har kulturministeren udstedt bekendtgørelse nr. 260 af 14. juni 1962 om fastsættelse af vederlag ved benyttelse af beskyttede litterære og kunstneriske værker samt fotografiske billeder. Heri bestemmes, at tvangslicensnævnet består af tre medlemmer, hvoraf formanden skal opfylde de almindelige betingelser for at kunne udnævnes til højesteretsdommer. Et af medlemmerne skal være advokat, og vedkommende udnævnes efter forhandling med Advokatrådet. I øvrigt indeholder bekendtgørelsen først og fremmest nærmere regler om processuelle forhold m.v. Det bør dog navnlig bemærkes, at de med nævnets virksomhed forbundne udgifter i medfør af § 3, stk. 2, afholdes af statskassen. Parterne vil derfor alene skulle afholde udgifter til eventuel egen advokatbistand.

Tvangslicensproceduren har ikke været meget benyttet i praksis, omend der i de senere år har været et stigende antal sager. På den anden side har nogle af de afsagte kendelser været af betydelig økonomisk rækkevidde. Det gælder således kendelserne om, hvilket vederlag der skal betales fra Danmarks Radio til institutionen Gramex for brugen af fonogrammer i udsendelsesvirksomheden (jfr. § 47), kendelsen om hvilket vederlag der skal betales til fotografer ved dagbladenes brug af offentliggjorte fotos i forbindelse med redegørelser for begivenheder af almindelig interesse (jfr. FL § 7, stk. 3) og kendelserne om vederlaget for videresendelse af radio- og TV-udsendelser i kabelanlæg (jfr. § 22 a og FL § 11 a).

Begrænsningen af nævnets kompetence til alene at vedrøre vederlagsfastsættelsen kan siges at være naturlig og hensigtsmæssig, i hvert fald så længe nævnet alene beskæftiger sig med tvangslicenser. Ved sådanne lovreguleringer bør der ikke være plads for efterfølgende fastsættelse af de nærmere vilkår og betingelser for værksudnyttelsen. Det bør tværtimod for både bruger og rettighedshaver være muligt at holde sig til loven, hvori den under tvangslicensen tilladte benyttelsesadgang klart er beskrevet. Tvivlsspørgsmål i så henseende bør på normal vis afgøres af de almindelige domstole. Undertiden kan det naturligtvis være vanskeligt at holde betingelser og vederlag ude fra

hinanden, idet de i praksis oftest hænger ganske nøje sammen. Dette problem vil dog som regel kunne løses ved, at nævnets kendelse indeholder flere vederlagssatser, afhængige af den omtvistede brugs nærmere karakter. Nævnets kompetence bør derfor som hovedregel fortsat være begrænset til vederlagsfastsættelsen, se dog de nærmere regler i § 54, stk. 2. Udvalget finder imidlertid, at nævnets kompetence bør udvides til også at omfatte fastsættelse af generelle tariffer, især i de tilfælde hvor der er mange brugere, som i det væsentlige foretager en ensartet anvendelse af de beskyttede værker. I modsat fald består der en risiko for, at nævnet må påkende et stort antal ens sager.

Et andet spørgsmål er, om reglerne for nævnets sammensætning er de bedst mulige. Medlemmerne skal selvsagt være uafhængige i forhold til de enkelte parter og i forhold til den enkelte sags udfald. Det er imidlertid et spørgsmål, om de også nødvendigvis bør være neutrale i forhold til de mere generelle partsinteresser, som måtte kunne gøres gældende. Man kunne således forestille sig, at nævnet blev opbygget som en slags voldgiftsret, bestående af to medlemmer med tilknytning til de involverede typer af partsinteresser (henholdsvis rettighedshaversiden og brugersiden) og en neutral opmand. En sådan sammensætning kendes således fra de faglige voldgiftsretter, og også Arbejdsretten er opbygget efter et lignende system. Fordelen ved at inddrage nævnsmedlemmer med en vis tilknytning til partsinteresser — med ikke med direkte tilknytning til de enkelte parter — skulle navnlig være at styrke det branchekyndige element i nævnet. Vanskelighederne er på den anden side, at det kan være vanskeligt at finde repræsentanter for de typiske interesser, i hvert fald hvis nævnet skal have en fast sammensætning, og ikke variere fra sag til sag. Et problem er således forlæggernes interesser, som efter omstændighederne kan være knyttet enten til rettighedshaver- eller til brugersiden.

I givet fald vil man derfor kun kunne gennemføre en sådan ændring af nævnets sammensætning ved at etablere det som en egentlig voldgiftsret, hvor hver af parterne udpeger et medlem, som træder sammen med en neutral opmand. Denne form for afgørelse af tvistigheder står imidlertid under alle omstændigheder åben for parterne i medfør af de almindelige regler om privat voldgift. Forskellen er blot den, at parterne ved privat voldgift selv må afholde de dermed forbundne omkostninger. Der kan være gode grunde til, at tvangslicensnævnbehandlingen ikke i sig selv medfører omkostninger for parterne, da sådanne ellers typisk ville stille økonomisk svage ophavsmænd i en særligt ringe position. Det må imidlertid på den anden side erkendes, at

etableringen af en *ad hoc*-voldgiftsprocedure, som finansieres af det offentlige, ville frembyde en del tekniske vanskeligheder.

På denne baggrund og ikke mindst i lyset af den begrænsning af antallet af tvangslicensbestemmelser, som er foreslået ovenfor i afsnit 1.4, finder udvalget ikke, at det er fornødent at foreslå ændringer af den nugældende sammensætning af tvangslicensnævnet.

1.6.2. Anmeldelses- og betalingspligten

Ophavsretslovens regler om tvangslicens bestemmer som nævnt alene, at ophavsmanden har krav på vederlag for den pågældende udnyttelse. Reglerne stiller derimod ikke krav til brugeren om at foretage noget aktivt for at sikre, at vederlaget faktisk kommer til udbetaling. Dette er ikke noget større problem i de fleste tilfælde, hvor f.eks. forlag eller radiofonier står for udnyttelsen. Her er man vant til at administrere rettigheder, og her regnes det som hørende til god forretningsskik, at man så vidt muligt finder frem til rettighedshaveren og afregner vederlaget. Det må imidlertid også erkendes, at der er visse brancher, hvor et sådant krav ikke altid efterleves, og at brugen undertiden foretages af privatpersoner og andre, som ikke har nogen erfaring i så henseende.

Man kan overveje, om det er rimeligt, at brugeren af et værk eller en præstation blot skal kunne lade som ingenting og afvente, at rettighedshaveren eventuelt bliver opmærksom på udnyttelsen og rejser et vederlagskrav. Det bør efter udvalgets opfattelse ikke kunne bero på rene tilfældigheder, om rettighedshaveren får det vederlag, som loven giver ham krav på. Udvalget har på denne baggrund overvejet, om der bør pålægges brugeren af et værk m.v. i henhold til en tvangslicens en pligt til at give rettighedshaveren oplysning om den stedfundne brug.

Oplysningen skal gives inden for en kortere tid efter, at den pågældende udnyttelse har fundet sted, idet der bør gives brugeren en rimelig tid til at identificere og opspore rettighedshaveren. Det er imidlertid velkendt, at selv for branchekyndige kan det undertiden være meget vanskeligt eller endog umuligt at finde frem til rettighedshaverne. Netop dette forhold kan i øvrigt indgå i begrundelsen for, at man på visse områder bør have tvangslicensregler. I sådanne situationer bør brugeren kunne frigøres ved at anmelde brugen til en relevant organisation af rettighedshavere. Der bør næppe stilles større krav til anmeldelsens indhold og form end, at den skal sætte rettighedshaveren i stand til at gøre sit vederlagskrav gældende. Det vil navnlig sige, at be-

nytteisens karakter og omfang samt brugerens identitet og adresse skal oplyses, så organisationen eller den enkelte rettighedshaver om fornødent kan forlange yderligere oplysninger til brug for identifikationen og vederlagsberegningen. Manglende underretning inden for den fastsatte frist bør medføre ansvar i form af bødestraf.

En anden vigtig forudsætning for, at rettighedshaverne faktisk får det vederlag, de efter loven er berettiget til, er brugerens vilje og evne til at betale. Hvis brugeren konsekvent modsætter sig betaling af vederlag, eller hvis han mangler midler hertil, stiller tvangslicensen rettighedshaveren i en vanskelig situation. Det nærmere indhold af tvangslicensen i denne situation er ikke fastlagt i loven, men det må formentlig antages, at tvangslicensen helt generelt "transformerer" den ophavsretlige eneret til et rent økonomisk krav. Rettighedshaveren er således afskåret fra at påberåbe sig den ophavsretlige beskyttelse over for brugeren og kan alene gøre et pengekrav gældende.

Såfremt dette er retstilstanden, kan den kritiseres, idet rettighedshaverenes vederlæggelse da beror på en række forhold hos brugerne, som grundlæggende er uden relevans for den stedfundne benyttelse og for rettighedshaverens interesse i at få denne honoreret. Hvis brugerne ikke ønsker at betale vederlaget, kan han ofte udskyde betalingen i meget lang tid, f.eks. ved at udnytte alle muligheder for at rejse indsigelser mod kravets berettigelse, beregningsformen osv.

Sådanne indsigelser kan gøres gældende for tvangslicensnævnet, men hertil kommer, at en afgørelse fra dette nævn ikke umiddelbart kan anvendes som grundlag for tvangsmæssig inddrivelse af vederlaget. En sådan inddrivelse forudsætter, at der er afsagt dom om vederlagskravets eksistens og størrelse. Efter at tvangslicensnævnets afgørelse foreligger, kan rettighedshaveren derfor være nødsaget til at anlægge en inkassosag, førend inddrivelsen kan påbegyndes.

I den sidste ende kan brugeren også undlade at betale vederlag, som han ved en inkassosag er dømt til at udrede. I så fald må fuldbyrdelsen ske gennem en udlægsforretning og tvangsrealisation af skyldnerens aktiver. Det er således i den sidste ende muligt at sikre sig vederlaget, forudsat at brugeren er solvent, men i praksis sker dog ofte det, at man opgiver retsfølgelsen forinden, fordi den økonomiske risiko for rekvirenten bliver for stor i forhold til fordringens størrelse. Det må herved erindres, at såfremt fordringen viser sig uerholdelig, er det kreditor, som må udrede de påløbne omkostninger.

Hertil kommer, at i visse situationer vil rettighedshaveren kunne risikere, at brugeren viser sig ikke at råde over de fornødne aktiver. Dette kan efter det for udvalget oplyste meget vel vise sig at være tilfældet med en række antenneforeninger, som er vederlagspligtige efter lovens § 22 a. Disse foreninger vil kunne pådrage sig økonomiske forpligtelser, som inklusive renter og inddrivelsesomkostninger væsentligt vil overstige det beløb, som vil kunne realiseres gennem tvangsrealisation af antenneanlægget, der typisk vil være foreningens eneste aktiv. Det er ligeledes oplyst for udvalget, at der er forekommet tilfælde, hvor lokale radioforetagender utvetydigt har tilkendegivet, at de ikke ønsker at betale vederlag i henhold til OL § 47 til Gramex.

Hvis de gældende bestemmelser om tvangslicens skal forstås som ovenfor nævnt, dvs. som alene hjemlende et pengekrav, vil det betyde, at en bruger i kraft af sin insolvens kan slippe for at betale vederlag, men samtidig kan hans benyttelse af beskyttede værker ikke standses, idet der hertil kræves en eneret eller en aftalelicens. En sådan situation vil ikke være acceptabel for rettighedshaverne. Udvalget har derfor drøftet indførelsen af en adgang for rettighedshaverne til, under visse omstændigheder, at nedlægge forbud mod en fortsat værksudnyttelse, hvis der ikke sker betaling af det forudsatte vederlag, jfr. forslaget til § 35, stk. 4.

1.6.3. Aftalelicens med voldgift

Indførelse af aftalelicens betyder som nævnt, at bestemmelserne i en aftale mellem brugerne og en organisation, der repræsenterer en væsentlig del af de danske ophavsmænd til en bestemt type værker, også tillægges gyldighed for de ikke-organiserede rettighedshavere. Hvor der ikke er indgået en sådan kollektiv aftale, svarer retstilstanden i praksis til en eneret. Der kan derfor på visse områder være betydelige interesser forbundet med, at der faktisk indgås kollektive aftaler om de vigtigste udnyttelsesformer. I modsat fald vil man ikke opnå den lettelse i rettighedsadministrationen, som normalt tilsigtes med en aftalelicens. Problemerne vil normalt ikke være af afgørende betydning i de tilfælde, hvor aftalen er ude af kraft i en kortere periode, f.eks. fordi der er uoverensstemmelser mellem parterne i forbindelse med forhandlinger om forlængelse eller fornyelse af aftalen. Som oftest vil begge parter have en interesse i, at aftalen atter kommer til at fungere, og sådanne konflikter vil derfor normalt kunne forventes at blive af kortere varighed. Undertiden kan det imidlertid ikke udelukkes, at der vil kunne opstå langvarige konflikter og deraf følgende aftaleløse perioder. Hvor en sådan situation måtte kunne true

en samfundsmæssig vigtig værksudnyttelse, kan der være grund til at overveje, hvilke muligheder der er for at sikre, at et aftaleforhold — eller en situation der kan sidestilles hermed — kommer i stand.

Det må vel erkendes, at etableringen af en sådan "sikkerhedsventil" tildels modvirker en af de egenskaber ved aftalelicenskonstruktionen, som ellers ofte fremhæves som en fordel, nemlig at den bidrager til en rimelig afbalancering af parternes interesser, i og med at de kan iværksætte en konflikt ved at lade aftalen udløbe eller ved simpelthen slet ikke at indgå nogen aftale. På den anden side vil konfliktruslen på visse områder have en meget forskellig vægt for hver af parterne. På mere beskedne områder — såsom f.eks. fremstillingen af særlige eksemplarformer for handicappede — kan man argumentere for, at en konfliktrussel over for rettighedshaverne vil være uden reel betydning, fordi indkomsterne fra den pågældende udnyttelse kun spiller en forsvindende rolle. Modsat vil en konflikt her være til stor ulempe for brugerne.

Herudover kan man til støtte for en "sikkerhedsventil" anføre, at den vil muliggøre en kombination af aftalelicensens og tvangslicensens fordele. Den vil således fortsat gøre det nærliggende for parterne selv at opnå enighed om de nærmere vilkår for værksudnyttelsen, hvilket generelt er at foretrække, fremfor at disse skal specificeres i lovteksten, således som det vil være nødvendigt ved en tvangslicens. Hvis parterne imidlertid ikke opnår enighed herom, må det antages at blive kompliceret og vanskeligt for en uafhængig instans såsom en voldgiftsret at fastsætte sådanne vilkår. Retten kan i hvert fald næppe være bundet af parternes påstande, således som det f.eks. er tilfældet i den civile retspleje. Det må formentlig også erkendes, at det, at en part kan true med at kræve sagen indbragt for den neutrale instans, i visse tilfælde kan få en ugunstig indflydelse på forhandlingsforløbet. Hvis parterne således ikke selv er indstillet på en positiv medvirken, vil en sådan ordning derfor reelt komme til at fungere som en tvangslicens, der endog er mere omstændelig og kompliceret end disse normalt er.

1.6.4. Mægling ved aftalelicens

I stedet for at gennemføre en bindende voldgiftsordning ved manglende indgåelse eller fornyelse af de licensudløsende aftaler, kan man vælge en mindre indgribende løsning, nemlig tvungen mægling. Mæglingsinstituttet har i mange år været anvendt i den kollektive arbejdsret til at fremme forhandlinger om løn- og arbejdsvilkår. Erfaringerne herfra viser, at mæglingen er et

hensigtsmæssigt instrument til løsning af interessekonflikter. Navnlig kan det herigennem sikres, at forhandlingerne kommer i gang, og at de forløber på en hensigtsmæssig og frugtbar måde. Indførelse af et mæglingsinstitut vil selvsagt ikke kunne forhindre, at parterne i visse tilfælde iværksætter konflikter, men med passende regler om udsættelser m.v. er der grund til at antage, at sådanne skridt kun vil blive taget i forholdsvis få tilfælde. Mægling vil i øvrigt ofte føre til, at parternes uenighed bliver defineret klart, og ofte vil der kunne fremsættes mæglingsforslag, som udtrykker en afvejning af de indtagne standpunkter.

Inden for den kollektive arbejdsret er det i øvrigt jævnlige forekommet, at man fra lovgivningsmagtens side har ophøjet mæglingsforslag til lov i tilfælde, hvor et sådant forslag ikke har kunnet føre til enighed mellem parterne. Det er klart, at denne løsning altid må anses for sekundær i forhold til indgåelsen af en aftale. På den anden side vil denne løsning også inden for ophavsretten kunne være at foretrække, frem for f.eks. en tvangslicens. Et ophøjet mæglingsforslag gælder kun i den pågældende aftaleperiode, og parterne kan derfor atter søge at opnå et forhandlingsresultat på et senere tidspunkt, hvor forholdene kan have ændret sig. Modsat vil en tvangslicens kunne have en tendens til at fastlåse situationen også på længere sigt.

Regler om mægling i forbindelse med en aftalelicens er indført i Sverige i lag om medling i vissa upphovsrättstvister (SFS 1980:612) (optrykt i bet. 912, s. 198 f). Denne lov finder anvendelse i tilfælde, hvor aftaleforhandlinger om fotokopiering i undervisningsvirksomhed ikke fører til resultater og i tilfælde, hvor den ene part vægrer sig ved at indgå i sådanne forhandlinger. Mæglingen foretages af en af regeringen udpeget forligsmand. Forligsmanden kan blandt andet fremsætte mæglingsforslag og medvirke til afgørelse ved voldgift. Det bestemmes i øvrigt i loven, at i tilfælde, hvor mægling begæres, skal en eksisterende aftale fortsat finde anvendelse, indtil to uger er forløbet efter et endeligt mæglingsforslag eller et forslag om voldgiftsbehandling er fremsat. Tilsvarende forlængelsesregler gælder i tilfælde, hvor forligsmanden på grund af manglende medvirken fra en af parternes side må meddele regeringen, at han ikke kan fremsætte mæglingsforslag, og i tilfælde, hvor parternes forhandlinger uden mæglingsbistand ikke kommer i stand eller bryder sammen.

De svenske regler svarer i store træk til de regler, som for det danske arbejdsmarked findes i lov om mægling i arbejdsstridigheder, jfr. lbkg. nr. 599 af 21. december 1971, omend denne lovs regler er væsentligt mere detaljerede.

Udvalget finder, at en mæglingsprocedure kan frembyde en hensigtsmæssig løsning på problemerne med hensyn til indgåelse af den licensudløsende aftale, jfr. i øvrigt udvalgets overvejelser i så henseende for så vidt angår fotokopiering i undervisningsvirksomhed i bet. 912, s. 104. Der vil formentlig næppe være behov for så detaljerede regler, som i lov om mægling i arbejdsstridigheder, da der her trods alt er tale om et område af noget mindre økonomisk og social vægt. Udvalget stiller på denne baggrund forslag om nogle regler, som i det væsentlige svarer til den svenske lovgivning. Et flertal foreslår i øvrigt, at reglernes anvendelsesområde begrænses til visse tilfælde, hvor der er en væsentlig ubalance i parternes respektive interesser i at opnå en aftale, samt til de områder, hvor de hidtidige erfaringer viser, at det har været vanskeligheder.

1.7. Redaktionen af kapitel 2

I forbindelse med overvejelserne om indholdet af kapitel 2 kan man tillige drøfte nogle mere redaktionelle spørgsmål. Kapitlets nuværende disponering er i og for sig ikke usystematisk, men det må dog erkendes, at det kan være svært at finde rundt i, ikke mindst for den urutinerede bruger.

Konkrete problemer volder f.eks. opdelingen af reguleringen af sprednings- og visningsrettighederne på §§ 23 og 25. Disse bestemmelser behandler både sprednings- og visningsrettigheder for henholdsvis litterære samt musikalske værker og kunstværker. Som allerede antydnet i bet. 1000, s. 105, er denne opdeling mindre hensigtsmæssig, bl.a. når der skal medtages specielle regler om kunstneriske værker, som hverken er musikalske værker eller kunstværker, herunder navnlig filmværker. På dette område kan man derfor overveje at redigere bestemmelserne, så alle spredningsregler samles i en paragraf, og alle visningsregler i en anden. Endvidere kan en række regler, som indholdsmæssigt er beslægtet med citatreglen, samles under ét.

Hertil kommer, at bestemmelserne om aftalelicens i de hidtidige §§ 15 a og 22 er vanskeligt tilgængelige i deres sproglige formulering. Dette problem trænger sig mere på, jo flere bestemmelser af denne art der indføres. Reglerne bør derfor omformuleres, så de bliver lettere tilgængelige. Derved kan man også undgå gentagelser ved at samle alle de fælles bestemmelser om aftalelicens i et afsnit for sig.

Endelig kan man overveje at samle de generelle regler i begyndelsen af kapitlet. Således kan der være god grund til allerede i indledningen at

præcisere, at de ideelle rettigheder kun i meget begrænset omfang berøres af indskrænkningerne, jfr. den hidtidige § 26.

De centrale materielle regler kan samles i tre hovedgrupper. Den første vedrører især forskellige former for eksemplarfremsættelse, herunder til privat brug, i undervisningsvirksomhed, til brug i firmaer og myndigheder m.v., til brug for handicappede og i biblioteks- og arkivvæsenet. Den anden gruppe regler omhandler den råderet, som tilkommer den, der har erhvervet et eksemplar af et værk. Herunder hører navnlig spredning og fremvisning af eksemplarer og ændring af bygningsværker m.v. Endelig findes en tredje gruppe, som omfatter nogle former for begrænset værksudnyttelse, som af forskellige grunde ikke kan være undergivet eneretsbeskyttelsen. Herunder hører bl.a. adgangen til at citere værker.

Af de mere specielle regler er der navnlig grund til at samle de forskellige bestemmelser, som vedrører radio- og fjernsynsudsendelser, samt under ét at samle de forskellige vederlagsordninger, som udvalget har stillet forslag om i tidligere betænkninger. Der er her tale om ophavsretlige beføjelser eller i hvert fald beføjelser med meget stærke træk til fælles med de ophavsretlige, men samtidig adskiller de sig praktisk på en del punkter fra lovens øvrige regler. Det gælder for forslagene om båndafgifter, følgeret og udstillingsvederlag.

Endelig er der en række mere teknisk prægede regler om tvangs- og aftalelicenser, som det vil være praktisk at samle under ét. Det gælder således reglerne om tvangslicensnævnet i den hidtidige § 54. Det gælder endvidere væsentlige dele af aftalelicensreguleringen, som i udvalgets hidtidige forslag er gentaget i hver enkelt aftalelicensparagraf, jfr. også den hidtidige § 15 a. I samme forbindelse er det hensigtsmæssigt bl.a. også at medtage en generel forældelsesregel (jfr. § 15 a, stk. 3, 3. punktum og § 22 a, stk. 4), samt regler om tvungen mægling ved visse aftalelicenser.

2. OVERDRAGELSE AF OPHAVSRETTIGHEDER

2.1. Indledning

Ophavsretten tilkommer den, der skaber det litterære eller kunstneriske værk. Det er udtrykkeligt bestemt i lovens § 1, som indledes med ordene: "Den, som frembringer et litterært eller kunstnerisk værk, har ophavsret til værket ..." Denne placering af retten til at råde over de af loven hjemlede beføjelser står i en naturlig sammenhæng med de principper, som er bærende for den ophavsretlige beskyttelse i de nordiske lande. Ophavsretten er med til at sikre de skabende og udøvende kunstneres indtægter fra den kunstneriske virksomhed, og den sikrer deres personlige og ideelle interesser i at blive nævnt i tilknytning til værket og i at kunne modsætte sig, at værket forvrænges eller anvendes i krænkende eller underlødige sammenhænge. Det bør dog herved have i erindring, at ophavsretten i vore dage dækker en meget bred kreds af værksarter, herunder også tekniske frembringelser o.lign.

Det er naturligt, at en beskyttelse af denne art som udgangspunkt tilkommer den person, der har skabt det pågældende værk. Beskyttelsen har imidlertid et videre sigte, idet den tjener til at sikre de økonomiske investeringer, som er nødvendige for den forretningsmæssige udnyttelse af værket. En udnyttelse af værket vil derfor i reglen forudsætte, at ophavsmanden råder over sine rettigheder, enten ved at give andre tilladelse til at udnytte værket på nærmere angivne måder eller ved at give andre adgang til at forvalte denne mulighed for at nyttiggøre rettighederne.

Ophavsmanden har denne adgang til at råde over rettighederne. Det bestemmes således i lovens § 27, stk. 1, at ophavsmanden kan overdrage sin ret til at råde over værket helt eller delvis. I overensstemmelse med rettighedernes karakter er denne adgang imidlertid begrænset til de økonomiske rettigheder, dvs. enerettighederne til at fremstille eksemplarer af værket og til at gøre det tilgængeligt for almenheden, jfr. ophavsretslovens § 2. Modsat gælder det for de ideelle rettigheder, som er hjemlet i lovens § 3, at de ikke kan frafalde, medmindre det gælder en efter art og omfang afgrænset brug af værket, jfr. § 3, stk. 3, og henvisningen hertil i § 27, stk. 1.

Overdragelse af råderetten til andre vil i alle normale tilfælde være en afgørende forudsætning for, at det enkelte værk kan nyttiggøres og komme bredere kredse til gode. Samtidig er aftalen herom et vigtigt instrument for ophavsmanden, idet der igennem sådanne aftalers bestemmelser og vilkår

lægges rammer for hans økonomiske udbytte af den skabende virksomhed. Det er derfor givet, at sådanne aftaler må kunne indgås, og at de har en væsentlig økonomisk, social og kulturpolitisk betydning.

Det er imidlertid en almen erfaring, at sådanne aftaler ofte er teknisk komplicerede, og de er derfor vanskelige at overskue for ukyndige. Herved stilles ophavsmændene i en udsat situation. Hvis de ikke har forretningskyndig bistand eller repræsenteres af en organisation eller lignende, vil de ofte have vanskeligt ved at sikre sig rimelige vilkår, ikke blot i henseende til størrelsen af den aftalte honorering, men navnlig også med hensyn til aftalens øvrige bestemmelser.

2.2. Oversigt

I den nugældende ophavsretslov har man på en række punkter fastsat regler om overdragelse af ophavsrettigheder. Nogle af disse regler er af mere almen karakter, mens andre tydeligvis er gennemført med det sigte at opnå en rimelig balance i kontraktsforholdene på ophavsrettens område.

Den gældende OL bestemmer i § 27, stk. 1, at ophavsmanden, med den begrænsning der følger af § 3, helt eller delvis kan overdrage sin ret til at råde over værket. Bestemmelsen er ved henvisninger tillige gjort gældende for de udøvende kunstners rettigheder, men ikke udtrykkeligt for **fonogram-**fremstilleres, radio- og TV-foretagenders og "katalogfremstilleres" rettigheder efter §§ 46, 48 og 49. Det er dog givet, at også disse rettigheder, der er af ren formueretlig karakter, er overdragelige, jfr. motiverne til de tilsvarende svenske regler i NJA II, 1961, s. 306 og 313, samt udvalgets bemærkninger i bet. 962/1982, Beskyttelse af kunstneriske præstationer, s. 102.

Også rettighederne til fotografiske billeder efter fotoloven er overdragelige, jfr. FT 1959/60 A, sp. 2803. I fotolovens § 2 findes der imidlertid ikke bestemmelser svarende til ophavslovens § 3, stk. 3, hvorefter de ideelle rettigheder alene kan frafaldes med hensyn til en efter art og omfang afgrænset brug af værket. Det må dog på trods heraf alligevel antages, at noget tilsvarende ofte gælder for fotografirettighederne, idet dette må følge af de ideelle rettigheders karakter af at være en beskyttelse af den personlige integritet, et gode som retssystemet normalt ikke tillader det enkelte individ helt at opgive, jfr. herved *Blomqvist*, Overdragelse af ophavsrettigheder, Kbh. 1987, s. 123.

Man kan opdele bestemmelserne om rettighedsoverdragelser m.v. i ophavsretslovens kapitel 3 i to dele. Kapitlet indeholder i de indledende §§ 27 til 31 en række generelle regler, som omfatter alle kontraktstyper på området samt forskellige regler om rettighedernes overgang ved arv, ægteskab og kreditorforfølgning. Herefter følger i §§ 32 til 42 specielle regler om nogle bestemte kontraktstyper, nemlig aftaler om retten til offentlig fremførelse af værker (§ 32), forlagsaftaler (§§ 33 - 40) og filmatiseringsaftaler (§§ 41 - 42).

De generelle regler om alle kontraktstyper, som indebærer overdragelse af ophavsrettigheder, findes i §§ 27 og 28. I § 27, stk. 1, fastslås det indledningsvis, at ophavsmanden kan overdrage sin ret til at råde over værket helt eller delvis. Endvidere præciseres det, at en overdragelse af et eksemplar af et værk ikke indbefatter nogen overdragelse af ophavsretten til værket.

§ 27, stk. 1, indeholder endelig den såkaldte specialitetsgrundsætning, der har følgende ordlyd: "Har ophavsmanden overdraget en anden ret til at gøre værket tilgængeligt for almenheden på en bestemt måde eller ved bestemte midler, giver overdragelsen ikke erhververen ret til at gøre det på andre måder eller ved andre midler."

§ 28 indeholder to regler. I stk. 1 fastslås det, at en overdragelse af ophavsrettigheder ikke giver erhververen ret til at ændre værket, og i stk. 2 bestemmes, at erhververen ikke uden ophavsmandens samtykke må videreoverdrage rettighederne, medmindre det sker som led i en overdragelse af en forretning eller en forretningsafdeling. I så fald vedbliver overdrageren at hæfte for, at aftalen med ophavsmanden bliver opfyldt.

De specielle regler om forskellige kontraktstyper i §§ 32 til 42 varierer meget med hensyn til detaljeringsgrad. Mest indgående er reglerne om forlagsaftaler. Disse regler blev udbygget en del i forbindelse med den nugældende lovs tilblivelse i 1961, idet man i alt væsentligt baserede reglerne på indholdet af den nordiske normalformular, som var vedtaget af forfatter- og forlæggerforeningerne i 1948. Modsat er reguleringen af aftaler om retten til offentlig fremførelse ganske kortfattet. Til gengæld er der her tale om regler med en lang tradition bag sig, idet de — med enkelte detailforskelle — svarer til § 18 i lov af 29. december 1857, hvilket var den lov, hvormed retten til offentlig fremførelse første gang indførtes her i landet. Kontraksreguleringen på dette område er derfor lige så gammel som rettighederne.

Reglerne om filmatiseringsaftaler er i sammenligning hermed af forholdsvis ny dato, idet de indførtes ved gennemførelsen af den nugældende lov i 1961 og de revideredes i 1973. Navnlig påkalder reglen i § 42 sig her interesse, idet denne regel opstiller en formodning for, at ophavsmandens

medkontrahent erhverver et bredt udsnit af rettighederne, således at han derigennem sikres adgangen til at udnytte den færdige film forretningsmæssigt gennem offentlig fremførelse (visning). Denne præsumtion adskiller sig fra hovedparten af de ovenfor omtalte regler vedrørende specielle kontraktsforhold, idet disse regler først og fremmest sigter på at beskytte ophavsmændene mod at blive udnyttet af økonomisk og forretningsmæssigt stærkere stillede medkontrahenter. Reglen er endvidere særegen derved, at den som den eneste af reglerne om overdragelser gennemfører en bestemmelse i Bernerkonventionen, nemlig dennes art. 14 bis.

Et fælles træk for reglerne om de enkelte kontraktstyper er iøvrigt, at de alle fastsætter visse tidsfrister for forpligtelsen til at udnytte de overdragne rettigheder. Formålet hermed er at undgå det, man undertiden kalder "den døde hånd på værket". Hermed forstås, at en erhverver af enerettigheder undlader at udnytte værket, hvilket kan indebære skader af almen, samfundsmæssig art i form af undertrykkelse af værker. Også ophavsmændene kan skades alvorligt, ikke kun fordi den manglende udnyttelse afskærer værket fra at finde vej til et større publikum, men også fordi ophavsmandens honorar typisk er en andel af indkomsten ved værksudnyttelsen (royalty). Den manglende udnyttelse betyder derfor udeblevne indtægter for ophavsmanden.

2.3. Udvalgets generelle overvejelser

I forbindelse med den nærmere motivering nedenfor af de enkelte bestemmelser i udvalgets forslag gengives udvalgets overvejelser vedr. disse bestemmelser. I dette afsnit skal derfor alene omtales udvalgets mere generelle og strukturelle overvejelser omkring kontraktsreguleringen i ophavsretsloven.

Et væsentligt generelt spørgsmål i forbindelse med ophavsretslovens regler om kontraktsregulering er, om der bør ske en udbygning af reguleringen af de omhandlede kontraktstyper og eventuelt i denne forbindelse tilføjes reguleringer af andre kontraktsformer, eller om man i stedet bør forenkle de nuværende regler.

I denne forbindelse kan det konstateres, at lovreglerne alene dækker et ganske begrænset udsnit af alle de aftaletyper, som kan forekomme på ophavsrettens område. Den ophavsretlige beskyttelse omfatter et rigt spektrum af ikke bare kunstneriske og kulturelle udtryk, men også tekniske og kommercielle foreteelser såsom tekniske tegninger, design, edb-programmer samt faglig og videnskabelig litteratur, herunder f.eks. brugsanvisninger og

lignende. Hertil kommer alle de forskellige afskygninger af udnyttelsesformer, som kommer på tale i den moderne kulturindustri. De nugældende regler indeholder f.eks. intet om aftaler om indspilning af værker eller kunstneriske præstationer på grammofonplade eller om aftaler vedr. fotografier (bortset fra bestillingsreglen i FL § 12). Ophavsretsloven indeholder endmindre bestemmelser om de mere kommercielt betonedede aftaler om værksudnyttelser, såsom f.eks. biografistributionsaftaler.

Det kan selvsagt overvejes, om man bør forsøge at etablere en lovgivning, som i detaljeret form gennemregulerer hele kontraktsretten på ophavsrettens område. En sådan detaljeret regulering ville dog næppe være hensigtsmæssig på ophavsrettens område, bl.a. fordi der her er tale om et retsområde, som er under en konstant og tæt påvirkning af den teknologiske udvikling. En detaljeret lovgivning står derfor i stor fare for at blive forældet ganske hurtigt. Der ville i øvrigt være en betydelig risiko for, at en detaljeret regulering på en uhensigtsmæssig måde kom til at bremse en ellers ønskværdig udvikling af kontraktspraksis, i hvert fald hvis reguleringen var præceptiv.

Det kan i stedet anføres, at man så vidt muligt bør undgå at optage detailregier om de enkelte kontraktsforhold i loven. I stedet bør loven indeholde få og centrale regler, som fastsætter nogle grundlæggende principper, der bør iagttages ved enhver overdragelse af ophavsrettigheder.

Under udvalgets drøftelser af dette spørgsmål har der især fra ophavsmændenes og de udøvende kunstneres repræsentanter i udvalget været udtrykt forbehold med hensyn til at ophæve visse regler, navnlig de klare og direkte anvendelige bestemmelser vedr. oplagsstørrelse, udgivelsespligt og regnskabsaflæggelse m.v. Sådanne bestemmelser har navnlig betydning på det faglitterære område, hvor der årligt produceres et betydeligt antal titler af udgivere, der ikke har den samme baggrund og viden, som de ordinære forlæggere. På dette område ser disse medlemmer et reelt behov for kontraktsregulerende bestemmelser.

Det er herimod blevet indvendt, at lovbestemmelserne om forlagsaftaler bør udgå af loven, fordi de nugældende regler er forældede. De bygger på en standardaftale, som i 1987 blev afløst af en ny, gennemrevideret normalformular. Det er ikke rimeligt at bygge lovregler på standardaftaler, fordi det stiller parterne i en vanskelig situation, når standardaftalen senere måtte blive ændret. Når der foreligger en standardaftale vil det også være uheldigt at gennemføre lovbestemmelser med et andet indhold end aftalen. Det bør ikke under disse omstændigheder være muligt for nogen part at få ad lovgivningsvejen, hvad vedkommende ikke kunne opnå ved forhandlingsbordet.

Der har dog været enighed i udvalget om, at en vis, generel forenkling af reglerne om rettighedsoverdragelser er ønskelig.

Et særligt spørgsmål i denne sammenhæng er, om lovens regler bør være fravigelige ved aftale parterne imellem, eller om man i højere grad bør fastsætte normer, som ikke kan fraviges. Det sidstnævnte alternativ skulle først og fremmest sigte mod at beskytte ophavsmændene mod vidtgående og uoverskuelige kontrakter.

Man må her fastholde, at forholdene kan variere i relation til de forskellige bestemmelser. Der kan f.eks. ikke være tvivl om, at en generel bestemmelse om principperne for fortolkning af rettighedsoverdragelsens omfang ved uklare eller unødigt vidtgående overdragelser altid må være fravigelig i den forstand, at den ikke vil kunne finde anvendelse, hvis parterne ved udformningen af aftalen har undgået enhver tvivl om, hvilket indbyrdes retsforhold de har tilstræbt. Modsat vil parterne næppe generelt kunne aftale, at eventuelle uklarheder i kontrakten skal fortolkes efter andre regler end de i loven fastsatte.

Også i øvrigt kan der ved generelle regler være behov for at fastslå, at bestemmelserne ikke ved aftale kan fraviges til ophavsmandens ugunst. Det gælder f.eks. spørgsmålene om udgivelsespligt og om pligt til regnskabsaflæggelse i de tilfælde, hvor ophavsmanden honoreres med løbende royalties i overensstemmelse med omfanget af værksudnyttelsen. Her vil almene retsgrundsætninger under alle omstændigheder yde en ikke uvæsentlig beskyttelse af ophavsmanden, og derved vil aftalefriheden være begrænset, også uden udtrykkelige lovbestemmelser herom. Netop i disse tilfælde taler meget for, at loven yder parterne en reel vejledning ved at indeholde nærmere regler.

Med hensyn til de mere detaljerede regler, som man måtte ønske at opstille vedrørende enkeltspørgsmål, de være sig af generel karakter eller knyttet til specielle kontraktstyper, stiller det sig mere tvivlsomt, om ufravigelige regler vil føre til hensigtsmæssige resultater. Bestemmelser som de, der findes i den nugældende § 28 om retten til at ændre værket og til at videreoverdrage rettighederne, må f.eks. nødvendigvis være fravigelige ved aftale. Der indgås jævnligt aftaler, som forudsætter, at erhververen af rettigheder til at udnytte et værk også kan ændre det i fornødent omfang. Ved filmatiseringsaftaler må der eksempelvis ofte foretages endog betydelige ændringer, for at et skønlitterært værk overhovedet kan gengives på film. I forbindelse hermed sker det dog, at forfatteren betinger sig adgang til at deltage i produktionen.

Det hører med i vurderingen af, om der er behov for ufravigelige bestemmelser, at der er en række forhold, som berøres af kontraktsrettens almindelige regler, herunder navnlig adgangen til at tilsidesætte urimelige aftaler helt eller delvis efter aftalelovens § 36. Denne bestemmelse afløste en række enkeltregler i lovgivningen, herunder den tidligere § 29 i ophavsretsloven. Et af formålene med indførelsen af AFTL § 36 var at gøre det lettere at tilsidesætte urimelige aftaler. Hvor OL § 29 krævede, at en aftale skulle føre til "åbenbart urimelige resultater" for at kunne tilsidesættes, stiller AFTL § 36 alene krav om, at det skal være "urimeligt eller i strid med redelig handlemåde" at gøre den pågældende aftale gældende.

Den nu ophævede bestemmelse i OL § 29 skulle efter sine forarbejder kunne finde anvendelse i en række forskellige tilfælde, hvor aftaler om overdragelse af ophavsrettigheder måtte føre til konkret urimelige resultater. Det gjaldt således tilfælde, hvor aftalen lyder på en fuldstændig overdragelse af ophavsrettighederne til et værk, som af parterne alene forudsættes anvendt på en bestemt måde, tilfælde hvor aftalen omfatter ikke blot de allerede kendte udnyttelsesmåder, men også sådanne som måtte blive opfundet i fremtiden, tilfælde hvor aftalen omfatter ophavsretlige rettigheder, som måtte opstå i fremtiden, navnlig gennem ændring af loven, tilfælde hvor aftalen på urimelig måde fraviger de begrænsninger i forlæggerens rettighedserhvervelse, som fastsættes i OL § 34, stk. 1, samt tilfælde hvor forlæggerens pligt til at udgive værket fraviges.

På baggrund af det anførte om formålene med at ophæve OL § 29 og samtidig at indføre den mere vidtgående § 36 i AFTL kan det lægges til grund, at AFTL § 36 vil kunne anvendes i alle de nævnte tilfælde og i alle øvrige tilfælde, hvor det ikke vil være rimeligt eller overensstemmende med redelig handlemåde (herunder god brancheskik m.v.) at gøre aftalen gældende. Ud fra informative hensyn ville det nok være ønskeligt, om disse principper fremgik af ophavsretsloven selv. Heroverfor står imidlertid hensynet til den almindelige formueretlige lovgivnings enhedspræg.

Der skal ikke her forsøges nogen udtømmende eksemplificering af de tilfælde, hvor hel eller delvis tilsidesættelse måtte være indiceret, men alene anføres nogle eksempler på situationer, hvor de særlige forhold vedr. kontrakter på ophavsrettens område kan føre til denne sanktionering.

Først og fremmest skal det nævnes, at de fremtidige konsekvenser af aftaler om overdragelser af ophavsrettigheder ofte er langt vanskeligere at overskue end konsekvenserne af mange andre aftaletyper. Det betyder f.eks. ofte, at ophavsmænd og udøvende kunstnere skriver under på langt mere

omfattende rettighedsoverdragelser end de, der er nødvendige for at sikre den påtænkte udnyttelse. Derfor må det ofte være muligt at tilsidesætte rettighedsoverdragelsen, i det omfang den går klart ud over den af parterne konkret tilsigtede værksudnyttelse, i hvert fald i tilfælde, hvor kontrakten ikke indeholder adækvate bestemmelser om vilkårene for udnyttelsesformer, som ikke umiddelbart har været tænkt iværksat.

Ligeledes må tilsidesættelse kunne ske, hvis rettighedsoverdragelsen er sket mod et vederlag, som viser sig at ligge så langt under rettighedernes konstaterede værdi, at forholdet må vurderes som urimeligt. Ved denne vurdering skal samtlige omstændigheder, herunder risikoforløbet, tages i betragtning. Netop de betydelige vanskeligheder ved at vurdere et værks kommercielle muligheder er en af grundene til, at man oftest betaler vederlaget for en ophavsretsoverdragelse i form af royalties, d.v.s. at vederlaget udbetales løbende og beregnes i overensstemmelse med den stedfundne udnyttelses omfang og økonomiske resultat. Det vil som regel være naturligt at overveje tilsidesættelse i tilfælde, hvor der er betalt engangsvederlag, uanset at royalty-honorering er det sædvanlige for den pågældende udnyttelsestype, hvis der opstår en urimelig forskel mellem engangsvederlaget og den royalty, som efter normale brancheforhold kunne påregnes udbetalt for den stedfundne udnyttelse. Parternes forudsætninger og sædvanlig branchepraksis spiller dog her en stor rolle. Det er eksempelvis normal aftalepraksis, at en forlægger ikke har krav på tilbagebetaling af et erlagt vederlag, selvom bogen viser sig at være usælgelig.

2.4. Ophavsrettens overgang ved arv og kreditorforfølgning

I ophavsretslovens § 30, stk. 1, bestemmes, at arvelovgivningens almindelige regler ved ophavsmandens død finder anvendelse på ophavsretten. I stk. 2 bestemmes desuden, at ophavsmanden ved testamente med bindende virkning også for ægtefælle og livsarvinger kan give forskrifter om udøvelse af ophavsretten eller overlade det til en anden at give sådanne forskrifter. For så vidt angår de i kapitel 5 hjemlede rettigheder er de samme regler gjort gældende i forhold til § 45, og med hensyn til de udøvende kunstnere også i forhold til § 47. Bestemmelsen i § 30, stk. 1, må dog ligeledes antages at gælde for de øvrige nærtstående rettigheder, da disse er af formueretlig art, og derfor genstand for arvefald efter almindelige regler.

Af henvisningen til arvelovgivningens almindelige regler fremgår, at reglerne om arvefaldet, om uskiftet bo og om tvangsarv finder anvendelse. Heri må dog indfortolkes visse modifikationer som følge af, at kreditorfølgning i ophavsrettigheder ikke er mulig. Rettighederne kan derfor ikke inddrages i ophavsmandens eller hans arvingers eller ægtefælles eventuelle gældsfragåelsesbo.

Hvis der ikke træffes særskilt bestemmelse om, hvorledes rettigheder skal fordeles mellem flere arvinger, vil der opstå et ideelt sameje. Dette medfører, at samtlige arvinger skal meddele tilladelse til brug af værkerne, og de vil hver især have ret til at påtale retskrænkelser. Herved opstår der undertiden problemer, som kan være meget belastende for det praktiske retsliv. Når rettighederne til et værk er gået i arv et par gange, kan de være spredt på så mange hænder, at det er en næsten uoverkommelig detektivopgave at opspore rettighedshaverne.

Hertil kommer, at risikoen for, at en rettighedshaver ikke ønsker et tillade den påtænkte brug af værket, efter omstændighederne kan gøre eftersporingen omsonst. Det kan anføres, at det kulturpolitisk set er uheldigt, at lovgivningens almindelige regler i så høj grad er egnede til at begrænse og vanskeliggøre tilgangen til beskyttede værker. Dette gælder ikke mindst i tilfælde, hvor der ikke er tale om restriktioner, indført efter ophavsmandens eget ønske.

Det er vanskeligt at anslå antallet af tilfælde, hvor rettigheder til mere værdifulde værker spredes på den nævnte måde, og hvor spredningen giver anledning til væsentlige problemer. Problemkredsens betydning mindskes formentlig noget, fordi nogle af de organisationer, som forvalter rettigheder, kræver, at flere arvinger udpeger en enkelt, som kan repræsentere alle arvinger. De reelle praktiske problemer opstår formentlig især i de tilfælde, hvor man ved skiftet ikke har været opmærksom på rettighederne, og derfor har forspildt muligheden for at udlægge dem til enkelte arvinger. Disse praktiske problemer kunne formentlig løses gennem udsendelse af egnede vejledninger til den personkreds, der varetager skifteforretninger.

Ved bestemmelsen i § 30, stk. 2, sker der et indgreb i de almindelige tvangsarveregler. Ved de i reglen nævnte testamentariske bestemmelser kan der rådes over tvangsarven, men dog ikke på en sådan måde, at der tillægges en arving mere og til gengæld en anden mindre, end hvad der ville tilkomme sidstnævnte efter reglerne om tvangsarv. Arvelader kan imidlertid fastsætte generelle forskrifter, som alle arvingerne er pligtige at følge, f.eks. angående formerne for udnyttelse af værket, eller endog bestemme, at værket over-

hovedet ikke må gengives eller offentliggøres, ligesom han kan træffe afgørelse om, hvem der skal påse overholdelsen af og påtale overtrædelser af disse forskrifter. Sådanne forskrifter vil dog kun have gyldighed, sålænge ophavsretten varer efter §§ 43 og 44, jfr. i det hele FT 1959/60 A, sp. 2736. Det har ikke for udvalget været fremført, at der skulle være behov for ændringer i disse regler.

På baggrund af det anførte finder udvalget ikke, at der er tilstrækkeligt grundlag for at foreslå ændringer i § 30.

Med hensyn til reglerne om kreditorforfølgning i eksemplarer af ophavsretligt beskyttede værker henvises til udvalgets overvejelser i bet. 1063/1986, Billedret, side 35 f. Der er efter udvalgets opfattelse ikke grund til at foretage ændringer i den grundlæggende regel i § 31, stk. 1, ifølge hvilken ophavsretten ikke kan være genstand for kreditorforfølgning, hverken hos ophavsmanden selv eller hos nogen, til hvem retten er overgået ved ægteskab eller arv.

3. RETTIGHEDER TIL FILM

3.1. Indledning

Ophavsretsloven regulerer filmatiseringsaftaler i to bestemmelser, nemlig §§41 og 42. Bestemmelserne i § 41 vedrører erhververens pligt til at udnytte de overdragne rettigheder, og om denne bestemmelse kan der henvises til bemærkningerne til forslaget til ny § 42, stk. 3 og 4. Der gør sig dog andre forhold gældende med hensyn til formodningsreglen i den hidtidige § 42, først og fremmest fordi Danmark i henhold til **Bernerkonventionens** Art. 14 bis er forpligtet til at have en regulering af denne art.

Udvalget har tidligere drøftet § 42, idet man i betænkningen Film- og videogramspørgsmål, bet. 1000/1984, overvejede at omformulere reglen. Ønsket var — fra nogle af udvalgets medlemmers side — at præcisere, at bestemmelsen ikke omfatter den udnyttelse af filmværker, som sker ved fremstilling af videogrammer og spredningen af disse til det almindelige publikum ved salg eller udleje. Disse medlemmer fandt i øvrigt, at § 42 helst burde ophæves eller i hvert fald begrænses mest muligt.

Andre medlemmer fandt, at bestemmelsen allerede omfatter den nævnte videogramudnyttelse, og at den snarere burde præcisere en regel med dette indhold.

Udvalget overvejede i forbindelse med udarbejdelsen af den nævnte betænkning forskellige kompromismuligheder samt forskellige ombrydninger af den hidtidige § 42's indhold, først og fremmest med hensyn til de udnyttelsesformer, som præsumtionen måtte omfatte. På grund af dyb uenighed i udvalget afstod man imidlertid fra at fremlægge forslag herom.

Når bestemmelsen atter tages op til drøftelse i udvalget, hænger det sammen med flere ting. For det første er der siden udarbejdelsen af betænkningen fra 1984 sket en udvikling i kontraktspraksis på området her i landet. For det andet refter der en vigtig problemstilling, som ikke tidligere er drøftet, nemlig behovet for at justere § 42 i lyset af den i forhold til 1961-loven senere indførte Art. 14 bis i Bernerkonventionen.

3.2. Kontraktspraksis

Ved udarbejdelsen af bet. 1000 fandtes der kun én overenskomst, som regulerede udnyttelsen af filmværker (spillefilm) på videogrammer, hvad der på det tidspunkt var det aktuelle tvivsspørgsmål. Det var overenskomsten mellem Danske Dramatikeres Forbund og Foreningen af danske Filmproducenter. I sin nugældende affattelse, der stammer fra 1986, indebærer denne overenskomst, at forfatteren overdrager til filmproducenten uden tidsbegrænsning retten til spillefilmindspilning samt retten til at sælge og udleje filmen i alle lande og lade filmen forevise med eller uden tekster eller eftersynkroniseret på et ethvert sprog for såvel offentlige som private forevisninger og for TV og video samt enhver senere opfindelse til formidling, spredning og gengivelse af kinematografiske værker. Overdragelsen af disse rettigheder vederlægges som udgangspunkt med en royalté på 5% af de ved udnyttelsen opnåede indtægter. Vederlaget udbetales dog for visse nærmere fastsatte beløbs vedkommende forskudsvis.

Tilsvarende er der i 1986 indgået en aftale mellem Foreningen af danske Filmproducenter og Dansk Skuespillerforbund vedrørende betaling til skuespillerne for retten til ubegrænset udnyttelse af filmværker, i hvilke disse har medvirket. Ved overenskomsten får filmproducenten eneret til at distribuere filmen i det antal kopier og på den måde, som producenten anser for hensigtsmæssig, og til at vise filmen i alle lande for et hvilket som helst publikum, offentligt eller privat, og ved hjælp af enhver fremføringsmetode og i ethvert format. Producentens eneret omfatter ret til at overføre filmen til videogram. Producenten har endvidere ret til at lade filmen tekste og eftersynkronisere på fremmede sprog. Producenten har endelig under visse forudsætninger ret til at overdrage og videresælge retten til filmen.

Som vederlag for denne rettighedsoverdagelse, hvorved producenten har erhvervet en ubegrænset sprednings- og visningsret til filmen, betaler producenten 10% af producentens andel af de indtægter af filmen, der oppebæres fra det første kalenderkvarartal efter udløbet af en periode på 5 år, regnet fra filmens premieredato. Grundlaget for royaltébetalingen er de samlede beløb, som producenten modtager for enhver udnyttelse af filmen, herunder producentens andel af filmleje fra biografteatre, salgs- eller lejeindtægter fra udlandet og salgs- eller lejeindtægter fra videogramudnyttelse m.v., alene med undtagelse af indtægter fra TV-visning og indtægter fra kabelviderespredning af fjernsynsudsendelser, jfr. ophavsretslovens § 22 a.

Ved TV-visning af filmen modtager skuespillerne uden tidsmæssig begrænsning 10% af producentens indtægt, og med hensyn til retten til vederlag ved kabelviderespredning af radio- og TV-signaler, jfr. ophavsretslovens § 22 a, er det aftalt, at skuespillerne kan gøre disse rettigheder gældende uanset overenskomsten.

En tilsvarende model er anvendt i en overenskomst fra 1983 mellem Foreningen af danske Filmproducenter og Filmarbejderforeningen. Ved denne overenskomst overdrages til producenten eneret til at distribuere filmen i det antal kopier og på den måde, som producenten anser for hensigtsmæssig, og til at vise filmen i alle lande, for et hvilket som helst publikum, offentligt eller privat, og ved hjælp af enhver fremføringsmetode og i ethvert format. Producenten har endvidere eneret til at lade filmen tekste og eftersynkronisere på fremmede sprog, ligesom producenten, hvor intet andet særskilt er aftalt, har ret til re-make (dvs. genindspilning) af filmen i alle lande. Som vederlag for denne rettighedsoverdragelse betaler producenten 0,8% af producentens andel af filmens samlede spilleindtægter, således som denne andel er nærmere defineret i Det Danske Filminstituts produktionsstøttevejledning.

Der kan i de omtalte overenskomster iagttages en tendens i retning af, at der aftales en vidtgående rettighedsovergang, som under visse nærmere vilkår honoreres med andele af de indtægter, filmen kaster af sig. Dette kan give anledning til fornyede overvejelser om bestemmelsens rækkevidde.

3.3. Bernerkonventionen

§ 42 omfatter alle værker, uanset om de eksisterer forud for filmens tilblivelse (de såkaldt præeksisterende værker) eller om de først er blevet til i forbindelse med optagelsen af filmen (de såkaldte bidrag). Alene musikværker er undtaget fra reglen, jfr. § 42, stk. 2. Bernerkonventionens Art. 14 bis kræver imidlertid ikke en sådan regulering i forhold til de præeksisterende værker, og dette har bl.a. ført til, at der her i landet sker en vis forskelsbehandling af danske og udenlandske film, jfr. nedenfor i afsnit 3.4.

Art. 14 bis i Bernerkonventionen har følgende ordlyd:

1) Uden at der herved gøres indgreb i ophavsmandens rettigheder til værker, som er blevet bearbejdet eller gengivet, er et kinematografisk værk beskyttet som et originalværk. Indehaveren af ophavsretten til det kinematografiske værk nyder de samme rettigheder som ophavsmanden til et originalværk, heri indbefattet de i den foregående artikel omhandlede rettigheder.

2) a) Spørgsmålet om, hvem der har ophavsretten til et kinematografisk værk, afgøres af lovgivningen i det land, hvor beskyttelsen kræves.

- b) I de **unionslande**, hvis lovgivning blandt indehaverne af ophavsretten til et **kinematografisk** værk medregner ophavsmænd, som har ydet bidrag til fremstillingen af værket, kan sådanne ophavsmænd, hvis de har påtaget sig at yde sådanne bidrag, og der ikke foreligger modsat eller speciel aftale, dog ikke modsætte sig det kinematografiske værks reproduktion, spredning, offentlige fremførelse, overføring til almenheden ved hjælp af tråd, udsendelse i radio eller dets overføring til almenheden på anden måde, ligesom de heller ikke kan modsætte sig, at værket forsynes med undertekster, eller at teksten eftersynkroniseres.
- c) Spørgsmålet om, hvorvidt den ovenfor omhandlede forpligtelse til at yde bidrag til det kinematografiske værks fremstilling i relation til bestemmelsen under b), skal være påtaget ved en skriftlig aftale eller en skriftlig akt med samme virkning, afgøres af lovgivningen i det land, hvor producenten af det kinematografiske værk har sit hovedsæde eller er bosat. Det er dog forbeholdt lovgivningen i det unionsland, hvor beskyttelsen kræves, at bestemme, at den nævnte forpligtelse skal være påtaget gennem en skriftlig aftale eller en skriftlig akt med samme virkning. De lande, hvis lovgivning indeholder en sådan bestemmelse, skal give generaldirektøren meddelelse herom i en skriftlig erklæring, om hvilken han straks skal underrette alle de andre unionslande.
- d) Ved "modsat eller speciel aftale" forstås ethvert indskrænkende vilkår, der er relevant i forhold til den nævnte påtagne forpligtelse.
- 3) Medmindre den nationale lovgivning bestemmer andet, skal bestemmelserne i stk. 2) b) ovenfor ikke finde anvendelse på ophavsmænd til scenario, dialoger og musikværker, som er frembragt med henblik på fremstillingen af det kinematografiske værk, og ej heller på dettes hovedinstruktør. Dog skal de unionslande, hvis lovgivning ikke indeholder regler, der bestemmer, at stk. 2) b) skal finde anvendelse på **hovedinstruktøren**, meddele dette til generaldirektøren i en skriftlig erklæring, om hvilken han straks skal underrette alle de andre unionslande.

Bestemmelsen blev indført under revisionen af Bernerkonventionen i Stockholm i 1967, og den blev videreført ved revisionen i Paris i 1971. Baggrunden for reglen var, at man i de forskellige lande, hvori ikke mindst spillefilm udnyttedes, ofte havde problemer med hensyn til at afgøre, hvorvidt udnyttelsesrettighederne var erhvervet af producenten (resp. dennes successorer, typisk den nationale distributør) fra de medvirkende ophavsmænd. Dette spørgsmål blev oftest **afgjort** på grundlag af retsreglerne i det land, hvori filmudnyttelsen fandt sted (beskyttelseslandet). Dette medførte praktiske problemer, idet filmproducenterne undertiden ved kontraheringen med de medvirkende kunne have vanskeligt ved at tage højde for de forskellige retsregler om kontrakter m.v. i alle de lande, hvori filmen senere måtte blive vist.

Bestemmelsen sigter på at løse disse problemer, idet den tager udgangspunkt i den nævnte praksis, hvorefter spørgsmålet afgøres efter beskyttelseslandets ret, jfr. stk. 2 a). Den efterfølgende bestemmelse i stk. 2 c) binder kun nogle af de lande, som har tilsluttet sig konventionen, nemlig de lande, der "blandt indehaverne af ophavsretten til et kinematografisk værk medregner ophavsmænd, som har ydet bidrag til fremstillingen af værket". Bestemmelsen binder derfor ikke lande med det såkaldte "film copyright system" d.v.s. lande som Storbritannien og USA, hvor lovgivningen tillægger producenten en selvstændig ophavsret til filmen, der sætter de medvirkendes

rettigheder ud af kraft. Danmark har ikke dette system, og er derfor forpligtet efter konventionen til at have regler af den i stk. 2 b) omhandlede art.

Reglen i stk. 2 b) indebærer, at de ophavsmænd, der har påtaget sig at yde bidrag til fremstilling af værket, ikke kan modsætte sig den i bestemmelsen anførte udnyttelse af filmværket, medmindre der er indgået anden aftale mellem parterne. Filmproducenten skal således over for omverdenen være legitimeret til at råde over disse rettigheder. Heri ligger modsat ingen krav til de nationale lovgivninger om, at producenten ikke skal kunne forpligtes til at betale vederlag for denne anvendelse af filmen. I så henseende står de tilsluttede lande frit. For Danmarks vedkommende er sådanne bestemmelser imidlertid ikke indført i lovgivningen.

Hvad der nærmere skal forstås ved en "modsat eller speciel aftale", hvorved den opstillede legitimation kan fraviges, er nærmere beskrevet i stk. 2 d), ligesom der i øvrigt i stk. 2 c) findes nærmere regler om eventuelle skriftlighedskrav, som dog ikke skal uddybes her.

Reglen omfatter alene de ophavsmænd, som har påtaget sig at "yde bidrag" til filmen. Sådanne "bidrag" står i modsætning til de såkaldt "præeksisterende værker", dvs. de værker, som har en selvstændig eksistens løsrevet fra selve filmværket. Under de præeksisterende værker henregnes navnlig det filmatiserede litterære eller dramatiske forlæg samt de i filmen indgående musikværker. Herudover undtages i stk. 3) nogle nærmere opregnede bidrag, nemlig scenario, dialoger og musikværker, som er frembragt med henblik på filmen samt filmens hovedinstruktør.

3.4. Gældende dansk ret

§ 42 i den danske ophavsretslov trådte i kraft i 1961, og reglen er således af ældre dato end Bernerkonventionens Art. 14 bis, og den adskiller sig tillige på forskellige punkter fra denne bestemmelse.

Efter § 42 omfatter overdragelse af ret til filmatisering af et litterært eller kunstnerisk værk også retten til ved hjælp af filmen at gøre værket tilgængeligt for almenheden samt ret til at forsyne filmen med tekster eller tale på andet sprog. Bestemmelsen er en præsumptionsregel, det vil sige en regel om, hvad der anses for aftalt, hvis ikke andet kan bevises. Parterne kan altså i de enkelte tilfælde fravige reglen ved aftale, både ved at overdrage flere og færre rettigheder.

Reglen finder ikke anvendelse på musikværker, jfr. § 42, stk. 2. Årsagen hertil er, at musikrettighederne rutinemæssigt clears gennem organisationer. Retten til at indspille musikken på film (eksemplarfremstillingen — også kaldet de mekaniske rettigheder) kan erhverves gennem Nordisk Copyright Bureau (ncb), og retten til at fremføre musikken offentligt — f.eks. ved forevisning af filmen i biografteatre — erhverves gennem KODA.

Af lovens forarbejder (Folketingstidende 1959/60, till. A, sp. 2749) fremgår, at visning af film i fjernsyn ansås for omfattet af præsumtionen. Dette spørgsmål er senere uddybet i Højesterets dom i UfR 1974, side 167. En forfatter havde i 1944 overdraget filmatiseringsrettighederne til et skuespil, samt retten til at lade filmen forevise i Skandinavien. I 1952 — efter filmen var udspillet i biograferne — attesterede han overdragelsen i en særlig erklæring, hvori det hed, at han havde overdraget fremførelsesrettighederne i Danmark en gang for alle. I 1971 vistes filmen i fjernsynet, og forfatteren rejste krav om vederlag herfor mod Danmarks Radio. Højesteret fandt, at § 42 ikke kunne finde direkte anvendelse på forholdet, idet kontrakterne daterede sig tilbage til tiden før lovens ikrafttræden. På den anden side mente man ikke, at den tidligere retstilstand havde haft det modsatte indhold. TV var kendt i udlandet på tidspunktet for de oprindelige kontrakter, og ved forfatterens attestation i 1952 var fjernsynet startet i Danmark. Den tidligere ophavsretslovs specialitetsgrundsætning kunne ikke finde anvendelse på forholdet, idet fremføringsrettighederne var overdraget uden begrænsninger. Erhververne af forevisningsrettighederne måtte derfor anses for at være i besiddelse af det fornødne grundlag for at kunne udnytte TV-rettighederne.

Bortset herfra er bestemmelsens anvendelsesområde omtvistet. Der synes at være almindelig enighed om, at den i hvert fald omfatter fremførelsen af film i biografer (theatrical rights) og i foreninger, institutioner m.v. (non-theatrical rights), men dens anvendelse på videogramfremstilling og -spredning er — som det er nævnt i afsnit 3.1 ovenfor — omdiskuteret.

I international henseende er bestemmelsens anvendelsesområde i øvrigt begrænset af bestemmelserne i ophavsretslovens § 58, stk. 4, og den suppleres her af reglerne i § 6 i anordning nr. 449 af 21. september 1979 om anvendelsen af lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker og lov om retten til fotografiske billeder i forhold til andre lande m.v.

§ 58 i ophavsretsloven har følgende ordlyd:

"Bestemmelsen i § 42 finder ikke anvendelse på filmværker, der efter den reviderede Bernerkonvention til beskyttelse af litterære og

kunstneriske værker af 24. juli 1971 har som hjemland et andet til Bernerkonventionen hørende land end Danmark, som har tiltrådt konventionen af 1971. Særlige bestemmelser om aftaler vedrørende medvirken ved indspilning af sådanne filmværker kan gives ved kgl. anordning."

Anordningens § 6 indeholder følgende bestemmelser:

"Aftaler om at medvirke ved indspilning af filmværker skal indebære, at ophavsmændene — såfremt andet ikke følger af aftalen — ikke kan modsætte sig, at eksemplarer af værket fremstilles eller spredes til almenheden, at værket fremføres offentligt, eller at dets tekst indtales eller på anden måde gengives på et andet sprog.

Stk. 2. Spørgsmålet om, hvorvidt de i stk. 1 nævnte aftaler for at have virkning efter denne bestemmelse skal være affattet skriftligt, afgøres efter lovgivningen i det land, hvor producenten har sit hovedsæde eller er bosat.

Stk. 3. Bestemmelserne i stk. 1 og 2 gælder også aftaler om medvirken ved indspilning af filmværker, der omfattes af ophavsretslovens § 58, stk. 1, hvis værket efter reglerne i § 2 i denne anordning har hjemland i et andet unionsland end Danmark."

Baggrunden for disse særlige regler er, at man ved Danmarks tiltræden af konventionsteksten af 1967/1971 mente, at Danmark herved blev forpligtet til at anvende Art. 14 bis i denne konventionstekst og ikke reglen i § 42 på alle filmværker, hvis hjemland er et andet unionsland, som har ratificeret konventionen af 1971.

Retstilstanden er herefter den, at § 42 finder anvendelse på alle film, der som hjemland har 1) Danmark, 2) fremmede lande, som ikke er tilsluttet Bernerunionen, for så vidt de overhovedet nyder beskyttelse her i landet, samt 3) unionslande, som alene har tiltrådt konventionstekster før 1967/1971.

For de øvrige **unionslandes** vedkommende gælder anordningens § 6, hvorigennem konventionens sondring mellem præeksisterende værker og bidrag er indført i dansk ret, idet denne bestemmelse alene omfatter aftaler om at medvirke ved indspilningen af filmværket.

(Det bør bemærkes, at den afvigende beskrivelse af disse regler i bet. 1000/1984 s. 37 f, er fejlagtig, idet den ikke inddrager det forhold, at rettig-

hedsoverdragelsen efter Art. 14 bis, stk. 2, a, skal bedømmes efter beskyttelseslandets ret.)

3.5. Fremmed ret

5.5.2. *De nordiske lande*

Præsumptionsregler, svarende til § 42, findes i alle de nordiske ophavsretslove, men bestemmelseernes indhold varierer noget fra land til land.

I *Finland* findes bestemmelsen i § 39, hvorefter filmatiseringsaftalen "omfatter rätt att genom **förevisning** av filmen på biograf, i television eller annorledes göra verket tillgängligt för allmänheten ...". Ordene "eller annorledes" synes at knytte sig til forskellige visningsformer, ikke andre udnyttelsesformer end visning. Dette fremgår af bestemmelsens tilblivelseshistorie, idet ordene "förevisning av" i prop. 1960:23 blev tilføjet det oprindelige forslag, hvor der stod "rätt att genom filmen på biograf, ...". Dette skete imidlertid ved en fejl kun i den finsksprogede tekst. I den svensksprogede tekst kom ordene først ind ved en lovændring i 1974. Det er på denne baggrund vistnok den almindelige opfattelse, at videogramsalg og -udlejning ikke er omfattet af reglen.

I *Island* er præsumptionen optaget i § 41. Den er ganske omfattende, idet den omfatter fremstilling af eksemplarer, udbredelse, offentlig fremvisning, al slags spredning til offentliggørelse over tråd eller trådløst eller anden afbenyttelse af værket. Der opstilles dog undtagelser for musikværker, filmmanuskripter og dialoger skrevet til benyttelse i filmen. Desuden undtages hovedinstruktørens indsats.

I *Norge* findes bestemmelserne i § 39, stk. 2-4. Ved lovens vedtagelse i 1961 mindede reglerne meget om de dagældende danske, men i forbindelse med overvejelser om ratifikation af Bernerkonventionens Stockholms/Parisertekst blev der i 1974 foretaget forskellige ændringer. Præsumptionen omfatter nu "...rett til gjennom filmen å gjøre verket tilgjengelig for allmenheten på kinematograf, i fjernsyn eller ved overføring på annen **måte**." Reglerne tilsigtedes formuleret således, at de ikke omfatter retten til fremstilling eller udgivelse af videogrammer, jfr. Ot. prp. nr. 35, 1973-74, side 8 og side 26. Siden er det antaget, at man herved kun sigtede på produktion til salg, udlejning o.lign., jfr. NOU 1983:35, side 55 f.

De norske præsumptionsregler er i øvrigt mere detaljerede end i de andre nordiske lande. Således bestemmes det udtrykkeligt, at præsumtionen også finder anvendelse ved overdragelse af ret til indspilning af værker til fjernsyn. Ved sådanne indspilninger gøres der dog i § 39, stk. 4, undtagelser for litterære værker, som filmen bygger på, filmmanuskript og hovedregi. Præsumtionen gælder ikke for disse værker, ligesom den ikke finder anvendelse ved fjernsynsvisning af spillefilm, som er indspillet med særligt sigte på biografvisning.

Efter den *svenske* bestemmelse, som findes i § 39, omfatter præsumtionen retten til ved hjælp af filmen i biografer, i fjernsyn eller på anden måde at gøre værket tilgængeligt for almenheden. Det er vanskeligt at fastslå noget bestemt om denne bestemmelses forhold til videogramudnyttelsen. De praktiske spørgsmål synes i vidt omfang løst ad aftalevejen.

Det gælder for alle de nordiske landes præsumptionsregler, at de er fravigelige ved aftale, og at de ikke omfatter musikværker. Bortset fra Island har alle landene endvidere præsumptionsregler vedrørende retten til at forsyne filmværket med undertekster samt eftersynkronisering.

3.5.2. Vesttyskland

Den vesttyske ophavsretslov fra 1965 indeholder i sin tredje del (§§ 88-94) en række særlige bestemmelser om film. Reglerne om filmatiserings aftaler findes i § 88, hvori der opstilles en deklaratorisk præsumtion vedrørende aftaler, hvorved ophavsmanden tillader en anden at filmatisere et værk.

Præsumtionen omfatter følgende rettigheder:

1. Benyttelse af værket i uændret, bearbejdet eller forandret stand til fremstilling af et filmværk.
2. Mangfoldiggørelse og spredning af filmværket.
3. Offentlig fremførelse af filmen, forudsat der er tale om et filmværk, som er bestemt hertil.
4. Fjernsynsudsendelse, forudsat der er tale om et filmværk, som er bestemt hertil.
5. Udnyttelse af oversættelser og andre filmiske bearbejdelser eller forandringer af filmværket i samme omfang som udnyttelsen af selve filmværket.

Denne regel suppleres af § 89, som opstiller præsumtioner for de medvirkende ved fremstillingen, hvis indsats i givet fald fører til skabelsen af et værk. I tvivlstilfælde indrømmer disse medvirkende producenten eneretten

til alle kendte udnyttelsesformer. Denne præsumtion omfatter ikke blot selve filmværket, men også oversættelser og bearbejdelser. I stk. 2 bestemmes endvidere, at ophavsmanden vil have beføjelsen til denne rettighedsoverdragelse selv i tilfælde, hvor han allerede på forhånd har overdraget den til tredjemand. Det er altså ikke muligt for forvaltningsselskaber at overtage administrationen af disse rettigheder. Opdelingen mellem §§ 88 og 89 understreges i øvrigt i § 89 (3), hvor det fastslås, at paragraffen ikke vedrører ophavsretten til de ved fremstillingen af filmen benyttede værker såsom roman, drejebog og filmmusik.

Den vesttyske ophavsretslov stiller sig i almindelighed afvisende eller forbeholden over for vidtgående eller ubestemte overdragelser af ophavsrettigheder. Der findes således en række bestemmelser om forbud mod videreoverdragelser, tilbagefald af rettigheder ved manglende udnyttelse eller ændret overbevisning m.m. Disse aftaleregulerende bestemmelser ophæves helt eller delvis i forhold til filmsudnyttelsen ved udtrykkelige bestemmelser i § 90.

Endnu videre går den vesttyske lov i § 91, der omhandler fotografier, som ikke beskyttes af en egentlig ophavsret i kraft af, at de er fotografiske værker. Retten til filmisk udnyttelse af sådanne fotografier, som bliver til under fremstillingen af et filmværk, erhverver filmfremstilleren i henhold til § 91. Det tilføjes, at der for så vidt ikke tilkommer fotografen nogle rettigheder.

De udøvende kunstners rettigheder omhandles i § 92. Denne bestemmelse vedrører udøvende kunstnere, som medvirker ved fremstillingen af et filmværk, eller hvis præstationer tillades benyttet hertil. Med hensyn til udnyttelsen af filmværket ophæver § 92 de ene- og vederlagsrettigheder til eksemplar fremstilling, radiospredning og offentlig fremførelse, som ellers tilkommer kunstneren i medfør af §§ 75-77.

Også de ideelle rettigheder til filmværker gøres til genstand for nærmere regulering. Det bestemmes således i § 93, at alle de relevante rettighedshavere, dvs. både ophavsmændene til filmværket og de heri benyttede værker samt de udøvende kunstnere, kun kan modsætte sig grovere krænkelse af deres værker og præstationer. De skal herved tage passende hensyn til hinanden og til producenten.

3.5.3. *Storbritannien*

I Storbritannien adskiller reglerne om filmværker sig i hvert fald på det formelle plan en del fra de vesttyske og franske regler. Efter Copyright, Designs and Patents Act 1988 Sec. 1 (1) (b) består der en uafhængig ophavsret til selve filmen, en ret som tilkommer den, der foretager de nødvendige arrangementer for optagelsen, Sec. 9 (2) (a), eller dennes arbejdsgiver, Sec. 11. Denne ret berører imidlertid ikke rettighederne til de filmatiserede værker samt andre værker, som er benyttet ved filmfremstillingen. I den tidligere lovgivning (Copyright Act 1956) var det udtrykkeligt bestemt, at disse "underliggende" rettigheder ikke kunne hævdes i forhold til udnyttelse af filmen ved offentlig visning, når den særlige "film-copyright" er udløbet. Dette sker 50 år efter optagelsesåret eller efter året for offentliggørelsen, hvis den sker senere, men inden de 50 år efter optagelsesåret, Sec. 13 (1).

Selvom den nye lovgivning er mindre eksplicit end den tidligere, må det antages, at værker, som opstår under fremstillingen af filmen, altså f.eks. resultatet af instruktørens indsats, ikke nyder nogen beskyttelse udover producentens "film-copyright".

Beskyttelsen af de udøvende kunstnere hjemles i Sec. 180-212, hvori der bl.a. ydes en 50-årig beskyttelse mod optagelse af kunstnerens præstation på film og mod spredning og visning af ulovlige optagelser, Sec. 180-184 og 191. Kunstnerens rettigheder er således udtømt, så snart filmen med hans samtykke er optaget.

3.5.4. *Frankrig*

De franske filmregler er af forholdsvis ny dato, idet de undergik en generel revision i 1985. Der blev ved denne lejlighed indsat et nyt kapitel i loven, omhandlende kontrakter om audiovisuelle produktioner. Det bestemmes her i Art. 63-1, at aftaler mellem producenten og ophavsmanden til et audiovisuelt værk, bortset fra ophavsmanden til et musikværk, medmindre andet er aftalt skal indebære overdragelse til producenten af eneretten til udnyttelse af det audiovisuelle værk. Fra denne formodning undtages dog efter stk. 2 trækningsrettighederne samt retten til teateropførelser af værket.

Til gengæld bestemmes i Art. 63-2, at der skal betales vederlag til ophavsmændene for enhver udnyttelsesform, og hvor almenheden betaler for at få tilgang til et givet individuelt, identificerbart værk, skal producenten honorere ophavsmanden i forhold til den betalte pris, dog med mulighed for

at indregne eventuelle degressive tariffer, som producenten måtte have indrømmet distributøren.

Endvidere bestemmes bl.a. i Art. 63-5, at producenten skal være forpligtet til at udnytte det audiovisuelle værk i overensstemmelse med almindelig praksis. Loven indeholder endelig bl.a. regler om forkøbsret for ophavsmændene under visse nærmere angivne betingelser, hvis filmen bort-sælges i tilfælde af, at producentselskabets går i likvidation eller lignende.

3.6. Overvejelser om revision af bestemmelsen

Som anført ovenfor i afsnit 3.1 har udvalget tidligere drøftet en revision af § 42 for så vidt angår de udnyttelsesrettigheder, som omfattes af bestemmelsen. Disse drøftelser endte resultatløse, idet der med hensyn til disse spørgsmål var dyb uenighed både med hensyn til, hvorledes den nugældende bestemmelse skal fortolkes og med hensyn til, hvilket indhold en nyregulering af området skulle have.

Der er imidlertid grund til at genoptage drøftelserne, dog tildels koncentreret om nogle andre problemer. Man kan således ikke forbigå de spørgsmål, som opstod ved gennemførelsen af BK Art. 14 bis, der er mindre vidtgående end den danske § 42. Konventionen stiller som nævnt ovenfor i afsnit 3.3 ikke krav om, at filmproducenterne er særskilt legitimeret til at forestå filmudnyttelsen i forhold til de såkaldt præeksisterende værker, og den åbner endvidere mulighed for, at visse såkaldte bidrag heller ikke omfattes af sådanne regler. Da man har anset disse begrænsninger for bindende, er resultatet blevet, at man alene har gennemført konventionsreguleringen med virkning for udenlandske film fra lande, som er tilsluttet den seneste version af Bernerkonventionen.

Konventionsretligt kan der ikke indvendes noget mod den nugældende regulering, idet det står fast, at konventionens krav alene retter sig mod de deltagende landes behandling af værker fra andre konventionsstater, ikke mod beskyttelsen af egne værker. Uanset dette kan man drøfte, om det er tilfredsstillende, at danske værker undergives en anderledes regulering end udenlandske, ikke mindst fordi Bernerkonventionens regler generelt afspejler den fremherskende internationale tendens på området, jfr. afsnit 3.5 ovenfor.

En anden grund, som kan tale for at overveje reglerne, er, at deres nuværende lovtekniske struktur gør dem meget vanskeligt tilgængelige. Hertil kommer, at man kan sætte spørgsmålstejn ved, om der er behov for et så

bredt anvendelsesområde for formodningsreglen, som den har i sin nuværende affattelse. I praksis sker der næppe filmatisering af præeksisterende værker, uden at der er indgået nærmere aftaler herom, som i realiteten gør bestemmelsen i § 42 overflødig. Tilsvarende gælder antageligvis også for udarbejdelsen af de særlige værkstyper, som er nævnt i BK Art. 14 bis, stk. 3.

Man kan derfor drøfte, hvorvidt en modifikation af § 42, hvorved den indholdsmæssigt f.eks. kommer til at svare til § 6 i 1979-anordningen, vil påføre filmproducenter og fjernsynsforetagender nogen væsentlige ulemper.

Modsat kan man drøfte, om ikke den aftalestruktur, som efterhånden er slået igennem på filmområdet, gør det mindre betænkeligt at affatte formodningsreglen mere generelt for de værker, som den herefter kommer til at omfatte. Det bør herved have i erindring, at reglen i § 42 er deklaratorisk, og der kan således altid indgås aftaler med et andet indhold. Heroverfor kan dog anføres, at parterne i højere grad tilskyndes til at indgå aftaler, når der ikke gælder en formodningsregel, samt at § 42 reelt er uden betydning for producenterne på de aftaledækkede områder.

For så vidt angår ophavsmændene til bidragene vil der sjældent være væsentlige interesser forbundet med udnyttelsen af de frembragte værker uden netop i sammenhæng med filmen. Formodningsreglens nærmere indhold er derfor for dem primært knyttet til det økonomiske mellemværende med filmproducenterne. På den anden side vil netop denne gruppe af ophavsmænd oftest være repræsenteret af organisationer, som gennem kollektive overenskomster kan sikre en rimelig vederlæggelse for rettighederne, der også giver ophavsmændene mulighed for at opnå en andel af de indtægter, som filmen kaster af sig.

Forholdene kan være noget anderledes i hvert fald for ophavsmændene til visse af de præeksisterende værker. F.eks. ved filmatisering af en roman eller et skuespil kan der være større interesser for forfatteren til at kunne øve en indflydelse på den efterfølgende udnyttelse af filmen. Selv hvor dette ikke måtte være tilfældet, vil en filmatisering af et sådant værk almindeligvis repræsentere en så væsentlig udnyttelse, at de nærmere detaljer bør reguleres gennem udtrykkelige aftaler. Lovgivningen bør derfor her snarere tilskynde parterne til at indgå aftaler end gøre disse overflødige.

Det samme gælder tillige for visse af bidragene, herunder navnlig de bidrag, som selv om de er skabt til den konkrete film, alligevel kan finde selvstændig anvendelse i visse situationer. Udover den musik, som komponeres

specielt til filmatiseringen, kan her nævnes drejebogen samt filmens dialog, dvs. den nedskrevne udgave af den tale, som forekommer i filmen.

Udvalget har under overvejelserne af disse spørgsmål haft drøftelser med PRODUCENTERNE, der er den danske sammenslutning af producenter af film, AV, video og TV i **Danmark**. PRODUCENTERNE finder ikke, at en ændring af bestemmelsen som overvejet af udvalget vil spille nogen stor praktisk rolle. Samtidig finder man ikke, at der foreligger afgørende begrundelser for, at det skulle være nødvendigt at ændre den hidtidige § 42. PRODUCENTERNE har endvidere vendt sig imod, at en eventuel sondring mellem præeksisterende værker og bidrag skulle suppleres med undtagelsesregler for bestemte typer af bidrag, nemlig drejebog, dialoger, samt filmværkets hovedinstruktør. Man finder ikke en selvstændig anvendelse af disse bidrag realistisk, og man finder det heller ikke rimeligt, hvis disse ophavsmænd skulle have mulighed for at kunne standse udnyttelsen af det færdige filmværk.

Hvad angår de præeksisterende værker har PRODUCENTERNE henvist til, at der i praksis bliver taget stilling til udnyttelsen af filmen i de aftaler, som indgår om filmatiseringen. Det er i denne forbindelse understreget, at § 42 er en legitimationsregel, hvilket i praksis også afspejles i, at producenten oftest vil være forpligtet til at betale ophavsmanden løbende for udnyttelsen.

PRODUCENTERNE har endelig peget på, at der har været yttet tvivl om, hvorvidt de udøvende kunstners beskyttelse mod udsendelse af deres præstationer i radio og TV, jfr. § 45, stk. 1 b), er omfattet af den hidtidige § 42. Denne tvivl bør udryddes gennem en udtrykkelig henvisning fra regelen om de udøvende kunstners beskyttelse til formodningsreglen.

Udvalget har tillige modtaget en henvendelse fra Sammenslutningen af Danske Filminstruktører, som har henvist til, at der i praksis sker en omfattende eller fuldstændig overdragelse af filminstruktørernes økonomiske rettigheder til filmproducenterne. Principalt ønsker filminstruktørerne, at det bliver fastslået, at reglen kun har til hensigt at lette aftaleindgåelsen omkring cinematografiske film, dvs. film, der alene distribueres i lukkede kredsløb til forevisning i biografteatre, TV og lignende. Videogramudnyttelsen ønsker man således ikke omfattet af reglen.

Dernæst ønsker filminstruktørerne, at deres rettigheder undtages fra reglen, svarende til undtagelsen af filmens hovedinstruktør i Bernerkonventionens Art. 14 bis, stk. 3. Instruktørerne finder, at de både nationalt og internationalt vil kunne varetage deres interesser gennem forvaltningsselskaber, lige som dette er tilfældet for musikrettighederne.

PRODUCENTERNE har erklæret sig uenige heri og har henvist til dels at der allerede nu sker en løbende honorering af instruktørerne gennem betaling af royalties fra filmproducenterne, dels at den danske produktion af spillefilm har et så begrænset omfang, at den ikke giver basis for oprettelse af et forvaltningsorgan.

Udvalget har på denne baggrund overvejet spørgsmålet, og flertallet er kommet til det resultat, at man bør genskrive bestemmelsen i så nær overensstemmelse med Bernerkonventionen som muligt og således ikke udstrække præsumtionen udover, hvad konventionen nødvendiggør. Herved opnås dels, at den danske lovregulering harmoniseres med og kan fortolkes i overensstemmelse med den internationale retsopfattelse, dels at samme regelkompleks (loven og konventionerne) kan anvendes på alle filmværker, uanset hjemland. Udvalgets flertal finder i denne forbindelse, at de hidtidige bestemmelser er unødigt vanskeligt tilgængelige, først og fremmest for så vidt angår samspillet mellem reglerne i loven og i anordningen om lovens internationale anvendelse. Endvidere finder man, at det bør undgås at der opretholdes et lavere beskyttelsesniveau for danske værker end det, der gælder for værker fra andre lande, tilsluttet Bernerkonventionen. Udvalgsflertallet har ikke fundet fuldt tilstrækkelig anledning til at udvide bestemmelsen til at omfatte de udøvende kunstnere.

Et mindretal, *Erik Carlsen, Britta Kümmel, Erik Mohr Mersing og Fl. Leth-Larsen*, kan tiltræde udvalgsflertallets forslag om, at bestemmelsen justeres, så den kan anvendes på alle filmværker uanset hjemland — og at bestemmelsen i det hele bringes i så nær overensstemmelse med konventionens Art. 14 bis som mulig. I lighed med sammenslutningen af producenter af film, AV, video og TV i Danmark finder man imidlertid ikke, at der foreligger afgørende begrundelser for at undtage andet end præeksisterende værker og musikværker fra legitimationsregien. Mindretallet mener endvidere, at bestemmelsen ved en udtrykkelig henvisning fra forslaget § 52 til dets § 44 bør gøres anvendelig på udøvende kunstnere.

4. OPHAVSRET I ANSÆTTELSESFORHOLD

4.1. Indledning

Efter ophavsretslovens § 1 har "den, som frembringer et litterært eller kunstnerisk værk" ophavsret til værket. Lovens udgangspunkt er således, at ophavsretten opstår hos de skabende personer. Efter lovens formulering er det udelukket, at andre opnår rettighederne umiddelbart, og det er ligeledes udelukket, at juridiske personer, såsom firmaer, selskaber, **foreninger**, offentlige myndigheder eller lignende kan være ophavsmænd. Derimod kan andre personer end de skabende, det være sig fysiske eller juridiske personer, erhverve rettigheder ved overdragelse, arv eller lignende. Her gælder dog en begrænsning for de såkaldt ideelle rettigheder (*droit moral*), da disse kun er overdragelige i tilfælde, hvor det gælder en efter art og omfang afgrænset brug af værket, jfr. lovens § 3, stk. 3.

I mange tilfælde skabes ophavsretligt beskyttede værker af ansatte som et naturligt led i deres arbejde, eller ophavsmændene kan direkte være ansat til at producere værker. Et typisk eksempel herpå er pressens og radiofonierens journalister. I disse tilfælde vil det normalt være forudsat, at arbejdsgiveren i større eller mindre omfang er berettiget til at udnytte værkerne i sin virksomhed. Arbejdsgiverens udnyttelsesret kan være fastsat i en aftale, f.eks. ansættelsesaftalen, men ofte vil en sådan ikke foreligge. Det må da overvejes, hvilke udnyttelsesrettigheder arbejdsgiveren har.

Problemstillingen er ikke omtalt i de internationale konventioner på ophavsretsområdet, og i udenlandsk ret har man valgt ganske forskelligartede løsninger. Som det nærmere gennemgås i afsnit 4.4, kan man i udenlandsk ret tale om to hovedretninger, nemlig dels den kontinentaleuropæiske, hvor rettighederne som udgangspunkt tilkommer ophavsmanden, men hvor de dog i et vist omfang antages at være overdraget til arbejdsgiveren, dels den angelsaksiske, hvor rettighederne umiddelbart og uden begrænsninger anses for at tilkomme arbejdsgiveren. Begge disse løsningsmodeller, der kan udbygges eller indskrænkes ved individuelle eller kollektive aftaler, anses for at være i overensstemmelse med de internationale konventioner, herunder navnlig Bernerkonventionen.

4.2. Gældende ret

4.2.1. Lovgivning og litteratur m.v.

Det fremgår af ophavsretslovens § 27, at de ophavsretlige enerettigheder kan overdrages helt eller delvis, hvorimod de ideelle rettigheder som nævnt **kun** kan frafaldes i begrænset omfang. Overdragelsesaftaler kan være skriftlige eller mundtlige, udtrykkelige eller stiltiende. Loven indeholder forskellige regler om overdragelser i §§ 27 til 42 a, som nærmere er gennemgået i afsnit 2.1 og 2.2. Af disse bestemmelser vil især § 42 kunne have betydning **for** forholdet mellem arbejdsgivere og arbejdstagere, navnlig på film- og TV-området. I lovens regler om rettighedsoverdragelser findes der kun bestemmelser specielt om rettighedsoverdragelsen i ansættelsesforhold på edb-området, jfr. § 42 b, der blev indført ved lov nr. 378 af 7. juni 1989, og som har følgende ordlyd:

"Ophavsretten til et edb-program, der er frembragt som led i et ansættelsesforhold, overgår til arbejdsgiveren, medmindre andet er aftalt."

I bemærkningerne til lovforslaget hedder det herom bl.a.:

"Udfomningen af edb-bestemmelserne har på et enkelt punkt givet ministeriet anledning til overvejelser af en mere principiel karakter. Det drejer sig om spørgsmålet, hvorvidt der bør gennemføres specielle bestemmelser, om ophavsretten til edb-programmer, der er frembragt som led i et ansættelsesforhold.

Ministeriets udgangspunkt har været, at en bestemmelse af denne karakter ikke ville harmonere med hidtidig nordisk lovgivningspraksis. Under de hidtidige nordiske revisionsovervejelser har der også været overvejende enighed om, at spørgsmålet om ansattes ophavsret fortsat ikke burde være reguleret ved særlige bestemmelser i ophavsretslovgivningen.

Den gældende lov indeholder ikke bestemmelser om, hvilke rettigheder en arbejdsgiver kan gøre krav på i relation til værker, der er skabt af en ansat. Spørgsmålet er heller ikke udtrykkeligt omtalt i de motiver, som ligger til grund for lovens vedtagelse. Udgangspunktet er derfor, at rettighederne kun overgår til arbejdsgiveren i det omfang dette er aftalt, det være sig ved udtrykkelige eller stiltiende aftaler. Ved fortolkningen af sådanne aftaler finder bestemmelserne i §§ 27 og 28 anvendelse, jf. bemærkningerne til lovforslagets nr. 12. Aftalernes indhold og område må fastsættes i overensstemmelse med disse bestemmelser, evt. kombineret med foreliggende sædvaner på området. I tilfælde, hvor der ikke foreligger udtrykkelige aftaler, er det lovens udgangspunkt, at der må anlægges en snæver fortolkning af rettighedsoverdragelsens omfang. Det udtales blandt andet i lovforslagets bemærkninger til § 27, at formodningen vil være imod, at der foreligger en total rettighedsoverdragelse, hvis ikke dette klart og utvetydigt fremgår af aftalen (Folketingstidende 1959/60, Tillæg A, spalte 2736).

Der synes imidlertid at råde enighed om, at de sædvaner, der er etableret indenfor bestemte brancher, under alle omstændigheder må tillægges væsentlig betydning ved afgørelsen af spørgsmålet om rettighedsovergang mellem arbejdstager og arbejdsgiver.

Spørgsmålet om den ophavsretlige beskyttelse af edb-programmer er først blevet aktuelt i de senere år. Kulturministeriet finder imidlertid at måtte gå ud fra, at den gældende ulovbestemte retstilstand under

hensyn til eksisterende praksis og sædvane på edb-området ofte vil føre til, at arbejdsgiveren allerede i kraft af selve ansættelsesforholdet erhverver alle for den pågældende virksomhed relevante udnyttelsesrettigheder til edb-programmer, som i et teamwork er frembragt af personer, som er ansat med henblik på frembringelse af sådanne programmer. Dette må efter ministeriets opfattelse ikke mindst antages at være tilfældet, hvor en virksomheds formål er at frembringe edb-systemprogrammer med henblik på almindelig omsætning, det være sig ved salg eller begrænset overdragelse.

Selv om det herefter kan forekomme tvivlsomt, om der foreligger et tilstrækkeligt behov for en lovregulering, finder ministeriet det rigtigst, at der ud fra almene samfunds- og retssikkerhedsmæssige hensyn i forbindelse med omsætningen af edb gennemføres en sådan regulering. Lovforslaget indeholder derfor under nr. 13 et forslag om, at ophavsretten til et edb-program, der er frembragt som led i et ansættelsesforhold, overgår til arbejdsgiveren, medmindre andet er aftalt." (Lovforslagets side 6-7.)

I detailbemærkningerne til forslaget anføres bl.a.:

"Den foreslåede bestemmelse vedrører udelukkende spørgsmålet om rettighedsovergang til arbejdsgiveren, når det gælder frembringelse af edb-programmer. Bestemmelsen har ikke konsekvenser for spørgsmålet om overgang af rettigheder til arbejdsgiveren på andre områder, som er omfattet af ophavsretslovgivningen.

Bestemmelsen omfatter alle former for varige ansættelsesforhold med deraf normalt følgende instruktionsbeføjelser for arbejdsgiveren, således som de måtte være fastlagt i de til enhver tid gældende arbejdsretlige bestemmelser. **Ikke-permanente** ansættelsesforhold og tilfælde, hvor et edb-program er frembragt efter bestilling hos en selvstændig frembringer, omfattes ikke af § 42 b.

Overgangen af ophavsret til arbejdsgiveren omfatter ikke alene de i lovens § 2 nævnte økonomiske rettigheder, men også ophavsmandens rettigheder efter § 3.

Den stedfundne overgang af ophavsrettigheder forbliver i kraft efter ansættelsesforholdets ophør."

Som det fremgår af disse bemærkninger, indeholder det fremsatte forslag ikke nogen generel regel om rettighedsovergangen i ansættelsesforhold, men alene en særregel for edb-branchen.

En anden regel, som undertiden kan have betydning i ansættelsesforhold, er bestemmelsen i fotografilovens § 12, ifølge hvilken retten til et fotografi, der er udført efter bestilling, tilkommer bestilleren, medmindre andet er aftalt. Denne regel finder imidlertid kun anvendelse i ansættelsesforhold, hvis arbejdsgiveren direkte har bestilt det pågældende fotografi. Arbejder fotografen selvstændigt i henseende til at udvalge sine motiver, finder bestemmelsen ikke anvendelse. Sammenlign herved retsafgørelsen i UfR 1972, side 782 U.

Heller ikke forarbejderne til den nugældende danske ophavsretslov indeholder nogen omtale af spørgsmålet. Derimod bemærkes det i forarbejderne til den svenske ophavsretslov, **Auktorrättskommittéens** betænkning, SOU 1956:25, side 277 f, at aftaler om total overdragelse af råderetten efterhånden er ganske usædvanlige. Selv i tilfælde, hvor en meget generelt formuleret overdragelse foreligger, vil ophavsmanden ofte bevare retten til at udgive værket i ændret eller bearbejdet form.

Ved visse ansættelsesforhold vil arbejdsaftalen dog i reglen indebære, at arbejdsgiveren erhverver hele ophavsmandens råderet over værker, skabt i ansættelsesforholdet. Som eksempler nævner den svenske betænkning kunstnere ansat i kunstindustrien eller på reklamebureauer. Ved udarbejdelsen af lovforslaget blev det tilføjet, at sædvaner kan have betydning ved fastsættelsen af aftaleindholdet, jfr. prop. 17/1960, side 175 f.

I den juridiske litteratur er spørgsmålet behandlet gentagne gange. Hovedsynspunktet har her været — som formuleret af Ragnar Knoph i "Åndsretten", Oslo 1936, side 84 f — at i tilfælde hvor arbejdsaftalen går ud på, at den ansatte skal skabe åndsværker, er det klart, at arbejdsgiveren får rettigheder over dem i kraft af tjenesteforholdet. "*Hvor langt* denne retten går, kan det dog ofte være vanskelig å si. Synspunktet må være at prinsipalen vinner den rett over åndsverket som er nødvendig og rimelig, hvis arbeidsavtalen skal nå sitt formål, men heller ikke mere." (Kildens udhævelse.) Endvidere udtaler Knoph, at arbeidstageren beholder de rettigheter, som ikke overgår til arbeidsgiveren. Dette udelukker dog ikke, at arbeidskontrakten innebærer begrensninger i arbeidstagerens dispositionsfrihed. "Ophavsmanden må således aldri bruke åndsverk som er frembragt i tjenesten til å konkurrere med sin prinsipal."

Disse grundsynspunkter har i det væsentlige været fastholdt siden. Det har dog været diskuteret, om afgrænsningen af rettighedsoverdragelsen bør knyttes til arbejdsaftalens formål (som anført af Knoph) eller til arbejdsgiverens virksomhed (som det bl.a. er anført af Torben Lund i Ophavsret, København 1961, side 192). Den reelle forskel mellem disse formuleringer er dog begrænset, idet arbejdsaftalens formål i reglen vil være afpasset efter virksomhedens formål. Da arbejdsaftalen imidlertid som udgangspunkt er statisk, mens virksomheden kan ændre sig successivt, kan valget af formulering dog få en vis betydning. Se hertil *Gunnar Karnell* i NIR 1969, side 60 ff, der som hovedregel vil lægge vægten på tjenesteaftalen, medmindre arbejdsgiverens virksomhed ikke hovedsagelig vedrører produktion af beskyttede værker, f.eks. skolevæsenet og advokatbureauer. I disse tilfælde anses virksomhedens formål for et passende kriterium.

Som det fremgår af det ovenstående, spiller stiltiende og udtrykkelige aftaler (herunder også mundtlige) en rolle ved fastlæggelsen af, hvilke rettigheder arbejdsgiveren opnår som følge af et ansættelsesforhold. I mange tilfælde vil der imidlertid ikke foreligge klare aftaler, eller der kan være tale om udnyttelsesformer eller lignende, som der ikke er taget højde for i nedskrevne individuelle ansættelseskontrakter eller kollektive overenskomster.

I disse tilfælde kan eventuelle sædvaner på området muligt være af betydning, eller der kan opstå behov for at bevise eksistensen af en aftale eller af en afgørende forudsætning. Sådanne beviser kan efter omstændighederne være vanskelige at føre, og spørgsmålet bliver da, hvem det skal "komme til skade", at et bestemt forhold ikke kan bevises. Efter gældende ret er hovedreglen, at bevisbyrden påhviler den, der påberåber sig eksistensen af det omstridte faktum, her aftalen eller sædvanen. Reglerne om bevisbyrden kan efter omstændighederne få en meget stor praktisk betydning på et område som det her omhandlede.

4.2.2. Retspraksis

Siden ophavsretsloven trådte i kraft i 1961 er der afsagt flere domme, som på forskellig måde har berørt spørgsmålet om rettighedsovergangen i ansættelsesforhold. Vigtigst er imidlertid højesteretsdommen, refereret i UfR 1978, side 901.

En provinsavis havde uden tilladelse gengivet en artikel, der af en fastansat journalist var skrevet til avisen Politiken, og som først var offentliggjort i denne avis. Provinsavisen blev sagsøgt af journalisten og Politiken, der begge påstod sig tilkendt vederlag for den uberettigede gengivelse. For landsretten og Højesteret drejede sagen sig alene om, hvorvidt erstatningen tilkom Politiken eller journalisten. Landsretten fandt, at det måtte anses for bedst stemmende med ophavsretlige principper, at erstatningen tilkendes journalisten. I Højesterets dom hedder det:

"Det kan ikke antages, at Jens Møllers ophavsret på grund af hans ansættelsesforhold ved Politiken er overgået til bladet i videre omfang end nødvendigt af hensyn til Politikens sædvanlige virksomhed. Han findes herefter ikke at være afskåret fra at påtale kränkelsen og oppebære erstatning for det uberettigede eftertryk af artiklen. Normalkontraktens § 1 findes i den foreliggende situation, hvor der ikke er tale om en overdragelse af artiklen, ikke at være afgørende for sagens udfald.

Dommen vil herefter være at stadfæste."

Den nævnte bestemmelse i Normalkontraktens § 1 er en konkurrenceklausul, der forpligter journalisten til ikke at påtage sig journalistiske opgaver o.lign. uden for bladet. Dommen er kommenteret i UfR 1979 B, s. 161 (*Mersing*) og s. 306 (*Thylstrup*).

En senere afgørelse af Østre Landsret, refereret i UfR 1982, side 926, vedrørte ligeledes en ansat journalist. Vedkommende havde skrevet en artikel til sin arbejdsgiver, Ritzaus Bureau. Artiklen blev imidlertid optrykt i tidskriftet Dansk Presse, der ejes af den samme kreds af dagblade, som står bag Ritzau. Journalisten fik medhold i, at dette optryk var uberettiget, fordi Dansk Presse ikke hørte til bureauets sædvanlige kundekreds. I øvrigt gentages det i dommen, at rettighederne alene overgår til arbejdsgiveren i det omfang, dette er nødvendigt for arbejdsgiverens sædvanlige virksomhed.

4.2.3. Specielt om de ideelle rettigheder

De ideelle rettigheder er hjemlet i ophavsretslovens § 3, der har følgende ordlyd:

"Ophavsmanden har krav på at blive navngivet i overensstemmelse med, hvad god skik kræver, såvel på eksemplarer af værket som når dette gøres tilgængeligt for almenheden.

Stic 2. Værket må ikke ændres eller gøres tilgængeligt for almenheden på en måde eller i en sammenhæng, der er krænkende for ophavsmandens litterære eller kunstneriske anseelse eller egenart.

Stk. 3. Sin ret efter denne paragraf kan ophavsmanden ikke frafalde, medmindre det gælder en efter art og omfang afgrænset brug af værket."

I fotolovens § 2 findes en stort set tilsvarende bestemmelse, som dog ikke indeholder reglen i stk. 3 om manglende mulighed for at frafalde retten. Det har været anført, at beskyttelsen også for fotografernes vedkommende må anses for uopgivelig i det i ophavsretslovens § 3, stk. 3, angivne omfang, jfr. *J. Blomqvist*, Overdragelse af ophavsrettigheder, Kbh. 1987, side 123 f.

Det er vigtigt at bemærke, at reglerne i ophavsretslovens § 3 og fotolovens § 2 er formuleret som retlige standarder, der giver domstolene mulighed for at anvende reglerne i overensstemmelse med de krav og behov, som i takt med samfundsudviklingen gør sig gældende. De retlige standarder er navnlig nedfældet i kravet om "god skik" i forbindelse med navngivelse og vendingen "krænkende for ophavsmandens litterære eller kunstneriske anseelse og egenart". Afgørelsen af, om en sådan krænkende anvendelse har fundet sted, skal foretages på et objektivt grundlag. Det er således ikke tilstrækkeligt, at ophavsmanden selv føler sig krænkede, jfr. FT 1959/60, A, sp. 2693.

I praksis har der da også vist sig at være en række områder, hvor god skik ikke kræver navngivelse. Det gælder f.eks. reklamebranchen, hvor hverken trykte reklamer eller reklamefilm normalt angiver ophavspersonerne, hvilket stedse har været tolereret. Tilsvarende gælder for edb-branchen, hvor det ved markedsføringen af programmer normalt ikke angives, hvem der er ophavsmænd, måske med undtagelse af visse computerspil, hvor man i øvrigt heller ikke kan se bort fra, at kravet til underholdningsværdi fordrer en indsats fra ophavsmanden af en anden type end ved de tekniske og kommercielle programmer.

I avisbranchen har der været en vis udvikling i denne henseende. For en årrække tilbage var det forholdsvis sjældent, at journalister blev navngivet i forbindelse med deres artikler. Det har ændret sig i de sidste 15-20 år, således at det i dag er ganske normalt, at journalister navngives, også i tilknytning til det daglige nyhedsstof, som ikke kommer fra bureauer, men tilvejebringes af den enkelte avis' egne medarbejdere.

Det må antages, at krænkelser af ophavsmandens litterære og kunstneriske anseelse og egenart normalt kun kan forekomme ved værker af et vist kunstnerisk tilsnit. Illustrerende i så henseende er således dommene i UfR 1979, side 685, og UfR 1981, side 24. Dommene vedrørte samme offentlige møde, hvor man ønskede at forevise et tidligere udsendt TV-program. På grund af tekniske vanskeligheder blev alene lydsiden afspillet. Dette blev anset for en krænkelse af de ideelle rettigheder for en forfatter, som havde lavet en fiktionstekst, der i udsendelsen blev oplæst, medens kameraet panorerede hen over nogle tilhørende tegninger. Det blev derimod ikke anset for krænkende for nogle journalister, hvis debatudsendelse om skoleforhold ligeledes blev fremført uden billedside.

Principielt kan det ikke udelukkes, at krænkelser af de ideelle rettigheder kan forekomme ved mere tekniske ydelser, f.eks. edb-programmer, men det vil normalt kun være i ekstreme tilfælde, f.eks. hvis et program uden ophavsmandens medvirken ændres, således at det bliver væsentligt dårligere end tidligere, og derefter markedsføres med hans navn angivet som ophavsmand. I sådanne tilfælde ville der formentlig også kunne kræves beskyttelse efter almindelige retsgrundsætninger. Det skal dog her bemærkes, at bestemmelsen i § 42 b om rettighedsovergangen i ansættelsesforhold ved edb-programmer ifølge motivudtalelser både omfatter de økonomiske og de ideelle rettigheder, jfr. lovforslag nr. L 132, 1988-89, side 18, gengivet ovenfor i afsnit 4.2.1.

Den nærmere grænsedragning på dette område må således afhænge af de enkelte værkers karakter og krænkelsens art. Det bør f.eks. også spille en rolle, om der ligger en fast og af alle parter velkendt praksis i den pågældende branche. F.eks. synes det alment anerkendt, at man på dagblade i vidt omfang beskærer, tilretter og ændrer det artikelstof, som de ansatte journalister har udarbejdet. Journalisten vil her næppe kunne påberåbe sig de ideelle rettigheder, bortset fra ekstreme tilfælde. Dog vil journalisten efter omstændighederne nok kunne forlange, at hans navn ikke bringes i forbindelse med en artikel, i hvilken der er foretaget væsentlige ændringer.

En tilsvarende praksis kendes tillige i situationer, hvor flere ophavs-mænd arbejder sammen om at skabe et fællesværk. Her vil det oftest være en naturlig del af samarbejdet, at man gensidigt retter og ændrer hverandres bidrag. I praksis forekommer dette i mange sammenhænge. Bl.a. kan nævnes produktionen af radio- og fjernsynsudsendelser, hvor der ofte medvirker et større antal medarbejdere. I praksis opstår der sjældent problemer i denne sammenhæng, typisk fordi de medvirkende i forbindelse med at de indgår i samarbejdet stiltiende erklærer sig indforstået med, at dette medfører en adgang for de øvrige medvirkende til at foretage sådanne ændringer.

Om forholdet til Bernerkonventionen henvises til bemærkningerne nedenfor i afsnit 4.4.6.

4.3. De arbejds- og ansættelsesretlige regler

Spørgsmålet om arbejdstagernes ophavsret kan ikke betragtes isoleret som et rent ophavsretligt problem. Ansættelsesforhold er underkastet en række forskellige bestemmelser i lovgivning og i kollektive overenskomster, ligesom den almindelige arbejdsret indeholder en række regler og grundsætninger, som har relevans for vurderingen af forholdet. Det skal dog indledningsvis bemærkes, at der kan blive frembragt beskyttede værker og præstationer i ansættelses- og samarbejdsforhold af meget forskellig beskaffenhed. Genstand for overvejelserne i det følgende er alene reguleringen af de *faste ansættelsesforhold*. Ved rent opgavebestemte ansættelsesforhold, "freelance" forhold o.lign., er udgangspunktet, ligesom ved f.eks. bestillingsarbejder, at ophavsretten forbliver hos ophavsmanden i det omfang, der ikke er indgået aftale om andet.

Undertiden vil de faste ansættelsesforhold, hvori der skabes ophavsretligt beskyttede værker, være af en sådan karakter, at de er underlagt funktionær-

lovens regler. Herved sikres arbejdstagerens stilling i ansættelsesforholdet på en række punkter, bl.a. i henseende til opsigelsesvarsler, erstatning ved uberettiget opsigelse, opsigelse ved sygdom, løn under graviditet, efterløn ved dødsfald og sikring mod urimelige konkurrenceklausuler. For lønmodtagere gælder endvidere normalt, at de har ret til ferie med løn eller særskilt feriebetaling i henhold til ferielovens regler eller tilsvarende særlige bestemmelser for offentligt ansatte. Alle arbejdstagere er endvidere omfattet af en lovpligtig arbejdsskadeforsikring, og lønmodtagerne er sikret mod tab ved arbejdsgiverens konkurs m.v. i henhold til loven om lønmodtagernes garantifond. Endelig kan det nævnes, at lønmodtagerne i henhold til loven om sygedagpenge er sikret dagpenge fra første sygedag, idet dagpengene for den første uge betales af arbejdsgiveren. **Ikke-fastansatte** ophavsmænd kan tilslutte sig ordningen, men de opnår kun dagpenge for de første 3 ugers sygdom.

Til disse lovfæstede tryghedsforanstaltninger kommer en række andre forhold, som regelmæssigt reguleres i kollektive overenskomster. Dette gælder først og fremmest aftalerne om løn- og ansættelsesvilkår. Ofte indeholder overenskomsterne tillige bestemmelser om, at arbejdsgiveren bidrager til de ansattes pensionsforsikring og forpligtes til at sikre deres efteruddannelse, ligesom der ofte tillige findes bestemmelser om opsigelse, ferie o.lign., som er mere fordelagtige for de ansatte end funktionærlovens bestemmelser.

De kollektive overenskomster er i almindelighed indpasset i det generelle arbejdsretlige system, herunder bl.a. den gældende hovedaftale mellem arbejdsmarkedets parter. Det er derfor vigtigt, at både tilrettelæggelsen af en eventuel lovbestemmelse og affattelsen af individuelle og kollektive aftaler om ophavsrettens overgang i ansættelsesforhold sker på en sådan **måde**, at det ikke kolliderer med de arbejdsretlige regelsæt. For at få dette spørgsmål nærmere belyst, rettede udvalget i februar 1980 henvendelse til daværende forskningsleder, nu professor, jur. dr. **Ole Hasselbalch**, som udarbejdede et notat til udvalget om en mulig lovbestemmelse på området. Drøftelserne i det følgende er baseret på dette notat, der i sin helhed er gengivet som bilag 1 til denne betænkning.

Det normale arbejdsretlige udgangspunkt er, at det produkt, der skabes i et lønnet arbejdsforhold, tilhører arbejdsgiveren. Dette er netop karakteristisk for ansættelsesforhold til forskel fra mange andre kontrakter om arbejde. Dette udgangspunkt er imidlertid fraveget i flere sammenhænge på det immaterialretlige område. Et eksempel er ophavsretten, et andet er lovgivningen om arbejdstageres opfindelser. Efter lov om arbejdstageres

opfindelser (lbkg. nr. 131 af 18. marts 1986) er udgangspunktet således, at retten til en opfindelse, som er gjort af en arbejdstager i dennes tjeneste, tilkommer arbejdstageren, lovens § 3. Er opfindelsen nået gennem tjenesten, som falder inden for virksomhedens arbejdsområde, kan den dog af arbejdsgiveren kræves overdraget til sig (§ 5). Arbejdstageren kan i denne forbindelse kræve en rimelig godtgørelse, medmindre værdien af opfindelsen ikke overstiger, hvad arbejdstageren under hensyn til sine arbejdsforhold i det hele med rimelighed kan forudsættes at skulle præstere. Ved fastsættelsen heraf skal der særligt tages hensyn til opfindelsens værdi og dens betydning for virksomheden, til arbejdstagerens ansættelsesvilkår samt til den betydning, arbejdstagerens tjeneste har haft for opfindelsen (§ 8).

Et centralt spørgsmål med hensyn til grænsefladen mellem de ophavsretlige og de arbejdsretlige regler er, hvorledes man arbejdsretligt skal placere de uoverensstemmelser, som måtte opstå omkring arbejdsgiverens ret til at udnytte det tilvejebragte arbejdsresultat. Spørgsmålet er navnlig, om sådanne uoverensstemmelser kan udløse lovlige interessekonflikter i den løbende overenskomstperiode, eller om der vil være tale om retskonflikter. Forskellen har først og fremmest den betydning, at retskonflikter ikke suspenderer den fredspligt, der følger af en indgået overenskomst. Anderledes er forholdet med interessekonflikter, som evt. vil kunne udløse lovlige arbejdskonflikter, hvis ophavsrettens placering ikke er aftalt i overenskomsten.

Herom hedder det i Ole Hasselbalchs notat:

"Forholdet vil ... næppe være anderledes her end i alle andre tilfælde, hvor der opstår nye problemer under den løbende overenskomst. Således kan kort siges, at fredspligten normalt vil gælde, uanset om den ene part måtte ønske et supplement til overenskomsten midt i dennes løbetid. Videre må gennemførelsen af ændringer i én gang etablerede positioner vedrørende ophavsrettighedernes udnyttelse ikke ske på en måde, der forstyrrer arbejdets rolige gang inden for de hidtidige rammer. Uoverensstemmelser desangående vil så meget desto mindre kunne begrunde en lovlig sympatikonflikt.

I det anførte ligger, at fagorganisationen ikke i en løbende overenskomstperiode må give medlemmerne anvisninger eller påbud om f.eks. generelt at nægte arbejdsgiverne retten til arbejdsresultatet i den udstrækning, hvori man hidtil har erhvervet dette. Omvendt må arbejdsgiversiden ikke f.eks. under trussel om boykot (ansættelsesforbud) nægte at ansætte arbejdstagere på andre end sådanne nye vilkår, som man måtte finde på at opstille. Derimod vil det stå den enkelte arbejdstager og arbejdsgiver frit for at overveje grundlaget for et samarbejde for sit eget vedkommende."

Hertil kan føjes, at de arbejdsretlige regler om fredspligt ikke indebærer, at arbejdstagere fratages reaktionsmuligheder i tilfælde, hvor arbejdstageren måtte iværksætte nye former for udnyttelser af de frembragte værker, som ikke er omfattet af de eksisterende overenskomstmæssige, individuelt aftalte eller forudsatte rettighedsoverdragelser. Det er imidlertid et uafklaret spørgsmål, om arbejdstagerne i en sådan situation er berettiget til at nedlægge

arbejdet, eller om de alene vil kunne iværksætte den mindre indgribende reaktion, som ligger i at forbyde den pågældende udnyttelse med hjemmel i den ophavsretlige eneret.

4.4. Udenlandsk ret

I udlandet findes flere forskellige løsninger på spørgsmålet om ophavsrettens overgang i ansættelsesforhold. Der kan navnlig være grund til at hæfte sig ved, at der findes to løsningsmodeller, som baserer sig på forskellige grundlag. Den ene model (den kontinentale) bygger som dansk rets hovedregel på den forudsætning, at ophavsretten kun kan opstå som beføjelser for ophavsmanden. De rettigheder, som arbejdsgiveren opnår som følge af ansættelsesforholdet, vil derfor altid være afledede rettigheder. Ved denne model kan rettighedernes overgang være fastsat i udtrykkelige lovbestemmelser, men den kan også følge af udtrykkelige eller stiltiende aftaler, således som det er tilfældet i nordisk ret.

Ved den anden model — den såkaldt angelsaksiske — er arbejdsgiveren den originære rettighedshaver, dvs. at rettighederne umiddelbart opstår som beføjelser for arbejdsgiveren. I Europa findes der generelle lovreguleringer efter dette princip i Storbritannien, Irland og Holland, og det er tillige udbredt i store dele af verden i øvrigt, navnlig lande med en retstradition, baseret på engelsk ret, herunder ikke mindst USA.

4.4.1. Engelsk ret

Den engelske ophavsretslovgivning gennemgik i 1988 en omfattende revision, som førte til den nugældende Copyright, Designs and Patents Act 1988. Loven indeholder i Sec. 9 til 11 regler om, hvem der anses for ophavsmand, og hvem der anses for indehaver af ophavsretten. I Sec. 11 bestemmes det som den generelle regel, at ophavsmanden er den første indehaver af ophavsretten. Herfra gøres imidlertid en undtagelse i subsection (2), hvori det hedder, at hvor et litterært, dramatisk, musikalsk eller kunstnerisk værk er skabt af en ansat som led i hans ansættelse, er arbejdsgiveren den første indehaver af ophavsretten, medmindre der er truffet modsat aftale herom.

Bestemmelsen svarer hvad hovedlinierne angår til den tidligere engelske retstilstand, men den har dog på en række punkter fået en anderledes

formulering. Det er derfor næppe muligt uden videre at bygge en detaljeret forståelse af bestemmelsens indhold på ældre litteratur og retspraksis.

4.4.2. USA's ret

Ligesom i Storbritannien bygger retsstillingen i USA ikke på forestillinger om en antaget aftale mellem arbejdsgiver og arbejdstager om overdragelse af rettighederne til de værker, som skabes i ansættelsesforhold. Tværtimod fastslås det generelt og undtagelsesfrit i § 201 (b) i den amerikanske ophavsretslov, at ved værker skabt i ansættelsesforhold anses arbejdsgiveren for ophavsmand, og medmindre andet er aftalt skriftligt, ejer han alle de af ophavsretten omfattede rettigheder.

Ved en række værkstyper, såsom bidrag til fællesværker, film, oversættelser, undervisningstekster m.m., kan parterne i øvrigt aftale, at bestilte værker skal anses som "works made for hire", d.v.s. som om de var skabt i ansættelsesforhold.

Reglerne har stor praktisk betydning i USA. Således viste en opgørelse i 1955, at over 40% af alle ophavsretsregistreringer i USA var værker, skabt i ansættelsesforhold, og inden for filmbranchen og tidsskriftsbranchen drejede det sig om henholdsvis 92 og 93,7% af registreringerne. (*Varmer*, 1 *Studies on Copyright*, 731 n. 49 and 55 (Fischer Memorial Ed. 1963). Der er ikke lavet senere opgørelser.

Retspraksis i USA har ikke mindst beskæftiget sig med bestemmelsens anvendelse i løsere ansættelsesforhold samt i bestillingssituationer. Under den tidligere lovgivning (indtil 1976), som også benyttede kriteriet "works made for hire", kom man således i en appelretsafgørelse frem til, at rettighederne til en designers formgivning af tøjskildpadder tilkom fabrikanten, på hvis foranledning og bekostning de var skabt, uanset at designeren var ansat på freelance vilkår. (*Samet & Wells, Inc. v. Shalom Toy Co., Inc.*, D.C.N.Y.1977, 429 F.Supp. 895, affirmed 578 F.2d 1369.) Modsat er det fastslået, at rettighederne til egentlige bestillingsværker, hvor kunstneren ikke er ansat af bestilleren, og hvor værkerne ikke henhører under de særligt nævnte kategorier, hvor reglen kan tages i anvendelse ved skriftlig aftale, ikke overgår til bestilleren. Ved afgørelsen af, om der foreligger et ansættelsesforhold, spiller det ikke den afgørende rolle, hvilket tilsyn der faktisk er udøvet. Afgørende er, om bestilleren har retten til at føre tilsyn med værkets tilblivelse (*Community for Creative Non-Violence v. Reid*, C.A.D.C.1988, 846 f.2d 1485, 109 S.Ct. 2166).

Ved afgørelsen af, om der foreligger et ansættelsesforhold, lægges der ved manglende skriftlig aftale ikke udelukkende vægt på, om der eksisterer et fast eller formelt ansættelsesforhold, hvis arbejdsgiveren har haft ret til at overvåge og lede arbejdet og faktisk har udnyttet denne ret. (Bl.a. *Evans Newton Inc. v. Chicago Systems Software*, **C.A.7** (111.) 1986, 793 F.2d 889, certiorari denied **107S.Ct.** 434, 479 U.S. 949, 93 L.Ed.2d 383.) Et vist tilsyn fra bestillerens side har dog ikke ført til, at reglen blev anvendt i en sag, hvor bestilleren ikke efter aftalen havde ret til at overvåge og lede arbejdet, og hvor ophavsmanden (en fotograf) selv udvalgte og instruerede modellerne, leverede egne materialer og selvstændigt bestemte, hvordan det ønskede fotografiske resultat skulle opnås. (*Vane v. The Fair, Inc.*, E.D.Tex.1987, 676 F.Supp. 133, affirmed 849 F.2d 186.) Der har været rejst kritik af, at man ikke anvender den formelle ansættelse som kriterium, bl.a. under henvisning til lovgivernes intentioner, jfr. *Hardy*, 36 Journ. of the Copyright Society of the U.S.A. 210 ff (1988).

Bestemmelsen omfatter alene værker, der frembringes inden for arbejdstagerens ansættelsesområde. Hvor dette var tilfældet, har man i en afgørelse fra en underinstans afvist at lægge afgørende vægt på, at værket efter arbejdstagerens forklaring var skabt i fritiden og uden for arbejdspladsen (*Marshall v. Miles Laboratories, Inc.*, **N.D.Ind.1986**, 647 F.Supp. 1326).

4.4.3. Hollandsk ret

Den hollandske ophavsretslov (lov nr. 308 af 23. september 1912 med senere ændringer) indeholder en helt generel bestemmelse i § 7, hvorefter arbejdsgiveren betragtes som ophavsmand til værker, der er blevet til ved arbejde, udført i hans tjeneste. Denne regel kan dog fraviges ved aftale. Endvidere bestemmes i § 8, at offentlige institutioner, sammenslutninger, fonds eller selskaber, der offentliggør værker som deres egne uden at nævne en fysisk person som ophavsmand, skal anses som ophavsmænd, medmindre det påvises, at denne offentliggørelse var ulovlig. Reglerne om *droit moral* findes i lovens § 25, der både omhandler ophavsmandens ret til at hævde sit navn i forbindelse med værket og retten til at forbyde ændringer og forvanskninger. Disse rettigheder tilkommer efter bestemmelsens ordlyd ophavsmanden. Om man i nærværende sammenhæng anser ophavsmanden for at være arbejdsgiveren eller værkets skaber synes omtvistet. Ophavsrettens varighed beregnes som udgangspunkt fra ophavsmandens dødsår. Ved værker, hvortil offentlige institutioner, sammenslutninger, fonds eller selskaber anses for at være

ophavsmænd, beregnes beskyttelsesperioden dog fra udløbet af det år, hvori værket blev offentliggjort, jfr. § 38, stk. 1 og 2.

4.4.4. *Vesttysk ret*

Efter § 7 i den tyske ophavsretslov (lov af 9. september 1965 med senere ændringer) er ophavsmanden værkets skaber. Med hensyn til ansatte ophavsmænd bestemmes i § 43, at reglerne i lovens 6. afsnit, 2. underafsnit om indrømmelse af udnyttelsesrettigheder også finder anvendelse, hvis ophavsmanden har skabt værket i et arbejds- eller tjenesteforhold, medmindre andet følger af dette forholds indhold eller væsen. Heraf følger, at ophavsretten som sådan ikke kan overgå til arbejdsgiveren, men han kan, i det omfang det er aftalt, råde over udnyttelsesrettigheder.

Ofte vil der i selve ansættelsesforholdet kunne indfortolkes en aftale om overgang af udnyttelsesrettigheder. De indrømmede rettigheders omfang er genstand for en restriktiv fortolkning, bl.a. derved at man ved aftaler, som ikke enkeltvis opregner udnyttelsesrettighederne, lader overdragelsens omfang bestemme af det med aftalen forfulgte formål. Denne såkaldte Zweckübertragungstheorie er hjemlet i § 31, stk 5. Aftaler vedrørende endnu ikke kendte udnyttelsesrettigheder er ugyldige, jfr. § 31, stk. 4.

4.4.5. *Reglerne i de øvrige nordiske lande*

I alt væsentligt må det antages, at retsreglerne i de nordiske lande er ens på dette område. Det skal dog med hensyn til spørgsmålet om særlige bestemmelser vedr. edb-programmer bemærkes, at sådanne regler alene er indført i Danmark.

Spørgsmålene har været overvejet i de nordiske lovrevisionsudvalg på forskellige stadier af arbejdets fremskriden. En delbetænkning om emnet er dog alene afgivet af udvalget i *Norge*, jfr. NOU 1985:6, Arbeidstakers opphavsrett, herunder om opphavsrett for tjenestemenn i Norsk rikskringkasting. Udvalget konstaterede, at der hos de adspurgte organisationer og myndigheder m.v. ikke havde været nogen stor interesse for en lovregulering. En eventuel regel om ophavsret i arbejdsforhold i almindelighed må nødvendigvis få et meget generelt og temmelig ubestemt indhold, og den vil derfor næppe skabe væsentlig større klarhed parterne imellem. Udvalget anså det endvidere for vanskeligt at udpege noget enkeltkriterium, som vil passe på alle de virksomheder og arbejdsforhold, som der er tale om. Udvalget stillede sig

også tvivlende over for en generel bevisbyrderegel, hvorefter arbejdsgiveren skulle bevise eventuelle aftaler, sædvaner m.v. En sådan regel ville ikke kunne anvendes uden forskellige reservationer for forskellige konkrete forhold.

På denne baggrund afstod det norske udvalg fra at fremsætte forslag til en generel lovregulering af spørgsmålet. (Betænkningen side 20 f.)

Udvalget gik herefter over til at overveje spørgsmålet om særlige regler for de ansatte i Norsk rikskringkasting. Udvalget delte sig her i to lige store grupper, hvoraf den ene ikke fandt, at der var afgørende principielle betænkeligheder ved en lovregulering specielt for overgang af NRK-tjenestemændenes ophavsret. Gruppen fandt tillige, at der kunne anføres positive grunde for en sådan regulering, men man anså det dog for noget uheldigt, at indføre en lovregulering for en så speciel gruppe af arbeidstagerer/ophavs-mænd. Den anden gruppe tog i stærkere grad afstand fra en lovregulering specielt for NRK-tjenestemændene.

For det tilfælde, at man alligevel ville gribe til en lovregulering, antydede den førstnævnte gruppe en skitse til en eventuel lovbestemmelse, der tog udgangspunkt i, hvad der efter gruppens opfattelse er gældende ret:

"Norsk rikskringkasting har i sin programvirksomhet rett til å **bruke** verk som tjenestemennene har skapt under utføringen av sin tjeneste uten å betale særskilt vederlag. Denne bestemmelse omfatter også rett til sending i reprise (gjentatt sending) og over kabel og satellitt. Retten gjelder selv om tjenesteforholdet er opphørt.

Norsk rikskringkasting kan utveksle og selge program til kringkastingsinstitusjon i annet land for kringkastingsformål, uten hensyn til tjenestemennenes opphavsrett til verk som går inn under første ledd.

Med virkning for verk som omfattes af første ledd kan Kongen bestemme at Norsk rikskringkasting uten å betale særskilt vederlag kan gjøre opptak av sine program for

1. spredning til bestemte grupper som ikke kan motta Norsk rikskringkastings sendinger;
2. utlån i norske bibliotek;
3. andre formål som ikke har ervervsmessig karakter.

Reglerne i første, annet og tredje ledd kan fravikes ved avtale.

Reglerne i denne paragraf gjør ingen innskrenkning i opphavsmannens rett etter åndsverklovens §3."

Der er ikke efterfølgende vedtaget lovbestemmelser eller fremsat lovforslag på grundlag af den norske betænkning.

I *Finland* har drøftelserne af spørgsmålet om arbeidstageres ophavsrettigheder ikke givet sig udslag i nogen speciel betænkning herom, men der findes en række overvejelser om spørgsmålet i betænkningerne Upphovsrättskommittéens III delbetänkande, Kommittébetänkande 1987:7, side 124-157, samt Informationsteknik och upphovsrätt, Kommittébetänkande 1987:8, side

177-181.1 den førstnævnte betænkning gennemgås problemstillingen generelt, og af betænkningen fremgår det, at der i komitéen blev behandlet lovudkast, som byggede på det princip, at ophavsrettens overgang inden for ansættelsesforhold skulle aftales mellem arbejdstageren og arbejdsgiveren. I mangel af en sådan aftale skulle retten overgå til arbejdsgiveren, så vidt det inden for arbejdsgiverens virksomhedsområde er sædvanligt. Man drøftede endvidere udarbejdede forslag til bestemmelser om udenforståendes ret til at udnytte værker, tilkommet i arbejdsforhold, om forholdene ved ansættelsesforholdets ophør og om afgørelse af tvister på området. Ved de afgørende drøftelser besluttede udvalget imidlertid efter afstemning ikke at fremlægge forslag til lovregler herom.

I den sidstnævnte betænkning drøftes retsstillingen specielt med henblik på edb-programmer, frembragt i ansættelsesforhold. Bl.a. fremhæves det, at forholdet mellem parterne ikke blot reguleres af den stedfindende rettigheds-overdragelse, men også af andre normer, herunder reglerne om illoyal konkurrence, almindelige ansættelsesretlige loyalitetskrav samt regler om konkurrenceklausuler. Udvalget peger endvidere på, at der i almindelighed i edb-branchen er kendskab til problemerne, og man er i en række tilfælde nået frem til sædvaner af forskellig art. Udvalget finder derfor ikke for nærværende behov for at indføre særregler om dette område.

4.4.6. Bernerkonventionen og drøftelser i internationale organisationer

Bernerkonventionen indeholder ingen særlige regler om ophavsrettens overgang i ansættelsesforhold. Udgangspunktet er derfor, at de tilsluttede stater står frit i denne henseende. Dette har bl.a. vist sig i udviklingen af de to forskellige modeller, som omtales i indledningen til afsnit 4.4, den angelsaksiske og den kontinentaleuropæiske. Begge modeller har været anvendt i mange år af toneangivende lande, tilsluttet Bernerkonventionen. Endvidere har man, som det omtales nedenfor, i forbindelse med udformningen af modellove i konventionens regie, arbejdet med begge modeller, uden at indsigelse i denne anledning har været rejst. Det er således klart den almindelige opfattelse, at begge modeller er forenelige med Bernerkonventionen.

Et særligt spørgsmål opstår imidlertid i forbindelse med beskyttelsen af arbejdstagernes ideelle rettigheder. Disse rettigheder er selvstændigt beskyttet efter Bernerkonventionens Art. 6 bis, stk. 1, hvor det bestemmes, at ophavsmanden bevarer disse rettigheder uafhængigt af sine økonomiske rettigheder

og selv efter overgang af disse. Herved er det imidlertid ikke udtrykt, at ophavsmanden selv er afskåret fra at give afkald på disse rettigheder.

Dette er f.eks. lagt til grund i den danske ophavsretslovs § 3, stk. 3, hvoraf det modsætningsvis følger, at ophavsmanden kan frafalde sin ret til en efter art og omfang afgrænset brug af værket.

Hvor langt kravet om respekt for de ideelle rettigheder rækker i forhold til rettighedsovergangen i ansættelsesforhold, er et ganske kompliceret spørgsmål, fordi de ideelle rettigheder først og fremmest er udviklet og har fået et praktisk gennemslag i lande, som følger den kontinentaleuropæiske tradition. I Storbritannien og USA er disse rettigheder kun i beskedent omfang slået igennem, og det er navnlig sket i den almene erstatningsrets regie. Forholdet til de ophavsretlige normer er derfor ikke endeligt afklaret, og der har navnlig ikke været nogen mere omfattende international debat om de ideelle rettigheders placering i forhold til rettighedsoverdragelsen i ansættelsesforhold. Navnlig savnes der en afklaring af, om det måtte falde inden for konventionens rammer at lade de ideelle rettigheder opstå som en umiddelbar beskyttelse af arbejdsgiveren, således som dette er tilfældet med de økonomiske rettigheder.

Spørgsmålene vedr. ophavsrettens overgang i ansættelsesforhold har i en årrække været drøftet i WIPO (World Intellectual Property Organization), der administrerer Bernerkonventionen, og UNESCO, der administrerer Verdenskonventionen om Ophavsret. Oplysningerne i det følgende herom hidrører til dels fra den finske Kommittébetänkande 1987:7, s. 153 ff.

I september 1982 arrangerede ILO (Den internationale Arbejdsorganisation) UNESCO og WIPO et møde i Genève hvor man drøftede ophavsretten i ansættelsesforhold. I mødet deltog bl.a. repræsentanter for forskellige interessegrupper fra seksten internationale organisationer.

Først definerede man et værk, tilblevet i ansættelsesforhold. Som et sådant ansås et litterært, kunstnerisk eller videnskabeligt værk, der er skabt inden for rammerne af en arbejdstagers normale arbejdsopgaver eller arbejdsgiverens normale virksomhed. Derefter førtes der ved mødet diskussioner om bl.a. følgende problemer: Hvem bør den originære ophavsret til disse værker tilkomme? Hvilken konsekvens har arbejdsaftalen på de ideelle rettigheder? Hvordan påvirkes ophavsretten af, at arbejdsforholdet ophører?

Med hensyn til det vederlag, som skal betales til ophavsmanden, anførtes, at der ved vurderingen af, hvad der skal anses for en rimelig vederlæggelse, bør lægges vægt på værkets værdi samt de forskellige måder, på hvilke arbejdsgiveren udnytter det.

Meningsudvekslingen sigtede mod at klarlægge de problemer, som slutter sig til ophavsretten i ansættelsesforhold. Den blev vejledende for det arbejde, som WIPO senere har udført på dette område.

WIPO og UNESCO sammenkaldte nogle år senere en komité af regeringsekspertter for at behandle et udkast til modelbestemmelser om spørgsmålene ved et møde i Genève den 27.-31. januar 1986.

Som arbejdsdokument ved mødet forelå et af WIPO's og UNESCO's sekretariater udarbejdet udkast til bestemmelser, hvori der indgik to alternative regelkomplekser. Udgangspunktet for det ene var, at ophavsretten til værker, skabt i ansættelsesforhold, primært tilkommer ophavsmanden. Dette alternativ bygger på den kontinentaleuropæiske retstradition. Det andet alternativ indebærer modsat, at ophavsretten til værker, skabt i ansættelsesforhold, primært tilkommer arbejdsgiveren, altså en løsning der bygger på den angelsaksiske retstradition.

Tilvejebringelsen af modelbestemmelser fik bred tilslutning ved mødet. Det konstateredes, at internationale modelbestemmelser er egnede som vejledning for de nationale lovgivere i de lande, hvor man ønsker udtrykkelige bestemmelser om emnet. Modelbestemmelserne har karakter af rekommandationer og er ikke bindende for de nationale lovgivere. En eventuel modellov er en slags international standard, som skal give den nationale lovgivning en sådan bevægelsesfrihed, at der kan tages hensyn til retsordenens traditioner. Man anså det derfor for hensigtsmæssigt, at der forelå alternative løsningsmodeller.

På basis af den almene diskussion ved mødet samt detailbehandlingen af modelbestemmelserne nåede mødet frem til et revideret sæt modelbestemmelser, der er optrykt som bilag 2 til denne betænkning. Tilsvarende modelbestemmelser i en kortere og mere opstrammet form er senere blevet fremlagt af WIPO's sekretariat i forbindelse med drøftelser i Bernerunionens regie af en generel modellov på ophavsrettens område. Til brug ved et regeringsekspertmøde herom i Genève den 20. februar til 3. marts 1989 fremlagde sekretariatet alternative bestemmelser, som kan anvendes af lande med henholdsvis en romansk (kontinentaleuropæisk) eller en angelsaksisk retstradition. Lovudkastet vedr. ophavsretten i arbejdsforhold har følgende ordlyd:

"Section 37

Ownership of Rights in Works Created Under Employment Contract

In the case of a work created by an author for a physical person or legal entity (hereinafter referred to as "employer") under employment contract and in the course of his employment,

Alternative A: the first owner of moral and economic rights shall be the author, unless provided otherwise in contract, but the economic rights in such a work shall be deemed to have been transferred to the employer to the extent necessary for the customary activities of the employer at the time of the creation of the work.

Alternative B: the first owner of the economic rights shall be the employer, the author being entitled to the moral rights."

Af kommentarerne til forslaget fremgår det bl.a., at begge alternativer vil finde anvendelse, uanset om ansættelsesaftalen er mundtlig eller skriftlig, udtrykkelig eller stiltiende. Det forudsættes endvidere, at værket skabes som led i udførelsen af de udtrykkeligt eller stiltiende aftalte arbejdsforpligtelser. Hvis f.eks. en sportsjournalist ved et dagblad skriver en kogebog, er den ikke omfattet af ansættelsesforholdet. Ingen af alternativerne indebærer overdragelse af de ideelle rettigheder, men det påpeges, at udøvelsen af disse rettigheder i henhold til en anden bestemmelse i modellovsudkastet kan frafaldes ved en skriftlig erklæring.

I forlængelse af det sidstnævnte kan det bemærkes, at bestemmelsen i den danske ophavsretslovs § 42 b om overgang til arbejdsgiveren af rettighederne til edb-programmer, som skabes af ansatte, ifølge motivudtalelser omfatter ikke blot de økonomiske rettigheder, men også de ideelle rettigheder, jfr. lovforslag nr. L 132 (1988-89), side 18. Spørgsmålet har været drøftet i udvalget, hvor nogle medlemmer har rejst tvivl om de konventionsmæssige forhold. Forholdet til Bernerkonventionen i denne henseende er ikke kommenteret i lovforslaget, men det er over for udvalget oplyst, at Kulturministeriet ikke finder, at Bernerkonventionens regler om de ideelle rettigheders uoverdragelighed er til hinder for denne regulering. Man lægger således vægt på, at der i den danske regulering ikke er tale om en formodet eller fiktiv overdragelse af rettighederne fra arbejdstageren til arbejdsgiveren. Tværtimod betyder reguleringen, at både de økonomiske og de ideelle rettigheder direkte opstår som beføjelser for arbejdsgiveren, og der forekommer derfor slet ikke nogen overdragelse af de ideelle rettigheder. Kulturministeriet finder ikke, at Bernerkonventionen og den måde, hvorpå konventionen er blevet praktiseret i ledende medlemslande, udelukker, at der på edb-programbeskyttelsesområdet, som ikke direkte er omfattet af konventionens bestemmelser, ved lov kan

gennemføres en fuldstændig rettighedsovergang også når det gælder droit moral, således som det er sket ved Folketingets vedtagelse af ophavsretslovens § 42 b.

4.5. Overenskomstbestemmelser på området

Der findes bestemmelser om ophavsrettens overgang fra arbejdstager til arbejdsgiver i en række overenskomster på forskellige områder. Et af de områder, som traditionelt har stået centralt i den ophavsretlige debat om spørgsmålet, er journalisterne.

Dansk Journalistforbunds overenskomst af 12. oktober 1987 med Danmarks Radio indeholder i § 22 følgende bestemmelse:

Parterne er enige om, at medarbejderne i henhold til Ophavsretsloven af 31. maj 1961 og/eller Fotografiloven af samme dato med senere ændringer nyder beskyttelse for det af dem tjenstligt producerede udsendelsesstof i det omfang, betingelserne for beskyttelse i henhold til nævnte love er opfyldt.

Stk. 2. Danmarks Radio erhverver i kraft af ansættelsesforholdet alle radio- og fjernsynsrettigheder til det tjenstligt producerede udsendelsesstof og kan således frit benytte dette i egne og andre radio- og fjernsynsorganisationers udsendelser samt i øvrigt overalt, hvor dette måtte have hjemmel i lovenes undtagelsesbestemmelser.

Danmarks Radio har herudover for så vidt angår faste billeder retten til presse- og udstillingsbrug af disse i forbindelse med omtale af Danmarks Radio's virksomhed. Herudover har Danmarks Radio retten til brug af disse billeder i Danmarks Radio's egne publikationer.

Stk. 3. Medarbejderen har ret til at benytte stoffet uden for radio eller fjernsyn, men denne ret kan dog kun udnyttes efter forudgående samtykke fra Danmarks Radio i det enkelte tilfælde.

Stk. 4. Under eventuel konflikt (jfr. § 30) mellem Danmarks Radio og Dansk Journalistforbund må genudsendelse af udsendelser, hvortil medarbejderne har ophavsret, ikke finde sted.

Af et protokollat til overenskomsten fremgår endvidere, at parterne er enige om at nedsætte et udvalg med den opgave at undersøge reglerne om parternes ret til at udnytte tjenstligt produceret stof og at overveje forslag til forbedrede regler.

Overenskomsten af 22. januar 1988 med TV 2 indeholder i § 10 følgende bestemmelser:

Parterne er enige om, at medarbejderne i henhold til Ophavsretsloven af 31. maj 1961 og/eller Fotografiloven af samme dato med senere ændringer nyder beskyttelse for det af dem tjenstligt producerede udsendelsesstof i det omfang, betingelserne for beskyttelse i henhold til nævnte love er opfyldt.

TV 2 erhverver i kraft af ansættelsesforholdet alle fjernsynsrettigheder til det tjenstligt producerede udsendelsesstof og kan således frit benytte dette i ind- og udland i egne som andre fjernsynsorganisationers udsendelser samt i øvrigt overalt, hvor dette måtte have hjemmel i lovenes undtagelsesbestemmelser.

Dette gælder dog ikke i forhold til lokal-TV stationer i Danmark.

TV 2 har herudover, for så vidt angår faste billeder, retten til presse- og udstillingsbrug af disse i forbindelse med omtale af TV 2s virksomhed. Herudover har TV 2 retten til brug af disse billeder i TV 2s egne publikationer.

Ved salg til fjernsynsbrug af TV 2s nyheds- og aktualitetsstof skal medarbejderne have del i indtægten. Forinden første salg effektueres, skal der mellem overenskomstparterne være indgået aftale om beregningsmetoden ved fastsættelsen af den del af indtægten, der skal fordeles med 50% til TV 2 og 50% til rettighedshaverne. Medarbejdernes andel udbetales af TV 2 efter en af Dansk Journalistforbund med rettighedshaverne nærmere aftalt fordelingsnøgle.

TV 2 har ret til enhver eksemplarfremsstilling, som er nødvendig for udnyttelsen af alle ovennævnte rettigheder.

Medarbejderne har ret til at benytte stoffet uden for fjernsyn, men denne ret kan dog kun udnyttes efter forudgående skriftligt samtykke fra TV 2 i det enkelte tilfælde.

Under eventuel konflikt i henhold til paragraf 15 mellem TV 2 og Dansk Journalistforbund må genudsendelse af udsendelser, som medarbejderen har ophavsretten til, ikke finde sted.

1 et protokollat til denne overenskomst hedder det ligeledes, at parterne er enige om at drøfte programmernes videre anvendelse i et udvalg. Endvidere anføres det, at parterne er enige om, at der på baggrund af de i overenskomstperioden indhøstede erfaringer med videresalg til fjernsynsbrug i ind- og udland af TV 2s nyheds- og aktualitetsstof ved overenskomstfornyelsen i 1992 skal ske en forhandling om procentsatserne for fordeling af indtægterne.

I forlængelse af det nævnte protokollat indgik parterne i december 1989 en aftale om salg af tjenstligt produceret udsendelsesstof.

Efter aftalen er medarbejderne berettiget til vederlag ved salg af udsendelsesstof uden for TV 2-systemet. Den aftalte ligedeling af de indkomne vederlag modificeres i øvrigt i de tilfælde, hvor TV 2 står for salget, og derfor er berettiget til dækning af administrationsomkostninger. I disse tilfælde deles med 60% til TV 2 og 40% til medarbejderen.

Journalistforbundet har tillige indgået overenskomster med forskellige parter, som repræsenterer produktion af især TV uden for DR og TV 2. På fjernsynssiden bygger disse overenskomster i det væsentlige på samme model som overenskomsten med TV 2. Bl.a. indebærer de en umiddelbar og ikke særskilt vederlagt overdragelse af retten til anvendelse af de frembragte værker i overenskomstpartens fjernsynsudsendelser. Herudover overdrages også retten til videresalg, dog mod et særskilt honorar, der beregnes som 50% af indtjeningen, fratrullet omkostninger forbundet med salget.

I overenskomsterne med produktionsselskaber er rettighedsoverdragelsen mere åbent formuleret, idet de enkelte produktionsselskabers behov for rettighedserhvervelse kan variere. Overenskomstbestemmelserne varierer her, idet der både forekommer bestemmelser, som lægger op til nærmere aftaler om hver enkelt produktion og bestemmelser, som alene giver medarbejderen krav på at blive informeret om den udnyttelsesret, som kunden skal erhverve

fra produktionsselskabet. De sidstnævnte bestemmelser er kombineret med regler, hvorefter produktionsselskabet erhverver retten til at benytte de frembragte værker i selskabets sædvanlige virksomhed, og denne virksomheds omfang defineres udtrykkeligt. Det bestemmes endvidere, at en medarbejder, som har ydet en væsentlig medvirken til fremstillingen af programmet, skal underrettes, hvis kunden efterfølgende får overdraget rettigheder til en mere vidtgående anvendelse af produktet. Hvis der i et sådant tilfælde opnås uventet store indtægter, skal der træffes nærmere aftale om, hvilken del medarbejderen skal have heraf. Det kan dog mindst udgøre 50% af bruttobeløbet, fratrukket de med salget forbundne direkte omkostninger.

På dagbladsområdet indeholder journalistoverenskomsterne ikke bestemmelser om overdragelse af ophavsrettigheder. Derimod hedder det i de til overenskomsterne knyttede normalkontrakter, at medarbejderen ikke i ansættelsesforholdets løbetid må medvirke ved noget med arbejdsgiverens publikation konkurrerende foretagende eller i nogen henseende stå et sådant foretagende bi med råd eller dåd. Det er ligeledes en forudsætning, at medarbejderen ikke påtager sig nogen journalistisk opgave eller andet lønnet arbejde uden for bladet, herunder også virksomhed i radio og TV, medmindre der i forvejen er givet skriftlig meddelelse til chefredaktionen. Skriftligt samtykke kræves, hvis opgaven er af mere vidtrækkende karakter.

Specielt i normalkontrakterne for pressefotografer ved de større blad-huse findes der mere udførlige regler, som indebærer, at arbejdsgiverne erhverver eneretten til udnyttelse af fotografernes produktion på visse nærmere beskrevne vilkår. Det fremgår af disse vilkår, at fotograferne som hovedregel er berettiget til provision, hvis billederne sælges til anvendelse i udlandet eller til andre blade her i landet end dem, der udgives af arbejdsgiveren.

I et udateret protokollat til normalkontrakten for pressefotografer præciserer overenskomstparterne, at der hersker uenighed dem imellem med hensyn til, hvem der er berettiget til at indkassere provision for billeder, som genreproduceres hos fremmede blade.

På en enkelt større arbejdsplads inden for de trykte medier er der dog indgået en omfattende aftale om en forsøgsordning. Efter aftalen, der her kun refereres i hovedtræk, er arbejdsgiveren berettiget til at videresælge de ansatte journalisters artikler, tegninger og fotografier til anvendelse i andre medier. Aftalen muliggør inden for landets grænser salg ad hoc af enkeltproduktioner, dog ikke til annoncering, medmindre særlig aftale træffes herom med ophavsmanden. Endvidere muliggør aftalen indgåelse af langsigtede

samarbejdsaftaler med partnere, der har ansat kvalificeret journalistisk arbejdskraft, som kan garantere en journalistisk forsvarlig behandling af stoffet. For rettighedsoverdragelsen modtager journalisterne til ligelig fordeling halvdelen af bruttosalgsprisen fraregnet de med salget forbundne direkte og dokumenterede omkostninger.

I ansættelsesreglementet for Danmarks Radios faste orkestre (radiosymfoniorkestret og radiounderholdningsorkestret) findes følgende bestemmelser om Danmarks Radios rettighedserhvervelse:

§ 21. Ophavsret

Stk. 1. Orkestrenes medlemmer anerkender, at Danmarks Radio i kraft af ansættelsesforholdet har ret til — til TV- og Radiospredningsformål i såvel danske som i andre radiofonier — at udsende og genudsende tjenstligt udførte præstationer. Hvert af orkestrenes foreninger er berettiget til at kræve, at en indspilning ikke kan genbenyttes til udsendelsesformål, såfremt foreningen mener, at rent kunstneriske hensyn taler imod fortsat udnyttelse.

Stk. 2 Kan der ikke mellem Danmarks Radio og orkestrenes foreninger opnås enighed om de fremførte hensyn, behandles sagen i et paritetsk nævn, der træffer afgørelsen. Kan nævnet ikke nå frem til en afgørelse, forelægges sagen for en opmand udpeget af parterne i fællesskab.

Stk. 3. Danmarks Radio har ret til at benytte de i tjenesten producerede til udsendelse bestemte indspilninger til fremstilling af grammofoonplader. I sådanne tilfælde oppebærer orkestret den del af Gramex-afgifterne, der i henhold til gældende lov og aftaler tilfalder kunstneren.

Ifølge et protokollat til reglementet er parterne uenige om bestemmelsens rækkevidde.

Overenskomsterne vedrørende Danmarks Radios faste kor (koncertkoret og radiokammerkoret) indeholder tilsvarende bestemmelser.

For Danmarks Radios vedkommende kan yderligere nævnes 1987-overenskomsten med Sammenslutningen af Danske Scenografer, hvori det i § 18 vedr. de fastansatte scenografer bestemmes:

Danmarks Radio har til enhver tid — også efter ansættelsesforholdets ophør — alle fjernsyns- og brugsrettigheder til de af medarbejderen tegnede dekorationer og kostumer.

Stk. 2 Ved aftale mellem Danmarks Radio og den enkelte scenograf om opgaver, der ikke har tilknytning til fjernsynsproduktion, erhverver Danmarks Radio rettigheder i henhold til opgavens formål og karakter.

Endvidere bestemmes det i 1987-overenskomsten med Dansk Metalarbejderforbund § 17:

Såfremt Danmarks Radio med andre grupper, herunder Dansk Journalistforbund, hvis produktion helt eller delvis er omfattet af Ophavsretsloven m.v., opnår tilsvarende aftale, er Dansk Metalarbejderforbund villig til at godkende følgende formulering:

"I kraft af ansættelsesforholdet overdrager medarbejderne til Danmarks Radio alle i henhold til gældende love overdragelige rettigheder til det tjenstligt producerede."

4.6. Udvalgets overvejelser

Spørgsmålet om ophavsrettens overgang i ansættelsesforhold har været genstand for drøftelser i udvalget i flere omgange. I årene 1980-81 beskrev og bearbejdede udvalget spørgsmålet med henblik på afgivelse af en selvstændig delbetænkning herom. Samtidig fandt der parallelle drøftelser sted i de andre nordiske udvalg. Drøftelserne var imidlertid præget af betydelige meningsforskelle mellem på den ene side repræsentanterne for ophavsmændene og de udøvende kunstnere og på den anden side repræsentanterne for udnyttersiden, dvs. forlag, dagblade samt radio og TV.

På grundlag af drøftelserne udkrystalliserede der sig et lovudkast af følgende ordlyd:

Ophavsretten til et værk, der er frembragt som led i et ansættelsesforhold, overgår til arbejdsgiveren i det omfang, udnyttelsen af værker af den pågældende art er sædvanlig efter virksomhedens og ansættelsesforholdets beskaffenhed.

Stk. 2. Parterne kan aftale, at virksomhedens udnyttelsesret efter stk. 1 udvides eller indskrænkes. Den part, der påberåber sig en sådan aftale, har bevisbyrden herfor.

Stk. 3. Bestemmelserne i stk. 1 og 2 medfører ingen indskrænkninger i bestemmelserne i § 3, stk. 3."

Forslaget kunne ikke samle et flertal i udvalget, og man besluttede derfor at lade spørgsmålet hvile indtil videre, idet man afventede den kommende tids udvikling i retspraksis og på aftaleplan.

Under drøftelserne af problemstillingen blev der fra begge parter side fremført argumenter for de respektive synspunkter.

Fra arbejdsgivernes side blev der bl.a. lagt vægt på den betydning, som rettighedserhvervelsen har for virksomhedernes eksistens og udviklingsmuligheder, herunder ikke mindst i de situationer, hvor eksisterende virksomheder har ønske om eller behov for at engagere sig i nye aktivitetsområder, herunder at videreoverdrage rettigheder til andre. De ansatte bør ikke kunne bremse iværksættelsen af nye udnyttelsesformer. Man pegede på, at de eksisterende regler om rettighedsoverdragelser hovedsagelig sigter på at

beskytte de ikke-ansatte ophavsmænd, som kan stå i en særligt udsat position, når de skal afsætte værkerne med henblik på økonomisk udnyttelse. Sådanne regler ansås imidlertid for mindre hensigtsmæssige i ansættelsesforhold, hvor ophavsmændenes personlige investeringer i værkerne normalt er af mere begrænset omfang, idet de modtager løn herfor og kan benytte arbejdsgiverens tekniske faciliteter.

Hertil føjedes, at de ansatte ophavsmænd ved siden af lønnen fra arbejdsgiveren modtager en social sikring, som frembyder væsentligt bedre vilkår end dem, der gælder for ikke-ansatte. De ansattes værker er endvidere regelmæssigt af en mere dagligdags og rutinemæssig karakter end dem, der skabes af ikke-ansatte ophavsmænd, omend dette ikke gælder alle områder. Hertil kommer, at de ansattes værker ofte skabes i samarbejde mellem flere ansatte, ligesom arbejdsgiveren kan stille vidtgående krav til værkernes karakter og indhold. I mange tilfælde vil arbejdsgiveren endog kunne ændre værkerne eller bestemme, at de ikke skal udnyttes.

Et væsentligt moment i denne sammenhæng er, at arbejdsgiveren ikke blot kan have behov for at udnytte værkerne selv eller at lade dem udnytte gennem andre, han vil normalt også have en afgørende interesse i, at de værker, han har finansieret tilvejebringelsen af, ikke anvendes af andre til at konkurrere med hans egen virksomhed.

Fra arbejdsgiverside har man derfor udtrykt ønske om, at der i Danmark indføres en regel, som indebærer, at alle udnyttelsesrettigheder til værker, fremstillet i ansættelsesforhold, overgår til arbejdsgiveren.

Modsat blev det *fra arbejdstagernes side* fremført, at der her gør sig interesser af både ideel og økonomisk art gældende for, at ophavsmændene bevarer en vis kontrol med udnyttelsen af værkerne.

De ideelle interesser gør sig navnlig gældende i de situationer, hvor værkerne ikke udnyttes anonymt. Her har ophavsmændene et legitimt krav på at kunne hindre visse former for benyttelse, f.eks. ved fornyet benyttelse af ældre og måske forældede værker af et vist kunstnerisk eller videnskabeligt tilsnit.

Reguleringen af aftaler, som indgås af ikke-ansatte, følger en restriktiv linie, som sikrer ophavsmanden en vis kontrol med værkets skæbne, også efter en overdragelse af udnyttelsesrettigheder. Dette hænger bl.a. sammen med, at ny teknik kan betyde, at værket bliver anvendt på en helt anden måde end forudsat ved dets frembringelse. Behovet for at beskytte ophavsmændene mod uoverskuelige konsekvenser af overdragelsesaftalen gør sig gældende med samme vægt for ansatte såvel som ikke-ansatte ophavsmænd.

De ansattes løn er forhandlet ud fra forholdene på det givne tidspunkt. De teknologiske fremskridt muliggør imidlertid en stadigt forøget og gentagen udnyttelse af allerede frembragte værker. Ophavsmændene indtager herved en særegen stilling sammenlignet med arbejdstagerne i øvrigt, idet ikke-ophavsmændenes arbejdsindsats normalt er rettet mod en bestemt, veldefineret udnyttelsesform.

Det påpegedes også, at der ofte er betydelige retstekniske vanskeligheder forbundet med lovgivninger efter den angelsaksiske model, idet reglerne for fastansatte er afgørende forskellige fra dem, der gælder for bestilte værker og for værker frembragt under forskellige former for freelance arbejde, projektansættelse og lignende. Der består derfor en risiko for, at de vidtgående overdragelser, som gælder for fastansatte, tillige får afsmittende virkning for andre, der ikke nyder de goder, som følger med en fastansættelse. Endelig har det i praksis vist sig, at gældende ret på dette område ikke har bremset iværksættelsen af nye udnyttelsesformer. Tværtimod har parterne været i stand til at aftale sig til rette og tilpasse sig de enkelte arbejdsområders særlige forhold, jfr. bl.a. de i afsnit 4.6 fremførte eksempler.

På denne baggrund gik man fra ophavsmændenes og de udøvende kunstners side ind for, at en regulering af ophavsrettens overgang i ansættelsesforhold skulle baseres på den specialitetsgrundsætning, som findes i ophavslovens § 27, ifølge hvilken en overdragelse af retten til at udnytte et værk på en bestemt måde eller ved bestemte midler ikke skal anses for at omfatte udnyttelse på andre måder eller ved andre midler.

Udvalget har haft fornyede drøftelser af spørgsmålet, om der bør lovgives om ophavsrettens overgang i ansættelsesforhold. Under drøftelserne har det nu vist sig at være den overvejende opfattelse i udvalget, at man bør optage en lovbestemmelse om emnet, uanset at der mellem udvalgets medlemmer ikke er enighed om det ønskelige indhold af en sådan bestemmelse. Man har herved lagt vægt på, at der her er tale om et særdeles vigtigt praktisk spørgsmål, som lovens brugere naturligt bør kunne orientere sig om ved læsning af selve lovteksten, og at det er vigtigt for kommende aftalemæssige ordninger at have et lovbestemt udgangspunkt herfor. Hertil kommer, at man i lyset af den i 1989 gennemførte § 42 b kan kritisere en lovgivning, hvori man på et begrænset område (edb-programmerne) har indført en udtrykkelig undtagelsesregel i forhold til en hovedregel, hvis indhold lades uomtalt i loven.

Udvalgets medlemmer har endvidere — atter ud fra forskellige grundholdninger — peget på WIPO's udkast til modellov som et egnet forlæg for danske lovbestemmelser. Udkastet er gengivet ovenfor i afsnit 4.4.6.

På denne baggrund finder udvalgets flertal (samtlige medlemmer bortset fra nedennævnte mindretal og /. *Nørup-Nielsen*), at der i loven bør indføres en bestemmelse med følgende ordlyd:

"Alternativ A. Ophavsretten til et værk, der er frembragt som led i et ansættelsesforhold, tilkommer den ansatte ophavsmand, hvis andet ikke er aftalt. I faste ansættelsesforhold skal ophavsretten dog anses for overdraget til arbejdsgiveren i det omfang, som er nødvendigt for dennes sædvanlige virksomhed.

Stk. 2. Ved bedømmelsen af overdragelsens omfang efter stk. 1, 2. pkt., er det afgørende tidspunkt det, hvor værket blev frembragt.

Stk. 3. Når arbejdsgiveren udnytter sine rettigheder efter stk. 1, 2. pkt., skal han respektere ophavsmandens rettigheder i henhold til § 3."

Disse medlemmer kan således optere for alternativ A i WIPO's modellov, der indebærer en fortsættelse af den nordiske retstradition på området.

Et mindretal, Erik Carlsen, Britta Kümmel, Fl. Leth-Larsen og Erik Mohr Mersing, kan ikke tilslutte sig flertallets forslag til lovbestemmelse. Efter disse medlemmers opfattelse vil en regel om, at ophavsretten i faste ansættelsesforhold skal anses for overgået til arbejdsgiveren "i det omfang det er nødvendigt for dennes sædvanlige virksomhed" ikke være egnet til at skabe større klarhed parterne imellem. De mener i øvrigt heller ikke, at reglen giver en dækkende beskrivelse af den herskende nordiske retsopfattelse på området, eller at det i det hele taget er muligt på en tilfredsstillende måde at opsummere denne retsopfattelse i en lovbestemmelse. Man henviser i denne sammenhæng til betragtningerne i den norske betænkning NOU 1985:6, refereret ovenfor i afsnit 4.4.5.

Mindretallet er enig i, at der, som forholdene har udviklet sig, kan være behov for en almen lovregulering af spørgsmålet om overgang af ophavsret i ansættelsesforhold. Målet med en sådan lovregulering må være at skabe større klarhed i retsforholdet mellem parterne, og dette mål vil efter mindretallets mening kun kunne nås med indførelsen af en deklaratorisk regel om, at alle økonomiske rettigheder til værker, der frembringes som led i et ansættelsesforhold, overgår til arbejdsgiveren.

Mindretallet stiller herefter forslag om, at følgende bestemmelse indføres i loven:

"Alternativ B. Ophavsretten til et værk, der er frembragt som led i et fast ansættelsesforhold, overgår til arbejdsgiveren, hvis andet ikke er aftalt. Den enkelte ophavsmand bevarer dog sine rettigheder efter § 3."

Medlemmerne *Erik Carlsen og Britta Kümmel* ønsker særskilt at anføre, at efter deres opfattelse er en fast ansættelse ved Danmarks Radio efter gældende ret ensbetydende med at medarbejderen — når intet særligt er aftalt — overdrager alle de rettigheder til institutionen, der er relevante for udførelsen af dens opgaver inden for rammerne af den til enhver tid gældende radiolovgivning, som fastsat af Folketinget.

Ved bedømmelsen af, i hvilket omfang der i faste ansættelsesforhold finder en rettighedsoverdragelse sted i kraft af ansættelsesforholdet, må der tages hensyn til arten og beskaffenheden af den virksomhed, som arbejdsgiveren driver. Der må da også lægges betydelig vægt på, om virksomhedens opgaver — som tilfældet er med DR (og TV 2) — er defineret i lovgivningen. Af radiolovgivningen fremgår det, at DR har andre opgaver og andre aktiviteter end den, der består i at udsende programmer over de radiosendere, der står til rådighed for institutionen. Dette er et forhold, som er klart både for medarbejdere og for de organisationer, der varetager deres interesser og på deres vegne slutter kollektive aftaler om deres arbejdsforhold, og det må derfor også have afgørende indflydelse på omfanget af den rettigheds-overdragelse, der finder sted i kraft af ansættelsesforholdet. At der i ansættelsesforhold som de her omtalte må findes en vidtgående rettigheds-overgang sted indiceres også af den omstændighed, at virksomheden efter sin art har en teknisk-industriel karakter (omtrent svarende til et filmselskabs) og af, at den enkelte medarbejders kreative indsats i meget vid udstrækning sker i et team-work med et stort antal personer, hvor nogle medarbejdere ifølge den gældende ophavsretlige lovgivning kan have rettigheder og andre ikke.

Specielt for så vidt angår det fremførte vedrørende Danmarks Radio (og TV 2) påpeger *Claus Gulmann, Bjørn Høberg-Petersen, Jytte Lindgård, Anne Louise Schelin og Jan Schultz-Lorentzen*, at det forhold, at Danmarks Radio's (og TV 2's) virksomhed er lovfæstet ikke indebærer problemer i forhold til den af udvalgsflertallet foreslåede lovbestemmelse, der svarer til gældende ret.

Danmarks Radio har i forbindelse med overenskomstindgåelser senest i 1989 tilforhandlet sig "radio- og fjernsynsrettigheder". TV 2 har ved overenskomst i 1988 som udgangspunkt erhvervet samme rettigheder. Der henvises til de i afsnit 4.5 ovenfor gengivne overenskomstbestemmelser.

Danmarks Radio og TV 2 har således i kraft af gældende ret og deres respektive overenskomster erhvervet de rettigheder, der er nødvendige for at drive en landsdækkende broadcastvirksomhed. Det gælder også for så vidt angår de særlige public service forpligtelser.

Et medlem, /. *Nørup-Nielsen*, finder af principielle grunde ikke at burde tage stilling til de fremlagte alternativer, men skal kun bemærke, at ingen af de fremlagte alternativer ses at dække indholdet af den i 1989 gennemførte bestemmelse i ophavsretslovens § 42 b.

5. UDVALGETS UDKAST TIL LOVBESTEMMELSER

(De bestemmelser, som er mærket med asterisk, foreslås alene af et flertal af udvalgets medlemmer. Med hensyn til de afgivne mindretalsudtalelser henvises til afsnit 14 samt bemærkningerne til de enkelte bestemmelser.)

Kapitel 1

Ophavsrettens genstand og indhold

§ 1.* Den, som frembringer et litterært eller kunstnerisk værk, har ophavsret til værket, hvad enten dette fremtræder som en i skrift eller tale udtrykt skønlitterær eller beskrivende fremstilling, som musikværk eller sceneværk, som filmværk eller fotografisk værk, som værk af billedkunst, bygningskunst eller brugskunst, eller det er kommet til udtryk på anden måde.

Stk. 2. Kort samt tegninger og andre i grafisk eller plastisk form udførte værker af beskrivende art samt værker i form af edb-programmer henregnes til litterære værker.

§ 2. Ophavsretten medfører, med de i denne lov angivne indskrænkninger, eneret til at råde over værket ved at fremstille eksemplarer af det og ved at gøre det tilgængeligt for almenheden, i oprindelig eller ændret skikkelse, i oversættelse, omarbejdelse i anden litteratur- eller kunstart eller i anden teknik.

Stk. 2. Som fremstilling af eksemplarer anses også det forhold, at værket overføres på indretninger, som kan gengive det.

Stk. 3. Værket gøres tilgængeligt for almenheden, når det fremføres offentligt, eller når eksemplarer af det udbydes til salg, leje eller lån eller på anden måde spredes til almenheden eller vises offentligt. Som offentlig fremførelse anses også fremførelse i en erhvervsvirksomhed, der finder sted for en større kreds, som ellers måtte anses som ikke-offentlig.

§ 3. Ophavsmanden har krav på at blive navngivet i overensstemmelse med, hvad god skik kræver, såvel på eksemplarer af værket som når dette gøres tilgængeligt for almenheden.

Stk. 2. Værket må ikke ændres eller gøres tilgængeligt for almenheden på en måde eller i en sammenhæng, der er krænkende for ophavsmandens litterære eller kunstneriske anseelse eller egenart.

Stk. 3. Sin ret efter denne paragraf kan ophavsmanden ikke frafalde, medmindre det gælder en efter art og omfang afgrænset brug af værket.

§ 4. Den, som oversætter, omarbejder eller bearbejder et værk eller overfører det til en anden litteratur- eller kunstart, har ophavsret til værket i denne skikkelse, men han kan ikke råde over det på en måde, som strider mod ophavsretten til originalværket.

Stk. 2. Ophavsretten til et nyt og selvstændigt værk, som er frembragt gennem fri benyttelse af et andet, er ikke afhængig af ophavsretten til det benyttede værk.

§ 5. Den, som ved at sammenstille værker eller dele af værker frembringer et litterært eller kunstnerisk samleværk, har ophavsret til dette, men hans ret gør ingen indskrænkning i ophavsretten til de enkelte værker.

§ 6. Har et værk to eller flere ophavsmænd, uden at de enkeltes bidrag kan udskilles som selvstændige værker, har de ophavsret til værket i fællesskab. Enhver af dem kan dog påtale retskrænkelser.

§ 7. Som ophavsmand anses, når ikke andet er oplyst, den, hvis navn eller alment kendte pseudonym eller mærke på sædvanlig måde er påført eksemplarer af værket eller opgives, når det gøres tilgængeligt for almenheden.

Stk. 2. Er et værk udgivet, uden at ophavsmanden er angivet i overensstemmelse med stk. 1, kan udgiveren, hvis han er nævnt, og ellers forlæggeren handle på ophavsmandens vegne, indtil denne bliver angivet på et nyt oplag eller ved anmeldelse til Kulturministeriet.

§ 8. Et værk anses for offentliggjort, når det lovligt er gjort tilgængeligt for almenheden.

Stk. 2. Det anses for udgivet, når eksemplarer af værket med ophavsmandens samtykke er bragt i handelen eller på anden måde spredt blandt almenheden.

§ 9. Love, administrative forskrifter, retsafgørelser og lignende offentlige aktstykker er ikke genstand for ophavsret.

Stic 2 Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke for værker, der fremtræder som selvstændige bidrag i de i stk. 1 nævnte aktstykker. Sådanne værker må dog gengives i forbindelse med aktstykket. Retten til videre udnyttelse afhænger af de i øvrigt gældende regler.

§ 10.* Beskyttelse efter lov om mønstre udelukker ikke ophavsret.

Stic 2. Halvlederprodukters udformning (topografi) nyder ikke beskyttelse efter denne lov, men beskyttes efter reglerne i lov om beskyttelse af halvlederprodukters udformning (topografi).

Kapitel 2

Indskrænkninger i ophavsretten

Almindelige bestemmelser

§ 11. Bestemmelserne i dette kapitel gør ikke indskrænkninger i ophavsmandens ret i henhold til § 3 ud over, hvad der følger af § 22.

Stk. 2. Når et værk gengives offentligt i henhold til dette kapitel, skal kilden angives i overensstemmelse med, hvad god skik kræver, og værket må ikke uden ophavsmandens samtykke ændres i videre udstrækning, end formålet med gengivelsen kræver.

Eksemplarfremsstilling til begrænset benyttelse

§ 12.* Af et offentliggjort værk må enhver fremstille eller lade fremstille enkelte eksemplarer til sin private brug. Sådanne eksemplarer må ikke udnyttes på anden måde. For denne adgang til eksemplarfremsstilling gælder de i stk. 2 og 3 angivne yderligere begrænsninger.

Stic 2. Bestemmelsen i stk. 1 giver ikke ret til at

- 1) opføre et bygningsværk,
- 2) fremstille et eksemplar af et filmværk, hvis det sker direkte fra et eksemplar, som her i landet alene er beregnet til offentlig fremførelse,

3) fremstille et eksemplar af et kunstværk ved afstøbning, ved aftryk fra original plade eller stok eller på nogen anden måde, som indebærer, at eksemplaret kan opfattes som en original, eller

4) fremstille eksemplarer af edb-programmer i maskinlæsbar form.

Stk. 3. Bestemmelsen i stk. 1 giver ikke ret til at benytte fremmed medhjælp ved eksemplarfremstillingen, når der er tale om

1) musik- eller filmværker,

2) værker af brugskunst,

3) kunstværker, dersom eksemplarfremstillingen har form af en kunstnerisk gengivelse,

4) optagelse af en kunstnerisk præstation, jfr. § 52, stk. 1, a),

5) værker, der er lagret i maskinlæsbar form i et edb-baseret informations-system.

Stk 4. Uanset begrænsningerne i stk. 1 kan op til 3 udgivne sangtekster dog frit gengives i sanghefter, der er fremstillet i indtil 300 eksemplarer til brug for deltagerne i et bestemt møde.

§ 13. Ejeren af et eksemplar af et edb-program, som er udgivet i maskinlæsbar form ved salg til almenheden, må fremstille sådanne eksemplarer af programmet, herunder reserve- og sikkerhedseksemplarer, som er nødvendige for hans brug af dette. Sådanne eksemplarer må ejeren ikke udnytte på anden måde, og retten til at udnytte eksemplarerne bortfalder, hvis ejeren af eksemplaret af det erhvervede edb-program spreder dette videre.

§ 14. Skoler og andre undervisningsinstitutioner kan i undervisningsvirksomhed ad reprografisk vej fremstille eksemplarer af udgivne værker, forudsat betingelserne for aftalelicens efter § 36 er opfyldt. Sådanne eksemplarer må kun udnyttes inden for undervisningsvirksomhed, som omfattes af den i § 36 forudsatte aftale.

§ 15.* Skoler og andre undervisningsinstitutioner kan optage værker, der udsendes af radio- og fjernsynsforetagender, samt kopiere og sprede eksemplarer af sådanne optagelser, forudsat betingelserne for aftalelicens efter § 36 er opfyldt. Denne benyttelse må kun ske inden for sådan undervisningsvirksomhed, som omfattes af den i § 36 forudsatte aftale.

§ 16.* Offentlige myndigheder, private sammenslutninger eller erhvervsdrivende kan til brug i deres virksomhed ad reprografisk vej fremstille ek-

semplarer af fagmæssige artikler i aviser, tidsskrifter eller samleværker samt af illustrationer, som gengives i tilslutning til teksten, forudsat betingelserne for aftalelicens efter § 36 er opfyldt. Sådanne eksemplarer må kun udnyttes inden for myndighedens, sammenslutningens eller den erhvervsdrivendes virksomhed.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 finder tilsvarende anvendelse vedrørende korte afsnit af andre udgivne værker af fagmæssig art.

§ 17.* Statslige eller kommunale institutioner eller andre sociale eller almen-nyttige institutioner kan fremstille særlige eksemplarer af udgivne værker og værker, der har været udsendt i radio eller fjernsyn, til brug for blinde, svagtseende, døve, talemiddellidende, ordblind, læsehandicappede og andre, som på grund af særlige fysiske eller psykiske forhold er ude af stand til at tilegne sig værkerne på sædvanlig måde, forudsat betingelserne for aftalelicens efter § 36 er opfyldt. Eksemplarer i blindeskrift kan dog fremstilles uden aftale.

Stk. 2. Eksemplarer, fremstillet i henhold til stk. 1, må kun udnyttes inden for de i stykket nævnte institutioners virksomhed.

§ 18.* Sygehuse, plejehjem og andre døgninstitutioner inden for social- og sundhedsområdet samt fængsler kan optage radio- og fjernsynsudsendelser på lyd- og videobånd med henblik på tidsforskudt visning for institutionens beboere eller indsatte, forudsat betingelserne for aftalelicens efter § 36 er opfyldt.

Stk. 2. Optagelser, fremstillet i henhold til stk. 1, skal slettes inden en uge efter optagelsen, og de må kun udnyttes inden for den optagende institution.

§ 19. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler, hvorefter arkiver, biblioteker og museer på nærmere fastsatte vilkår kan fremstille enkelte eksemplarer af værker til brug i deres virksomhed. Sker eksemplarfremstillingen på anden måde end ad reprografisk vej, må eksemplarerne ikke uden ophavsmandens samtykke udlånes eller på anden måde gøres tilgængelige for almenheden uden for biblioteket.

Stk. 2. Statslige eller kommunale biblioteker kan i øvrigt til brug i deres virksomhed fremstille eller lade fremstille eksemplarer af udgivne værker ad reprografisk vej, forudsat betingelserne for aftalelicens efter § 36 er opfyldt.

Eksemplarejerens dispositions adgang

§ 20. Når et værk er udgivet ved salg eller anden endelig afhændelse af eksemplarer til almenheden, må de af udgivelsen omfattede eksemplarer, med de begrænsninger som følger af stk. 2 og 3, videresælges, udlejes, udlånes og på anden måde spredes til almenheden. Det samme gælder sådanne eksemplarer af kunstværker, som ophavsmanden har overdraget til andre.

*Stk. 2** Uanset bestemmelsen i stk. 1 er det ikke tilladt uden ophavsmandens samtykke til almenheden at sprede

- 1) eksemplarer af musikværker gennem udlejning,
- 2) eksemplarer af edb-programmer, som er udgivet i maskinlæsbar form, gennem udlån eller udlejning eller
- 3) eksemplarer af filmværker gennem udlån eller udlejning.

*Stk. 3. alt. 1.** Bestemmelsen i stk. 1 medfører ingen indskrænkning i forfatternes ret til vederlag for det offentlige udlån af bøger, som sker gennem bibliotekerne, jfr. lov om biblioteksafgift.

*Stk. 3, alt 2.** Biblioteker og andre virksomheder, som udlåner eller udlejer eksemplarer af beskyttede værker til almenheden, må stille eksemplarer af udgivne værker til rådighed for almenheden, forudsat betingelserne for aftalelicens efter § 36 er opfyldt. Denne ret omfatter kun værkseksemplarer, som er omfattet af udgivelsen.

§ 21. Når et værk er udgivet, eller når et eller flere eksemplarer af et kunstværk af ophavsmanden er overdraget til andre, må de udgivne eller overdragne eksemplarer vises offentligt, herunder udstilles.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke for visning af kunstværker i fjernsyn eller på film, og den gælder heller ikke visning af eksemplarer af litterære eller musikalske værker på de nævnte måder, hvis værkets indhold derigennem gøres tilgængeligt for almenheden.

§ 22. Bygninger kan ejeren uden samtykke af ophavsmanden ændre af tekniske grunde eller af hensyn til deres praktiske anvendelighed.

Stk. 2. Drejer det sig om bygninger i offentligt eje, og indebærer de i stk. 1 nævnte ændringer væsentlige ombygnings- eller tilbygningsforanstaltninger, der afgørende forandrer bygningernes arkitektoniske beskaffenhed, skal ejeren, forinden de omhandlede ændringer sættes i værk, give ophavsmanden en rimelig frist til at udtale sig herom. Denne ret gælder kun ophavsmanden selv.

Stk. 3. Brugsgenstande kan ændres af ejeren uden ophavsmandens samtykke.

Begrænsede udnyttelser

§ 23.* Af et offentliggjort værk er det tilladt at citere i overensstemmelse med god skik, dog kun i det omfang som formålet nødvendiggør.

Stk. 2. Med samme begrænsninger som nævnt i stk. 1 er det tilladt:

- a)* at gengive offentliggjorte kunstværker og de i § 1, stk. 2, angivne beskrivende værker i kritiske, videnskabelige eller alment oplysende fremstillinger, forudsat gengivelsen sker i tilslutning til teksten; gengives et kunstværk i alment oplysende fremstillinger, har ophavsmanden krav på vederlag;
- b) at gengive offentliggjorte kunstværker i aviser og tidsskrifter ved omtale af dagsbegivenheder, medmindre værkerne er frembragt med henblik på gengivelse i aviser og tidsskrifter.

*Stk. 3.** Når fremførelse eller fremvisning af et værk indgår i en dagsbegivenhed og denne gengives på film, i radio, fjernsyn eller ved overføring ved hjælp af kabelanlæg, kan værket medtages ved gengivelsen af dagsbegivenheden, hvis det sker som et naturligt led i denne gengivelse og alene i det omfang, som betinges af formålet.

§ 24. Det er tilladt

- a) at gengive udgivne kunstværker eller eksemplarer af kunstværker, der af ophavsmanden er overdraget til andre, i aviser og tidsskrifter, på film eller i fjernsyn, hvis gengivelsen er af underordnet betydning i den pågældende sammenhæng;
- b) at afbilde kunstværker, der indgår i en samling, eller som udstilles eller udbydes til salg, hvis det sker i kataloger over samlingen eller i meddelelser om udstilling eller salg;
- c) at afbilde kunstværker, der er varigt anbragt på eller ved en for offentligheden tilgængelig plads eller vej, medmindre kunstværket er hovedmotivet;
- d) at afbilde bygninger.

§ 25. Et udgivet værk, som ikke er et dramatisk værk eller et filmværk, kan fremføres offentligt ved lejligheder, hvor tilhørerne eller tilskuerne har adgang uden betaling, for så vidt fremførelsen ikke er det væsentlige ved den pågældende foranstaltning, og denne ikke finder sted i erhvervsøjemed.

Stk. 2. I undervisningsvirksomhed kan et udgivet værk, som ikke er et dramatisk værk eller et filmværk, fremføres offentligt, når fremførelsen sker som led i undervisningen.

Stk. 3. Reglen i stk. 2 gælder ikke for undervisning, som sker gennem radio eller fjernsyn.

§ 26. I samleværker til brug ved undervisning, sammenstillet af bidrag fra et større antal ophavsmænd, er det tilladt at optage mindre dele af litterære værker eller sådanne værker af ringe omfang, når 5 år er forløbet efter udløbet af det år, da værket blev udgivet. I tilslutning til teksten kan også kunstværker og de i § 1, stk. 2, angivne værker gengives, når 5 år er forløbet efter det år, da de blev offentliggjort. Værker, der er udarbejdet til brug ved undervisning, må dog ikke gengives uden samtykke af ophavsmanden.

Stk. 2. Ophavsmanden har krav på vederlag.

§ 27. Forhandlingerne i Folketinget, kommunalbestyrelserne og andre valgte offentlige myndigheder, i retssager og på offentlige møder, som afholdes til drøftelse af almene spørgsmål, kan gengives uden ophavsmandens samtykke. Ophavsmanden har dog eneret til at udgive samlinger af sine egne indlæg.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 gælder også for diskussionsudsendelser i radio og fjernsyn, hvorunder almene spørgsmål drøftes.

Stk. 3. Beskyttelsen efter denne lov er ikke til hinder for, at værker gengives som led i bevisførelsen under retssager. Adgangen til at gengive sådanne værker uden for retshandlingen afhænger af de iøvrigt gældende regler.

§ 28. Når eksemplarer af værker beskyttet efter denne lov er indgået til en forvaltningsmyndighed i forbindelse med dens virksomhed, er ophavsretten ikke til hinder for, at andre forlanger aktindsigt i eksemplarer af værker, herunder forlanger afskrift eller kopi, i overensstemmelse med lovgivningens bestemmelser herom. Det samme gælder for værker, som er frembragt inden for den pågældende forvaltningsmyndighed.

Stk. 2. Retten til videre udnyttelse af værker, hvortil der i henhold til stk. 1 er givet adgang, eller hvoraf der er udleveret afskrifter eller kopier, afhænger af de i øvrigt gældende regler.

Regler om radio og fjernsyn

§ 29.* Danmarks Radio, TV 2 og radiofonierne på Færøerne og i Grønland kan udsende udgivne værker, forudsat betingelserne for aftalelicens efter § 36 er opfyldt. Dette gælder dog ikke for dramatiske værker og filmværker. Kulturministeren kan fastsætte, at bestemmelsen skal finde tilsvarende anvendelse på aftaler, truffet af andre radio- eller fjernsynsforetagender.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 finder tilsvarende anvendelse, når ophavsmanden til et kunstværk har overdraget et eller flere eksemplarer til andre.

Stk. 3. Ophavsmanden kan over for radio- eller fjernsynsforetagendet nedlægge forbud mod værkets udsendelse i henhold til stk. 1. Nedlægges sådant forbud efter at værket er udgivet, er det ikke bindende for radio- eller fjernsynsforetagendet, førend 6 måneder er gået, efter at forbudet kom frem. Fra det tidspunkt, hvor forbudet kom frem, er det dog ikke tilladt radio- eller fjernsynsforetagendet at producere nye udsendelser med værket, som ikke var påbegyndt forinden.

§ 30. Radio- eller fjernsynsforetagender kan til brug i deres udsendelser optage værker på bånd, film eller andre indretninger, der kan gengive dem, under forudsætning af, at de har ret til at udsende de pågældende værker. Retten til at gøre således optagne værker tilgængelige for almenheden afhænger af de i øvrigt gældende regler.

Stk. 2. Kulturministeren kan fastsætte nærmere vilkår for foretagelsen af sådanne optagelser og for brugen og opbevaringen af disse.

Stk. 3. Værker, som udsendes i radio og fjernsyn, kan, under forudsætning af, at udsendelsen er af dokumentarisk værdi, optages på bånd, film eller anden indretning, som kan gengive dem, med henblik på opbevaring i arkiver, som er godkendt af kulturministeren. Ministeren kan fastsætte nærmere regler for disse arkivers indretning og drift samt om sikring af optagelser med henblik på sådan arkivering.

§ 31. Værker, som udsendes i radio eller fjernsyn, må fordeles over kabelanlæg og videreudsendes til almenheden ved hjælp af radioanlæg, når dette sker uden ændringer og samtidig med, at udsendelsen finder sted.

Stk. 2. Ophavsmanden har krav på vederlag. Dette gælder dog ikke, når radio- eller fjernsynsudsendelser modtages ved hjælp af egen fællesantenne

og fordeles over kabelanlæg, som ikke omfatter mere end 25 tilslutninger i en bygning eller i en gruppe af nærliggende bygninger.

Stk. 3. Vederlagskravet kan kun gøres gældende af en af kulturministeren godkendt fællesorganisation, som omfatter ophavsmænd, udøvende kunstnere og andre rettighedshavere, herunder radio- eller fjernsynsforetagender og fotografer, hvis værker, præstationer, frembringelser og billeder anvendes i radio- eller fjernsynsudsendelser i Danmark.

Stk. 4. Vederlagskravet påhviler ejeren af anlægget. Er det vederlag, som ejeren skal betale, fastsat som et beløb pr. tilslutning, er brugeren af den enkelte tilslutning pligtig at betale ejeren et beløb, som svarer dertil. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om vederlagsopkrævningen.

i

Særlige vederlagsregler

§ 32.* Ophavsmænd til værker, der er udsendt i radio eller fjernsyn eller udgivet i form af lyd- eller billedoptagelser, har ret til vederlag, når lyd- eller billedbærere, der er egnet til fremstilling af optagelser til privat brug, importeres eller fremstilles her i landet.

Stk. 2. Retten til vederlag efter stk. 1 kan kun gøres gældende gennem en af kulturministeren godkendt fællesorganisation for alle rettighedshavere. Kulturministeren fastsætter efter forhandling med rettighedshavernes organisationer, båndproducenterne og -importørerne de nærmere regler for afgiftens beregning og opkrævning. Der kan herunder træffes bestemmelse om afgiftsfritagelse for brugere af bånd, der ikke benyttes til optagelser til privat brug.

§ 33. Ved erhvervsmæssigt videresalg af eksemplarer af kunstværker har ophavsmanden ret til et vederlag på 5 pct af salgsprisen, ekskl. moms.

Stk. 2. Retten til vederlag omfatter ikke bygningsværker. Værker af brugskunst er ikke omfattet, hvis de er fremstillet i flere identiske eksemplarer.

Stk. 3. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om vederlagets beregning, herunder bestemmelser om mindstebeløb for den salgspris, som skal medføre ret til vederlag.

Stk. 4. Retten til vederlag består indtil ophavsrettens udløb, jfr. §§ 50 og 51. Retten er personlig og uoverdragelig. Efter ophavsmandens død falder retten dog i arv til ophavsmandens ægtefælle og livsarvinger. Efterlader

ophavsmanden sig ikke ægtefælle eller livsarvinger, tilfalder vederlagsretten den organisation, som er nævnt i stk. 5.

Stk. 5. Retten til vederlag kan kun gøres gældende af en organisation, som er godkendt af kulturministeren. Organisationen forestår opkrævningen og foretager udlodningen til de berettigede.

Stk. 6. Ved erhvervsmæssigt videresalg som nævnt i stk. 1, er sælgeren forpligtet til at fremsende en årlig opgørelse over salget af kunstværker, attesteret af en statsautoriseret eller registreret revisor, til den organisation, som er nævnt i stk. 5.

§ 34. Når et eksemplar af et kunstværk, der ikke er i kunstnerens eje, vises for almenheden ved det offentliges foranstaltning på en udstilling eller lignende, har ophavsmanden krav på vederlag. Det samme gælder ved udstillinger, foranstaltet af private, hvortil almenheden kun har adgang mod betaling.

Stk. 2. Reglen i stk. 1 gælder også for fotografiske værker, dog kun når det drejer sig om udstillinger, hvor de fotografiske værker udgør en væsentlig eller selvstændig del. Værker af brugskunst omfattes ikke af reglen, hvis de er fremstillet i flere identiske eksemplarer.

Stk. 3. Retten til vederlag efter stk. 1 og 2 kan kun gøres gældende gennem en af kulturministeren godkendt organisation.

Stk. 4. Vederlaget efter stk. 1 og 2 beregnes som en andel af værkseksemplarets aktuelle handelsværdi. Både andelens størrelse og værdiansættelsen kan indbringes for det i § 35 omhandlede nævn, hvis enighed ikke kan opnås. Nævnets afgørelse om værdiansættelsen kan ikke indbringes for nævnet påny, før der er forløbet 5 år efter udløbet af det år, hvori afgørelsen blev truffet.

Almindelige regler om tvangs- og aftalelicens

§ 35. Såfremt der ikke kan opnås enighed om størrelsen af de vederlag, der er omhandlet i § 23, stk. 2, a), §§ 26, 31 og 34, § 37, stk. 2, og § 54, kan hver af parterne forelægge spørgsmålet for et af kulturministeren nedsat særligt nævn. Nævnet har den endelige administrative afgørelse. Nævnet kan efter påstand fra en af parterne fastsætte en tarif, som gælder for alle, der foretager den pågældende brug. Ministeren fastsætter de nærmere regler for nævnets virksomhed.

Stic. 2. Ved anvendelsen af værker i medfør af de i stk. 1 nævnte bestemmelser påhviler det brugeren at give rettighedshaveren meddelelse herom snarest muligt og senest en måned efter, at udnyttelsen påbegyndes.

Stk. 3. Hvis brugeren af et værk i henhold til de i stk. 1 nævnte bestemmelser ikke kan skaffe sig oplysning om rettighedshaverens identitet, bopæl eller forretningssted, kan den i stk. 2 nævnte meddelelse med frigørende virkning gives til organisationer af rettighedshavere, der af Kulturministeriet er godkendt til at modtage underretning herom for så vidt angår værker af den art, som de enkelte organisationer repræsenterer.

Stk. 4. Dersom brugeren af et værk i henhold til de i stk. 1 nævnte bestemmelser ikke betaler det vederlag, som parterne er kommet overens om, eller som er fastsat af det i stk. 1 omhandlede nævn, kan det ved dom fastslås, at den pågældende værksudnyttelse, indtil betaling er sket, kun kan foretages med ophavsmandens samtykke.

Stk. 5. Nægter et radio- eller fjernsynsforetagende efter § 55, stk. 1, at give samtykke til, at foretagendets radio- eller fjernsynsudsendelser samtidig og uden ændringer fordeles over kabelanlæg, eller kan der ikke opnås enighed om vilkårene for en sådan fordeling, kan det i stk. 1 omtalte nævn på begæring af hver af parterne meddele den fornødne tilladelse og fastsætte nærmere vilkår herfor. Afgørelse om fastsættelse af vederlag kan dog af nævnet kun træffes på grundlag af krav fremsat af radio- eller fjernsynsforetagendet gennem den i § 31, stk. 3, nævnte fællesorganisation. Bestemmelserne i § 31, stk. 4, og § 38 finder tilsvarende anvendelse.

§ 36. Aftalelicens efter denne lov kan påberåbes af brugere af værker, hvis de har indgået en aftale om den pågældende brug med en organisation, som omfatter en væsentlig del af danske ophavsmænd til en bestemt art af værker. Aftalelicensen giver, med de i loven fastsatte begrænsninger, brugeren ret til at benytte værker af samme art, uanset at deres ophavsmænd ikke omfattes af organisationen.

Stk. 2. Aftalelicensen giver kun brugerne ret til at benytte de ikke-omfattede ophavsmænds værker på den måde og på de vilkår, som følger af den indgåede aftale samt af aftalelicensbestemmelserne i denne lovs §§ 14, 15, 16, 17 og 18, § 19, stk. 2, § 20, stk. 3, alt. 2, og § 29.

§ 37. Bestemmelser vedrørende vederlag for de i §§ 14, 15, 16, 17 og 18, § 19, stk. 2, § 20, stk. 3, alt. 2, og § 29 omhandlede udnyttelser, som træffes af de pågældende organisationer med hensyn til fordelingen mellem de rettig-

hedshavere, som er medlemmer af organisationerne, skal finde tilsvarende anvendelse over for rettighedshavere, der ikke repræsenteres af organisationerne.

Stk. 2. Hvis hverken de af organisationerne indgåede aftaler med brugerne af værkerne m.v. eller de i stk. 1 nævnte af organisationerne fastsatte bestemmelser giver organisationernes medlemmer ret til en sådan individuel afregning, at aftalerne eller bestemmelserne kan lægges til grund ved afregning med rettighedshavere, der står uden for organisationen, kan disse dog vælge at gøre krav på individuelt vederlag. Om nødvendigt fastsættes vederlaget efter reglerne i § 35, stk. 1. Det kan i aftalen med brugerne fastsættes, at sådanne vederlagskrav kun kan rettes mod organisationen.

§ 38. Vederlagskrav i henhold til bestemmelserne i dette kapitel samt § 54 forældes i løbet af 3 år fra udløbet af det år, i hvilket udnyttelsen fandt sted.

Stk. 2. Hvor vederlæggelsen sker gennem en organisation, gælder reglen i stk. 1 både for organisationens krav mod den, der udnytter værket m.v., og for rettighedshaverens krav mod organisationen. Forældelsen afbrydes ved skriftligt påkrav.

§ 39.* Hvis forhandlinger om indgåelse eller forlængelse af sådanne aftaler, som omhandles i §§ 15 og 17, ikke indledes eller ikke fører til noget resultat, kan hver af parterne kræve mægling.

Stk. 2. Krav om mægling rettes til kulturministeren og kan fremsættes, så snart en af parterne har afbrudt forhandlingerne eller har afvist krav om forhandlinger eller forhandlingerne ikke synes at ville føre til noget resultat.

Stk. 3. Mæglingen foretages af en forligsmand, der udpeges af kulturministeren. Forligsmanden skal basere forhandlingerne på eventuelle løsningsforslag, som er fremlagt af parterne. Forligsmanden kan foreslå parterne at lade tvister afgøre ved voldgift og kan medvirke ved udpegningen af voldgiftsmænd.

Stk. 4. Forligsmanden kan fremsætte forslag til konfliktenes løsning, og han kan kræve, at sådanne forslag forelægges parternes kompetente organer til vedtagelse eller forkastelse inden en af ham fastsat frist. Forligsmanden underretter kulturministeren om mæglingens udfald.

§ 40. Forligsmanden kan bestemme, at aftaler skal forblive i kraft, uanset om aftaleperioden er udløbet eller vil udløbe under forhandlingerne. Aftalen kan dog højest forlænges i indtil to uger efter, at parterne har taget stilling til et endeligt mæglingsforslag eller forslag om voldgiftsbehandling eller efter, at

forligsmanden har meddelt, at der ikke er basis for at fremsætte sådanne forslag.

Stk. 2. Den, der er eller har været forligsmand, må ikke ubeføjet røbe eller udnytte, hvad han har fået kendskab til under denne virksomhed.

Kapitel 3

Ophavsrettens overgang til andre

§ 41.* Ophavsmanden kan, med de begrænsninger der følger af §§ 3, § 33, stk. 4, og § 61, stk. 3, helt eller delvis overdrage sine rettigheder efter denne lov.

Stk. 2. Overdragelse af eksemplarer indbefatter ikke overdragelse af ophavsretten.

Stk. 3. Når ikke andet er aftalt, giver overdragelse af ophavsret ikke erhververen ret til at ændre værket i større omfang, end hvad der er sædvanligt eller åbenbart er forudsat ved udnyttelsen af den overdragne ret.

Stk. 4. Hvis ikke andet er fastsat, kan bestemmelserne om overdragelse i dette kapitel ikke fraviges ved aftale til skade for ophavsmanden.

§ 42.* Har ophavsmanden overdraget en anden ret til at udnytte værket på en bestemt måde eller ved bestemte midler, giver overdragelsen ikke erhververen ret til at gøre det på andre måder eller ved andre midler.

Stk. 2. Hvis der hersker tvivl om omfanget af en overdragelse af ophavsmandens ret, og den omtvistede udnyttelsesform ikke er nævnt udtrykkeligt og selvstændigt i aftalen, anses retten hertil ikke for overdraget, medmindre erhververen godtgør, at denne overdragelse var tilsigtet af parterne.

Stk. 3. Hvis aftalen ikke udtrykkeligt specificerer de enkelte udnyttelsesformer, hvortil der overdrages rettigheder, kan ophavsmanden efter 3 år er forløbet fra det tidspunkt, hvor aftalen er opfyldt fra hans side, opsiges overdragelsen af rettighederne til de uspecificerede udnyttelsesformer, der ikke forinden har været udnyttet af erhververen.

Stk. 4. Er et værk slet ikke udnyttet inden en rimelig frist eller senest inden 5 år fra det i stk. 3 angivne tidspunkt, kan ophavsmanden hæve aftalen.

§ 43. Hvis ophavsmandens vederlag afhænger af erhververens omsætning, salgstal eller lignende, kan han kræve, at der sker afregning mindst én gang om året, og at hver afregning ledsages af fyldestgørende oplysninger om de forhold, som har ligget til grund for vederlagsberegningen.

Stk. 2. Ophavsmanden kan kræve, at erhververens regnskaber, bogføring, lagerbeholdning samt attestationer fra den, som har mangfoldiggjort værket, ved den årlige afregning stilles til rådighed for en af ham udpeget statsautoreret eller registreret revisor. Denne revisor må oplyse ophavsmanden om den foretagne afregnings rigtighed og om eventuelle uregelmæssigheder herved, men han har iøvrigt tavshedspligt om alle andre forhold, som han bliver bekendt med ved gennemgangen.

§ 44.* En aftale om at medvirke ved indspilningen af et filmværk indebærer, at ophavsmanden — såfremt andet ikke følger af aftalen — ikke kan modsætte sig, at der fremstilles eksemplarer af filmværket eller at sådanne spredes til almenheden, at filmværket fremføres offentligt, eller at dets tekst indtales eller på anden måde gengives på et andet sprog.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 omfatter ikke aftaler om filmatisering af allerede eksisterende værker og ej heller drejebog, dialoger og musikværker, som er frembragt med henblik på fremstillingen af filmværket, eller filmværkets hovedinstruktør.

§ 45. En aftale om ret til at udnytte et edb-program medfører, når intet andet er aftalt, ret til at fremstille sådanne eksemplarer, herunder reserve- og sikkerhedseksemplarer, som er nødvendige for udnyttelsen af programmet. Retten til at udnytte sådanne eksemplarer bortfalder, hvis retten til at udnytte programmet ophører.

§ 46, **alt.** A. Ophavsretten til et værk, der er frembragt som led i et ansættelsesforhold, tilkommer den ansatte ophavsmand, hvis andet ikke er aftalt. I faste ansættelsesforhold skal ophavsretten dog anses for overdraget til arbejdsgiveren i det omfang, som er nødvendigt for dennes sædvanlige virksomhed.

Stk. 2. Ved bedømmelsen af overdragelsens omfang efter stk. 1, 2. pkt., er det afgørende tidspunkt det, hvor værket blev frembragt.

Stk. 3. Når arbejdsgiveren udnytter sine rettigheder efter stk. 1, 2. pkt., skal han respektere ophavsmandens rettigheder i henhold til § 3.

Stk. 4. Ophavsretten til et edb-program, der er frembragt som led i et ansættelsesforhold, overgår til arbejdsgiveren, medmindre andet er aftalt.

§ 46, **alt.** B. Ophavsretten til et værk, der er frembragt som led i et fast ansættelsesforhold, overgår til arbejdsgiveren, hvis andet ikke er aftalt. Den ansatte ophavsmand bevarer dog sine rettigheder efter § 3.

§ 47.* Når et fotografisk værk er udført efter bestilling, har bestilleren ret til at benytte værket i det omfang, dette er aftalt eller forudsat ved bestillingen.

Stk. 2. Bestilleren af et fotografisk portræt kan dog altid lade portrættet gengive i aviser, tidsskrifter eller skrifter med biografisk indhold, medmindre andet er aftalt.

§ 48. Ved ophavsmandens død finder arvelovgivningens almindelige regler anvendelse på ophavsretten.

Stk. 2. Ved testamente kan ophavsmanden med bindende virkning også for ægtefælle og livsarvinger give forskrifter om udøvelse af ophavsretten eller overlade det til en anden at give sådanne forskrifter.

§ 49. Ophavsmandens ret til at råde over sit værk kan ikke være genstand for kreditorforfølgning, hverken hos ham selv eller hos nogen, til hvem det er overgået ifølge ægteskab eller arv.

Stk. 2. Kreditorforfølgning i eksemplarer af værket kan heller ikke foretages hos ophavsmanden selv eller hos nogen, til hvem eksemplarer er overgået ifølge ægteskab eller arv, hvis forfølgningen retter sig mod

- 1) manuskripter,
- 2) stokke, plader, forme eller lignende, hvorved et kunstværk kan udføres, eller
- 3) eksemplarer af kunstværker, som ikke er udstillet, udbudt til salg eller på anden måde godkendt til offentliggørelse.

Kapitel 4

Ophavsrettens gyldighedstid

§ 50. Ophavsretten varer, indtil 50 år er forløbet efter ophavsmandens dødsår eller for de i § 6 omhandlede værker efter den længstlevendes dødsår.

§ 51. Når et værk er offentliggjort uden angivelse af ophavsmandens navn, alment kendte pseudonym eller mærke, varer ophavsretten indtil 50 år er forløbet efter udgangen af det år, da værket blev offentliggjort. Består værket af flere dele, som efter deres indhold hører sammen, varer ophavsretten i 50 år efter udgangen af det år, da den sidste del udkom.

Stk. 2. Hvis ophavsmanden i løbet af det nævnte tidsrum bliver angivet i overensstemmelse med § 7, eller hvis det bliver oplyst, at han er død, før værket blev offentliggjort, regnes gyldighedstiden efter § 50.

Kapitel 5

Andre rettigheder

§ 52.* En kunstnerisk præstation, herunder navnlig fremførelsen af et litterært eller kunstnerisk værk, må ikke uden kunstnerens samtykke

a) optages på grammofonplade, lyd- eller videobånd, film eller anden indretning, der kan gengive den;

b) gøres tilgængelig for almenheden.

Stk. 2. Er præstationen optaget som anført i stk. 1, punkt a), må den ikke uden kunstnerens samtykke overføres til anden indretning, der kan gengive den, eller gøres tilgængelig for almenheden, førend 50 år er forløbet efter udgangen af det år, da fremførelsen fandt sted.

Stk. 3. Optagelserne må ej heller uden kunstnerens samtykke efterlignes og markedsføres på en sådan måde, at der er nærliggende fare for, at det købende publikum forveksler optagelserne.

Stk. 4. På optagelser, udsendelser og overføringer som nævnt i stk. 1 og stk. 2 finder bestemmelserne i § 3, §§ 6-8, § 11, § 12, stk. 1 til 3, § 15, §§ 17-18, § 19, stk. 1, § 20, § 23, stk. 1 og 3, § 25, § 27, stk. 3, § 28, §§ 30-32, § 35, stk. 1 til 4, §§ 36-43, § 46, § 48 samt § 49, stk. 1, tilsvarende anvendelse.

§ 53.* Grammofonplader og andre indretninger, på hvilke lyd er overført, må ikke uden fremstillerens samtykke eftergøres eller gøres tilgængelige for almenheden, førend 50 år er gået efter udgangen af det år, de optagelsen fandt sted. Som eftergørelse betragtes også det forhold, at optagelsen overføres fra en sådan indretning til en anden.

Stk. 2. Reglerne i §§ 6-8, § 11, stk. 2, § 12, stk. 1 til 3, § 15, §§ 17-18, § 19, stk. 1, § 20, § 23, stk. 1 og 3, § 25, § 27, stk. 3, § 28, §§ 30-32, § 35, stk. 1 til 4, §§ 36-40, § 41, stk. 1, § 43 samt § 48, stk. 1, finder tilsvarende anvendelse.

§ 54.* Når grammofonplader eller andre indretninger, på hvilke lyd er overført, er udgivne, må de — uanset bestemmelserne i §§ 52 og 53 — anvendes til offentlige fremførelser, der ikke er af musikdramatisk karakter, og til radio- og fjernsynsudsendelser, men de udøvende kunstnere og fremstillerne har da krav på vederlag. Bestemmelserne i § 11, § 35, stk. 1 til 4, samt § 38 finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 2. Vederlagskravet kan kun gøres gældende gennem en af kulturministeren godkendt fælles forhandlings- og opkrævningsinstitution, som repræsenterer såvel fremstillerne som de udøvende kunstnere.

Stk. 3. Bestemmelserne i denne paragraf gælder ikke for filmværker, uanset om fremførelsen alene vedrører lydsiden.

§ 55. En lydradio- eller fjernsynsudsendelse må ikke uden radio- eller fjernsynsforetagendets samtykke udsendes af andre eller i erhvervsøjemed gøres tilgængelig for almenheden. Den må ej heller uden sådant samtykke affotograferes eller optages på grammofonplade, lyd- eller videobånd, film eller anden indretning, ved hjælp af hvilken den kan gengives.

Stk. 2. Er en udsendelse affotograferet eller optaget som i stk. 1 anført, må den ikke uden foretagendets samtykke overføres til en anden indretning, der kan gengive den, eller gøres tilgængelig for almenheden, førend 50 år er forløbet efter udgangen af det år, da udsendelsen fandt sted.

Stk. 3.* Reglerne i § 8, § 11, stk. 2, § 12, stk. 1, § 15, §§ 17-18, § 19, stk. 1, § 20, § 23, stk. 1 og 3, § 25, § 27, stk. 3, § 28, § 30, § 35, §§ 36-40, § 41, stk. 1, § 43 samt § 48, stk. 1, finder tilsvarende anvendelse.

§ 56.* Fotografiske billeder må ikke eftergøres eller gøres tilgængelige for almenheden uden fremstillersens samtykke, førend 50 år er gået efter udgangen af det år, hvori billedet blev fremstillet. Er billederne genstand for ophavsret, kan denne også gøres gældende.

Stk. 2. Bestemmelserne i § 3, §§ 6-9, § 11, § 12, stk. 1 og stk. 3, nr. 5, §§ 14-21, §§ 23-24, § 26, § 27, stk. 3, §§ 28-31, §§ 35-44 samt §§ 46-49 finder tilsvarende anvendelse.

§ 57. Kataloger, tabeller og lignende arbejder, der sammenstiller et større antal oplysninger, må ikke eftergøres uden samtykke af den, som har frembragt dem, før 10 år er gået efter det år, da arbejdet blev udgivet.

Stk. 2. Er arbejder af den nævnte art eller dele deraf genstand for ophavsret eller anden beskyttelse, kan denne også gøres gældende.

Stk. 3. Reglerne i §§ 6-9, § 11, stk. 2, § 12, stk. 1 og 3, §§ 14-16, §§ 17-18, § 19, § 23, stk. 1 og 2, § 26, § 27, stk. 3, § 28, § 35, stk. 1 til 4, §§ 36-40, § 41, stk. 1, § 43, § 46 samt § 48, stk. 1, finder tilsvarende anvendelse.

§ 58. Pressemeddelelser, som efter aftale leveres fra udenlandske nyhedsbureauer eller fra korrespondenter i udlandet, må ikke uden erhververens samtykke gøres tilgængelige for almenheden gennem presse, radio eller på anden lignende måde før 12 timer efter, at de er blevet offentliggjort her i riget.

Kapitel 6

Forskellige bestemmelser

§ 59. Et litterært eller kunstnerisk værk må ikke gøres tilgængeligt for almenheden under en titel, et pseudonym eller et mærke, som er egnet til at fremkalde forveksling med et tidligere offentliggjort værk eller dets ophavsmand.

Stk. 2. Har offentliggørelsen af det sidstnævnte værk fundet sted mindre end 3 måneder forud for en udgivelse af det andet værk, finder bestemmelsen i stk. 1 ikke anvendelse, medmindre forveksling må antages at være tilsigtet.

§ 60. På et kunstværk må kunstnerens navn eller mærke ikke anbringes af andre end ham selv, medmindre han har givet sit samtykke hertil.

Stk. 2. Kunstnerens navn eller mærke må ikke i noget tilfælde påføres et eftergjort eksemplar, således at det kan forveksles med originalen.

§ 61. Besidderen af et eksemplar af et litterært eller kunstnerisk værk, som ophavsmanden har en særlig og anerkendelsesværdig interesse i at få adgang til, er forpligtet til at give ophavsmanden sådan adgang til eksemplaret på den måde og på de vilkår, som retten bestemmer.

Stk. 2. Adgangen til eksemplaret skal normalt udøves på det sted, hvor eksemplaret befinder sig, eller som besidderen anviser. Besidderen er kun forpligtet til at udlevere eksemplaret, hvor ganske særlige grunde nødvendiggør det, og da kun hvis udlånet ikke indebærer nogen antagelig risiko for værkets bortkomst eller beskadigelse. Der kan altid kræves betryggende sikkerhedsstillelse ved udlån eller ved andre dispositioner, der bringer eksemplaret i fare.

Stk. 3. Efter ophavsmandens død og indtil ophavsrettens udløb tilkommer der hans ægtefælle og arvinger den samme ret efter stk. 1 og 2, som tilkom ophavsmanden selv.

§ 62. Selv om ophavsretten er udløbet, må et litterært eller kunstnerisk værk ikke ændres eller gøres tilgængeligt for almenheden i strid med § 3, stk. 1 og 2, hvis kulturelle interesser herved krænkes.

Stk. 2. Kulturministeriet afgiver efter anmodning erklæring om, hvorvidt en benyttelse af et værk skønnes at være i strid med de i stk. 1 angivne regler eller at indebære en overtrædelse af § 3, der vil kunne medføre offentlig påtale, jf. § 68, stk. 3.

Kapitel 7

Retshåndhævelse

§ 63. Med bøde straffes den, som forsætligt eller groft uagtsomt

1) krænker en andens eneret til et litterært eller kunstnerisk værk ved at råde over det på en måde som nævnt i § 2,

2) overtræder § 35, stk. 4, § 52, stk. 1, litra a, § 52, stk. 2, § 53, stk. 1, § 55, stk. 1, 2. pkt., § 55, stk. 2, § 56, stk. 1, eller § 57, stk. 1, eller

3) udbyder til salg eller på anden måde blandt almenheden spreder lyd- eller billedoptagelser, der krænker andres rettigheder efter § 52, stk. 1, litra a, § 52, stk. 2, § 53, stk. 1, § 55, stk. 1, 2. pkt., eller § 55, stk. 2.

Stk. 2. Er en forsætlig overtrædelse af de i stk. 1 nævnte bestemmelser begået ved erhvervsmæssigt at fremstille eller blandt almenheden sprede eksemplarer af litterære eller kunstneriske værker eller af arbejder eller frembringelser, der beskyttes efter §§ 52-57, kan straffen under særlig skærpende omstændigheder stige til hæfte eller fængsel indtil 1 år. Særlig skærpende omstændigheder anses navnlig at foreligge, hvis overtrædelsen vedrører

et betydeligt antal eksemplarer, eller hvis der ved overtrædelsen tilsigtes en betydelig vinding.

§ 64. Med bøde straffes den, som forsætligt eller groft uagtsomt

1) overtræder § 3, stk. 1 og 2, § 11, stk. 2, § 52, stk. 1, litra b, § 52, stk. 3, § 55, stk. 1, 1. pkt., eller §§ 58-62,

2) unddrager sig vederlagspligten ved at undlade at fremsende opgørelse efter § 33, stk. 6,

3) undlader at give meddelelse i henhold til § 35, stk. 2 eller 3,

4) overtræder forskrifter givet efter § 48, stk. 2, eller efter § 52, stk. 4, jf. § 48, stk. 2, eller

5) overtræder § 52, stk. 4, jf. §§ 3 og 41, stk. 3.

§ 65. Når eksemplarer af værker eller af arbejder og frembringelser, der beskyttes efter §§ 52-57, er fremstillet uden for riget under sådanne omstændigheder, at en tilsvarende fremstilling her i riget ville være i strid med loven, straffes med bøde den, som indfører sådanne eksemplarer med henblik på at sprede disse blandt almenheden. På samme måde straffes den, der indfører sådanne eksemplarer med henblik på offentlig forevisning eller fremførelse.

Stk. 2. Er en overtrædelse af stk. 1, 1. pkt., begået erhvervsmæssigt og under særligt skærpende omstændigheder, jf. § 63, stk. 2, 2. pkt., kan straffen stige til hæfte eller fængsel indtil 1 år.

§ 66. I forskrifter, der udfærdiges efter § 19, stk. 1, § 30, stk. 2 og 3, § 31, stk. 4, 3. pkt., samt § 32, stk. 2, 2. pkt., kan der fastsættes straf af bøde for overtrædelse af bestemmelser i forskrifterne.

§ 67. Er en overtrædelse begået af et aktieselskab, anpartsselskab, andelsselskab, eller lignende, kan der pålægges selskabet som sådant bødeansvar. Er overtrædelsen begået af en kommune eller et kommunalt fællesskab, der er omfattet af § 60 i lov om kommunernes styrelse, kan der pålægges kommunen eller det kommunale fællesskab som sådant bødeansvar.

§ 68. Overtrædelser, som omfattes af § 63, stk. 1, § 64 eller § 65, stk. 1, påtales af den forurettede. Efter ophavsmandens død kan overtrædelser af § 3 og af de i medfør af § 48, stk. 2, eller § 52, stk. 4, jf. § 48, stk. 2, givne forskrifter foruden af den, der som arving indtræder i ophavsmandens rettig-

heder, påtales af ophavsmandens ægtefælle, slægtning i ret op- eller nedstigende linie eller søskende.

Stk. 2. Overtrædelser af § 62 påtales af det offentlige.

Stk. 3. Efter ophavsmandens død kan endvidere overtrædelser af §§ 3 og 59-60 påtales af det offentlige. Ved overtrædelser af § 3 kan offentlig påtale dog kun finde sted, når kulturelle interesser må anses for krænket ved overtrædelser.

§ 69. Overtrædelser, som omfattes af § 63, stk. 2, eller 65, stk. 2, påtales af det offentlige, når den forurettede begærer dette.

Stk. 2. De i stk. 1 nævnte sager behandles som politisager. Retsmidlerne i retsplejelovens kapitler 72 og 73 kan anvendes i samme omfang som i statsadvokatsager.

§ 70. Tab, som er forvoldt ved en af de i §§ 63, 64 og 65 nævnte overtrædelser, kan kræves erstattet efter de almindelige erstatningsregler. Den, der har krænket en ophavsmands, fotografs eller udøvende kunstners ret ved retsstridigt forhold, skal dømmes til at betale den forurettede en godtgørelse for ikke-økonomisk skade.

Stk. 2. For så vidt det skønnes rimeligt, kan der tilkendes den forurettede erstatning, selv om overtrædelser er begået i god tro. I dette tilfælde kan erstatningen dog ikke overstige den ved overtrædelser indvundne fortjeneste.

§ 71. Det kan ved dom bestemmes, at eksemplarer af værker eller af de i kapitel 5 omhandlede frembringelser, som er fremstillet, indført eller gjort tilgængelige for almenheden her i riget i strid med denne lov eller med forskrift meddelt i henhold til § 48, stk. 2, skal inddrages til fordel for den forurettede eller overdrages til ham mod et vederlag, der ikke overstiger fremstillingsomkostningerne. Det samme gælder tryksatser, klicheer, forme og andet, som kan tjene til ulovlig fremstilling eller brug af værket eller frembringelsen.

Stk. 2. I stedet for inddragning eller overdragelse kan det bestemmes, at genstandene helt eller delvis skal tilintetgøres eller på anden måde gøres utjenlige til ulovlig brug. Hvis det under hensyn til eksemplarenes kunstneriske eller økonomiske værdi eller omstændighederne i øvrigt skønnes rimeligt, kan retten tillade, at de fremstillede eksemplarer gøres tilgængelige for almenheden mod erstatning og godtgørelse til den forurettede.

Stk. 3. Bestemmelserne i denne paragraf kan ikke bringes i anvendelse over for den, som i god tro har erhvervet eksemplarer til privat brug.

Stk. 4. Inddragelse eller tilintetgørelse af bygninger kan ikke kræves.

Kapitel 8

Lovens rækkevidde

§ 72. Lovens bestemmelser om ophavsret gælder for:

- 1) værker af danske statsborgere eller personer, der er bosat i Danmark,
- 2) værker, som er udgivet første gang i Danmark, eller som er udgivet første gang samtidig i Danmark og i et andet land,
- 3) filmværker, hvis producent har sit hovedsæde eller er bosat i Danmark,
- 4) bygningsværker, beliggende i Danmark og
- 5) kunstværker, der er indføjede i bygninger eller anlæg i Danmark.

Stk. 2. Ved anvendelsen af stk. 1, nr. 2, anses samtidig udgivelse at have fundet sted, såfremt værket efter udgivelse i et andet land inden 30 dage udgives i Danmark.

Stk. 3. Ved anvendelsen af stk. 1, nr. 3, anses, når andet ikke er oplyst, den som producent, hvis navn på sædvanlig måde er angivet på filmen.

Stk. 4. Bestemmelserne i § 33 gælder for værker af danske statsborgere og personer, der er bosat i Danmark.

Stk. 5. Bestemmelsen i § 44 gælder for alle filmværker.

Stk. 6. Bestemmelserne i §§ 57-58 og § 60 finder anvendelse på ethvert værk, som omfattes af § 1.

§ 73. Bestemmelserne i § 52 og § 55 samt retten til vederlag efter § 54, stk. 1, gælder for præstationer og lydoptagelser samt lydradio- og fjernsynsudsendelser, som finder sted i Danmark. Bestemmelserne i §§ 52 og 55 gælder tillige for danske statsborgere, personer, der er bosat i Danmark, samt til fordel for selskaber, der har dansk bestyrelse og sæde i Danmark. Bestemmelsen i § 53 finder anvendelse på enhver lydoptagelse.

Stk. 2. Bestemmelserne i §§ 57 og 58 gælder til fordel for danske statsborgere, personer, der er bosat i Danmark, samt til fordel for selskaber, der har dansk bestyrelse og sæde i Danmark. Endvidere gælder § 57 frembringelser, som først er udgivet i Danmark. § 56 gælder i de i § 72, stk. 1, 2 og 5, omhandlede tilfælde.

§ 74. Under forudsætning af gensidighed kan ved kgl. anordning rækkevidden af lovens bestemmelser udvides i forhold til andre stater.

Stk. 2. Ved kgl. anordning kan loven endvidere gøres anvendelig på værker, som først er udgivet af mellemfolkelige organisationer, samt på ikke udgivne værker, som sådanne organisationer har ret til at udgive.

§ 75. Loven gælder også værker og andre frembringelser, som allerede er genstand for ophavsret efter ældre love.

Stk. 2. Eksemplarer, som er lovligt fremstillet før 1. oktober 1961, kan fremdeles vises offentligt og spredes til almenheden, idet dog bestemmelsen i § 20 om udlejning af musikværker og om udlån og udlejning af edb-programmer må iagttages.

§ 76.* Bestemmelserne om fotografiske værker i § 1 samt bestemmelserne i § 56 omfatter fotografiske billeder, som den 1. januar 19.....nød beskyttelse i henhold til lov om retten til fotografiske billeder. Aftaler om overgang af retten til fotografier efter nævnte lov omfatter også rettighederne efter §§ 1 og 56 i det omfang det er fornødent, for at aftalerne skal opfylde deres formål. Bestillere af fotografiske billeder, som i henhold til § 12 i lov om retten til fotografiske billeder, jf. lovbekendtgørelse nr. 454 af 23. juni 1989, besidder rettighederne til disse, råder tillige over de i §§ 1 og 56 hjemlede rettigheder.

§ 77. De i henhold til ældre lovgivning givne særlige privilegier og forbud forbliver i kraft.

§ 78. Denne lov træder i kraft.....

Stk. 2. Lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker, jf. lovbekendtgørelse nr. 453 af 23. juni 1989, samt lov om retten til fotografiske billeder, jf. lovbekendtgørelse nr. 454 af samme dato, ophæves.

6. BEMÆRKNINGER TIL DE ENKELTE BESTEMMELSER

6.1. §§ 1-10, ophavsrettens genstand og indhold

Kapitel 1

Ophavsrettens genstand og indhold

§ 1. Den, som frembringer et litterært eller kunstnerisk værk, **har** ophavsret til værket, hvad enten dette fremtræder som en i skrift eller tale udtrykt skønlitterær eller beskrivende fremstilling, som musikværk eller sceneværk, som filmværk eller fotografisk **værk**, som værk af **billedkunst**, bygningskunst eller brugskunst, eller det er kommet til udtryk på anden måde.

Stk. 2. Kort samt tegninger og andre i grafisk eller plastisk form udførte værker af beskrivende art samt værker i form af edb-programmer henregnes til litterære værker.

§ 2. Ophavsretten medfører, med de i denne lov angivne indskrænkninger, eneret til at råde over værket ved at fremstille eksemplarer af det og ved at gøre det tilgængeligt for almenheden, i oprindelig eller ændret skikkelse, i oversættelse, omarbejdelse i anden litteratur- eller kunstart **eller** i anden teknik.

Stk. 2. Som fremstilling af eksemplarer anses også det forhold, **at** værket overføres på indretninger, som kan gengive det.

Stk. 3. Værket gøres tilgængeligt for almenheden, når det fremføres offentligt, eller når eksemplarer af det udbydes til salg, leje eller lån eller på anden måde spredes til almenheden eller vises offentligt. Som offentlig fremførelse anses også fremførelse i en erhvervsvirksomhed, der finder sted for en større kreds, som ellers måtte anses som ikke-offentlig.

§ 3. Ophavsmanden har krav på at blive navngivet i overensstemmelse med, hvad god skik kræver, såvel på eksemplarer af værket som når dette gøres tilgængeligt for almenheden.

Stk. 2. Værket må ikke ændres eller gøres tilgængeligt for almenheden på en måde eller i en sammenhæng, der er krænkende for ophavsmandens litterære eller kunstneriske anseelse eller egenart.

Stk. 3. Sin ret efter denne paragraf kan ophavsmanden ikke frafalde, medmindre det gælder en efter art og omfang afgrænset brug af værket.

§ 4. Den, som oversætter, omarbejder eller bearbejder et værk eller overfører det til en anden litteratur- eller kunstart, har ophavsret til værket i denne skikkelse, men han kan ikke råde over det på en måde, som strider mod ophavsretten til originalværket.

Stk. 2. Ophavsretten til et nyt og selvstændigt værk, som er frembragt gennem fri benyttelse af et andet, er ikke afhængig af ophavsretten til det benyttede værk.

§ 5. Den, som ved at sammenstille værker eller dele af værker frembringer et litterært eller kunstnerisk samleværk, har ophavsret til dette, men hans ret gør ingen indskrænkning i ophavsretten til de enkelte værker.

§ 6. Har et værk to eller flere ophavsmænd, uden at de enkeltes bidrag kan udskilles som selvstændige værker, har de ophavsret til værket i fællesskab. Enhver af dem kan dog påtale retskrænkelser.

§ 7. Som ophavsmand anses, når ikke andet er oplyst, den, hvis navn eller alment kendte pseudonym eller mærke på sædvanlig måde er påført eksemplarer af værket eller opgives, når det gøres tilgængeligt for almenheden.

Stk. 2. Er et værk udgivet, uden at ophavsmanden er angivet i overensstemmelse med stk. 1, kan udgiveren, hvis han er nævnt, og ellers forlæggeren handle på ophavsmandens vegne, indtil denne bliver angivet på et nyt oplag eller ved anmeldelse til Kulturministeriet.

§ 8. Et værk anses for offentliggjort, når det lovligt er gjort tilgængeligt for almenheden.

Stk. 2. Det anses for udgivet, når eksemplarer af værket med ophavsmandens samtykke er bragt i handelen eller på anden måde spredt blandt almenheden.

§ 9. Love, administrative forskrifter, retsafgørelser og lignende offentlige aktstykker er ikke genstand for ophavsret.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke for værker, der fremtræder som selvstændige bidrag i de i stk. 1 nævnte aktstykker. Sådanne værker må dog gengives i forbindelse med aktstykket. Retten til videre udnyttelse afhænger af de i øvrigt gældende regler.

§ 10. Beskyttelse efter lov om mønstre udelukker ikke ophavsret.

Stk. 2. Halvlederprodukters udformning (topografi) nyder ikke beskyttelse efter denne lov, men beskyttes efter reglerne i lov om beskyttelse af halvlederprodukters udformning (topografi).

Bemærkninger

I forslaget til § 1 er indføjet udvalgsflertallets forslag om, at fotografier tages ind blandt de opregnede beskyttede værker, jfr. overvejelserne og forslaget herom i bet. 1063/1986, Billedret, s. 49 ff og 84 ff. Hertil henvises også for så vidt angår udeladelsen af den hidtidige bestemmelse vedr. afgrænsningen i forhold til lov om retten til fotografiske billeder i § 10, stk. 2. Det bemærkes, at medlemmerne *Erik Carlsen*, *Britta Kümmel*, *Fl Leth-Larsen* og *Erik Mohr Mersing* ikke kunne tilslutte sig en indkorporering af fotografibeskyttelsen i ophavsretsloven, men ønskede at bevare den hidtidige særskilte fotolov, jfr. betænkningen s. 61 ff.

Endvidere indeholder forslaget de ændringer i § 1, stk. 2, vedr. edb-programmer, som gennemførtes ved lov nr. 378 af 7. juni 1989, jfr. i øvrigt udvalgets overvejelser og forslag i bet. 1064/1986, Ophavsret og edb, især s. 36 ff og s. 84 ff.

I § 9, stk. 2, indeholder lovforslaget de ændringer vedr. forskellige offentlige aktstykkers ophavsretlige beskyttelse, som tillige gennemførtes ved ovennævnte ændringslov, og som delvis er baseret på et forslag fra udvalget, der ikke er selvstændigt publiceret.

Bortset herfra har udvalget ikke foreslået ændringer i bestemmelserne i §§ 1-10, og paragrafnummereringen i forslaget svarer her til den hidtidige.

6.2. § 11, almindelige bestemmelser om lånereglerne

Kapitel 2

Indskrænkninger i ophavsretten

Almindelige bestemmelser

§ 11. Bestemmelserne i dette kapitel gør ikke indskrænkninger i ophavsmandens ret i henhold til § 3 ud over, hvad der følger af § 22.

Stk. 2. Når et værk gengives offentligt i henhold til dette kapitel, skal kilden angives i overensstemmelse med, hvad god skik kræver, og værket må ikke uden ophavsmandens samtykke ændres i videre udstrækning, end formålet med gengivelsen kræver.

Bemærkninger

Reglen i forslaget til § 11 er en gentagelse af den hidtidige regel i § 26 med beskedne, redaktionelle ændringer, idet det hidtidige stk. 2 og 3 er samlet i et stykke. Udvalget finder det hensigtsmæssigt, at disse bestemmelser indleder kapitel 2 om indskrænkninger i ophavsretten. Herved præciseres det, at de forskellige enkeltregler ikke indebærer en fuldstændig tilsidesættelse af ophavsrettighederne, herunder især de ideelle rettigheder.

Man kan overveje, om der tillige bør angives en generel retningslinje for tolkningen af reglerne i kapitel 2. I motiverne til den hidtidige lov udtaltes således følgende: "De i kapitel II optagne låneregler må opfattes som *undtagelsesbestemmelser*. De er at betragte som begrænsede undtagelser fra den i § 2 udtalte generelle beskyttelse mod de litterære eller kunstneriske værkers gengivelse eller offentliggørelse. De bør derfor i tvivlstilfælde fortolkes på en sådan måde, at de formål, de tjener, virkelig kan ske fyldest, men på den anden side heller ikke videre." (Jfr. FT 1959/60, A, sp. 2703, kildens udhævelse.)

Udvalget finder, at den citerede motivudtalelse ikke er aldeles klar, og at den senere retsudvikling kan give anledning til visse yderligere overvejelser. Et alment udgangspunkt for lovfortolkning er, at hvor der findes en hovedregel, som suppleres af en eller flere undtagelser, skal undtagelserne fortolkes med respekt af hovedreglen, dvs. rimeligt snævert. Dette udgangspunkt gælder

efter udvalgets opfattelse for en række af reglerne i ophavsretslovens kapitel 2. Herved tænkes på de regler, som har karakter af egentlige undtagelser fra lovens eksplicitte hovedregel om eneretsbeskyttelse. Det gælder således bl.a. reglen i forslaget til § 12 om fremstilling af enkelte eksemplarer til privat brug og citatreglen i forslaget til § 23. En korrekt fortolkning af sådanne regler bør navnlig indebære en betydelig tilbageholdenhed med hensyn til at anvende dem på nye udnyttelsesformer, hvis der herigennem opstår en fare for en utilsigtet udhuling af eneretsbeskyttelsen. For eksempel har det efter udvalgets opfattelse været en korrekt fortolkning af de hidtidige §§ 11 og 14, når man har afvist at lade dem dække den fotokopiering i undervisningsvirksomhed, som nu omhandles i den i 1985 indføjede § 15 a (forslagets § 14).

Billedet kompliceres imidlertid af, at lovens kapitel 2 også indeholder regler, der ikke rammende kan beskrives som undtagelser, men snarere er negativt formulerede beskrivelser af hovedreglens — enerettighedernes — omfang. Dette gælder de hidtidige §§ 23 og 25 (forslagets §§ 20 og 21), som er baseret på en afvejning af rettighedshavernes beskyttelsesbehov overfor eksemplarejernes interesse i at kunne råde over deres ejendele. På dette område kan man ikke ensidigt anlægge en snæver fortolkning af lovreglerne. Hvor problemer opstår, f.eks. som følge af teknologiske fremskridt, må lovfortolkningen her bl.a. inddrage de generelle og konkrete konsekvenser af denne afvejning.

På denne baggrund finder udvalget ikke, at man bør lovhjemle nogen generel regel om fortolkning af kapitlets bestemmelser. Man finder dog, at der kan være grund til at bemærke, at indskrænkningerne i rettighederne er udformet i overensstemmelse med reglerne i de internationale konventioner, herunder navnlig Bernerkonventionen. I visse tilfælde kan denne konventions bestemmelser således være vejledende ved fortolkningen. F.eks. gælder det om eksemplar fremstilling generelt, at reglerne ikke kan fortolkes således, at de giver hjemmel for en kopiering, som på skadelig måde påvirker den normale udnyttelse af værket eller på urimelig måde gør indgreb i ophavsmandens legitime interesser, jfr. BK Art. 9, stk. 2.

Reglen i forslaget § 11, stk. 1, er en generel henvisning til § 3, og den omfatter således både retten til at blive navngivet i overensstemmelse med god skik (§ 3, stk. 1) og til at kunne modsætte sig, at værket ændres eller udnyttes på en krænkende måde eller i en krænkende sammenhæng (§ 3, stk. 2). Reglen i stk. 2 går imidlertid videre end dette. Kravet om, at "kilden" skal opgives — i alle de tilfælde, hvor dette krav skal honoreres i overensstemmelse med god skik — indbefatter nemlig ikke kun ophavsmandens

identitet. Ved "kilden" forstås ikke blot ophavsmandens navn eller pseudonym, men tillige værkets titel, navnet på avisen eller tidsskriftet, hvori værket er blevet publiceret, og lignende identifikationsoplysninger, efter omstændighederne forlagsangivelse, trykkested og -år. Dette krav er i øvrigt i overensstemmelse med bestemmelsen i BK Art. 10, stk. 3.

Også forbudet mod at ændre i værket i videre udstrækning, end formålet med gengivelsen kræver, går ud over den beskyttelse, som er hjemlet i § 3, stk. 2, der stiller krav om, at ændringen er "krænkende for ophavsmandens litterære eller kunstneriske anseelse eller egenart".

Baggrunden for, at ophavsmændenes ideelle rettigheder således accentueres i relation til indskrænkningerne i kapitel 2, er, at udnyttelsen her sker under omstændigheder, hvor ophavsmændenes samtykke ikke indhentes, før gengivelsen finder sted. De er derfor helt afskåret fra selv at varetage deres interesser i disse henseender.

Som en generel bemærkning til lovforslagets kapitel 2 bør i øvrigt anføres, at ordet "kunstværker" her efter udvalgsflertallets mening også omfatter *fotografiske værker*, jfr. bet. 1063/1986, Billedret, s. 86.

6.3. § 12, privatkopiering

Eksemplarfremsstilling til begrænset benyttelse

§ 12. Af et offentliggjort værk må enhver fremstille eller lade fremstille enkelte eksemplarer til sin private brug. Sådanne eksemplarer må ikke udnyttes på anden måde. For denne adgang til eksemplarfremsstilling gælder de i stk. 2 og 3 angivne yderligere begrænsninger.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 giver ikke ret til at

- 1) opføre et bygningsværk,
- 2) fremstille et eksemplar af et filmværk, hvis det sker direkte fra et eksemplar, som her i landet alene er beregnet til offentlig fremførelse,
- 3) fremstille et eksemplar af et kunstværk ved afstøbning, ved aftryk fra original plade eller stok eller på nogen anden måde, som indebærer, at eksemplaret kan opfattes som en original, eller
- 4) fremstille eksemplarer af edb-programmer i maskinlæsbar form.

Stk. 3. Bestemmelsen i stk. 1 giver ikke ret til at benytte fremmed medhjælp ved eksemplarfremsstillingen, når der er tale om

- 1) musik- eller filmværker,

- 2) værker af brugskunst,
- 3) kunstværker, dersom eksemplarfremstillingen har form af en kunstnerisk gengivelse,
- 4) optagelse af en kunstnerisk præstation, jfr. § 52, stk. 1, a),
- 5) værker, der er lagret i maskinlæsbar form i et edb-baseret informations-system.

Stk. 4. Uanset begrænsningerne i stk. 1 kan op til 3 udgivne sangtekster dog frit gengives i sanghefter, der er fremstillet i indtil 300 eksemplarer til brug for deltagerne i et bestemt møde.

Bemærkninger

Reglerne om adgangen til eksemplarfremstilling til privat brug har været under drøftelse i udvalget igennem en længere periode, jfr. således bet. 912/1981, s. 73 ff, s. 117 og s. 124 ff, bet 1063/1986, s. 20 ff og s. 37 ff, samt bet. 1064/1986, s. 27 ff, s. 52 ff, s. 84 f og s. 87 ff. Det her fremlagte forslag er identisk med de i bet. 1063 og 1064 fremlagte flertalsforslag, og der kan derfor henvises til disse betænkninger for detaljerede oplysninger vedrørende udvalgets overvejelser og den nærmere begrundelse for bestemmelseernes udformning samt de afgivne mindretalsudtalelser.

Reglen i forslagets stk. 4 har dog ikke tidligere været drøftet i udvalget. Reglen har hidtil været placeret i § 19, stk. 2. Den blev indføjet under lovens behandling i Folketinget, jfr. FT 1960/61, 2. saml, B, sp. 639, hvor det om bestemmelsen bemærkedes:

"Undertiden fremstilles til brug ved møder mindre tryksager, der benyttes som adgangskort til møderne, og hvori samtidig er aftrykt et mindre antal tekster til sange, som påtænkes sunget af mødedeltagerne. I sådanne tilfælde skønnes det rimeligt, at benyttelsen af teksterne i tryksagen kan ske uden samtykke af forfatterne, og uden at der opstår forpligtelse til at yde vederlag. Et vederlagskrav ville her næppe være af praktisk betydning for forfatterne, idet dets eksistens antagelig blot ville tilskynde mødearrangørerne til udelukkende at optage ubeskyttede sangtekster i hæfterne."

Udvalget kan tiltræde, at der er en række tilfælde, hvor der kan være praktiske behov for at kunne omdele sangtekster under omstændigheder, hvor fremstillingen ikke ville være tilladt efter reglen i forslaget til § 12, stk. 1, fordi der ikke er tale om "enkelte eksemplarer" og "privat brug". Disse behov er navnlig aktuelle i tilfælde, hvor der er tale om en begrænset og ikke-systematiseret udnyttelse, jfr. den ovenfor af folketingsudvalget angivne eksemplifikation. Den hidtidige regel har dog været for upræcist formuleret,

idet det har været oplyst for udvalget, at den har været påberåbt i tilfælde, hvor f.eks. større organisationer har trykt sanghæfter til omfattende, landsdækkende mødeserier. En sådan omfattende og systematisk eksemplarfremsstilling ligger klart uden for bestemmelsens forudsætninger, og den bør ikke være tilladt uden ophavsmandens samtykke. Udvalget foreslår derfor, at man tilføjer en begrænsning, så der kun kan fremstilles 300 eksemplarer i henhold til reglen. Udvalget har endvidere ophævet adgangen til at fremstille eksemplarer til serier af møder. Man har fundet dette fornødent også efter indføjelser af den kvantitative begrænsning, idet bestemmelsen ellers ville give adgang til central fremsstilling af serier af sangbøger, som hver især fremtræder som beregnet til et bestemt møde. Det er i øvrigt ikke meningen, at de ved bestemmelsen opstillede begrænsninger skal kunne omgås ved gentagne fremsstillinger af under 300 eksemplarer. Afholdes f.eks. en serie på 10 møder, kan der ikke fremstilles 10 gange 300 eksemplarer af samme sangtekst under påskud af, at hver enkelt serie af sanghæfterne bærer påtryk om, hvilket af møderne den er beregnet til. I en sådan situation vil dansk rets almindelige grundsætninger om omgåelse føre til, at man ikke anser eksemplarfremsstillingen for hjemlet i lovbestemmelsen.

Udvalget har endvidere foretaget en begrænsning af det tilladte antal sange til 3. Herved dækkes det normale behov i langt de fleste tilfælde, herunder ikke mindst begravelser. Såfremt der ønskes flere tekster, bør det alene kunne ske med rettighedshavernes tilladelse.

6.4. § 13, kopiering af edb-programmer

§ 13. Ejeren af et eksemplar af et edb-program, som er udgivet i maskinlæsbar form ved salg til almenheden, må fremstille sådanne eksemplarer af programmet, herunder reserve- og sikkerhedseksemplarer, som er nødvendige for hans brug af dette. Sådanne eksemplarer må ejeren ikke udnytte på anden måde, og retten til at udnytte eksemplarerne bortfalder, hvis ejeren af eksemplaret af det erhvervede edb-program spreder dette videre.

Bemærkninger

Bestemmelsen svarer til den hidtidige § 11 a, således som denne bestemmelse blev indsat ved lov nr. 378 af 7. juni 1989.

6.5. § 14 fotokopiering m.v. i skoler

§ 14. Skoler og andre undervisningsinstitutioner kan i undervisningsvirksomhed ad reprografisk vej fremstille eksemplarer af udgivne værker, forudsat betingelserne for aftalelicens efter § 36 er opfyldt. Sådanne eksemplarer må kun udnyttes inden for undervisningsvirksomhed, som omfattes af den i § 36 forudsatte aftale.

Bemærkninger

Reglen i forslaget til § 14 er en gentagelse af den hidtidige regel i lovens § 15 a, som gennemførtes ved lov nr. 274 af 6. juni 1985 på basis af udvalgets forslag i bet. 912/1981, jfr. s. 111 f, s. 118 f og s. 131 ff. Forslaget skal derfor ikke berøres nærmere her.

Det skal dog bemærkes, at bestemmelsen er undergivet væsentlige redaktionelle ændringer i forhold til den hidtidige § 15 a. Bestemmelsen indeholder således alene de betingelser for aftalelicensens indtræden, som gælder specielt for kopieringen i undervisningsvirksomhed. Herudover henviser reglen til bestemmelsen i § 36, hvori de almene betingelser, som omfatter alle lovens aftalelicensbestemmelser, er samlet.

Det skal endvidere nævnes, at reglerne i den hidtidige § 15 a, stk. 2 og 3, i udvalgets forslag er placeret i § 37 og 38.

6.6. § 15, båndoptagelse i skoler

§ 15. Skoler og andre undervisningsinstitutioner kan optage værker, der udsendes af radio- og fjernsynsforetagender, samt kopiere og sprede eksemplarer af sådanne optagelser, forudsat betingelserne for aftalelicens efter § 36 er opfyldt. Denne benyttelse må kun ske inden for sådan undervisningsvirksomhed, som omfattes af den i § 36 forudsatte aftale.

Bemærkninger

I forslagets § 15 fastsættes regler om skolers og andre undervisningsinstitutioners adgang til at optage udsendelser i radio og fjernsyn til brug i under-

visningen. Forslaget er, med redaktionelle ændringer, en gentagelse af flertallets forslag i bet. 1000/1984, s. 99, jfr. i øvrigt s. 53 ff og s. 103.

Forslaget til § 15 stilles af et flertal i udvalget. Som det fremgår af bet. 1000, s. 92 ff, fandt et mindretal i udvalget *Erik Carlsen, Ole Koch, Mogens Koktvedgaard, Britta Kümmel, J. Nørup-Nielsen, Jytte Thorbek og N. Thye*, at både udsendelser i undervisningsøjemed og andre udsendelser burde kunne udnyttes uden vederlagsbetaling i en vis kortere periode. Derefter burde der efter nogle medlemmers opfattelse (*Koktvedgaard, Nørup-Nielsen og Thye*) gælde en aftalelicens, men andre medlemmer (*Carlsen, Koch, Kümmel og Thorbek*) gik ind for en tvangslicens.

Udvalget har overvejet, om der i forbindelse med overgangen til aftalelicens kan ske forskellige udvidelser af bestemmelsens anvendelsesområde. Spørgsmålet har for det første været rejst, om begrebet "undervisningsvirksomhed" kan defineres bredere, navnlig således at det bliver muligt for bibliotekerne at formidle optagelser af radio- og fjernsynsudsendelser til ikke-institutionaliseret undervisning o.lign., herunder uformelle studiegrupper og enkeltpersoner, som studerer eller forsker på egen hånd. Dernæst har der været rejst spørgsmål om læsehandicappedes muligheder for at låne radioudsendelser, optaget med hjemmel i reglen.

Amtsrådsforeningen i Danmark har således i en henvendelse af 30. januar 1989 til udvalget henledt opmærksomheden på spørgsmålet om amtscentralernes udlån af bånd af undervisningsudsendelser fra Danmarks Radio til enkeltpersoner via folkebibliotekerne med henblik på selvstudier. Med de ændringer af undervisningsvirksomheden i retning af selvstudium og fjernundervisning, der er igang, specielt på efter- og videreuddannelsesområdet, kan det fremtidige behov for at anvende disse udsendelser forventes at stige markant. Amtsrådsforeningen anfører, at man er opmærksom på de dermed forbundne vanskeligheder, men ønsker alligevel at anmode udvalget om at lade spørgsmålet indgå i udvalgets overvejelser.

Endelig har der over for udvalget været rejst spørgsmål om optagelse af især fjernsynsudsendelser på videobånd i sociale og forsorgsmæssige institutioner samt militære forlægninger. (Om dette sidstnævnte spørgsmål henvises til flertalsforslaget til § 18 med bemærkninger.)

Disse spørgsmål må ses i sammenhæng med de muligheder, som de internationale konventioner — herunder især Bernerkonventionen — giver for at fremstille og udnytte sådanne eksemplarer.

Det er udvalgets almindelige opfattelse, at lovregler om aftalelicens medfører en begrænsning af de ophavsretlige beføjelser, især for de rettig-

hedshavere, som ikke er medlemmer af de aftalesluttende organisationer. Disse rettighedshavere — der i øvrigt ofte vil være udenlandske — stilles ved aftalelicensbestemmelser ikke væsentligt anderledes end ved en tvangslicens. Reelt har de ingen mulighed for at styre udnyttelsen af deres værker, men må nøjes med at modtage et vederlag. Derfor kan det ikke accepteres, at man etablerer aftalelicensbestemmelser — i hvert fald ikke sådanne, der ikke indeholder individuel forbudsret — på områder, hvor der ikke i konventionerne er hjemmel til en sådan begrænsning af rettighederne til udenlandske værker, jfr. i øvrigt bet. 912/1981, s. 43.

Efter udvalgsflertallets opfattelse vil en generel adgang for biblioteker m.v. til at optage og distribuere optagelser af radio- og fjernsynsudsendelser til publikum i almindelighed kun være i overensstemmelse med Bernerkonventionens krav, hvis den etableres på basis af aftaler med alle relevante rettighedshavere. Dette hænger sammen med, at biblioteksvæsenet er så udbygget og omfattende, at en sådan adgang i høj grad ville kunne påvirke den normale værksudnyttelse. Den vil derfor ikke kunne indføres inden for de rammer, som afstikkes af BK Art. 9, stk. 2. Den vil endvidere stride mod den spredningsret til filmværker, som hjemles i Art. 14, stk. 1 (i), og som ikke er modificeret gennem undtagelsesbestemmelser i konventionen.

Spørgsmålet er derfor, om det er muligt at formulere den ønskede videre afgrænsning af "undervisningsvirksomhed" på en sådan måde, at der fortsat foreligger en præcis afgrænsning, således at ordningen ikke får det ovenfor beskrevne generelle præg.

Flertallet finder her, at man ikke kan lade ordningen omfatte enkeltpersoner. Enhver kan i realiteten om et hvilket som helst program påstå, at det ønskes gennemset med henblik på studie af et eller andet emne, og da bibliotekerne hverken kan eller bør føre kontrol med den enkelte låners private motiver, vil risikoen for, at en sådan ordning reelt får det nævnte generelle præg, være åbenbar. Flertallet kan derfor ikke gå ind for, at enkeltpersoner skal omfattes af bestemmelsen.

Dette gælder også for så vidt angår læsehandicappede, uanset at denne gruppe kan have et reelt behov for at få adgang til optagelser af radioudsendelser. Rertallet henleder imidlertid opmærksomheden på, at dette spørgsmål i væsentligt omfang løses i sammenhæng med de øvrige spørgsmål vedrørende handicappedes forsyning med særlige værkseksemplarer, som reguleres i forslagets § 17.

Med hensyn til private studiegrupper m.v. bemærkes, at der også her efter omstændighederne eksisterer en vis risiko for misbrug. Desuden er

begrebet "undervisningsvirksomhed" efter gældende ret temmelig bredt defineret. Det omfatter således enhver kundskabsformidling, som sker i organiseret form. Eksempelvis kan nævnes højskoler, undervisning efter lovens om fritidsundervisning m.v., pædagogisk virksomhed inden for børne- og ungdomsinstitutioner, videreuddannelse, som foranstalles på arbejdspladser eller af faglige sammenslutninger, korrespondanceundervisning o.lign. Under undervisningsvirksomhed falder også AV-centraler, som indgår som led i den pædagogiske virksomhed. Udenfor begrebet falder enkeltarrangementer af underholdende eller almentorienterende karakter, som ikke i forhold til deltagerne kan siges at have karakter af nogen egentlig kursusvirksomhed, som det ikke ville være naturligt at sidestille med de uddannelsesstilbud, som findes inden for den offentlige uddannelsessektor. En privat danseskole vil f.eks. ikke være berettiget til med hjemmel i bestemmelsen at foretage optagelser fra radio eller fjernsyn uden samtykke fra rettighedshaverne. Jfr. således FT 1976/77, A, sp. 2812.

Flertallet finder på baggrund af denne vide fastlæggelse af begrebet "undervisningsvirksomhed", at der næppe er konventionsmæssig hjemmel for yderligere udvidelser. Desuden er der reelt gode muligheder for de fleste studiegrupper m.v. for at opnå adgang til seriøs anvendelse af sådanne optagelser ved at søge ind under de rammer, der er angivet ovenfor. Rertallet foreslår derfor ingen udvidelse af anvendelsesområdet for forslaget § 15 i forhold til den hidtidige § 17.

Det følger endvidere af flertallets vurdering af BK Art. 9, stk. 2, og Art. 14, stk. 1, (i), at man ikke på grundlag af disse bestemmelser anser det for muligt at gennemføre lovregler, efter hvilke Danmarks Radio kan distribuere kopier af sine udsendelser uden aftale herom med samtlige involverede rettighedshavere. En sådan mulighed har Danmarks Radio ej heller efter de særlige regler i den hidtidige § 22, da disse regler — og den bagved liggende bestemmelse i BK Art. 11 bis — alene regulerer udsendelsesretten og de til udsendelserne fremstillede optagelser.

Medlemmerne *Erik Carlsen* og *Britta Kümmel* er enige i, at de omtalte bestemmelser i Bernerkonventionen formentlig udelukker en tvangslicens, men bestemmelserne udgør efter deres opfattelse ikke nogen hindring for indførelsen af en aftalelicensordning med mulighed for individuelt forbud og garantier for ydelsen af et rimeligt vederlag. Man henviser her til udvalgets betænkning nr. 912/1981, s. 43.

Uden en aftalelicens til fordel for radiofonierne og evt. for arkiver, der varigt skal opbevare optagelser, vil det kun i yderst begrænset udstrækning

være muligt at efterkomme anbefalingerne fra et flertal i Mediekommissionen om, at relevante dele af Danmarks Radios programmer bliver gjort tilgængelige for befolkningen.

Niels Erik Wille kan tilslutte sig ovenstående synspunkter og ønsker samtidig at gøre opmærksom på at forsøg i folkebibliotekerne viser, at der er et stort behov for via f.eks. bibliotekerne for borgerne at få mulighed for at se eller høre aktuelle og oplysende tv- og radioudsendelser, som man af forskellige grunde ikke har haft mulighed for at modtage på udsendelsestidspunktet. Dette kunne ske ved at biblioteket stiller kopier af udsendelserne til rådighed, enten til brug på stedet eller til hjemlån. Med hverken forslagets § 15 eller 19 giver i den nuværende udformning mulighed for dette, idet ordningen i praksis forudsætter hjemmel til aftalelicens.

6.7. § 16, kopiering i erhvervslivet m.v.

§ 16. Offentlige myndigheder, private sammenslutninger eller erhvervsdrivende kan til brug i deres virksomhed ad reprografisk vej fremstille eksemplarer af fagmæssige artikler i aviser, tidsskrifter eller samleværker samt af illustrationer, som gengives i tilslutning til teksten, forudsat betingelserne for aftalelicens efter § 36 er opfyldt. Sådanne eksemplarer må kun udnyttes inden for myndighedens, sammenslutningens eller den erhvervsdrivendes virksomhed.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 finder tilsvarende anvendelse vedrørende korte afsnit af andre udgivne værker af fagmæssig art.

Bemærkninger

Reglen i forslagets § 16 om fotokopiering m.v. uden for undervisningsvirksomhed, dvs. i virksomheder, organisationer, myndigheder osv. er en gentagelse af udvalgsflertallets forslag i bet. 912, s. 119 f (jfr. s. 112 ff og bemærkningerne til forslaget s. 136 ff).

Et mindretal i udvalget (*Erik Carlsen, Ole Koch og Britta Kümmel*), kunne ikke tilslutte sig forslaget. På grund af den manglende organisering på brugerside, som i mange tilfælde vil foreligge, vil aftalelicensen efter disse medlemmers opfattelse blive baseret på en lang række enkeltaftaler, som vil pålægge brugerne et stort administrativt arbejde. Mindretallet pegede videre på de kontrolproblemer, som bestemmelsen vil rejse. Efter mindretallets

opfattelse må man tilvejebringe en nærmere dokumentation for kopieringens størrelse, og man bør i øvrigt på dette område overveje indførelse af andre løsninger med betaling under kollektive former.

6.8. § 17, kopiering til handicappede

§ 17. Statslige eller kommunale institutioner eller andre sociale eller almennyttige institutioner kan fremstille særlige eksemplarer af udgivne værker og værker, der har været udsendt i radio eller fjernsyn, til brug for blinde, svagtseende, døve, talelidende, ordblinde, læsehandicappede og andre, som på grund af særlige fysiske eller psykiske forhold er ude af stand til at tilegne sig værkerne på sædvanlig måde, forudsat betingelserne for aftalelicens efter § 36 er opfyldt. Eksemplarer i blindeskrift kan dog fremstilles uden aftale.

Stk. 2. Eksemplarer, fremstillet i henhold til stk. 1, må kun udnyttes inden for de i stykket nævnte institutioners virksomhed.

Bemærkninger

Ovenfor i afsnit 13 og 14 drøftes spørgsmålet, om der i ophavsretsloven bør gælde særlige regler om fremstilling af værkseksemplarer til handicappede m.fl., og hvordan disse regler bør udformes for så vidt angår valget mellem fri udnyttelse, aftalelicens og tvangslicens. Udvalget finder som nævnt, at der bør gælde sådanne regler, og at de som hovedregel bør udformes som aftalelicensbestemmelser. Forslaget til § 17 er i overensstemmelse hermed, men adgangen til eksemplar fremstilling er samtidig udvidet væsentligt i forhold til de nugældende regler. Udvalget finder — med de ovenfor i afsnit 14 samt nedenfor angivne reservationer fra to mindretal — at dette er hensigtsmæssigt for de handicappede m.fl. og forsvarligt over for rettighedshaverne, idet aftalelicenskonstruktionen åbner mulighed for, at rettighedshaverne gennem de forudsatte kollektive aftaler kan øve indflydelse på udnyttelsens omfang og form.

Efter at flere medlemmer i udvalget under dets præliminære drøftelser af disse spørgsmål havde peget på aftalelicensløsningen som en egnet mulighed på dette område, har udvalget modtaget henvendelser herom, dels fra Statens Bibliotek og Trykkeri for Blinde (efter 1. januar 1990 benævnt Danmarks Blindbibliotek), dels fra Dansk Blindesamfund.

Statens Bibliotek og Trykkeri for Blinde har i et brev af 1. august 1986 til udvalget vendt sig mod, at der skulle indføres en generel vederlagsordning, som også skulle dække blindeskriftudgaver, og mod, at det skulle ske i form af en aftalelicens, som muliggør, at ophavsmanden kan nedlægge forbud imod, at blindeudgaver fremstilles. Man finder, at forslaget, hvis det gennemføres, vil medføre en forringelse af de blindes informationsmuligheder. I henvendelsen peges på, at der ved såvel lyd- som blindeskriftudgaver fra Statens Bibliotek og Trykkeri for Blinde ikke er tale om egentlige nyudgivelser, men udelukkende om en overførsel af et allerede eksisterende værk til et medium, som kan tilegnes af de synshandicappede. Der er derfor alene tale om en substitueret af de normale udgaver.

Statens Bibliotek og Trykkeri for Blinde ønsker derfor opretholdt det system, at den statslige institution, som er etableret til de blindes informationsdækning, har mulighed for at producere disse særlige udgaver af udgivne værker, uden at skulle være afhængig af ophavsmandens forudgående velsignelse. Man finder det helt i orden, at der betales vederlag til forfatteren for lydudgaver, men modsat påpeger man, at blindeskriftudgaver normalt produceres i meget små oplag, i størrelsesordenen 2-3 eksemplarer, således at forfattervederlag herfor ville være helt betydningsløse i forhold til vederlaget iøvrigt for udgivelsen, og der ville være en urimelig administration forbundet med disse små vederlag.

Statens Bibliotek og Trykkeri for Blinde tilføjer iøvrigt, at fremstillingen af udgaver i blindeskrift fortsat er meget bekostelig, og der er således ingen særlig begrundelse for nu at indføre forfattervederlag for blindeskriftudgaver.

Dansk Blindesamfund anfører i et brev af 22. august 1986 til udvalget, at det ud fra et ligestillingsprincip er Dansk Blindesamfunds synspunkt, at en ikke kommerciel fremstilling af en bog eller anden publikation på lydbånd eller i punktskrift/blindeskrift bør udløse det samme vederlag til ophavsmanden, som et trykt eksemplar af det samme værk ville gøre. Der er nemlig ikke tale om en nyudgivelse af det pågældende værk, men om en tro kopi af det i en form, der gør det tilgængeligt for mennesker, der ellers ville være udelukket fra det, fordi de ikke kan læse almindelig trykt tekst. Indgår bøgerne i bogbestanden i et bibliotek, bør der derudover betales biblioteksafgift efter samme regler som for trykte udgaver.

Dansk Blindesamfund finder, at forfatterne for at kunne acceptere dette ligestillingssynspunkt må have et rimeligt krav på, at behovet er veldokumenteret, d.v.s. at de grupper, der kan få adgang **til** at benytte de klausulerede materialer må have et kendt og veldefineret læsehandicap, som gør materialer-

ne nødvendige for dem. Man erkender videre, at de nuværende regler for produktion og distribution af lydmaterialer gør systemet uigennemskueligt og vanskeligt at administrere, specielt for de almindelige folkebiblioteker. Der findes 3-4 forskellige udlånsbetingelser for lydbøger i bibliotekerne. I biblioteksbetjeningen af blinde og andre læsehandicappede arbejder man ud fra en målsætning om, at folkebibliotekerne skal kunne udlåne al gængs litteratur på lydbånd, mens "overbygningslitteratur" skal kunne lånes fra Danmarks Blindebibliotek. Denne målsætning blev ført ud i livet pr. 1. januar 1990, og man har nu et system, hvorefter Danmarks Blindebibliotek og de øvrige blindeinstitutioner producerer lydbøger og bøger i punktskrift/blindeskrift til blinde, svagtsynede og andre klart definerede grupper af læsehandicappede i henhold til et ligestillingsprincip som skitseret ovenfor. Sideløbende videreføres på almindelige aftalevilkår en kommerciel produktion hos de private forlag og hos Bibliotekscentralen, som sælges gennem boghandelen og frit kan udlånes til alle bibliotekernes brugere.

Efter udvalgets opfattelse er problemerne på området bl.a. opstået ved, at man gennem årene har udvidet handicapdefinitionen, senest gennem den ovennævnte lovændring i 1985, så den reelt er blevet meget omfattende. En så omfattende eksemplarfremsstilling, som bestemmelsen i sin seneste affattelse muliggør, bør efter flertallets opfattelse ikke kunne ske, uden at ophavsmændene har nogen indflydelse på vilkårene, og en yderligere udvidelse af reglen til f.eks. at omfatte videooptagelser o.lign. må ligeledes forudsætte en sådan indflydelse. Udvalget har her fundet, at det vil være rigtigst at gennemføre ens regler for hele området, dog med undtagelse af eksemplarer i blindeskrift, jfr. nedenfor.

Det har været anført, at disse specielle udgaver af i forvejen udgivne værker normalt kun kan bære en særdeles beskeden vederlæggelse af forfatteren. Udvalget finder det dog betænkeligt i lovgivningen at fiksere vederlaget for kopityper såsom lydbøger til et bestemt niveau, f.eks. svarende til honoraret for en normal bogudgave. Dette hænger først og fremmest sammen med, at honoraret for en bogudgave som oftest ikke er noget entydigt beløb. Hertil kommer, at vederlagsniveauet f.eks. kan variere efter den brug, der finder sted af eksemplaret. Det kan således spille en vis rolle, om det udlån af eksemplaret, der finder sted, udløser biblioteksafgift til ophavsmanden.

I denne sammenhæng spiller det en rolle, at aftaleforhandlingerne ikke skal ske med de enkelte ophavsmænd, men med disses organisationer. Der vil derfor være et sådant alment og politisk pres på rettighedshaversiden, at der næppe er grund til at frygte ublu vederlagskrav og ubøjlige forhandlings-

positioner. Endelig finder udvalget, at udvidelsen af bestemmelsens område er velbegrundet, fordi også andre grupper end de synshandicappede har reelle problemer med hensyn til at skaffe sig tilgang til informationer i trykt form. For disse gruppers vedkommende vil der ofte være en større risiko for, at de særlige værkseksemplarer tillige bliver benyttet af andre, som ikke har disse særlige behov. Dette forhold bør imidlertid ikke medføre, at deres mulighed for at få adgang til værkerne forringes væsentligt i forhold til andre grupper, hvor denne risiko af forskellige grunde er mindre.

Udvalget finder på denne baggrund, at man bør fastholde en generel løsning på hele området for handicappedes forsyning med særlige værkseksemplarer i form af en aftalelicens. Der gør sig dog visse særlige forhold gældende for så vidt angår fremstilling af eksemplarer i blindeskrift. Hovedreglen i den foreslåede lovbestemmelse ville — hvis den ikke blev modificeret — indebære en stramning i forhold til de hidtidige regler for udgaverne i punktskrift/blindeskrift, idet disse udgaver hidtil har kunnet fremstilles uden rettighedshavernes samtykke og uden vederlagsbetaling. Udvalget erkender imidlertid, at forholdene specielt med hensyn til værkseksemplarer i blindeskrift er ganske specielle. Der er kun tale om en meget begrænset og veldefineret brugerkreds, og der er normalt ikke tale om, at andre end de blinde overhovedet er i stand til at benytte disse eksemplarer. Endvidere er fremstillingen af et helt marginalt omfang, sammenlignet med den normale trykning af bøger, idet der normalt kun fremstilles 2-3 eksemplarer. Endelig er fremstillingen af disse eksemplarer så kostbar, at der ikke er risiko for, at der vil blive fremstillet piratoplag eller lignende. Udvalget finder på denne baggrund, at eksemplarfremstilling i blindeskrift også fortsat bør kunne ske uden ophavsmandens samtykke og uden at der opstår krav om vederlæggelse herfor.

Et mindretal i udvalget, *Claus Gulmann, Bj. Høberg-Petersen, Jytte Lindgård, Jan Schultz-Lorentzen og Anne Louise Schelin*, er principielt af den opfattelse, at § 18 helt burde ophæves, idet man ikke anser det for rimeligt, at ophavsmændene som den eneste gruppe i samfundet skal tvinges til at yde særlige bidrag til de handicappede. Normalt anses det for en offentlig opgave at støtte de grupper i samfundet, som har særlige behov. Kræver denne støtte hjælpemidler af den ene eller den anden art, vil det offentlige normalt skulle erhverve disse i fri handel på almindelige markedsvilkår. På denne baggrund er det efter mindretallets opfattelse ikke rimeligt, at det offentlige specielt på dette område kan tilegne sig privatpersoners formuerettigheder vederlagsfrit eller på særlige vilkår i øvrigt. Mindretallet finder derfor principielt, at der på

dette område burde gælde en eneretsbeskyttelse for rettighedshaverne. Såfremt tvingende grunde måtte gøre et sådant særligt indgreb i ophavsrettighederne uomgængeligt, bør det efter mindretallets opfattelse ske på den for rettighedshaverne mest hensynsfulde måde, dvs. i form af en aftalelicens — der eventuelt kan modificeres for så vidt angår blindeskriftudgaver — således at rettighedshaverne derigennem sikres en vis indflydelse på vilkårene for udnyttelsen af deres værker og præstationer i denne sammenhæng.

Om bestemmelsens nærmere indhold skal udvalget i øvrigt bemærke, at den hidtidige regel i ophavsretslovens § 18 har været genstand for flere henvendelser til udvalget fra grupper af handicappede m.v. og fra flere af organisationerne på området. En del af disse henvendelser har vedrørt lovreglens afgrænsning af de grupper af handicappede m.fl., som har adgang til at benytte lydbøger, fremstillet med støtte i bestemmelsen. De herved fremsatte ønsker om en bredere adgang til at benytte disse materialer blev imødekommet gennem ændringen af den hidtidige § 18 ved lov nr. 274 af 6. juni 1985 om ændring af ophavsretsloven, hvor man fjernede kravet om, at de pågældende "på grund af invaliditet" skulle være ude af stand til at læse almindelige bøger, og hvor man udtrykkeligt udvidede bestemmelsens område til også at omfatte svagtseende og ordblinde. Denne ændring er — alene med en teknisk justering — videreført i det ovenstående forslag, jfr. nedenfor.

Der har endvidere overfor udvalget været rejst ønske om, at læsehandicappede kan få adgang til at låne de radioudsendelser, der optages på lydbånd af Lands- og Amtscentralerne for Undervisningsmidler. Således som forslaget er formuleret, vil det også kunne lette en sådan formidling af optagelser, idet den dog forudsætter, at der indgås aftaler herom mellem f.eks. disse centraler (eller f.eks. Socialministeriet på deres vegne) og rettighedshaverne. Da der i forvejen eksisterer et aftaleforhold mellem det offentlige og rettighedshavernes organisationer (samlet i COPY-DAN's sektor "§ 17-kopier") om en række spørgsmål vedr. fremstillingen og distributionen af båndkopier til undervisningsbrug, må det antages, at det også vil være muligt at opnå aftale med COPY-DAN og radiofonierne om forsyning af læsehandicappede, såfremt der er en tilstrækkelig bred interesse herfor.

På nordisk plan har spørgsmålet om forsyning af de handicappede med egnede værkseksemplarer været drøftet i Nordisk Råd, som i 1982 vedtog en rekommendation om, at Nordisk Ministerråd skal undersøge mulighederne for et øget nordisk samarbejde med hensyn til produktion og distribution af lydbøger og punktskriftbøger i Norden og videre at undersøge og stille forslag

om forbedringer på området i det hele taget. På ministerrådets foranledning udarbejdedes rapporten Produktion og distribution i Norden af materialer indlæst på lydbånd og materialer i punktskrift af Jes Petersen og Winnie Vitzansky, 1983. I rapporten konstateres det, at reglerne i de nordiske lande varierer med hensyn til, hvilke grupper der er berettiget til at låne materialer, indlæst på lydbånd med hjemmel i bestemmelsen i den hidtidige § 18. I rapporten opstilles det mål, at alle læsehandicappede nordiske borgere uanset opholdsland bør kunne få adgang til et hvilket som helst materiale indlæst på lydbånd i ethvert nordisk land. Man finder på denne baggrund, at alle de nordiske landes bestemmelser bør omfatte de samme målgrupper, og man foreslår en bestemmelse med følgende ordlyd:

"Med henblik på udlån til blinde, svagtseende og andre, som på grund af invaliditet eller anden årsag er ude af stand til eller kun med uforholdsmæssig stor anstrengelse eller ulempe kan tilegne sig en trykt tekst, er det tilladt ved lydoptagelse at fremstille eksemplarer af udgivne litterære værker, når dette ikke sker i erhvervsøjemed. For sådan optagelse har ophavsmanden krav på vederlag."

Nærværende udvalg kan tilslutte sig rapportens ønske om, at bestemmelsen så vidt muligt gives et ensartet indhold i de nordiske lande, således at der ikke er ophavsretlige forhold til hinder for et udvidet nordisk udlånsamarbejde på dette område. Spørgsmålet har været drøftet med de andre nordiske udvalg, men en endelig afklaring har ikke kunnet opnås inden afgivelsen af denne betænkning.

Reglen om indspilning af værker har dog været berørt i en betænkning fra det norske udvalg, NOU 1983:35, Endringer i åndsverkloven m.v., side 59 og 70 f. Det norske udvalg anså det for ønskeligt, at bestemmelsen giver hjemmel for at optage værker på videogram, hvilket man tillige fandt, at den hidtidige ordlyd, som adskiller sig en del fra den danske, muliggør. Udvalget stillede endvidere en række forslag til udvidelser af bestemmelsen. Således fandt man, at den bør give en begrænset adgang til at optage udgivne film og andre billedoptagelser, evt. i kombination med lyd, samt radio- og fjernsynsudsendelser. Sådanne optagelser bør dog ikke kunne foretages af rene musikindspilninger eller -programmer. Der bør endvidere være adgang til at optage kunstværker. I forlængelse af disse overvejelser pegede udvalget på, at der bør optages henvisninger til bestemmelsen i reglerne om de nærtstående rettigheder i lovens kapitel 5. Endelig anbefalede udvalget, at man ændrer

beskrivelsen af de omhandlede grupper fra blinde og vanføre til handicappede (funksjonshemmede). Jfr. i øvrigt nærmere om de norske forslag nedenfor.

Bestemmelsen i nærværende udvalgs forslag omfatter aftaler om **eksemplar**fremstilling, som indgås af statslige og kommunale institutioner og andre sociale eller almennyttige institutioner. Heri ligger en vis begrænsning i anvendelsesområdet i forhold til den hidtidige § 18, som i stk. 2 med hensyn til fremstillingen af lydbøger alene stiller krav om, at dette ikke sker i erhvervsøjemed.

Udvalget finder denne begrænsning nødvendig, fordi det næppe ville være foreneligt med Bernerkonventionens bestemmelser at åbne mulighed for en forretningsmæssig udnyttelse af værker på et så bredt område, som forslaget omfatter. Begrænsningen angår imidlertid kun institutionernes kompetence til at indgå aftaler med den særlige aftalelicensvirkning overfor uorganiserede rettighedshavere samt anvendelsesområdet for de fremstillede eksemplarer, jfr. forslagets stk. 2. Den er ikke til hinder for, at institutionerne overlader den tekniske fremstilling til andre, herunder kommercielle forlag eller lignende foretagender. Udlån og anden tilgængeliggørelse for almenheden skal dog efter stk. 2 ske gennem institutionerne, men distributionen til disse kan dog ligesom eksemplarfremstillingen varetages af andre.

Bestemmelsen omfatter fremstillingen af "særlige eksemplarer af udgivne værker og værker, der har været udsendt i radio eller fjernsyn". Den omfatter således ikke enhver form for eksemplarfremstilling, men alene fremstillingen af sådanne eksemplarer, som på den ene eller den anden måde adskiller sig fra de eksemplarer af det pågældende værk, der på normal måde kan erhverves i handelen, eller som har været udsendt. De pågældende eksemplarer skal være specielt egnede til at imødekomme de omfattede befolkningsgruppers særlige behov. Modsat indeholder bestemmelsen ingen yderligere begrænsninger i henseende til eksemplarenes karakter. Den omfatter således som den hidtidige § 18 bl.a. affotografering af bogsider o.lign. samt lydbøger og lydavisere. Den giver imidlertid også mulighed for f.eks. "oplæsning" af værker i tegnsprog på videogrammer for døve og tunghøre og inddatering af værker i databaser til brug for f.eks. synshandicappede. Endvidere åbner den mulighed for fremstilling af kopier af fjernsynsudsendelser, som er specielt tekstet for hørehandicappede, ligesom den muliggør distribution af optagelser af radioudsendelser af den ovennævnte art til læsehandicappede, jfr. ovenfor. Udvalget lægger herved vægt på, at reglen er så åbent formuleret, at der gennem supplerende aftaler forholdsvis hurtigt vil

kunne ske inddragelse af nye teknologiske muligheder, efterhånden som disse måtte opstå.

Gennem denne åbne regulering har udvalget bl.a. søgt at imødekomme et ønske, som er fremsat af institutionen Døvefilm Video, der står for indspilning og distribution af videogrammer specielt for døve og tunghøre. Døvefilm Video har en løbende produktion af videogrammer, idet man hvert år producerer 20 programmer med alsidige, oplysende, kulturelle og underholdende indslag. De udsendes to gange om måneden i 10 måneder til ialt ca 1.600 abonnenter (1986). Døvefilm Video har ønsket at blive berettiget til vederlagsfrit at benytte danske film og TV-udsendelser i bearbejdet form — med tegnsprog og/eller tekst — så stoffet får en for døve forståelig form. Man har endvidere anført, at der bør tages højde for, at distributionen senere kan ske på anden måde end gennem udsendelse af videogrammer, f.eks. via kabel, lokal-TV etc. Døvefilm har endvidere udtalt sig positivt over et forslag, som er fremlagt af det norske ophavsretsudvalg i NOU 1983:35, Endringer i åndsverkloven m.v., s. 70 f og 128. Det norske udvalg foreslår, at den norske § 17, stk. 2, (der stort set svarer til den hidtidige danske § 18, stk. 2) affattes således:

"Kongen kan bestemme at nærmere angitt organisasjon og bibliotek til vederlagsfritt utlån til funksjons-hemmede skal ha rett til på nærmere fastsatte vilkår å fremstille eksemplar av utgitt litterært eller vitenskapelig verk gjennom opptak på innretning som kan gjengi det. I tilslutning til teksten kan det gjøres opptak av offentliggjort kunstverk. På vilkår som fastsatt i første punktum kan det også gis bestemmelser om rett til opptak av utgitt film og billedopptak med eller uten lyd og av utsendt kringkastingsprogram som ikke i det væsentlige inneholder musikkverk. Opphavsmannen har krav på vederlag som utredes av staten."

Udvalget kan tilslutte sig ønsket om at få lettet rettighedsclearingen ved den løbende programproduktion, som foretages af Døvefilm Video, men på linie med udvalgets generelle synspunkter på tilrettelæggelsen af vederlagsordningen på dette område, jfr. afsnit 14 ovenfor, finder man det rigtigst at foreslå en aftalelicens i stedet for regler om fri udnyttelse eller tvangslicens. Udvalget finder ikke, at bestemmelsen bør give mulighed for offentlig fremførelse af optagelserne i f.eks. kabel-TV eller gennem udsendelse i lokal-TV, især fordi de derved i realiteten vil blive gjort tilgængelige for en langt bredere kreds end de handicappede, til gavn for hvilke denne begrænsning af rettighederne er foreslået.

Udvalget har endvidere modtaget henvendelser fra Kommunernes Landsforening og fra Dansk Blindesamfund om muligheden for at udvide bestemmelsen, således at den tillige hjemler mulighed for, at lydavisere ud-

sendes over telefonnettet. Herved lettes og billiggøres distributionen, samtidig med at man fortsat vil kunne sikre, at alene de pågældende personkredse får adgang til at aflytte "udsendelserne", idet man alene oplyser det pågældende telefonnummer til disse. Herudover kan man via telefonselskaberne kontrollere, om de aflyttes af andre.

Udvalget finder imidlertid, at en ordning med hemmelige telefonnumre ikke giver den fornødne sikkerhed. De hemmelige numre kan blive udbredt mere alment, og muligheden for at skifte til et nyt nummer i tilfælde af en mere bred aflytning vil næppe hindre, at der i hvert fald sker en vis, uønsket aflytning. Udvalget finder derimod ikke, at det efter den foreslåede bestemmelse vil være udelukket at foretage afspilning af de særlige værkseksemplarer over telefonnettet, forudsat at der etableres et betryggende kontrolsystem, som sikrer, at alene de berettigede personer kan aflytte afspilningen. I så fald vil man kunne betragte afspilningen som en lukket teletransport.

Udvalget tager i øvrigt ikke stilling til, hvordan den nærmere distribution m.v. af eksemplarerne og den eventuelle kontrol af brugernes behov skal tilrettelægges, da man finder, at disse spørgsmål mest hensigtsmæssigt vil kunne løses gennem aftaler mellem rettighedshaverne og de omfattede institutioner. Forholdene er nemlig her meget forskelligartede fra område til område. F.eks. er en kontrol næppe påkrævet ved værker i blindeskrift på grund af den afgrænsede kreds af mulige brugere, mens forholdene er helt anderledes ved databaser, som efter omstændighederne kan muliggøre en generel værksudnyttelse, der kan være særdeles skadelig for den almindelige forretningsmæssige udnyttelse.

En så vid adgang til eksemplarfremsstilling, som udvalget foreslår, må af hensyn til de konventionsmæssige krav nødvendigvis alene rette sig mod de bestemte befolkningsgrupper, som har særlige og uopfyldte behov i så henseende. Det er eksempelvis klart, at reglen ikke giver mulighed for betjening af det almindelige publikum i biblioteker m.v. Derfor er dens område begrænset til de i den hidtidige § 18 nævnte grupper, d.v.s. først og fremmest blinde, svagtseende, døve, talelidende, ordblinde og læsehandicappede. Desuden medtager reglen mere generelt "andre, som på grund af særlige fysiske eller psykiske forhold er ude af stand til at tilegne sig værkerne på sædvanlig måde". Tidligere gjaldt der her et krav om, at der forelå "invaliditet", men dette krav oplevedes af mange som unødigt restriktivt, og da det samtidig frembød fortolkningsvanskeligheder, blev det ophævet ved lov nr. 274 af 6. juni 1985. Udvalget finder dog, at der bør være en vis, omend beskeden, begrænsning, eksempelvis for at klargøre, at børn i førskolealderen

— der normalt heller ikke er i stand til at læse almindelige bøger — ikke omfattes af reglen.

Kredsen af brugere efter bestemmelsen begrænses endvidere af kravet om, at de pågældende er "ude af stand" til at tilegne sig værkerne på normal måde. Heri ligger, at kun brugere som enten slet ikke formår at tilegne sig værkerne i den oprindelige form, eller som kun kan gøre det under opbydelsen af en helt uforholdsmæssig indsats, er omfattet. Reglen kan således ikke anvendes i tilfælde, hvor der alene opnås en forbedring af en eksisterende reel adgang til at udnytte almindelige værkseksemplarer.

Formuleringen af stk. 2 indebærer, at de særlige eksemplarer kun må udnyttes under institutionens kontrol, men den er ikke til hinder for hjemlån eller lignende for den af bestemmelsen omfattede personkreds. Den er heller ikke til hinder for, at bibliotekerne fortsat kan fungere som led i formidlingen af materiale, som er produceret efter de nævnte aftaler. Det vil være en fordel, at mennesker, der i forvejen anvender bibliotekerne, også kan benytte sig af dem til at lokalisere og fremskaffe materiale af denne art.

Til almindeligt udlån bør der i bibliotekerne kun forekomme lydbøger m.v., som er produceret til almindelig distribution, f.eks. efter aftale med ophavsmændene. Statens Trykkeri og Bibliotek for blinde vil efter de nuværende planer komme til at fungere som overcentral for folkebibliotekerne inden for bl.a. lydbøger. Herfra vil lydbøger produceret på aftalelicens på særlige vilkår kunne rekvireres af et lokalt bibliotek til den gruppe af lånere, som de er beregnet for. Med denne arbejdsdeling vil man i bibliotekerne kunne opnå et klarere skel mellem lydbøger til frit udlån og lydbøger, der kun kan stilles til rådighed for en særlig gruppe af lånere.

6.9. § 18, optagelser i institutioner

§ 18. Sygehuse, plejehjem og andre døgninstitutioner inden for social- og sundhedsområdet samt fængsler kan optage radio- og fjernsynsudsendelser på lyd- og videobånd med henblik på tidsforskudt visning for institutionens beboere eller indsatte, forudsat betingelserne for aftalelicens efter § 36 er opfyldt.

Stk. 2. Optagelser, fremstillet i henhold til stk. 1, skal slettes inden en uge efter optagelsen, og de må kun udnyttes inden for den optagende institution.

Bemærkninger

Der har været rejst spørgsmål om optagelse af især fjernsynsudsendelser på videobånd i sociale og forsorgsmæssige institutioner samt militære forlægninger. I et antal af sådanne virksomheder og institutioner findes der apparatur til audiovisuel eksemplarfremsstilling, typisk lyd- og videobåndoptagere.

I mange tilfælde vil den kopiering, som muliggøres af dette udstyr, ikke ligge inden for de rammer, som afstikkes af bestemmelsen i forslaget til § 12, idet der efter denne bestemmelse alene må fremstilles eksemplarer til privat brug.

Udvalget har derfor overvejet, om der er behov for at indføre bestemmelser om denne eksemplarfremsstilling for derved at lette rettigheds-clearingen for disse institutioner. Spørgsmålet er behandlet i flere af de nordiske lovrevisionsudvalg.

I Norge drøftes spørgsmålet i betænkningen NOU 1988:22, side 89 f og side 131, hvor udvalget foreslår, at der gives hjemmel til at udstede administrative forskrifter, hvorved sygehuse, sygehjem og alderdomshjem og andre bestemte institutioner får ret til at optage offentliggjorte radio- og fjernsynsudsendelser til kortvarig brug inden for institutionen. Der er således tale om en regel om fri udnyttelse. Udvalget begrundet valget af fri udnyttelse i stedet for aftalelicens med, at der er tale om en strengt tidsbegrænset brug og dermed en så beskeden tillægsudnyttelse, at det vil være rimeligt med fri udnyttelse. Aftaleforhandlinger, indkrævning og fordeling af et vederlag som det her omhandlede ville ikke stå i rimeligt forhold til størrelsen af de vederlag, som her ville kunne komme på tale. Den nærmere afgrænsning af de institutioner, som omfattes af bestemmelsen, forudsættes truffet administrativt, og udvalget nævner fængslerne som et eksempel på andre institutioner, som kan inddrages under reglen. Udvalget finder det tilstrækkeligt, at optagelser alene tillades opbevaret i op til en uge. Man forudsætter endvidere, at der gives regler om en forsvarlig opbevaring med henblik på at hindre videre kopiering og spredning.

I Sverige foreslår komitéen i betænkningen SOU 1988:31, side 101 ff, to aftalelicenser for lyd- og billedoptagelser fra radio og fjernsyn, nemlig dels til kortvarig brug inden for institutioner for syge og for ældre, dels med henblik på intern information i aktuelle politiske, økonomiske, eller religiøse spørgsmål.

Licensen for institutioner omfatter alene institutioner for syge og ældre. Komitéen overvejede tillige at udvide den til fængsler og militære forlægninger, men man fandt, at det ville føre for vidt at indføre licensordninger for tidsforskudt TV-visning i disse tilfælde. I betænkningen redegøres i øvrigt for en standardaftale for visse plejeinstitutioner, som fællesorganisationen COPY-SWEDE og SVT har tilbudt siden 1984, og som giver mulighed for tidsforskudt visning. Denne aftale omfatter dog ikke alle rettighedshavere.

I Finland har man indtil videre ikke taget stilling til spørgsmålene om lyd- og videokopieringen uden for undervisningsvirksomhed.

Udvalget har endvidere haft opmærksomheden henledt på, at der i forbindelse med revisionen af den engelske ophavsretslovgivning i 1988 (Copyright, Designs and Patents Act 1988) indførtes en regel i Sec. 70 af følgende ordlyd:

"The making for private and domestic use of a recording of a broadcast or cable programme solely for the purpose of enabling it to be viewed or listened to at a more convenient time does not infringe any copyright in the broadcast or cable programme or in any work included in it."

Det er imidlertid endnu ikke afklaret i engelsk retspraksis, hvor langt kravet om, at optagelserne skal laves "for private and domestic use", rækker. Udvalget har derfor ikke kunnet konstatere, om bestemmelsen er anvendelig i den her drøftede sammenhæng.

For at belyse behovene her i landet har udvalget anmodet Amtsrådsforeningen i Danmark, Kommunernes Landsforening, Forsvarets Oplysnings- og velfærdstjeneste samt Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgen, om en udtalelse om, i hvilket omfang man mener, at der allerede nu foregår en sådan kopiering, og om en vurdering af hvilke praktiske behov, der er for en adgang til en sådan kopiering.

Det er et gennemgående træk i de modtagne svar, at man ikke mener, at der finder nogen særligt omfattende kopiering sted, måske med en undtagelse for så vidt angår fængselsvæsenet, men her er kopieringen begrænset til de forholdsvis få institutioner, som råder over videoapparater.

I høringssvarene nævnes endvidere enkelte konkrete problemområder:

1) Der peges på et behov for at muliggøre tidsforskudt visning af tv-programmer for forsvarets personel uden for landets grænser, d.v.s. på Grønland, på orlogsfartøjer, samt i FN-styrkerne.

2) Der peges på et behov i fængselsvæsenet som følge af, at ikke alle indsatte har eget TV-apparat og muligheden for at se TV begrænses af tidlig indlukning i cellerne, gårdture i tv-sendetiden samt arbejdsforpligtelser i sendetiden.

3) Der antydes et muligt behov i forbindelse med en fremtidig udbredelse af videoudstyr på plejehjemmene, sammenholdt med det forøgede udbud af programmer.

Med hensyn til punkt 1) ovenfor har udvalget noteret sig, at der allerede eksisterer en ordning på aftalemæssigt grundlag for så vidt angår kopiering og distribution af fjernsynsudsendelser til handelsflåden. Denne ordning forvaltes gennem fællesorganisationen COPY-DANs sektor "TV til søfarende". Rettighedshavernes organisationer har i udvalget tilkendegivet, at man stiller sig åben over for en udvidelse af denne ordning til også at dække de nævnte tjenestesteder. På denne baggrund finder udvalget ikke, at der er behov for at inddrage dette område i en lovregulering.

Med hensyn til punkterne 2) og 3) finder udvalget, at der dels må antages at eksistere et vist aktuelt behov, navnlig i dele af fængselsvæsenet, dels at der muligvis kan påregnes et øget behov i de kommende år, hvor der antageligvis vil ske en vis udbredelse af især videobåndoptagere i institutionerne inden for social- og sundhedssektoren.

Udvalget finder, at behovene inden for disse sektorer bør imødekommes ved en generel lovregulering. En sådan regulering vil — forudsat at den formuleres snævert, således at den alene foretager den for tidsforskydningen fornødne begrænsning af rettighederne — ikke kunne anses for udelukket efter Bernerkonventionen. Denne konvention indeholder i art. 9, stk. 2, en hjemmel for de tilsluttede stater til at begrænse reproduktionsretten i visse særlige tilfælde, under forudsætning af, at en sådan reproduktion ikke på skadelig måde påvirker den normale udnyttelse af værket, og ikke på urimelig måde gør indgreb i ophavsmandens legitime interesser.

Udvalget bemærker i øvrigt i denne forbindelse, at selv om de aktuelle behov kan antages at være begrænsede, er der god grund til at "fremtidssikre" lovgivningen med hensyn til en udvikling, som allerede i et vist omfang er i gang.

Udvalget har overvejet, om bestemmelsen bør etableres som en adgang til fri udnyttelse, eller som en aftalelicens, jfr. hhv. det norske og det svenske forslag, refereret ovenfor. Udvalgets flertal har fundet, at en aftalelicens vil være den mest hensigtsmæssige reguleringsform, først og fremmest fordi det vil være mest praktisk, hvis parterne selv finder frem til egnede modeller for

den form, under hvilken der kan ske eksemplarfremsstilling, opbevaring af optagelserne og sletning heraf. Flertallet finder, at disse spørgsmål er bedre egnede til at blive løst af parterne selv gennem forhandling end af det offentlige gennem bestemmelser i ophavsretsloven og i en eventuel bekendtgørelse.

Hertil kommer, at en aftalelicensbestemmelse er særligt velegnet i et tilfælde som det foreliggende, hvor de reelle behov for nærværende er begrænsede. Bestemmelsen vil her ikke indebære nogen beskæring af rettighederne, førend behovene i praksis opstår med en sådan styrke, at de relevante myndigheder og rettighedshaverorganisationer indgår aftale herom. Når dette måtte blive aktuelt vil parterne til gengæld i aftalen kunne indrette ordningens praktiske administration m.v. i overensstemmelse med de forhold, som måtte herske til den tid. Viser det sig modsat, at der ikke opstår reelle behov for at foretage optagelser i nogen nævneværdig målestok, vil bestemmelsen til gengæld ikke være til nogen skade, idet den blot vil stå uudnyttet hen.

Bestemmelsen omfatter alene "sygehuse, plejehjem og andre døgninstitutioner inden for social- og sundhedsområdet samt fængsler". Der skal således være tale om institutioner, hvor beboerne, patienterne eller de indsatte har natophold. Fritidshjem, skoler og lignende samt militære forlægninger, jfr. ovenfor, omfattes ikke af bestemmelsen.

Optagelserne må alene ske med henblik på tidsforskuet visning for institutionens beboere eller indsatte, og denne begrænsning præciseres yderligere i stk. 2, hvorefter optagelser, fremstillet i henhold til stk. 1, skal slettes inden en uge efter optagelsen. De må endvidere kun udnyttes inden for den optagende institution.

Disse bestemmelser er ikke til hinder for, at en videregående udnyttelsesret indføres i aftalen med de repræsentative organisationer af rettighedshavere, men i så fald får udvidelsen i forhold til det i forslaget § 18 fastsatte ingen virkning for andre rettighedshavere end organisationernes egne medlemmer.

Bestemmelsen omfatter alene optagelser af radio- og fjernsynsudsendelser. Den muliggør således ikke kopiering af f.eks. udlejningsvideogrammer eller udgivne fonogrammer. Modsat omfatter den ikke kun udsendelser fra Danmarks Radio og TV 2, men også udsendelser fra lokale radio- og fjernsynsudsendelser og udsendelser fra udenlandske radio- og fjernsynsforetagender.

Bestemmelsen indebærer, at de danske radiofonier vil kunne indgå aftaler med brugerne med aftalelicensvirkning, dvs. at udenlandske radiofonier tillige bliver bundet af de heri fastsatte vilkår. Det forudsættes dog herved, at der er dannet en organisation, som omfatter en væsentlig del af danske radiofonier, jfr. forslaget § 36. Det må her forudsættes, at mindst to radiofonier har sluttet sig sammen, da man ellers ikke med rimelighed vil kunne tale om en organisation. Flertallet finder imidlertid intet betænkeligt ved, at en organisation bestående af f.eks. Danmarks Radio, TV 2 og eventuelt et antal lokale radio- og TV-stationer på dette område slutter aftaler, hvis vilkår derefter i kraft af lovbestemmelsen bliver bindende for lokale radio- og TV-stationer, som ikke måtte være medlem af organisationen, samt for de berørte udenlandske radiofonier.

Den nærmere regulering af aftalelicensens indhold findes — som ved de øvrige aftalelicensbestemmelser — i forslaget til §§ 36, 37 og 38.

Et mindretal, *Erik Carlsen og Britta Kümmel*, mener, at hvis man ønsker at legitimere eller lette en kortvarig optagelsesvirksomhed som den, der er beskrevet i udvalgsflertallets forslag til § 18, vil det være rimeligst at etablere den nye bestemmelse som en adgang til fri udnyttelse. Det foreslås derfor, at man i flertallets forslag til § 18, stk. 1, udelader ordene "forudsat betingelserne for aftalelicens efter § 36 er opfyldt".

Hvis bestemmelsen gennemføres i form af en aftalelicens, må disse medlemmer specielt tage afstand fra udvalgsflertallets forslag om en ordning, hvorefter aftale med en organisation, der repræsenterer en væsentlig del af danske radiofonier skulle kunne have aftalelicensvirkning i forhold til andre radiofonier. De nødvendige aftaler vil uden vanskeligheder kunne træffes med de enkelte radio/TV-foretagender eller deres organisationer. Hertil kommer, at der for så vidt angår radiofoniernes § 48-rettigheder ikke synes at være hjemmel i de relevante internationale konventioner for indførelse af aftalelicens.

6.10 § 19, kopiering i biblioteker m.v.

§ 19. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler, hvorefter arkiver, biblioteker og museer på nærmere fastsatte vilkår kan fremstille enkelte eksemplarer af værker til brug i deres virksomhed. Sker eksemplarframstillingen på anden måde end ad reprografisk vej, må eksemplarerne ikke uden

ophavsmandens samtykke udlånes eller på anden måde gøres tilgængelige for almenheden uden for biblioteket.

Stk. 2. Statslige eller kommunale biblioteker kan i øvrigt til brug i deres virksomhed fremstille eller lade fremstille eksemplarer af udgivne værker ad reprografisk vej, forudsat betingelserne for aftalelicens efter § 36 er opfyldt.

Bemærkninger

Forslagets § 19 giver hjemmel for kulturministeren til at udstede nærmere regler, hvori der gives arkiver, biblioteker og museer adgang til på nærmere fastsatte vilkår at fremstille enkelte eksemplarer af værker til brug i deres virksomhed. En tilsvarende regel har hidtil været optaget i lovens § 12. Med hensyn til bestemmelsens berettigelse og etablering som en adgang til fri værksudnyttelse henvises til udvalgets overvejelser ovenfor i afsnit 1.3, hvor det lægges til grund, at der bør kunne ske vederlagsfri kopiering i et vist omfang i beskyttelsesøjemed.

Udvalget finder, at der fortsat bør være adgang til at foretage den *fotokopiering*, som omfattes af § 2 i anordning nr. 272 af 21. juli 1962 om arkivers, bibliotekers og museers adgang til at fremstille eksemplarer af litterære og kunstneriske værker m.v. ved fotokopiering. Efter bestemmelsen må de af anordningen omfattede institutioner til brug i deres udlånsvirksomhed fremstille fotografiske kopier af sådant materiale i deres samlinger, som det på grund af materialets særlige værdi, sjældenhed eller ringe holdbarhed ikke skønnes forsvarligt at udlåne til institutionernes brugere i almindelighed. Der må dog ikke fremstilles mere end 2 kopier, medmindre der foreligger ganske særlige grunde hertil. For så vidt angår ikke-offentliggjorte værker eller fotografier samt manuskripter, der er overdraget institutionerne ved aftale eller testamente, gælder kopieringsretten dog kun, hvis ikke andet er bestemt eller må anses for forudsat. I stk. 2 giver bestemmelsen endvidere adgang for de pågældende institutioner til ved mikrofilming eller lignende at fremstille arkivkopier af materiale i deres samlinger i det omfang, beskyttelses- eller sikkerhedshensyn betinger det.

Biblioteker, museer og arkiver varetager en dobbelt funktion, i og med at de både skal bevare for eftertiden og betjene samtiden. Begge disse hensyn kan begrunde visse rettighedsmæssige lempelser. Det må imidlertid stærkt understreges, at bestemmelsens formål ikke er at muliggøre besparelser på f.eks. bibliotekernes indkøbskonti. Kopieringsadgangen bør derfor kun stå

åben i tilfælde, hvor en genanskaffelse af især bøger er umulig eller uforholdsmæssig kostbar.

I henhold til anordningens § 3 må der af enkelte artikler i samleværker, aviser eller tidsskrifter samt af kortere afsnit af bøger og andre udgivne skrifter fremstilles fotografiske kopier med henblik på benyttelse i forsknings- eller studieøjemed. Der må kun udleveres en enkelt fotografisk kopi af hver artikel eller hvert afsnit til den enkelte bruger.

Hvad angår kopieringen fra det enkelte biblioteks egne samlinger har bestemmelsen tabt meget af sin praktiske betydning, i og med at de fleste biblioteker m.v. har installeret fotokopieringsfaciliteter, som publikum selv kan betjene mod betaling. Brugerne er således normalt i stand til på eget initiativ og på eget ansvar at foretage en videregående eksemplar fremstilling end den i § 3 hjemlede. I denne forbindelse henledes opmærksomheden på, at kopiering ved hjælp af sådanne kopiautomater o.lign. efter udvalgsflertallets forslag til § 12 skal anses som anvendelse af fremmed medhjælp med de deraf følgende begrænsninger efter forslaget § 12, stk. 3, jfr. herom udvalgets drøftelse i bet. 912, s. 108 og 129 f, og modsat det finske udvalg i kommittébetänkande 1980:12, side 96 f.

Udvalget finder imidlertid, at det vil være hensigtsmæssigt at bevare anordningens § 3, først og fremmest som en ordensmæssig forskrift for, hvilken kopiering de omhandlede institutioner selv må medvirke til. Reglen er i så henseende praktisk, fordi den er rimeligt klart afgrænset og derfor også let at anvende for bibliotekernes personale.

Forholdene er anderledes, når man ser på formidling af kopier gennem andre biblioteker end det, der besidder det pågældende værkseksemplar. En sådan kopiering er mulig efter anordningens § 3, og den giver adgang til vidtgående udnyttelse af ikke mindst artikler i videnskabelige tidsskrifter o.lign. Ved at kopiere en artikel til en bruger opnås flere praktiske fordele. Det pågældende tidsskrift el. lign. forbliver således i det bibliotek, som har det, og det vil derfor til stadighed være til rådighed for andre lånere og brugere. Desuden betyder kopieringen mindre slid på eksemplarerne end forsendelsen til et andet bibliotek og udlånet af det, og herigennem spares endvidere portoomkostninger. Videre kan man anføre, at i en række tilfælde ville et interurbant udlån (dvs. udlån gennem et bibliotek i en anden by) alligevel medføre, at brugeren tager en kopi til sin private brug med hjemmel i forslaget § 12. Endelig er det fra bibliotekssektorens repræsentant i udvalget anført, at kopieringen til interurban formidling i henhold til anordningens §

3 spreder sig over en sådan mangfoldighed af tidsskrifter og værker, at den reelle udnyttelse af det enkelte værk er yderst beskedent.

Over for dette må det anføres, at en effektiv og velorganiseret interurban formidling af fotokopier kan være betænkelig, fordi bibliotekernes behov for anskaffelse af især videnskabelige tidsskrifter derved mindskes betydeligt. I den sidste ende kan konsekvensen blive, at der kun bliver behov for ét bibliotekseksemplar i hele landet. I forbindelse med et stadigt mere udbygget internationalt samarbejde kan det ligefrem ende med, at især udenlandske tidsskrifter kun anskaffes af nogle få europæiske informationscentre. For brugerne vil dette ikke betyde nogen praktisk ulempe, fordi man gennem telefax vil kunne formidle kopierne hurtigere (og ofte også billigere) end ved postforsendelse. Derimod vil en sådan udvikling være katastrofal for udgivelsen af videnskabelige tidsskrifter og dermed for hele formidlingen af forskningsresultater m.v. Udvalget finder derfor, at anordningens § 3 bør begrænses, så den kun omfatter kopiering fra det pågældende biblioteks egne samlinger.

Til gengæld finder udvalget, at man i forslagens § 19, stk. 2, bør indføje en aftalelicens, som muliggør denne kopiering, og som således ikke er begrænset til at omfatte eksemplarer til anvendelse i bibliotekerne. Herved overlades til parterne at aftale, på hvilke vilkår og i hvilket omfang kopier kan anvendes f.eks. i interurbanlånet. Området egner sig for en aftalelicens, fordi det ikke ville være praktisk muligt at skulle indhente tilladelse fra rettighedshaverne i hvert tilfælde. Det ville heller ikke være muligt at administrere en ordning, hvor bibliotekerne skulle holde styr på, hvilke rettighedshavere, der generelt har givet tilladelse til kopiering, og hvilke ikke.

Den bekendtgørelse, som skal udarbejdes efter forslagens § 19, stk. 1, vil således præcisere, under hvilke vilkår bibliotekerne kan kopiere uden nærmere aftale, mens stk. 2 sikrer, at der kan træffes aftaler med aftalelicensvirkning for udnyttelsen derudover. Bekendtgørelsen bør således præcisere, at begrænsningerne gælder, hvor ikke andet er aftalt.

I anordningens § 4 er det bestemt, at der under visse betingelser må fremstilles fotografiske kopier af de manglende dele af ufuldstændige værker. Denne adgang gælder kun, hvis de manglende dele har et i forhold til værket ringe omfang, og en genanskaffelse af værket i boghandelen eller hos udgiveren eller forlæggeren ikke er mulig eller ville være uforholdsmæssig bekostelig. Det må antages, at de herved fremstillede kopier kan gøres til genstand for offentligt udlån. Udvalget finder, at der til denne regel er knyttet nogle hensigtsmæssige og rimelige betingelser, som kan sikre, at kopieringsad-

gangen ikke kommer til at påvirke den normale værksudnyttelse eller i øvrigt vil gøre indgreb i rettighedshavernes legitime interesser. Man kan derfor tilslutte sig, at reglen opretholdes. I forbindelse med reglen har der i øvrigt været rejst spørgsmål om kopiering af lydbånd ved f.eks. defekte lydbøger og andre beskadigede bånd i bibliotekerne. Dette spørgsmål har sammenhæng med det tilladte kopieringsområde, som drøftes nedenfor.

I § 5 i anordningen åbnes der mulighed for under visse — særligt snævre — betingelser at forøge visse bibliotekers samlinger ved hjælp af fotokopiering. Reglen gælder kun for de videnskabelige og faglige biblioteker, der fungerer som universitetsbiblioteker eller hovedbibliotek for et vist fagområde. Disse biblioteker kan, når særlig anledning foreligger, fremstille fotografiske gengivelser af udgivne værker, som bør forefindes tilgængelige i deres samlinger, men ikke kan erhverves i boghandelen eller fra udgiveren eller forlæggeren. Der må kun fremstilles en kopi af hvert værk.

Denne bestemmelse vedrører et område, hvor risikoen for tilsidesættelse af ophavsmændene legitime interesser er åbenbar. Det er derfor efter udvalgets opfattelse med rette, at bestemmelsen er gjort så snæver, som tilfældet er. Der bør ikke være nogen generel adgang for biblioteksvæsenet til at skaffe sig udsolgte værker ved kopiering, bl.a. fordi dette let ville kunne mindske afsætningsgrundlaget for senere genudgivelser. Det bør kun være de få centrale biblioteker, som er tillagt særlige forsknings- og bevaringsopgaver, som kan foretage denne kopiering, og adgangen bør ikke stå åben for alle udsolgte værker, men kun dem, der har en særlig interesse og derfor er vanskelige at undvære i samlingerne.

Fra bibliotekssektorens repræsentant i udvalget er det anført, at der er behov for udvidelse af reglen på to punkter. Dels bør den give mulighed for fremstilling af både et reference- og et udlånseksemplar, dels bør den udover de nævnte biblioteker også omfatte lokalarkiver og lokalhistoriske samlinger i kommunerne. Udvalget kan imidlertid ikke tiltræde disse forslag. Selv om det måske ved enkelte værker kunne være praktisk at råde over mere end ét eksemplar, bør kopieringsretten ikke udvides. I praksis er det for langt de fleste værker almindeligt, at forskningsbiblioteker kun anskaffer ét eksemplar. Endvidere finder man ikke, at der bør ske udvidelser af kredsen af kopieringsberettigede, da de allerede omfattede i fornødent omfang kan bistå ved løsningen af de lokalt prægede opgaver, som præger lokalarkiver m.v. Udvalget finder således, at kopieringen efter anordningens § 5 fortsat kun bør kunne finde sted på de angivne, meget snævre vilkår.

Med hensyn til *fotokopiering* indeholder udvalgets forslag til § 19, stk. 1, ingen ændringer i forhold til den hidtidige § 12, idet man går ud fra, at de angivne synspunkter vil blive lagt til grund ved en revision af anordningen. Udvalget forudsætter dog i denne forbindelse, at forslagens § 19 regulerer området udtømmende, således at bibliotekerne ikke tillige vil kunne kopiere med hjemmel i forslagens § 12, den hidtidige regel i § 11 om fremstilling af enkelte eksemplarer til privat brug.

Derimod indeholder forslaget en udvidelse af området for reglen i den hidtidige § 12 om bibliotekskopiering, idet der er sket en delvis ophævelse af begrænsningen, hvorefter eksemplarfremstilling kun kan ske ved fotografering. Dette må ses på baggrund af den tekniske udvikling i samfundet, som har betydet, at affotografering idag er en teknisk utilstrækkelig metode til bevaring af mange arkivalier m.v. Væsentlige dele af det kulturelle og samfundsmæssige liv udfolder sig i vore dage på *grammofonplader, lydbånd, videogrammer og medier til elektronisk lagring af data og edb-programmer*, og kopiering heraf i bevarelses- og beskyttelsesøjemed kan selvsagt ikke ske ved hjælp af fotografering. Det er derfor nødvendigt at skabe hjemmel for, at i hvert fald denne kopiering kan ske ved hjælp af de forskellige relevante tekniske hjælpemidler, da der i modsat fald ville kunne gå et vigtigt historisk materiale tabt for eftertiden.

Spørgsmål af denne art har bl.a. været rejst i en rapport, som i 1988 blev afgivet til Kulturministeriet af en arbejdsgruppe, som ministeren i 1987 nedsatte til planlægning af Nationaldiskotekets fremtid. I rapporten konstateres det, at der kan være særlig interesse i at kopiere fonogrammer for at beskytte originalindspilninger mod forringelse eller ødelæggelse ved hyppig brug. Arbejdsgruppen konstaterer, at baggrunden for bestemmelsen i den hidtidige § 12 i loven er, at det kan være uforsvarligt at udlåne originaleme på grund af disses skrøbelighed eller sjældenhed. Selvom det netop er et fuldstændigt identisk hensyn, som ligger bag ønsket om at kunne foretage kopiering af fonogrammer, kan man ikke foretage en udvidende fortolkning af lovens bestemmelse om fotografering af værker til kopiering af fonogrammer.

Arbejdsgruppen foreslår på denne baggrund, at der gennemføres en ændring af ophavsretslovens § 12, således at der åbnes mulighed for en tilsvarende kopiering af lydoptagelser, som man har for så vidt angår bøger m.v. (rapporten side 20).

Arbejdsgruppen drøfter endvidere de rettighedsmæssige spørgsmål i forbindelse med, at Nationaldiskoteket formidler kopier som en overcentralfunktion for folkebibliotekerne og sælger kopier af fonogrammer. Arbejdsgruppen drøfter i denne forbindelse indførelse af tvangs- og aftalelicensbestemmelser, men konkluderer (side 21) blandt andet under hensyn til indgrebets omfang og til uvisheden om, hvor stort et behov der ville være for at sælge eller udleje kopier, at man foreløbig bør følge de almindelige regler og indgå de fornødne aftaler med rettighedshaverne.

Der knytter sig ingen større rettighedsmæssige betænkeligheder til kopieringen, så længe den alene sker med henblik på opbevaring for eftertiden. Problemerne opstår imidlertid, så snart de fremstillede kopier af værker og præstationer (f.eks. ved grammofonplader og film) gøres tilgængelige for

almenheden i de pågældende institutioner eller udlånes af biblioteker. Udvalget er af den opfattelse, at man ikke bør tillade udlån til almenheden af kopier, som er fremstillet på anden måde end ved fotografering. Sådanne kopier bør heller ikke kunne bortskænkes eller sælges (evt. blot mod betaling af kopieringsomkostningerne) til almenheden, således som det med hensyn til fotokopier er muliggjort i anordningens § 3. Baggrunden herfor er, at lyd- og videooptagelser samt maskinlæsbar lagring af edb-programmer og andre data efter udvalgets opfattelse er meget sårbare medier, som i høj grad indbyder til en ukontrollabel kopiering. Dette kan skade den normale udnyttelse af værker i disse fremtrædelsesformer, og det vil efter udvalgets opfattelse ikke være foreneligt med ophavsmandens legitime interesser.

Udvalgets flertal henviser i denne forbindelse til sine overvejelser og forslag i henholdsvis betænkning nr. 1000/1984, Film- og videogramspørgsmål, s. 30 ff og s. 101, samt betænkning 1064/1986, Ophavsret og edb, s. 59 ff og s. 85, hvorefter udlån af videogrammer og af edb-programmer, der er udgivet i maskinlæsbar form, ikke skal kunne ske uden ophavsmændenes samtykke. De betænkeligheder, som flertallet her gjorde gældende, er i endnu højere grad tilstede, når det ikke blot drejer sig om udlån af udgivne eksemplarer, men ligefrem om eksemplarer, som biblioteker m.v. selv har fremstillet uden ophavsmændenes samtykke. Rertallet henviser endvidere til overvejelserne og forslagene i betænkning 1038/1985, Ophavsretligt biblioteksvederlag, især s. 61 ff og s. 66 f.

På denne baggrund har udvalget foretaget to ændringer i forslaget § 19, stk. 1, i forhold til den hidtidige § 12. Dels har man i 1. punktum udeladt begrænsningen, hvorefter der kun kan kopieres ved fotografering. Dels har man indføjet en ny regel i 2. punktum, hvorefter eksemplarer, fremstillet på anden måde end ad reprografisk vej, ikke uden ophavsmandens samtykke må udlånes eller på anden måde gøres tilgængelige for almenheden uden for biblioteket. Sådanne eksemplarer skal således ikke kunne stilles til publikums rådighed uden for den pågældende institution, men skal først og fremmest tjene sikkerheds- og bevaringsformål. Desuden skal de kunne anvendes ved den forskning, som finder sted inden for de pågældende institutioners egne rammer og ved sådanne højere læreanstalter m.v., som det specielt påhviler de omfattede biblioteker m.v. at betjene, hvorimod mere almene forevisninger ikke er hjemlet herved. Det følger heraf, at det kun bør være en forholdsvis begrænset kreds af biblioteker, arkiver og museer, som inddrages under adgangen til at foretage denne kopiering, nemlig kun de institutioner, som

varetager særlige bevarings- og forskningsopgaver i relation til de pågældende media.

Ved eksemplar fremstilling "ad reprografisk vej" forstås fotokopiering, affotografering, duplikering, offsettrykning og lignende, jfr. bet. 912/1981, Licenskonstruktioner og fotokopiering, s. 73.

Det gælder generelt for udvalgets forslag til § 19, stk. 1, at der ikke er opstillet noget krav om, at de pågældende værker skal være offentliggjort eller udgivne. Dette hænger sammen med, at især kopiering i bevaringsøjemed undertiden må omfatte ikke-offentliggjorte værker. I øvrigt stiller anordningen på andre områder krav om — eller det forudsættes i bestemmelserne — at der er tale om offentliggjorte eller udgivne værker. Efter udvalgets opfattelse bør det være et ufravigeligt princip, at kun ophavsmanden selv (eller efter hans død dem, som i henhold til en arveadkomst eller en bestemmelse efter reglen i den hidtidige § 30, stk. 2, — forslaget § 48, stk. 2 — kan råde over værket) kan træffe bestemmelse om et værks offentliggørelse. Almenheden bør således ikke i medfør af forslaget § 19 eller de i henhold hertil givne bestemmelser kunne få adgang til sådanne værker, medmindre dette er sanktioneret af de nævnte personer, eventuelt i forbindelse med overdragelse af de pågældende materiale til de omfattede institutioner. Tilsvarende bør gælde udlevering eller udlån af eksemplarer af ikke-udgivne værker og almen adgang til optagelser af fremførelser på film, lyd- eller videobånd, som ikke er foretaget med henblik på offentlig udnyttelse.

6.11. § 20, spredningsregler

Eksemlarejerens dispositionsadgang

§ 20. Når et værk er udgivet ved salg eller anden endelig afhændelse af eksemplarer til almenheden, må de af udgivelsen omfattede eksemplarer, med de begrænsninger som følger af stk. 2 og 3, videresælges, udlejes, udlånes og på anden måde spredes til almenheden. Det samme gælder sådanne eksemplarer af kunstværker, som ophavsmanden har overdraget til andre.

Stk. 2. Uanset bestemmelsen i stk. 1 er det ikke tilladt uden ophavsmandens samtykke til almenheden at sprede

- 1) eksemplarer af musikværker gennem udlejning,
- 2) eksemplarer af edb-programmer, som er udgivet i maskinlæsbar form, gennem udlån eller udlejning eller
- 3) eksemplarer af filmværker gennem udlån eller udlejning.

Stk. 3, *alt. 1*. Bestemmelsen i stk. 1 medfører ingen indskrænkning i forfatterens ret til vederlag for det offentlige udlån af bøger, som sker gennem bibliotekerne, jfr. lov om biblioteksafgift.

Stk. 3, *alt. 2*. Biblioteker og andre virksomheder, som udlåner eller udlejer eksemplarer af beskyttede værker til almenheden, må stille eksemplarer af udgivne værker til rådighed for almenheden, forudsat betingelserne for aftalelicens efter § 36 er opfyldt. Denne ret omfatter kun værkseksemplarer, som er omfattet af udgivelsen.

Bemærkninger

Eneretten efter lovens § 2 omfatter bl.a. retten til at gøre værket tilgængeligt for almenheden. Under denne rettighedsbeskrivelse sammenfattes tre forskellige beføjelser, nemlig 1) offentlig fremførelse af værket, 2) offentlig visning af værkseksemplarer og 3) udbredelse af værkseksemplarer til almenheden ved salg, leje, lån eller på anden måde. Forslaget til § 20 vedrører den under 3) nævnte beføjelse, der ofte betegnes som spredningsretten.

I den hidtidige ophavsretslovs §§ 23 og 25 reguleres både spredningsretten og den under 2) nævnte visningsret, idet bestemmelserne er disponeret således, at § 23 omfatter litterære og musikalske værker, mens § 25 omfatter kunstværker. Udvalget finder, at denne lovtekniske opdeling er mindre hensigtsmæssig, og man stiller derfor forslag om, at bestemmelserne om-

grupperes, så sprednings- og visningsreglerne placeres i hver sin paragraf, som til gengæld hver især dækker alle værkstyper. Forslagets § 20 er således en sammensmeltning af de hidtidige §§ 23 og 25. Visningsreglerne er optaget i forslagens § 21.

Til stk. 1

I hovedtrækkene følger forslaget de hidtil gældende regler i §§ 23 og 25, men der er dog foretaget visse redaktionelle justeringer og enkelte realitetsændringer. Til de sidstnævnte hører, at begrænsningen af spredningsretten efter forslaget kun indtræder, hvis de pågældende eksemplarer er "udgivet ved salg eller anden endelig afhændelse af eksemplarer til almenheden". Definitionen af begrebet "udgivelse" i lovens § 8, stk. 2, dækker alle former, hvorunder værkseksemplarer kan spredes, herunder også spredning ved udleje eller udlån. Udvalget finder imidlertid, at hvis den primære spredning af værkseksemplarer, d.v.s. den spredning, som forslagens § 20 forudsætter, og som altid kræver ophavsmandens samtykke, er sket ved udlejning eller udlån, bør offentlig fremleje eller fremlån ikke kunne ske uden ophavsmandens samtykke.

Kravet om, at eksemplaret er udgivet "ved salg eller anden endelig afhændelse" skal forstås således, at der skal være sket en endelig overdragelse, det være sig i form af et egentligt salg eller en gave. Derimod finder bestemmelsen ikke anvendelse, hvis eksemplaret alene har været genstand for udlejning eller udlån.

Reglen i 2. punktum om viderespredning af eksemplarer af kunstværker svarer til den hidtidige § 25, stk. 1, 1. punktum, 1. led.

Det har bl.a. i forbindelse med behandlingen af ophavsretsloven i Folketinget i 1961 været drøftet, i hvilket omfang den hidtidige § 23 kan fraviges ved aftaler mellem f.eks. forlag og købere af værkseksemplarer, herunder distributører såsom grossister. Denne problemstilling må drøftes i forskellige sammenhænge, idet de reelle spørgsmål er forskellige, alt efter om der er tale om forhold inden for landets grænser eller internationale forhold.

Inden for landets grænser er der typisk tale om aftaler, som indgås eller forsøges indgået mellem på den ene side forlæggere eller andre distributører, og på den anden side købere af værkseksemplarer, som erhverver eksemplarerne med henblik på privat eller erhvervsmæssig brug. Spørgsmålet er da, om forlæggere m.fl. retsgyldigt skal kunne forbeholde sig retten til den viderespredning, som efter forslagens § 20 ellers ville tilkomme erhververen af eksemplaret. F.eks. er det et spørgsmål, om en forlægger kan binde hver-

veren til ikke at foretage offentligt udlån af et værkseksemplar ved at påtrykke det et forbud herimod. Dette spørgsmål blev som nævnt drøftet under lovens tilblivelse, jfr. FT 1960/61, 2. saml., B, sp. 640 f. Folketingsudvalget mente ikke, at reglen i den hidtidige § 23 afskærer en forlægger eller forfatter fra at indføre et forbud mod udleje eller udlån af værket. Man tilføjede dog, at "et sådant påbud vil alene kunne håndhæves efter almindelige aftaleregler, og forbuddet vil altså eventuelt kunne blive uden virkning over for godtroende erhververe af eksemplarer af det pågældende værk." Som det fremgår af denne udtalelse, sigter den ikke på forståelsen af den ophavsretlige regulering, men først og fremmest på de aftaleretlige spørgsmål om sådanne forbuds bindende virkning mellem parterne og over for trediemand.

Der er efter udvalgsflertallets opfattelse grund til at genoverveje dette synspunkt, især i lyset af hensynet til privatpersoners, bibliotekers og andres behov for at kunne råde over de værkseksemplarer, som erhverves ved køb på det åbne marked. Forslaget til § 20 repræsenterer en afvejning af de forskellige parter interesser, og udvalget har i den forbindelse taget særlige hensyn til distributørerne af visse værskategorier, som anses for særligt sårbare over for en ukontrolleret viderespredning, jfr. stk. 2 om musikværker og stk. 3 om filmværker og edb-programmer.

Efter udvalgsflertallets opfattelse bør denne afvejning ikke ensidigt kunne tilsidesættes af forlag eller distributører. Hvis man anerkendte gyldigheden af påtrykte forbudsklausuler o.lign., ville man reelt give rettighedshaverne adgang til selv at bestemme deres retsbeskyttelse gennem en passende tilrettelæggelse af vareudstyret, hvilket flertallet ikke anser for hensigtsmæssigt.

Det må ganske vist erkendes, at sådanne klausuler allerede efter de gældende aftaleretlige regler kun kan tillægges en begrænset betydning. Det normale aftaleretlige udgangspunkt er således, at sådanne forbehold kun kan tillægges gyldighed, hvis de kan anses for vedtaget af parterne som aftalevilkår. Dette vil som regel ikke være tilfældet, fordi erhververen først vil blive bekendt med dem efter købsaftalens indgåelse. Desuden stiller man normalt store krav til beviset for, at sådanne vilkår, der klart stiller den ene part ringere end tilfældet ville være efter lovgivningens almindelige regler, er vedtaget af parterne. Alligevel kan man ikke se bort fra, at visse køberes langvarige passivitet efter aftaleretlige regler måtte føre til, at man anser sådanne klausuler for bindende. Det kunne f.eks. navnlig gælde professionelle købere, som regelmæssigt og over lange tidsforløb erhverver værkseksemplarer i betydelige antal.

Vilkår, der er tiltrådt af begge parter, og som derfor utvivlsomt er en aftale, kan normalt ikke håndhæves over for en senere godtroende erhverver. Denne begrænsning i aftalernes rækkevidde kan imidlertid føre til vanskelige retssager, og flertallet finder derfor, at man som udgangspunkt bør anse forslagets § 20 for ufravigelig ved aftale, når det drejer sig om spredning af eksemplarer på det nationale marked. Ufravigeligheden bør navnlig gælde i forhold til alle ensidigt tagne forbehold, således at disse ikke vil kunne opnå bindende virkning selv ved lang tids passivitet. Endvidere bør den også gælde for andre standardiserede aftalevilkår, hvor den ene part ingen reel mulighed har for gennem en forhandling at varetage sine interesser. Et udlånsforbud for bøger bliver således ikke retskraftigt, selv om det indføres som et medlemsvilkår i en bogklub, som det kræves at medlemmerne underskriver. Modsat bør det være muligt at træffe aftaler, som fraviger den lovbestemte regulering, hvis der er tale om mere lukkede og enkeltstående transaktioner. Det bør således gyldigt kunne aftales ved ophavsmandens salg af et kunstværk til en privat køber, at eksemplaret ikke må videresælges eller vises offentligt, jfr. *Mogens Koktvedgaard*, Lærebog i immaterialret, Kbh. 1988, side 86 f, samt *Jørgen Blomqvist*, Overdragelse af ophavsrettigheder, Kbh. 1987, side 102 ff.

Dette forhold må ses i sammenhæng med den generelle betingelse om, at værkseksemplaret skal være udgivet, førend viderespredningen kan finde sted uden rettighedshavernes samtykke. Efter definitionen i § 8 er et værk udgivet, når eksemplarer heraf med ophavsmandens samtykke er bragt i handelen eller på anden måde spredt blandt almenheden. Af det anførte fremgår det således, at ophavsmanden ikke med virkning over for trediemand kan betinge eller begrænse dette samtykke i henseende til den tilladte spredning af de udgivne eksemplarer.

Medlemmerne *Bjørn Høberg-Petersen*, *Fl Leth-Larsen*, *Jytte Lindgård*, *Erik Mohr Mersing* og *Jan Schultz-Lorentzen* tager udgangspunkt i, at folketingsudvalget i forbindelse med vedtagelsen af den nugældende ophavsretslov — på baggrund af en henvendelse fra Den danske Forlæggerforening — udtalte, at reglen i den hidtidige § 23 ikke afskar en forlægger eller forfatter fra at indføre et forbud mod udleje eller udlån af værket, men således at et sådant forbud alene kan håndhæves efter almindelige aftaleregler. Denne retstilstand indeholder efter medlemmets opfattelse det tilstrækkelige værn mod påtrykte forbud og andre ensidigt tagne forbehold om udlejning og udlån, uden at der sker unødvendige indskrænkninger i forfatternes og forlæggernes og deres medkontrahenters normale aftalefrihed. Efter disse medlemmers opfattelse er der ikke påvist nogen tungtvejende grunde til at ændre den

gældende retstilstand på dette punkt. Endelig er det medlemmernes opfattelse, at en præceptiv forbudsregel af den af flertallet ønskede karakter — der griber dybt ind i den almindelige aftaleret — ikke kan gennemføres ved en motivskrivning som den her foreliggende, men kræver direkte lovgivning.

/ internationale forhold er problemstillingen en anden. Spørgsmålet er her, om der kan aftales territorielt opdelte forlagsrettigheder, således at én distributør råder over spredningsretten for ét land, mens de tilsvarende rettigheder for andre lande reserveres for overdrageren selv eller for andre distributører. Sådanne aftaler er navnlig almindelige i de engelsktalende dele af verden, og spørgsmålet er bl.a., om disse aftaler kan håndhæves her i landet.

Undertiden kaldes denne problemstilling for spørgsmålet om international konsumtion. Ved konsumtion forstås det forhold, at ophavsmandens (forlæggerens) beføjelser i denne henseende ophører ("**konsumeres**"), når eksemplarerne spredes på det åbne marked. International konsumtion siges derfor at indtræde, hvis et lands regler udelukker håndhævelse af rettigheder til viderespredning, så snart det pågældende eksemplar er udgivet, uanset hvor i verden dette måtte være sket.

Det er omdiskuteret, om der efter gældende dansk ret sker international konsumtion. Dette hævdes således af *Peter Blok* i Patentrettens konsumtionsprincip, København 1974, s. 196 ff, mens *Mogens Koktvedgaard* i Lærebog i immaterialret, København 1988, s. 87 f, påpeger, at spørgsmålet er omstridt i Norden. Derimod er det ved en vesttysk højesteretsdom fastslået, at der for tysk rets vedkommende ikke sker international konsumtion, jfr. IIC 1986, side 259. Det udtales bl.a. i dommen, at enhver anden opfattelse ville indebære, at ophavsretsbeskyttelsen ikke ville være tilstrækkeligt effektiv.

Efter udvalgets opfattelse (som også tidligere angivet i bet. 1000/1984, s. 107) bør man i Danmark anerkende gyldigheden af aftaler om international markedsopdeling. Dette skyldes, at der er stærke og anerkendelsesværdige interesser i at kunne fordele produktion og distribution af værkseksemplarer på forskellige medkontrahenter, som varetager hvert sit geografiske område. Dette er ofte en praktisk nødvendighed, fordi kravene til lokalt markeds-kundskab er store, hvis et værk skal udnyttes effektivt på globalt plan. F.eks. er det ved mange værkstyper nødvendigt at føre et nøje tilsyn med markedet for at kunne gribe ind over for markedsføring af ulovlige eksemplarer (piratkopier), og det kan reelt kun gøres effektivt af lokale distributører eller lignende. En sådan markedsstruktur udhules, hvis det ikke er muligt at opdele de geografiske områder, som den enkelte medkontrahent behersker, på en

sådan måde at der ikke lovligt kan foretages parallelimport fra andre medkontrahenters områder. En sådan parallelimport kan for det første gøre det mindre attraktivt for den lokale distributør at udnytte værket og dermed også at bekoste retsforfølgning af "pirater", og for det andet kan den gøre de lokale markeder uigennemsigtige, så det bliver vanskeligt overhovedet at holde de lovlige eksemplarer adskilt fra de ulovlige.

Det bør dog anmærkes, at inden for EF vil de i Romtraktaten indeholdte regler om fri bevægelighed for varer over medlemsstaternes grænser indebære, at man ikke lovligt kan foretage sådanne geografiske opdelinger af spredningsrettighederne inden for Fællesskabet. Herom kan der henvises til EF-Kommissionens Green Paper on Copyright and the Challenge of Technology, COM (88) 172 final, Bruxelles, 7. juni 1988, side 148 ff.

Et problem af mere generel natur skal ligeledes nævnes i denne sammenhæng, nemlig spørgsmålet om i hvilken udstrækning en rettighedshaver retsgyldigt kan give afkald på den beskyttelse, som han er tillagt gennem lovens bestemmelser. Dette har navnlig vist sig at være aktuelt på edb-området, hvor der cirkulerer kopier af såkaldt "public domain software", dvs. programmel hvis rettighedshaver har givet afkald på beskyttelsen mod kopiering og/eller spredning. Sådanne afkald er retsgyldige, dog med den modifikation, som følger af, at de ideelle rettigheder kun kan frafaldes, når det gælder en efter art og omfang afgrænset brug af værket. Det siger sig selv, at det er rettighedshaveren selv, som skal give afkaldet. Hvis det påføres et eksemplar af en erhverver af dette, vil det ikke binde rettighedshaveren, selv ikke over for en godtroende senere erhverver.

Til stk. 2

Reglerne i stk. 2 svarer til den hidtidige regel i § 23, stk. 2, nr. 1), (om musikværker) således som denne regel er ændret gennem lov nr. 274 af 6. juni 1985 samt lov nr. 378 af 7. juni 1989, den hidtidige regel i § 23, stk. 2, nr. 2), (om filmværker), jfr. herved også bet. 1000/1984, side 101, og § 23, stk. 3, (om edb-programmer) som denne regel blev indført ved lov nr. 378 af 7. juni 1989, jfr. herved også bet. 1064/1986, s. 85. Om baggrunden for forslagene henvises til bet. 1000, s. 25 ff og s. 105 ff, og bet. 1064, s. 59 ff og s. 89 f. Til forslaget vedr. filmværker var knyttet mindretalsudtalelser fra *Erik Carlsen, Ole Koch, Britta Kümmel, J. Nørup-Nielsen, Jytte Thorbek og N. Thye*, jfr. bet. 1000, side 33. Disse medlemmer fandt, at der — eventuelt mod vederlag — uhindret bør kunne ske udlån af videogrammer, som det er muligt

at erhverve i almindelig handel. Til forslaget vedr. edb fandt *Anna Johansen, Jytte Thorbek og N. Thye* i bet. 1064, side 62 f, at der uhindret bør kunne ske udlån af programmer i maskinlæsbar form, som det er muligt at erhverve i almindelig handel. Et andet mindretal, *Erik Carlsen, Britta Kümmel og J. Nørup-Nielsen* var principielt enig i dette, men fandt dog, at en endelig stillingtagen må afvente en afklaring af den internationale retsudvikling på området.

Bestemmelsens regulering af filmværker omfatter ikke kun film i den traditionelle celluloidform, men også videogrammer.

Til stk. 3

I stk. 3 er der opstillet to alternative forslag. Det første svarer til en videreførelse af det hidtidige system, hvorefter reglerne om biblioteksafgift er optaget i en selvstændig lov, nemlig loven om biblioteksafgift. Det andet svarer til udvalgsflertallets forslag i bet. 1038/1985, s. 66. Et mindretal i udvalget, *Erik Carlsen, Anna Johansen, Britta Kümmel, J. Nørup-Nielsen og Jytte Thorbek* kunne ikke tilslutte sig gennemførelsen af et rent aftalelicenssystem på området. En eventuel gennemførelse af en ophavsretlig afgiftsordning på området bør efter mindretallets opfattelse udformes som en aftalelicens kombineret med tvungen voldgift eller som en tvangslicens.

6.12. § 21, visningsregler

§ 21. Når et værk er udgivet, eller når et eller flere eksemplarer af et kunstværk af ophavsmanden er overdraget til andre, må de udgivne eller overdragne eksemplarer vises offentligt, herunder udstilles.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke for visning af kunstværker i fjernsyn eller på film, og den gælder heller ikke visning af eksemplarer af litterære eller musikalske værker på de nævnte måder, hvis værkets indhold derigennem gøres tilgængeligt for almenheden.

Bemærkninger

Efter lovens § 2, stk. 1, jfr. stk. 3, omfatter den ophavsretlige eneret også adgangen til offentlig visning. Denne beføjelse er i hovedsagen kun af betydning for kunstværker, men kan dog lejlighedsvis også være relevant ved

andre værkstyper. Det skal dog bemærkes, at man i visse sammenhænge må skelne mellem visning og fremføring, selv om dette ikke direkte følger af normal sprogbrug. Det gælder bl.a. ved film, som efter ophavsretslovens terminologi ikke vises, men fremføres.

Som nævnt ovenfor i forbindelse med forslaget til spredningsreglerne i forslagens § 20 er reglerne om eksemplarejerens adgang til at fremvise værkseksemplaret for almenheden — offentlig visning — samlet i forslagens § 21, der omhandler alle værkstyper. Bestemmelsens udgangspunkt er som efter de hidtidige §§ 23 og 25, at ophavsmandens eneret til at fremvise eksemplarer af værket for almenheden begrænses (konsumeres), når det drejer sig om lovligt udgivne værker. Ved kunstværker, som ofte ikke udgives på en måde, der er omfattet af definitionen i § 8, indtræder konsumtionen dog også, hvis ophavsmanden overdrager et eller flere eksemplarer til andre. Ved ophavsmanden forstås herved den oprindelige ophavsmand eller den, til hvem ophavsretten er overgået.

I praksis medfører reglen således, at ophavsmandens eneret til offentlig fremvisning af værkseksemplarer kun får en begrænset betydning for så vidt angår udgivne eksemplarer. De kan således frit udstilles offentligt, f.eks. på biblioteker eller i antikvarboghandler, og det er f.eks. også tilladt at lade avisudklip indgå i en plancheudstilling. Herved er det dog en betingelse, at det er selve det udgivne eksemplar, som udstilles. Hvis brugeren f.eks. har taget en fotokopi, måske for at forstørre teksten og derved gøre den lettere læselig, er der ikke længere tale om fremvisning af et udgivet eksemplar, og i denne situation kræves derfor som udgangspunkt samtykke af ophavsmanden.

Med hensyn til kunstværker betyder reglen i stk. 1, at erhververen af et værkseksemplar — f.eks. et maleri, et fotografi eller en skulptur — uden at indhente kunstnerens samtykke er berettiget til at lade eksemplaret udstille på offentligt tilgængelige kunstudstillinger eller til at placere det permanent eller forbigående på offentligt tilgængelige steder. Kunstnernes interesser i så henseende blev drøftet af udvalget i bet. 1063/1986 om billedret, s. 130 ff, hvor man foreslog indført en ret for kunstnerne til vederlag for visse former for offentlig udstilling af deres værker. Dette forslag er gentaget i forslagens § 34.

I den hidtidige § 25 findes der forskellige regler om visning af kunstværker i film og i fjernsyn, som ikke er medtaget i forslaget til § 21, men i stedet er indføjet i afsnittet om begrænsede udnyttelser, jfr. navnlig reglerne i forslagens § 24. Dette skyldes især, at disse regler ikke kun vedrører frem-

visningen af eksemplarer, men også fremstilling af nye eksemplarer, bl.a. i forbindelse med optagelse af film og fremstilling af udstillingskataloger.

I forslaget § 21, stk. 2, genfindes reglen i den hidtidige § 25, stk. 1, om begrænsning af adgangen til at vise kunstværker i fjemsyn og på film. Herudover er der indføjet en begrænsning i eksemplarejerens rådeadgang vedr. udgivne eksemplarer af litterære og musikalske værker, som ikke findes i den hidtidige § 23, idet det bestemmes, at begrænsningen i stk. 1 ikke gælder visning af disse værkstyper på film eller i fjemsyn, hvis værkets indhold derigennem gøres tilgængeligt for almenheden.

Dette forslag må ses i sammenhæng med udvalgets overvejelser i bet. 1064/1986 om ophavsret og edb s. 23 f og 33 f, hvor man fastslog, at præsentation af et værk, f.eks. fra en elektronisk database, på en dataskærm må beskrives som en særegen art fremførelse af værket i ophavsretslovens forstand. Hvis denne brug af litterære eller musikalske værker således sker under omstændigheder, som indebærer, at almenheden får adgang til værket, f.eks. fordi dataskærmen er placeret et offentligt tilgængeligt sted, eller fordi værket udsendes i tekst-TV, er den omfattet af ophavsmandens eneret. Efter udvalgets opfattelse bør ophavsmændene nyde en tilsvarende eneretsbeskyttelse i tilfælde, hvor der sker en sådan visning af et eksemplar, f.eks. en bog- eller nodeside, i fjemsyn eller på film, at det er selve værkets indhold, som gøres tilgængeligt for almenheden. Den eneret til fremvisning, som hermed reserveres for ophavsmændene, omfatter således kun fremvisningen af tekst eller noder, hvis det sker på en sådan måde, at indholdet kan læses af publikum, f.eks. ved langsom gennembladning af værket på fjemsyn. En partiel fremvisning kan dog undertiden være retmæssig på grundlag af andre lovbestemmelser, herunder citatretten, jfr. herom forslaget til § 23 og udvalgets bemærkninger hertil.

6.13. § 22, særregler om bygninger m.v.

§ 22. Bygninger kan ejeren uden samtykke af ophavsmanden ændre af tekniske grunde eller af hensyn til deres praktiske anvendelighed.

Stk. 2. Drejer det sig om bygninger i offentligt eje, og indebærer de i stk. 1 nævnte ændringer væsentlige ombygnings- eller tilbygningsforanstaltninger, der afgørende forandrer bygningernes arkitektoniske beskaffenhed, skal ejeren, forinden de omhandlede ændringer sættes i værk, give ophavs-

manden en rimelig frist til at udtale sig herom. Denne ret gælder kun ophavsmanden selv.

Stk. 3. Brugsgenstande kan ændres af ejeren uden ophavsmandens samtykke.

Bemærkninger

Forslaget til § 22 er en gentagelse af udvalgets tidligere forslag i bet. 1063, jfr. herom i betænkningen s. 30 ff, 38 og 47 f.

6.14. § 23, citatreglen

Begrænsede udnyttelser

§ 23. Af et offentliggjort værk er det tilladt at citere i overensstemmelse med god skik, dog kun i det omfang som formålet nødvendiggør.

Stk. 2. Med samme begrænsninger som nævnt i stk. 1 er det tilladt:

- a) at gengive offentliggjorte kunstværker og de i § 1, stk. 2, angivne beskrivende værker i kritiske, videnskabelige eller alment oplysende fremstillinger, forudsat gengivelsen sker i tilslutning til teksten; gengives et kunstværk i alment oplysende fremstillinger, har ophavsmanden krav på vederlag;
- b) at gengive offentliggjorte kunstværker i aviser og tidsskrifter ved omtale af dagsbegivenheder, medmindre værkerne er frembragt med henblik på gengivelse i aviser og tidsskrifter.

Stk. 3. Når fremførelse eller fremvisning af et værk indgår i en dagsbegivenhed og denne gengives på film, i radio, fjernsyn eller ved overføring ved hjælp af kabelanlæg, kan værket medtages ved gengivelsen af dagsbegivenheden, hvis det sker som et naturligt led i denne gengivelse og alene i det omfang, som betinges af formålet.

Bemærkninger

Adgangen til at citere fra offentliggjorte værker er en vigtig begrænsning i de ophavsretlige enerettigheder, men det er samtidig også en vanskelig bestem-

melse at anvende i praksis. Hidtil har bestemmelsen stået i ophavsretslovens § 14, stk. 1. I motiverne til denne bestemmelse hedder det bl.a.:

"Et citat vil som regel indgå i et andet værk, der frembringes af den citerende, men dette vil dog ikke altid være tilfældet. Et citat kan også forekomme f.eks. som motto eller i en avisrubrik, alene omfattende sentenser eller lignende. Alligevel er anerkendelsen af retten til at citere hovedsagelig baseret på hensynet til ophavsmændene og til den betydning, det har for dem i deres arbejde at kunne gengive stykker af tidligere offentliggjorte værker. Heraf følger også, at retten ikke bør udstrækkes så vidt, at den gør det muligt uden indhentede tilladelser at udgive samlinger af citater eller brudstykker af melodier (potpourrier). Her er der ikke tale om en legitim benyttelse i forbindelse med frembringelsen af nye værker, men om en udnyttelse, som ikke bør kunne finde sted i ly af bestemmelsen om citatret." (FT 1959/60, A, sp. 2710.)

Bestemmelsen er formuleret i nær overensstemmelse med reglen i Bernerkonventionens Art. 10.

Det er med stor styrke blevet fremført i udvalget, at citatreglen i praksis giver store problemer for ophavsmændene og deres organisationer, fordi den ofte af brugerne påberåbes til støtte for udnyttelser af værker, som går ud over, hvad man finder bør kunne ske uden forudgående tilladelse og evt. vederlæggelse.

Ophavsmændenes og de udøvende kunstneres organisationer har underbygget dette synspunkt ved at fremlægge en række konkrete eksempler på, hvorledes citatreglerne dels har været misbrugt, dels har givet anledning til vanskelige afgrænsningsproblemer. Disse eksempler har været drøftet i udvalget. For nogle af eksemplernes vedkommende har drøftelserne vist, at der var bred enighed i udvalget om forståelsen af de hidtidige regler, omend der vedr. enkelte spørgsmål er afgivet mindretalsudtalelser. Som det nærmere omtales nedenfor, har et flertal af udvalgets medlemmer ønsket at præcisere bestemmelsens ordlyd i forhold til den hidtidige § 14, hvorimod et mindretal ikke har anset dette for nødvendigt.

Et af de spørgsmål, som flere gange har været rejst under udvalgets drøftelser, er, om adgangen til at citere forudsætter, at citatet anvendes med et formål, som rækker ud over det citerede værk selv. Det har således været gjort gældende, at et citat, for at kunne gengives uden ophavsmændens samtykke, f.eks. skal belyse noget, som i øvrigt behandles selvstændigt i den sammenhæng, hvori citatet benyttes. Dette bør efter udvalgets opfattelse også klart være hovedreglen. Et sådant krav kan imidlertid ikke ubetinget stilles efter gældende ret. Som det fremgår af den ovenfor gengivne passus fra lovens motiver, kan et citat f.eks. anvendes som motto eller i en citatspalte i en avis. Det vil formentlig heller ikke kunne anbefales at strække beskyttelsen så vidt, at dette udelukkes. Der er en hævdvunden tradition for, at man

kan anvende citater som aforismer o.lign. i mange forskellige sammenhænge, og undertiden ses det i øvrigt, at sådanne markante udtryk går over i sprogets mere almene idiomatiske bestanddele. Det er her åbenbart, at man har forladt den egentlige udnyttelse af et beskyttet værk, og rettighederne bør derfor ikke udstrækkes så vidt, at en normal sproglig udvikling blokeres.

Også i andre sammenhænge, hvor citater benyttes i forskellige sammenhænge, vil det formentlig være for vidtgående altid at kræve, at der samtidig sker en selvstændig behandling af et relevant emne. I en række tilfælde vil et citat således kunne være af en så begrænset og tilfældig karakter, at det ville være et urimeligt krav til brugeren, hvis han skulle opsøge rettighedshaveren med henblik på at opnå tilladelse til brugen.

Det nævnte synspunkt er imidlertid ikke uden praktisk betydning. Adgangen til at citere er — som det fremgår af både den hidtidige og den foreslåede lovtekst — betinget af, at det sker i overensstemmelse med god skik. Heri ligger et krav om, at den citerende udviser en betydelig *loyalitet* såvel over for ophavsmandens økonomiske som hans ideelle interesser. Om dette er tilfældet må afgøres konkret under hensyntagen til den enkelte sags omstændigheder. Det vil her være et vigtigt moment, netop om citatet er brugt i en illustrerende funktion som del af en selvstændigt frembragt overordnet sammenhæng.

Udvalget anser det således for vigtigt at fastholde, at citatreglen som angivet i den ovenfor nævnte motivudtalelse først og fremmest tilsigter at være en hjælp for ophavsmændene, idet de i et rimeligt omfang bør kunne benytte kortere uddrag m.v. af hverandres værker i forbindelse med skabelsen af nye værker. At der er et behov for en sådan regel ses f.eks. tydeligt ved videnskabelige værker samt i forbindelse med den almindelige politiske, kulturelle og samfundsmæssige debat. Her er det åbenbart, at en skribent, som f.eks. vil kritisere og kommentere nogle synspunkter, fremsat af en anden debattør, må være berettiget til at gengive dennes indlæg, i det omfang det er nødvendigt, for at læseren kan forstå, hvad sagen drejer sig om. Den ophavsretlige beskyttelse er under alle omstændigheder ikke til hinder for, at en sådan gengivelse finder sted i form af et referat, hvor meningsindholdet i det anførte gengives med den refererendes egne ord, og således at der ikke blot er tale om en bearbejdelse af det oprindelige værk. Navnlig i debatsituationen vil det ofte være i alles interesse — herunder også den citeredes — at man ikke blot refererer værket, fordi dette altid vil indebære fare for fejl og misforståelser, men at man i stedet citerer den pågældende tekst ordret. I sådanne situationer er der ikke tale om en økonomisk relevant udnyttelse af

værket, og der er derfor normalt ikke behov for, at man i så henseende tager særlige hensyn til ophavsmændenes interesser, bortset fra de mere ideelt prægede.

Et lignende synspunkt kan anlægges med hensyn til citater i kunstneriske sammenhænge. Det er velkendt, at der f.eks. inden for musikken eller filmen undertiden "spilles på" genkendelsen af andre værker. Dette kan være et helt legitimt kunstnerisk virkemiddel, men den ophavsretlige beskyttelse bør også her kunne påberåbes, hvis benyttelsen får karakter af en egentlig udnyttelse af værket eller dele heraf.

I praksis er det imidlertid sjældent, at disse kunstnerisk begrundede citater giver anledning til ophavsretlige vanskeligheder. Problemerne opstår som regel først og fremmest i tilfælde, hvor der ikke fra brugeren ydes nogen selvstændig litterær eller kunstnerisk indsats, eller hvor denne indsats er af en helt anden karakter end det "lånte" værks.

Udvalget har således drøftet den brug af nyhedsartikler fra den trykte presse, som finder sted i visse lokalradioer. Det er her utvivlsomt, at radioerne er berettiget til at *referere* nyheder, således som de gengives i pressen. Derimod er man kun i et meget begrænset omfang berettiget til at læse pressens nyhedsartikler op, f.eks. i forbindelse med musikudsendelser om morgenen. Undtagelsesvis vil oplæsning af en eller to kortere dele af sådanne artikler kunne være berettiget, og da kun med fornøden kildeangivelse, men sker der regelmæssigt en sådan oplæsning, vil citatadgangen meget hurtigt blive udtømt. I dette tilfælde vil udnyttelsen af avisartiklerne nemlig rette sig direkte mod disses økonomiske egenverdi, og benyttelsen vil derfor kun være forenelig med loyalitetskravet, dersom der er tale om en yderst begrænset og sporadisk benyttelse.

Loyalitetskravet kan også medføre, at brugen af et værk i en selvstændigt frembragt sammenhæng anses for at gå ud over citatreglens rammer. Dette vil f.eks. ofte kunne være tilfældet ved brug af et værk i reklamesammenhæng. Det har længe stået fast i dansk ret, at citatadgangen efter omstændighederne kan muliggøre brug af et beskyttet værk i reklamesammenhæng. Det blev således fastslået i Højesterets dom i UfR 1936, s. 707, at citatreglen i den daværende ophavsretslov gav hjemmel til at citere nogle strofer af Hans Hartvig Seedorffs akvavitdigt i et reklameskrift for spirituousa.

Efter udvalgets opfattelse bør man dog normalt være særdeles tilbageholdende med hensyn til at tillade brug af beskyttede værker i reklamesammenhænge. Det forekommer således undertiden, at større eller mindre udklip af avisartikler indgår i trykte reklamer. Sammenhængen kan f.eks. være den,

at artiklen påpeger et alment problem, måske en sygdom, som generer mange mennesker. Den affotograferes da i sin helhed eller i uddrag i en annonce, som reklamerer for et eller andet produkt, der angiveligt skulle kunne afhjælpe det pågældende problem, f.eks. et helsepræparat. Sammenhængen kan også være den, at avisudklip anvendes i politisk agitationsmateriale i forbindelse med en valgkamp eller til støtte for et bestemt politisk formål. Det er f.eks. forekommet, at en udklipssamling bestående udelukkende af avisudklip, der omhandler udlændinges kriminalitet, er udgivet og husstands-omdelt. I denne situation kan der ske ikke blot et misbrug af dagbladet, men samtidig bliver journalisten "spændt for vognen" i en reklamekampagne for et produkt eller en sag, som han ikke nødvendigvis behøver at sympatisere med. Efter udvalgets opfattelse rejser denne brug af beskyttede værker alvorlige problemer, først og fremmest af ideel karakter, og den bør derfor ikke være tilladt uden rettighedshavernes samtykke. Et citat vil yderligere kunne være uretmæssigt under henvisning til ophavsmandens økonomiske interesser. Det er en kendt sag, at medvirken i reklamesammenhænge undertiden honoreres med betydelige beløb, og hvis den pågældende brug af et værk efter normal praksis ville udløse et ikke helt betydningsløst honorar, bør citatreglen heller ikke kunne anvendes.

En anden sag er de korte citater fra anmeldelser af især bøger og film, som oftest bruges i reklamen for de anmeldte værker. Her er der tale om en mangeårig sædvane for, at man tolererer en vis anvendelse af citater i reklamesammenhænge. Udvalget tilsigter ikke nogen ændring på dette område.

Et synspunkt, svarende til udvalgets principielle indstilling til citater i reklamesammenhænge, og altså præget af både ideelle og økonomiske hensyn, fører endvidere til, at der må være ganske snævre grænser for, i hvilket omfang man må benytte f.eks. refrain'er og lignende i reklamesammenhænge, på lykönskningsskört o.lign. En ting er her at bruge f.eks. et par strofer i et reklameskrift, således som det var tilfældet i den ovennævnte dom fra 1936, noget andet er at inddrage et værk i en moderne reklamekampagne, der breder sig over flere media og på påtrængende vis drager opmærksomheden til sig og derigennem også til det benyttede værk. Citater i reklamesammenhæng vil derfor kun i sjældne tilfælde være i overensstemmelse med kravet om god skik.

Der må ligeledes trækkes ganske snævre grænser for adgangen til at citere i tilfælde, hvor der slet ikke sker nogen frembringelse af en ny tekst, men alene en sammenstilling af eksisterende værker. Dette er særligt vigtigt ved opbygning af databaser o.lign. Her vil citatadgangen ligeledes meget

hurtigt blive opbrugt, hvis benyttelsen af værkerne er af en reel økonomisk værdi for den citerende. Udvalget finder således f.eks. ikke, at citatadgangen bør kunne give adgang til, at man uden tilladelse sammenstiller avisers ophavsretligt beskyttede stof i databaser, hvortil almenheden tilbydes søgeadgang. Jfr. i øvrigt herved udvalgets overvejelser i betænkning 1064/1986 om ophavsret og edb, s. 30 f. Synspunktet kan dog også gøres gældende i andre tilfælde end ved opbygning af databaser, hvor der ikke i noget væsentligt omfang frembringes selvstændig tekst eller lignende, men blot sker en sammenstilling af eksisterende værker. Der kan også henvises til de ovenfor citerede bemærkninger om potpourrier m.v. i forarbejderne til den nugældende bestemmelse. Højesterets dom i sagen UfR 1987, side 882, er ikke i strid med dette synspunkt. Sagen drejede sig om en database, som tilbød brugerne et overblik over dagens nyheder med henvisninger til de pågældende aviser. Det ophavsretligt afgørende i sagen var imidlertid, at publikationen i det væsentlige indeholdt korte referater af faktiske omstændigheder og kun i begrænset omfang egentlige citater.

Citatreglen vedrører efter sin formulering alle værksarter. I praksis har den naturligvis sin største betydning ved sprogværkerne, men også f.eks. musikværker kan lovligt gøres til genstand for citat. Drejer det sig derimod om billedkunst, herunder fotografiske værker, vil der normalt ikke være nogen mulighed for at "citere". Her er der til gengæld mulighed for en lovlig gengivelse i henhold til reglerne i stk. 2, a og b og forslaget § 24. En adgang til at "citere" sådanne værker helt eller delvis ville gøre beskyttelsen illusorisk, idet man derigennem ville åbne mulighed for en fri benyttelse i illustrationsøjemed. Dette bør ikke kunne ske, fordi der i realiteten derved sker en økonomisk relevant brug af værket, som ofte vil kunne kollidere med den normale udnyttelse.

Hvad angår citat fra film må der efter udvalgsflertallets opfattelse skelnes mellem flere forskellige situationer. Såfremt man citerer et brudstykke af filmen ved at overtage en sekvens levende billeder, vil dette efter omstændighederne kunne ske lovligt i overensstemmelse med de almindelige kriterier, som opstilles af citatreglen. Et andet spørgsmål er, om man kan bruge et enkeltbillede fra filmen, idet enkeltbilleder fra film er beskyttet som fotografier.

Spørgsmålet om "citat" af enkeltbilleder fra film, herunder TV-udsendelser, har været fremme i retspraksis i en enkelt sag, jfr. UfR 1984, s. 881, og det har tidligere været drøftet i udvalget, jfr. overvejelserne i betænkning nr. 1063/1986, Billedret, s. 67 f. Siden disse overvejelser er der

imidlertid sket en teknisk og faktisk udvikling, som efter udvalgsflertallets opfattelse har nødvendiggjort en fornyet drøftelse af spørgsmålet. Hvor avisgengivelser af enkeltbilleder fra TV-skærmen tidligere var af en meget dårlig kvalitet, er der i de senere år kommet et nyt apparatur på markedet, som foretager udprintning af enkeltbilleder direkte fra TV-signalet. Herved opnås der enkeltbilleder til reproduktion, som er væsentligt bedre end, hvad der hidtil har kunnet fremstilles ved konventionel affotografering af TV-skærmen.

Formentlig dels som følge heraf, dels som følge af den ovennævnte dom, er der sket en voldsom opblomstring af dagspressens anvendelse af affotograferinger fra TV. Dette sker ikke kun i forbindelse med omtale af de konkrete programmer, med også i forbindelse med en generel omtale af problemer, som eventuelt er aktualiseret på baggrund af den pågældende udsendelse.

Flertallet lægger i denne forbindelse til grund, at denne form for gengivelse af billedstof ikke er omfattet af tvangslicensbestemmelsen i fotolovens § 7, stk. 3, om gengivelse af offentliggjorte fotografiske billeder i forbindelse med omtale af begivenheder af almindelig interesse. Nævnte bestemmelse vedrører benyttelse af enkeltbilleder, ikke klip fra filmværker.

Udvalgets flertal finder, at man ikke bør kunne anvende den generelle citatregel ved gengivelse af enkeltbilleder fra film eller TV-udsendelser. Dette skyldes dels, at der ved gengivelse af sådanne enkeltbilleder i f.eks. aviser og blade sker en udnyttelse af en helt anden type end den oprindeligt tilsigtede, dels at det normalt ikke vil være i overensstemmelse med lovens krav om "god skik", at et enkeltbillede tages ud af den sammenhæng, det indgår i som del af en sekvens levende billeder, for at blive anvendt som still-billede.

Et mindretal, *Erik Carlsen, Britta Kümmel, Fl. Leth-Larsen, Erik Mohr Mersing og Niels Erik Wille*, kan ikke tiltræde flertallets sondring mellem citat af brudstykker (sekvenser) og citat af enkeltbilleder (stillbilleder) fra film og TV-udsendelser.

Reglerne om, hvad der forstås ved god citatskik, som af udvalget i nærværende betænkning er søgt yderligere præciseret, har udviklet sig ud fra behovet for citater i den trykte presse og bøger.

Hensynet til samfundsdebatten tilsiger ligestilling i adgangen til citat mellem elektroniske medier og mellem trykte og elektroniske medier.

Ligesom det er fastslået, at der i radio og fjernsyn kan citeres fra nyheder og debatindlæg i de trykte medier, bør der også være adgang til at

citere fra de elektroniske medier enten som sekvenser, ved gengivelse i tekst eller ved anvendelse af enkeltbilleder.

Anvendelse af enkeltbilleder er den eneste praktiske måde, den trykte presse kan citere på fra de elektroniske medier.

Mindretallet ønsker derfor fastslået, at citat fra film og TV-udsendelser lovligt vil kunne ske i overensstemmelse med de almindelige betingelser i citatreglen — også når det drejer sig om enkeltbilleder. Det må bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfælde, om citatet kan anses for stemmende med god skik.

Ligesom arten af det citerede værk og sammenhængen, hvori det inddrages, må også omfanget af det stof, som lovligt kan citeres uden rettighedshaverens samtykke, efter udvalgets opfattelse vurderes ud fra en generel loyalitetsstandard. Ovenfor er det nævnt, at man f.eks. i den almindelige politiske, kulturelle og samfundsmæssige debat normalt vil have legitime behov for at redegøre for, hvad andre parter har ytret om de drøftede emner. I sådanne sammenhænge vil det ofte være i overensstemmelse med det generelle loyalitetskrav at citere relativt omfattende, således at alle relevante aspekter af den citerede parts synspunkter fremlægges. Det er velkendt, at man kan fejlcitere ved at tage enkelte sætninger eller afsnit ud af deres sammenhæng. Derfor vil der ofte her kunne forekomme situationer, hvor selv relativt omfattende citater vil være lovlige. På den anden side må citatet fortsat ikke gå ud over, hvad formålet nødvendiggør (hhv. hvad der betinges af formålet, jfr. mindretallet), f.eks. derved at citaterne bliver de bærende dele af værket.

Der eksisterer imidlertid efter udvalgsflertallets opfattelse betydelige forskelle med hensyn til funktion og gennemslagskraft mellem citaterne inden for forskellige værskategorier. Sammenligner man f.eks. en biografisk artikel om en forfatter indeholdende repræsentative citater fra dennes værker med en fjernsynsudsendelse om en filminstruktørs liv, indeholdende klip fra en række af hans film, vil filmcitaterne typisk spille en helt anden og mere væsentlig rolle for fjernsynsudsendelsens helhed end de litterære citater for artiklen. Filmcitaterne vil derfor efter flertallets opfattelse normalt skulle udgøre en mere beskeden del af udsendelsens helhed end f.eks. de litterære citater.

Adgangen til at citere omfatter kun offentliggjorte værker. Ved ikke-offentliggjorte værker kan der derfor kun citeres efter aftale med ophavsmanden. Der er enighed i udvalget om, at dette således som udgangspunkt gælder ved private breve, og det gælder f.eks. også i den situation, hvor en

person under påberåbelse af loven om offentlighed i forvaltningen har fået adgang til et værk, der af den ene eller den anden grund er indsendt til en offentlig myndighed. Sådanne værker må ikke citeres uden samtykke, hvorimod deres indhold ofte vil kunne refereres offentligt.

Hvor tæt på et ikke offentliggjort værk, man kan gå gennem et *referat*, er principielt ikke et ophavsretligt spørgsmål, men først og fremmest et spørgsmål om beskyttelsen af det enkelte menneskes privatsfære i medfør af strafferetten og almindelige retsgrundsætninger. Meget vil således afhænge af det pågældende værks karakter. Det antages dog normalt, at man ved værker med et vist kunstnerisk præg normalt ikke tillader meget nærgående referater førend offentliggørelsen.

Adgangen til at citere indebærer, at den citerende — inden for lovbestemmelsens rammer — kan benytte værket på alle måder, uanset at de som udgangspunkt er omfattet af den ophavsretlige beskyttelse. Man kan således ikke blot fremføre citatet offentligt, f.eks. ved en oplæsning, men man kan også fremstille eksemplarer af citatet, f.eks. ved at trykke det i en avis.

Udvalget har haft en indgående drøftelse af spørgsmålet, hvilken adgang citatreglen giver til at foretage selvstændige optagelser af værks- fremførelser. Dette har betydning ikke blot for forfattere, dramatikere, scenografer, komponister og andre ophavsmænd til de fremførte værker. Det er også af væsentlig betydning for de medvirkende udøvende kunstnere, hvis beskyttelse i henhold til ophavsretslovens § 45 (forslagets § 52) også modificeres af citatreglen, jfr. henvisningen til § 14, stk. 1, i den hidtidige § 45, stk. 3.

Efter udvalgets opfattelse giver citatreglen ingen selvstændig ret for den citerende til at få adgang til at optage sådanne fremførelser. Den, der vil citere fra en fremførelse, som finder sted i f.eks. en koncertsal eller et teater, kan naturligvis ikke under påberåbelse af citatreglen tiltvinge sig adgang til den pågældende lokalitet, og han kan endmindre tvinge de udøvende til at optræde foran snurrende kameraer og båndoptagere.

Selv i de tilfælde, hvor man ikke har nogen praktisk mulighed for at kontrollere adgangen til optagelse, f.eks. ved et friluftsarangement, giver citatreglen ikke nogen almindelig adgang til at fiksere fremførelserne og de fremførte værker. Man må således ikke uden tilladelse fra alle rettighedshavere fikserer en forestilling eller koncert helt eller delvis for derved at tilvejebringe et materiale, hvorfra der efterfølgende kan citeres. Derimod må selve citatet fikseres, men denne optagelsesadgang er begrænset til det omfang, som stipuleres af citatreglen.

Ved vurderingen af, hvor omfattende uddrag af værker eller præstationer, som kan anses for hjemlet efter citatreglen, må man i øvrigt være opmærksom på, at værker og præstationer, som ikke er almindeligt tilgængelige i fikseret form, kan være særligt sårbare i både økonomisk og ideel sammenhæng. Hvad der gør sig godt på en scene, kan falde helt til jorden på fjernsynsskærmen, og det kan f.eks. betyde meget for en revyteaterforestillings succes, hvis pointen på topnumrene røbes i utide. Her må der selvsagt stilles betydelige krav til skønsomhed og tilbageholdenhed ved citatreglens anvendelse.

Hvor fikseringen af en fremførelse er sket på en retsstridig måde, f.eks. i tilfælde, hvor man uden særlig tilladelse har foretaget optagelser af lukkede forestillinger o.lign. ved hjælp af skjult kamera, vil citatreglen normalt ikke give adgang til offentlig benyttelse af det optagne, allerede fordi optagelsen er en retskrænkelse.

Undertiden forekommer det, at man på forskellig måde søger at hindre adgangen til at citere, f.eks. gennem generelle påtryk i bøger eller lignende. Efter udvalgets opfattelse knytter der sig imidlertid afgørende almene interesser til, at der består en adgang til at citere med respekt af de ovenfor angivne begrænsninger. Man finder derfor ikke, at sådanne generelle og almene forbehold bør kunne tillægges nogen retsvirkning.

Et flertal i udvalget finder, at et af de forhold, som har ført til praktiske vanskeligheder ved anvendelsen af citatreglen, er, at den er således formuleret, at den ved umiddelbar læsning af ikke-kyndige let giver indtryk af, at citatadgangen er videre, end det faktisk er tilfældet. Rertallet foreslår derfor, at lovreglens begrænsning af de lovlige citaters omfang genskrives. Sigtet hermed er, at det klarere skal fremgå, at typisk kun begrænsede udsnit af værker vil kunne anvendes som citat uden rettighedshaverens samtykke.

Et mindretal, *Erik Carlsen, Britta Kümmel, Fl. Leth-Larsen, Erik Mohr Mersing og Niels Erik Wille*, finder det ikke hensigtsmæssigt at ændre formuleringen af den centrale citatregel, således som det foreslås i flertallets udkast til § 23, stk. 1. Med lidt andre ord giver den nye formulering udtryk for præcis det samme som allerede med tilstrækkelig klarhed fremgår af den gældende lovs § 14, stk. 1, som ydermere er sammenfaldende med ordvalget i Bernerkonventionens Art. 10, stk. 1. Mindretallet har noteret, at **WIPO** i forbindelse med arbejdet med udarbejdelse af en modellov (Committee of Experts on Model Provisions for Legislation in the Field of Copyright) Dokument II Draft Model Provisions, kapitel 4 — section 11, ikke har overvejelser om ændret ordvalg. Under de omstændigheder vil en ændring af

lovteksten kun give anledning til misforståelser eller unødvendig tvivl om fortolkningen af den gældende bestemmelse.

I forslaget § 23, stk. 2, er samlet to forskellige regler om begrænset udnyttelse af kunstværker m.v., herunder fotografiske værker, som i den hidtidige lov har været mere spredt reguleret, tildels uden direkte sammenhæng med citatreglen i ophavsretslovens § 14. Det sidstnævnte gælder dog ikke for reglen under bogstav a), som viderefører bestemmelsen i den hidtidige § 14, stk. 2. Om udvalgets overvejelser med hensyn til denne bestemmelses karakter som henholdsvis tvangslicens og adgang til fri udnyttelse henvises til afsnit 14 ovenfor. Reglen, der foreslås af et flertal i udvalget, svarer ikke helt til den hidtidige bestemmelse i § 14, stk. 2, idet den for kunstværkers vedkommende giver ret til vederlag allerede ved gengivelse af ét værk, hvor den hidtidige bestemmelse kræver, at der gengives to eller flere værker af samme ophavsmand. Denne skærpelse skal ses i lyset af udvalgets almindelige bestræbelser for at bedre billedkunstnernes retlige status. Vederlagspligten er til gengæld ophævet for de i § 1, stk. 2, nævnte værker, dvs. tekniske tegninger, grafer, kurver, kort og andre beskrivende tegninger m.v. Disse værker må således efter forslaget gengives uden vederlag, men alene "med samme begrænsninger som nævnt i stk. 1".

Betegnelsen alment oplysende fremstillinger sigter efter flertallets opfattelse til populærvidenskabelige og hertil svarende fremstillinger. Det gælder i øvrigt generelt for flertalsforslaget til § 23, stk. 2, a), at reglen kun omfatter benyttelse af værker i forbindelse med skriftlige fremstillinger. Dette er muligt en stramning i forhold til gældende ret.

Et mindretal, *Erik Carlsen, Britta Kümmel, Fl Leth-Larsen og Erik Mohr Mersing*, kan ikke tilslutte sig flertallets forslag i § 23, stk. 2, a), hvorved der indføres vederlagspligt for ethvert citat af kunstværker — i modsætning til litterære værker — når citeringen sker i "alment oplysende fremstillinger". Efter mindretallets opfattelse er der i sådanne fremstillinger samme behov for at anvende citater af billeder, illustrationer m.v. som af litterære tekster, og mindretallet finder det urimeligt at belaste loyale og nødvendige kunstcitater med en særlig vederlagspligt. Den foreslåede vederlagspligt må antages at forringe mulighederne for at udgive alment oplysende fremstillinger.

Mindretallet kan heller ikke tilslutte sig, at begrebet "alment oplysende fremstillinger" reduceres til kun at omfatte "populærvidenskabelige og hertil svarende fremstillinger." Almenoplysning er et langt videre begreb end populærvidenskab og begrebet alment oplysende fremstillinger kan omfatte

formidling til en bred kreds om emner som historie, kultur, natur, politik, samfundsmæssige forhold m.v.

Mindretallet er endelig ikke enig med udvalgets flertal i, at der med de i forslaget § 23, stk. 2, a), omhandlede fremstillinger alene tænkes på de skriftlige. Der er det samme behov for at kunne gengive kunstværker i forbindelse med mundtlige eller audiovisuelle fremstillinger, som der er ved de fremstillinger, der gives skriftligt.

Reglen under bogstav b) svarer til den hidtidige bestemmelse i ophavsretslovens § 15, den såkaldte "**reportageregel**". Reglens ordlyd er kun ændret redaktionelt, men bestemmelsens placering under den generelle indledning til forslaget § 23, stk. 2, betyder, at citatreglens krav om, at brugen skal ske "i overensstemmelse med god skik og i det omfang, som formålet nødvendiggør" (hhv. "... som betinges af formålet", jfr. mindretallet), udtrykkeligt er gjort gældende også for reportagereglen. Dette betyder f.eks., at afbildningen af kunstværker i aviser og tidsskrifter kun kan ske, hvis der er en relevant sammenhæng mellem værket (eller efter omstændighederne dets ophavsmand) og den dagsbegivenhed, som er genstand for omtale. Hvor en sådan sammenhæng foreligger, må der ikke afbildes flere værker, end hvad der "betinges af formålet". Det er således ikke tilladt at benytte en dagsbegivenhed, f.eks. at en kunstner tildeles en prisbelønning eller lignende, som påskud for at gengive mere end et eller højst to af dennes værker.

Med hensyn til benyttelsen af fotografiske billeder med hjemmel i "reportagereglen" henviser udvalgets flertal, der går ind for, at fotoloven inkorporeres i ophavsretsloven, i øvrigt til bemærkningerne i bet. 1063/1986, Billedret, s. 74, hvor det bl.a. bemærkes, at forbeholdet om, at de benyttede værker ikke er frembragt med henblik på gengivelse i aviser og tidsskrifter, betyder, at egentlige pressefotografier er holdt uden for bestemmelsens område.

Om bestemmelsens anvendelse på andre fotografier hedder det i øvrigt i flertallets udtalelse i betænkningen: "Reglen må f.eks. betyde, at en avis ved omtalen af en kendt malers død må illustrere nekrologen med et eller et par fotografier af dennes værker, og det kan ske uden at den, som har taget disse fotografier kan gøre indsigelser. På den anden side må man f.eks. ikke uden samtykke fylde et tidsskrift med en berømt fotografs billeder i anledning af dennes død. I øvrigt vil OL § 15 navnlig omfatte den situation, hvor et fotografi på mere eller mindre tilfældig vis kommer med på et andet fotografi, som illustrerer en dagsbegivenhed. Som eksempel kan nævnes den situation, hvor begivenheden udspiller sig i et lokale, hvor der hænger store fotostater på væggene. Her må rettighedshaverne til fotostaterne tåle, at disse kommer med på fotografier af dagsbegivenheden."

Reglen i § 23, stk. 3, der foreslås af et flertal i udvalget, svarer til den hidtidige regel i OL § 21, blot med enkelte ændringer. Bestemmelsen blev senest ændret ved lov nr. 174 af 21. marts 1973. Ved denne lov foretog man imidlertid kun en meget begrænset revision af loven, idet man alene gennemførte de ændringer, som ansås for nødvendige af hensyn til en dansk ratifikation af Bernerkonventionen i den tekst, som blev gennemført ved revisionskonferencerne i Stockholm i 1967 og i Paris i 1972, idet man i øvrigt henviste til det revisionsarbejde, som påbegyndtes i 1970, jfr. FT A 1972-73, sp. 2725. Man erstattede ved denne mindre revision det tidligere krav om, at der alene måtte gengives "korte afsnit" af værket, idet dette krav i praksis havde givet betydelige afgrænsningsvanskeligheder. I stedet krævedes, at værket kun gengives i det omfang, det sker som et naturligt led i gengivelsen af dagsbegivenheden, idet man i denne forbindelse henviste til Bernerkonventionens Art. 10bis (2). Efter denne bestemmelse er der mulighed for i det omfang det retfærdiggøres af informationsformålet, at tillade, at der i redegørelser for dagsbegivenheder, der gives ved hjælp af fotografi, kinematografi, udsendelse i radio eller trådoverføring til almenheden at reproducere litterære eller kunstneriske værker, der ses eller høres under dagsbegivenheder, eller at gøre sådanne værker tilgængelige for almenheden.

Der er i flertallets forslag sket en reformulering af bestemmelsen. For det første er udnyttelsen begrænset til kun at ske "i det omfang, som formålet nødvendiggør"; for det andet må den som efter de hidtidige regler kun finde sted, hvis det sker som et naturligt led i gengivelsen af dagsbegivenheden, jfr. i det hele Bernerkonventionens formulering "i det omfang det retfærdiggøres af informationsformålet". Udnyttelsen kan således kun ske uden ophavsmandens samtykke, hvis den er af begrænset omfang. Det bør endvidere f.eks. ikke være tilladt at filmatisere sportsarrangementer og benytte den under stævnet fremførte musik som generel baggrundsmusik for hele filmen eller væsentlige dele deraf. En sådan omfattende udnyttelse vil sjældent kunne ske som et naturligt led i gengivelsen af, hvad der kan betegnes som en dagsbegivenhed, og den vil i øvrigt også ofte gå ud over, hvad der betinges af formålet. Derfor må der i sådanne tilfælde indhentes samtykke fra både rettighedshaverne til musikværkerne og de udøvende kunstnere og evt. fonogramproducenter, som står for fremførelsen og indspilningen af musikken. Forholdet er anderledes, hvis der alene sker TV-optagelse eller filmreportage fra enkelte begivenheder, f.eks. vinderens (eller den lokale favorits) præstation i f.eks. en danse- eller gymnastikkonkurrence.

Reportagereglen i den hidtidige § 21 har bl.a. været fremme i en utrykt østre landsretsdom af 28. oktober 1983 (7. afd. a.s. nr. 219/1982). Sagen var rejst på vegne af musikerne i Sjællands Symfoniorkester mod Danmarks Radio. Sagen drejede sig om orkestrets fremførelse af en række værker i forbindelse med Københavns Universitets 500-års jubilæum, som transmitteredes i radioen. Underretten, hvis afgørelse stadfæstedes af landsretten, lagde bl.a. efter vidneforklaringerne til grund, at det ikke ville have været muligt at gengive de afholdte festligheder i universitetets festsal på fyldestgørende måde under den stedfundne direkte radiotransmission, såfremt fremførelsen af de musikalske værker ikke blev medtaget i deres fulde udstrækning. Uanset at værksfremførelsen strakte sig over i alt 22 minutter (ud af en transmission af den pågældende del af festlighederne, som ialt kom til at vare ca. 100 minutter) fandtes værkerne kun at have været medtaget i det omfang, det skete som et naturligt led i gengivelsen af den pågældende dagsbegivenhed. Retten lagde i denne forbindelse bl.a. vægt på, at der ikke var afholdt foregående prøver med musikerne eller det medvirkende kor, at begivenheden i ikke ubetydeligt omfang blev kommenteret samtidig med fremførelsen, samt at det efter kommentatorens vidneforklaring ikke ville have været muligt at gengive begivenheden på fyldestgørende vis, hvis transmissionen helt eller delvis skulle have været afbrudt under fremførelsen. Værksfremførelsen var i øvrigt ikke omtalt i det officielle program for festligheden.

Flertalsforslaget bevarer den hidtidige udtrykkelige bestemmelse om overføring ved hjælp af kabelanlæg, dels fordi den er udtrykkeligt medtaget i Bernerkonventionen, jfr. ovenfor, dels fordi den ikke er overflødiggjort af den i 1985 indførte § 22 a (forslagets § 31). Denne bestemmelse finder ikke anvendelse i en række tilfælde, f.eks. når der ikke er tale om viderefordeling af "radio- og fjernsynsudsendelser", men alene udspreddelse af kabelanlæggets egne programmer.

Et mindretal, *Erik Carlsen og Britta Kümmel*, kan ikke tilslutte sig udvalgsflertallets forslag til en omformulering af den gældende lovs § 21. Det fastslås i § 21, at et værk, hvis fremførelse eller fremvisning indgår i en dagsbegivenhed, kan medtages i reportage af dagsbegivenheden i radio eller fjernsyn eller på film, men kun i det omfang det sker som et naturligt led i gengivelsen af dagsbegivenheden". Dette er efter mindretallets opfattelse ganske svarende til kravet i Bernerkonventionens Art. 10 bis, stk. 2, om, at gengivelse af værket kun skal kunne tillades i det omfang, som retfærdiggøres af informationsformålet. Rertallet foreslår nu, at der i stedet for den hidtidige ene betingelse for tilladeligheden af værkets medtagelse skal opstilles to. For

det første må værket efter flertallets opfattelse kun medtages i det omfang, som formålet nødvendiggør, og for det andet skal det ske som et naturligt led i gengivelsen af dagsbegivenheden. Mindretallet mener ikke, der er påvist noget behov for en stramning af bestemmelsen, og den foreslåede ny formulering gør kun reglen vanskeligere at forstå.

Mindretallet foreslår, at forslagets § 23, stk. 3 — i nær overensstemmelse med den nuværende § 21 — affattes således: "Når fremførelse eller fremvisning af et værk indgår i en dagsbegivenhed, og denne gengives i radio eller fjernsyn eller på film, kan værket medtages i det omfang, det sker som et naturligt led i gengivelsen af dagsbegivenheden".

Henvisningen i § 21 til "overføring ved hjælp af kabelanlæg" er udeladt som overflødig, idet ordene "i (lyd)radio eller fjernsyn" og "(lyd)radio- og fjernsynsudsendelse" overalt i ophavsretsloven dækker både den programvirksomhed, som finder sted trådløst ved radiospredning og den, der foregår ved hjælp af kabelanlæg, se eksempelvis den hidtidige § 24, stk. 2, og §§ 45 og 48.

6.15. § 24, gengivelse af kunstværker

§ 24. Det er tilladt

- a) at gengive udgivne kunstværker eller eksemplarer af kunstværker, der af ophavsmanden er overdraget til andre, i aviser og tidsskrifter, på film eller i fjernsyn, hvis gengivelsen er af underordnet betydning i sammenhængen;
- b) at afbilde kunstværker, der indgår i en samling, eller som udstilles eller udbydes til salg, hvis det sker i kataloger over samlingen eller i meddelelser om udstilling eller salg;
- c) at afbilde kunstværker, der er varigt anbragt på eller ved en for offentligheden tilgængelig plads eller vej, medmindre kunstværket er hovedmotiv;
- d) at afbilde bygninger.

Bemærkninger

I forslagets § 24 er samlet en række bestemmelser, som hidtil har været placeret i forbindelse med reguleringen af visningsretten i den nugældende § 25. Bestemmelserne vedrører imidlertid ikke kun den egentlige visning, men også fremstilling af eksemplarer af kunstværker m.v. Udvalget har derfor fundet det klarere og lovteknisk mere hensigtsmæssigt, at disse bestemmelser

placeres i en nærmere sammenhæng med reglerne om adgangen til at citere værker. Reglerne i forslagens § 24 adskiller sig imidlertid fra citatreglerne i forslagens § 23, idet de ikke er betinget af det generelle krav om, at udnyttelsen kun må ske "i overensstemmelse med god skik og i det omfang, som betinges af formålet". Udvalget har ikke fundet det hensigtsmæssigt at gentage dette generelle forbehold i § 24, fordi bestemmelserne her er mere præcist afgrænsede end tilfældet er i § 23. En gentagelse af forbeholdet ville derfor vanskeliggøre forståelsen af paragraffens regler.

Begrebet "kunstværk" omfatter her — som i kapitlets øvrige bestemmelser — ikke blot værker af bildende kunst, herunder fotografiske værker, men også værker af brugskunst og bygningsværker.

Reglen i bogstav a) har hidtil været placeret i OL § 25, stk. 1, 2. punktum, der vedrører gengivelse af kunstværker på film eller i fjernsyn, og der er i forhold hertil foretaget en udvidelse af undtagelsen, idet den er bragt til også at omfatte gengivelser i aviser og tidsskrifter. Derudover er der kun foretaget redaktionelle ændringer. Bestemmelsen må ses i sammenhæng med, at det ikke blot ved optagelse af film og fjernsyn, men også ved illustrationsopgaver i den trykte presse, kan være vanskeligt — og ofte ligefrem umuligt — at undgå, at der kommer beskyttede kunstværker med på optagelserne. Ved udendørs optagelser vil man let kunne få kunstnerisk udsmykning af den ene eller den anden art med på billedet, f.eks. statuer eller andre skulpturer eller eventuelt visse vinduesudstillinger eller lignende, hvori der indgår ophavsretligt beskyttede værker. Ved indendørs optagelser, såsom f.eks. interviews af personer i deres private hjem eller kontorer, vil det ligeledes ofte være praktisk umuligt at undgå af afbilde den kunstneriske udsmykning. I sådanne situationer giver reglen i bogstav a) mulighed for, at kunstværkerne kan gengives, uden at der indhentes samtykke. Udvidelsen tilsigter ikke at give adgang til at foretage selvstændige gengivelser af kunstværker, men alene at tilvejebringe en tilsvarende mulighed for mere tilfældige gengivelser i de trykte medier, især i sammenhænge, hvor der ikke er tale om egentlige reportager fra dagsbegivenheder, f.eks. i ugeblade mv.

Gengivelsen i henhold til reglen i bogstav a) kan kun ske under forudsætning af, at den er af underordnet betydning "i sammenhængen". Herved er valgt et mere generelt udtryk end i den hidtidige bestemmelse, hvor gengivelsen skal være af underordnet betydning "for filmens eller fjernsynsprogramrets indhold". Heri ligger ingen realitetsændring. Hvis en film eller fjernsynsproduktion eller den illustrerede avisartikel således handler om kunst, vil denne betingelse normalt ikke være opfyldt, og bestemmelsen

vil da ikke være anvendelig. Det samme gælder, hvis et kunstværk f.eks. gennem gentagen visning kommer til at spille en mere fremtrædende rolle som led i en TV-produktions stilistiske virkemidler. I sådanne tilfælde må ophavsmændenes samtykke indhentes, medmindre gengivelsen hjemles i andre af lovens regler, herunder de særlige regler om nyhedsreportage i forslagens § 23, stk. 2, b), og stk. 3.

Bestemmelsen i bogstav b) om afbildning af kunstværker i samlinger m.v. svarer til den hidtidige regel i OL § 25, stk. 2, 1. punktum. Man kan drøfte, om det er rimeligt at give en så forholdsvis vid adgang til at afbilde kunstværker i udstillingskataloger og i forbindelse med salg. Navnlig kan der være grund til at være opmærksom på, at især udstillingskataloger ofte kan have karakter af egentlige kunstbøger, hvor artikelstof og illustrationer indtager en langt mere dominerende plads end det egentlige katalogstof, d.v.s. fortegnelsen over de omfattede værker og disses ophavsmænd. Udvalget finder imidlertid, at man bør tillade fri gengivelse i disse sammenhænge, bl.a. under hensyntagen til, at sådanne kataloger ofte er illustreret med mange forskellige kunstneres værker, og det ville derfor være forbundet med ikke ubetydelige administrative omkostninger at fremskaffe de fornødne tilladelser. På den anden side må det understreges, at bestemmelsen ikke kan anvendes i alle tilfælde, hvor der sker afbildning af kunstværker, som indgår i en samling, eller som udstilles eller udbydes til salg.

Ved samlinger af værker skal der være tale om et egentligt katalog, som indeholder de efter forholdene fornødne og sædvanlige fortegnelser over samlingens indhold, og der skal være tale om en tryksag, som udgives og sælges i forbindelse med udstilling af samlingen. Er disse betingelser opfyldt, spiller det ingen rolle, at kataloget tillige indeholder f.eks. artikelstof, forudsat det har en rimelig tilknytning til samlingen eller udstillingen. Hvis sådanne kataloger ikke bliver udsolgt i forbindelse med udstillingen, er restoplaget rettighedsbelagt. Efterfølgende genoptryk vil heller ikke kunne finde sted uden rettighedshavernes samtykke, da den praktiske funktion som katalog i denne situation vil være ophørt.

Ved meddelelser om udstilling og salg forstås først og fremmest isolerede meddelelser i dagspressen, tidsskrifter o.lign. om forestående salg eller udstillinger. Her må ejeren af eksemplaret rimeligvis tillægges en adgang til at opreklamere disse foranstaltninger uden at skulle indhente ophavsmandens samtykke, og herunder må også en passende afbildning af værket høre. Det samme gælder afbildning i auktionskataloger o.lign. Det må dog understreges, at begrebet "meddelelser om udstilling og salg" er snævrere end "kataloger",

og bestemmelsen giver således ikke en generel adgang til at afbilde værker som f.eks. illustration af artikler i kunstitidsskrifter eller lignende, blot fordi de har været eller vil blive genstand for udstilling eller salg. Det vil kun være tilfældet, hvis artiklen direkte handler om den pågældende foranstaltning, og dermed kan sidestilles med en meddelelse herom.

Bestemmelsen i bogstav c) svarer delvis til den hidtidige regel i § 25, stk. 2, 2. punktum. Den er dog ændret på enkelte punkter, idet den for det første ikke længere hjemler en tvangslicens for erhvervsmæssig afbildning af kunstværker, placeret på offentligt tilgængelige steder, hvis kunstværket er hovedmotivet. I stedet hjemler reglen nu eneret. For det andet indeholder reglen ikke længere en undtagelse for afbildning af kunstværkerne i aviser, idet man har fundet dette uforholdsmæssigt på baggrund af reglerne i forslaget § 23, stk. 2, b). Jfr. om disse ændringer udvalgets overvejelser ovenfor i afsnit 1.4. For det tredje har man udeladt den hidtidige betingelse, hvorefter billedkunstnernes rettigheder i denne forbindelse alene begrænses, hvis gengivelsen udnyttes erhvervsmæssigt. Der er efter udvalgets opfattelse ikke grundlag for at begrænse rettighederne i forhold til alle ikke-erhvervsmæssige udnyttelser. Det skal i øvrigt bemærkes, at afbildninger til rent privat brug fortsat kan finde sted med hjemmel i forslaget § 12.

Bestemmelsen i bogstav d), hvorefter bygninger frit kan afbildes, svarer til den hidtidige § 25, stk. 3. Under bygninger henregnes normalt ikke blot huse o.lign., men også broer, skibe og lignende konstruktioner. Bestemmelsen må ses på baggrund af, at sådanne bygninger indgår i de miljøer, hvori mennesker færdes, på en så integreret måde, at det i praksis ville være umuligt at håndhæve og administrere nogen anden regel. Det skal dog her understreges, at reglen ikke indebærer nogen indskrænkning i ophavsmandens ret til i overensstemmelse med god skik at få sit navn angivet i forbindelse med afbildningen, jfr. forslaget til § 11. Dette vil først og fremmest kunne være aktuelt i tilfælde, hvor bygningen er hovedmotivet på et billede.

6.16. § 25, fri fremførelse af værker

§ 25. Et udgivet værk, som ikke er et dramatisk værk eller et filmværk, kan fremføres offentligt ved lejligheder, hvor tilhørerne eller tilskuerne har adgang uden betaling, for så vidt fremførelsen ikke er det væsentlige ved den pågældende foranstaltning, og denne ikke finder sted i erhvervsøjemed.

Stk. 2. I undervisningsvirksomhed kan et udgivet værk, som ikke er et dramatisk værk eller et filmværk, fremføres offentligt, når fremførelsen sker som led i undervisningen.

Stk. 3. Reglen i stk. 2 gælder ikke for undervisning, som sker gennem radio eller fjernsyn.

Bemærkninger

Forslagets § 25 indeholder de af bestemmelserne i den hidtidige § 20, som efter udvalgets opfattelse bør bevares, jfr. overvejelserne herom ovenfor i afsnit 1.3. Således er den hidtidige adgang til at fremføre værker frit ved gudstjenester ophævet, og det samme gælder adgangen til at fremføre værker frit ved lejligheder, hvor den, der udfører værket, eller — ved udførelse af flere — alle de medvirkende gør det vederlagsfrit og fremførelsen sker i velgørende, folkeoplysende eller andet almennyttigt øjemed.

Reglen i stk. 1 svarer til den hidtidige regel i § 20 c, og der er her ikke foreslået materielle ændringer. Derimod er der en terminologisk ændring, idet den hidtidige § 20 undtager "sceneværker" fra sit område. Dette begreb er i forslaget ændret til "dramatiske værker", ligesom dette også er sket i udvalgets forslag vedr. reglerne om udsendelse af værker i radio og fjernsyn, jfr. bemærkningerne til forslagets § 29 nedenfor. Heri ligger kun beskudne indholdsmæssige ændringer, nemlig først og fremmest, at også radiospil kommer ind under den udvidede beskyttelse, en udvidelse som udvalget finder hensigtsmæssig. Begrebsdannelsen på dette område er i øvrigt ikke altid ganske klar, og det må erkendes, at det undertiden kan være ganske vanskeligt at trække grænsen mellem de såkaldte sceneværker og andre værker.

Problemet skyldes bl.a., at det undertiden ved et og samme værk kan være forskelligt, om man vil opfatte det som et sceneværk eller f.eks. et litterært værk. Det er imidlertid nødvendigt at skelne mellem disse værkstyper. For det første forvaltes rettighederne hertil ofte på forskellig måde, idet ophavsmændene normalt må have en langt større indflydelse på benyttelsen af deres værker i forbindelse med dramatiske opførelser.

Dette hænger blandt andet sammen med, at der her er tale om et område, hvor de ideelle interesser spiller ind med en langt større vægt end ved andre opførelser, hvor der ikke gennem iscenesættelse m.v. sker en bearbejdelse og tilpasning af værket. Desuden er der tale om et område, hvor

både brugere og rettighedshavere ofte har interesse i at kunne overdrage f.eks. geografisk afgrænsede enerettigheder mod et forholdsvist højt vederlag. Der er på denne baggrund i forvaltningsorganisationernes praksis opbygget forskellige forvaltningsformer for hhv. de såkaldt "små" og "store" rettigheder.

Udvalget har fundet det velbegrundet, at en sontring på et parallelt grundlag fastholdes vedr. adgangen til offentlig fremførelse efter forslaget § 25, fordi der også i de af denne bestemmelse omfattede tilfælde vil gøre sig så stærke økonomiske og ideelle interesser gældende ved fremførelse af dramatiske værker, at dette ikke bør kunne ske uden ophavsmandens samtykke. Disse interesser må ikke kun tillægges vægt, når der er tale om en egentlig scenisk fremførelse, men også ved andre dramatiske fremførelser, herunder f.eks. radio- og fjernsynsteater m.v.

De dramatiske værker omfatter i øvrigt ikke kun skuespil m.v., men også musikdramatik såsom operaer, operetter, balletter osv.

Den hidtidige § 20 undtager også "filmværker". Uanset de fleste filmværker er dramatiske værker, har man bibeholdt den generelle regel, således at alle filmværker også i fremtiden falder udenfor reglen. Herved undgås vanskelige fortolkningsproblemer. Musikværker, som indgår i filmen, anses for omfattet af betegnelsen "filmværker", og er således undtaget fra adgangen til fri fremførelse i de af paragraffen omhandlede situationer.

Reglen i stk. 2 svarer med visse ændringer til den hidtidige regel i OL § 20 b, men adgangen til vederlagsfrit at fremføre værker ved undervisning er dog begrænset gennem bestemmelsen i stk. 3, hvorefter den ikke gælder for den undervisning, som sker gennem radio og fjernsyn. Om baggrunden herfor henvises til udvalgets overvejelser ovenfor i afsnit 1.3. Hertil kan i øvrigt føjes, at Bernerkonventionens Art. 10, stk. 2, kun i et relativt begrænset omfang tillader fri brug af beskyttede værker i radioudsendelser ved undervisning, nemlig alene brug i den udstrækning, som retfærdiggøres af formålet og kun brug som illustration og under forudsætning af, at brugen sker i overensstemmelse med god skik. Efter denne bestemmelses indhold og sammenhængen, hvori den er placeret, fremgår det tydeligt, at der er tale om en speciel citatbestemmelse, og man kan derfor drøfte, hvorvidt den hjemler en generel adgang til at udsende beskyttede værker i undervisningssammenhæng.

Bestemmelsens formulering er strammet i forhold til tidligere. Således skal fremførelsen alene være fri, hvis den foregår i *undervisningsvirksomhed*. Forståelsen af dette begreb går igen flere steder i loven, og det omfatter enhver kundskabsformidling, som sker i organiseret form. Eksempelvis kan nævnes højskoler, undervisning efter loven om fritidsundervisning m.v.,

pædagogisk virksomhed inden for børne- og ungdomsinstitutioner, videreuddannelse, som foranstalles på arbejdspladser eller af faglige sammenslutninger, korrespondanceundervisning og lignende. Uden for begrebet undervisningsvirksomhed falder enkeltarrangementer af underholdende eller alment orienterende karakter, som ikke i forhold til deltagerne kan siges at have karakter af nogen egentlig kursusvirksomhed. Det samme gælder forskellige former for privat undervisningsvirksomhed, som det ikke vil være naturligt at sidestille med de uddannelsestilbud, som findes inden for den offentlige uddannelsessektor. En privat danseskole vil således ikke være berettiget til med hjemmel i forslaget § 25, stk. 2, at fremføre f.eks. musik for eleverne uden tilladelse fra rettighedshaverne.

Kravet om, at værksfremførelsen for ikke at kræve rettighedshaverens tilladelse skal ske *som led i undervisningen*, indebærer, at der med direkte tilknytning til værksfremførelsen sker en eller anden form for kundskabsformidling. Udvalget har fået betydningen af, at denne betingelse iagttages, belyst gennem en henvendelse fra Dansk Komponistforening. Det oplyses heri, at en dansk komponist på bestilling har skrevet et værk til brug ved skolekoncerter, som indtil henvendelsen havde været opført 200-300 gange ved koncerter på skoler, og som i den kommende sæson var programsat 45 gange. Der er ikke tale om musik til undervisningsbrug, men egentlig koncertmusik, der kan opføres ved reelle offentlige koncerter, i lighed med f.eks. Britten's 'A young Persons Guide to the Orchestra'. Disse opførelser har imidlertid ikke medført nogen vederlæggelse af komponisten, idet KODA, der forvalter disse rettigheder, efter det oplyste ikke har haft hjemmel til at opkræve og udbetale vederlag, dels på grund af tvivl om koncerternes offentlige karakter, dels under henvisning til reglen i den hidtidige § 20 b). Ensemblet, der opførte værket, modtog betaling for hver opførelse ud fra normale professionelle honorarer. Komponisten måtte imidlertid afskrive sin ophavsret, der under 'normale' opførelsesforhold ville have indbragt ham et beløb i størrelsesordenen kr. 200.000 for det anførte antal opførelser.

Udvalget finder — i lighed med Dansk Komponistforening — at sådanne tilfælde er yderst uheldige, bl.a. fordi de meget hurtigt kan bremse skabelsen af kvalitetsværker med almen pædagogisk orientering som formål. Hvis ophavsmanden ved sådanne værker skal sikre sig mod en ekstensiv udnyttelse, må kan kræve et ekstremt højt bestillingshonorar eller lejegebyr for noderne.

Efter udvalgets opfattelse bør betingelsen om, at værksfremførelsen sker "som led i undervisningen", forstås således, at der umiddelbart i forbindelse med værksfremførelsen skal finde en egentlig kundskabsformidling

sted. Det vil sige, at tilhørerne skal modtage en belæring med et indhold, som rækker ud over det rent symbolske og underholdende, og som formidler et kundskabsindhold udover det, der fra ophavsmandens side er lagt i værket. Det må således anses for tilladt at fremføre værker uden rettighedshavernes tilladelse, hvis det sker som illustration ved et foredrag eller et lignende arrangement. Hvis værksfremførelsen derimod har et koncertagtigt præg, såsom f.eks. en skolekoncert eller en fællestime, hvor værksfremførelsen spiller den overvejende rolle og hvor der f.eks. kun knyttes enkelte bemærkninger og oplysninger til de fremførte værker m.v., vil undtagelsesbestemmelsen ikke kunne påberåbes.

Ved reglen i stk. 3 begrænses undtagelsesreglen i de tilfælde, hvor undervisningen sker gennem radio eller fjernsyn. I sådanne tilfælde skal der principielt indhentes samtykke fra rettighedshaveren, jfr. dog de særlige bestemmelser i forslaget § 29 om virkningen af, at repræsentative organisationer indgår overenskomster om retten til radio- og fjernsynsudsendelse af beskyttede værker. Bestemmelsen omfatter alle radio- og fjernsynsforetagender, som er omfattet af lovens gyldighedsområde, og den betyder f.eks., at der ved udsendelse af værker fra Danmarks Radios undervisningsafdeling skal indhentes tilladelse ganske på linie med de regler og den praksis, som gælder for institutionens øvrige afdelinger.

6.17. § 26, undervisningsantologier

§ 26. I samleværker til brug ved undervisning, sammenstillet af bidrag fra et større antal ophavsmænd, er det tilladt at optage mindre dele af litterære værker eller sådanne værker af ringe omfang, når 5 år er forløbet efter udløbet af det år, da værket blev udgivet. I tilslutning til teksten kan også kunstværker og de i § 1, stk. 2, angivne værker gengives, når 5 år er forløbet efter det år, da de blev offentliggjort. Værker, der er udarbejdet til brug ved undervisning, må dog ikke gengives uden samtykke af ophavsmanden.

Stk. 2 Ophavsmanden har krav på vederlag.

Bemærkninger

Udvalgets overvejelser vedr. denne bestemmelse og dens eventuelle ophævelse eller omdannelse til aftalelicens er refereret ovenfor i afsnit 1.4, hvortil henvises.

I forhold til den hidtidige bestemmelse i ophavsretslovens § 16 er bestemmelsens anvendelsesområde begrænset, så den ikke længere omfatter samleværker til brug ved gudstjeneste. Endvidere er musikværker taget ud af bestemmelsen, hvilket medfører, at der ved sådanne værker skal indhentes tilladelse fra rettighedshaverne. Bortset herfra svarer bestemmelsen indholdsmæssigt til den hidtidige regel, dog at den nu også omfatter fotografiske værker.

6.18. § 27, offentlige forhandlinger m.v.

§ 27. Forhandlingerne i Folketinget, kommunalbestyrelserne og andre valgte offentlige myndigheder, i retssager og på offentlige møder, som afholdes til drøftelse af almene spørgsmål, kan gengives uden ophavsmandens samtykke. Ophavsmanden har dog eneret til at udgive samlinger af sine egne indlæg.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 gælder også for diskussionsudsendelser i radio og fjernsyn, hvorunder almene spørgsmål drøftes.

Stk. 3. Beskyttelsen efter denne lov er ikke til hinder for, at værker gengives som led i bevisførelsen under retssager. Adgangen til at gengive sådanne værker uden for retshandlingen afhænger af de i øvrigt gældende regler.

Bemærkninger

Bestemmelserne i forslagets § 27, stk. 1 og 2, er en uændret gentagelse af de hidtidige regler i OL § 24. Reglen i stk. 3 er derimod delvis nyformuleret. I den hidtidige fotolovs § 13 bestemmes, at fotografiske billeder frit kan benyttes i retsplejens og den almene sikkerheds tjeneste. Udvalget har fundet det hensigtsmæssigt, at denne regel udvides til at omfatte ikke blot fotografier, men også andre værker. Eksempelvis kan tegninger og dagbogsoptegnelser lejlighedsvis være af god bevisværdi. Det må vel erkendes, at der ikke i Bernerkonventionens ordlyd er udtrykkelig hjemmel for en sådan begrænsning af enerettighederne. Navnlig findes en sådan hjemmel ikke i Art. 2, stk. 4,

der handler om officielle tekster på lovgivningens, administrationens og retsplejens område. Denne bestemmelse vedrører således alene beskyttelsen af domstekster, ikke de under sagen fremlagte dokumenter. Udvalget finder imidlertid, at der her må antages at være tale om en begrænsning, som er hjemlet i den generelle adgang til at indføre visse snævre begrænsninger, navnlig af hensyn til nationale og sociale formål. Udvalget har i øvrigt udeladt den tidligere særlige regel i fotoloven om brug af fotografier i den nationale sikkerheds tjeneste, idet man ikke finder det fornødent med en udtrykkelig undtagelse i så henseende.

6.19. § 28, aktindsigt

§ 28. Når eksemplarer af værker beskyttet efter denne lov er indgået til en forvaltningsmyndighed i forbindelse med dens virksomhed, er ophavsretten ikke til hinder for, at andre forlanger aktindsigt i eksemplarer af værker, herunder forlanger afskrift eller kopi, i overensstemmelse med lovgivningens bestemmelser herom. Det samme gælder for værker, som er frembragt inden for den pågældende forvaltningsmyndighed.

Stic 2. Retten til videre udnyttelse af værker, hvortil der i henhold til stk. 1 er givet adgang, eller hvoraf der er udleveret afskrifter eller kopier, afhænger af de i øvrigt gældende regler.

Bemærkninger

Bestemmelsen i forslagets § 28 er en uændret videreførelse af den hidtidige bestemmelse i § 24 a, der blev indført ved lov nr. 274 af 6. juni 1985 og ændret ved lov nr. 378 af 7. juni 1989.

6.20. § 29, udsendelse i radio og TV

Regler om radio og fjernsyn

§ 29. Danmarks Radio, TV 2 og radiofonierne på Færøerne og i Grønland kan udsende udgivne værker, forudsat betingelserne for aftalelicens efter § 36 er opfyldt. Dette gælder dog ikke for dramatiske værker og filmværker. Kulturministeren kan fastsætte, at bestemmelsen skal finde tilsvarende anvendelse på aftaler, truffet af andre radio- eller fjernsynsforetagender.

Stic 2. Bestemmelsen i stk. 1 finder tilsvarende anvendelse, når ophavsmanden til et kunstværk har overdraget et eller flere eksemplarer til andre.

Stic 3. Ophavsmanden kan over for radio- eller fjernsynsforetagendet nedlægge forbud mod værkets udsendelse i henhold til stk. 1. Nedlægges sådant forbud efter at værket er udgivet, er det ikke bindende for radio- eller fjernsynsforetagendet, førend 6 måneder er gået, efter at forbudet kom frem. Fra det tidspunkt, hvor forbudet kom frem, er det dog ikke tilladt radio- eller fjernsynsforetagendet at producere nye udsendelser med værket, som ikke var påbegyndt forinden.

Bemærkninger

Reglerne om radiofoniernes erhvervelse af rettigheder til udsendelse af beskyttede værker har hidtil været placeret i ophavsretslovens § 22, stk. 1 og 2. Reglerne i de hidtidige stk. 3 og 4 er af redaktionelle grunde placeret i udkastets § 30. Udkastets § 29 bygger som den hidtidige § 22, stk. 1 og 2, på en aftalelicenskonstruktion, jfr. udvalgets overvejelser herom i afsn. 15 ovenfor.

I forhold til de hidtidige regler er bestemmelsen ændret på forskellige punkter. Først og fremmest er bestemmelsen udformet i overensstemmelse med de andre aftalelicensregler, som udvalget har foreslået indført i ophavsretsloven. Således fastslås det nu udtrykkeligt gennem henvisningen til forslaget § 36, at de værker, som ikke repræsenteres af den aftalesluttende organisation, må benyttes "på den måde og på de vilkår, som følger af den indgåede aftale". I modsætning hertil bestemmer den hidtidige regel i OL § 22, stk. 1, alene, at rettighedshaverne har krav på vederlag. Hvis parterne ikke kan forhandle sig til rette om dette vederlags størrelse, kan de hver især

indbringe spørgsmålet for det såkaldte tvangslicensnævn, jfr. den hidtidige § 54.

Udvalgets forslag betyder her en vis forenkling, idet nævnsproceduren afskæres. I realiteten spiller dette dog ikke nogen rolle. Tvangslicensproceduren har ikke været anvendt i praksis på dette område, og i givet fald er der næppe tvivl om, at nævnet vil anse en eksisterende overenskomst med en repræsentativ organisation for et tungtvejende indicium for, hvad der kan anses for at være et rimeligt vederlag på det pågældende område. Spørgsmål, som måtte opstå vedr. den nærmere anvendelse af overenskomstens bestemmelser i sådanne konkrete tilfælde overfor de udenforstående, hører efter udvalgets forslag under de almindelige domstole.

Bestemmelsen i den nugældende § 22 blev ved lov nr. 378 af 7. juni 1989 ændret, således at den blev bragt til at omfatte ikke kun Danmarks Radio og radiofonierne på Færøerne og i Grønland, men også TV 2. Herudover bemyndiges kulturministeren til at fastsætte, at bestemmelsen også skal finde tilsvarende anvendelse på aftaler, truffet af andre radio- eller fjernsynsforetagender.

Der har i udvalget været enighed om, at det regionale og landsdækkende TV 2 bør være omfattet af aftalelicensbestemmelsen. Udvalget har endvidere drøftet, om bestemmelsen bør udvides til at omfatte lokale radio- og fjernsynsstationer, idet der her vil kunne forekomme tilfælde, hvor stationerne ikke har den professionalitet og administrative kapacitet, som vil være nødvendig af hensyn til afregningen til udenforstående rettighedshavere, bl.a. i henseende til den fornødne nøjagtige rapportering af, hvilke værker af udenforstående rettighedshavere, der benyttes. Heroverfor er det anført, at man næppe bør afskære f.eks. større og veldrevne lokale radio- og fjernsynsforetagender fra den lettelse, som ligger i aftalelicensmodellen. Hvis der er påviselige vanskeligheder med hensyn til at sikre en korrekt afvikling af rettighedsclearingen med bestemte foretagender, må man da undlade at indgå den licensudløsende aftale med disse.

Efter at lovgivningen på dette område som nævnt er blevet ændret, har udvalget valgt at undlade at udarbejde et eget forslag, og i stedet at videreføre den nu ændrede lov.

Den aftale, som i medfør af reglen i forslagets § 36 skal kunne tillægges virkning for også ikke-repræsenterede værker, skal være indgået af en organisation, som omfatter *en væsentlig del* af danske ophavsmænd til den bestemte art af værker. Tilsvarende gælder efter den hidtidige bestemmelse, mens de parallelle regler i Finland, Norge og Sverige taler om et flertal. En

sådan afgrænsning vil dog efter udvalgets opfattelse ikke være hensigtsmæssig, navnlig ikke i de tilfælde, hvor der kun findes én organisation på området. Her ville det være upraktisk, hvis man i alle tilfælde var tvunget til at skulle afgøre, om organisationen faktisk repræsenterer et flertal, navnlig på områder, hvor der findes mange ikke-professionelt aktive rettighedshavere.

Undertiden kan det forekomme, at der på et givet område er mere end én organisation. Det vil navnlig kunne være tilfældet i forbindelse med organisationssprængninger o.lign. I sådanne tilfælde bør man efter udvalgets opfattelse lægge vægt på, hvilken af organisationerne der er mest repræsentativ vedrørende benyttelsen af værker af den pågældende art. Det **vil** her ikke være tilstrækkeligt alene at se på, hvilken af de konkurrerende organisationer, der repræsenterer flest rettighedshavere. Det kan f.eks. også være af afgørende betydning, om hovedparten af de rettighedshavere, hvis værker faktisk benyttes, er organiseret i en af organisationerne. Afgørelsen i sådanne sager må træffes efter et skøn over samtlige foreliggende omstændigheder, idet det bærende synspunkt må være, at det skal være den overenskomst, som har størst praktisk betydning for rettighedsforvaltningen, der skal have virkning over for de ikke-organiserede. Det skal dog bemærkes, at bestemmelsen ikke afskærer nogen organisationer fra at indgå aftaler alene med virkning for egne medlemmer.

Beslægtede spørgsmål kan opstå i forbindelse med fastlæggelsen af de forskellige arter af værker, som bestemmelsen tager udgangspunkt i. I konsekvens af aftalelicensbestemmelsens struktur kan der kun anerkendes én organisation på hvert enkelt område, hvis kollektive aftaler udløser den særlige bindende virkning for de ikke-repræsenterede værker. I modsat fald ville der kunne eksistere flere forskellige overenskomster med virkning for samme værk. Denne afgrænsning kan imidlertid være vanskelig at praktisere, idet grænserne mellem forskellige værkstyper undertiden kan være udflydende, jfr. herved retsafgørelserne i UfR 1974, s. 1019 H, og UfR 1982, s. 869 U.

Udvalget skal hertil bemærke, at opdelingen af værksarter i § 29's forstand i alle tilfælde forudsætter, at der kan påvises objektivt baserede skillelinier, således at det med en rimelig sikkerhed er muligt at placere de ikke-repræsenterede værker i forhold til overenskomsterne. Hvor sådanne skillelinier kan påvises, bør aftalelicensen ikke kunne anvendes til at give én organisations aftaler forrang frem for andre repræsentative organisations ønsker om at indgå licensudløsende aftaler på tilgrænsende områder.

Undtaget fra aftalelicensen er *dramatiske værker* og filmværker. Heri ligger en mindre justering i forhold til de hidtidige regler, hvor undtagelsen

vedrørte "sceneværker"¹¹. Udvalget har fundet, at terminologien "sceneværk" er uklar, jfr. herved bemærkningerne til udkastets § 25 ovenfor. Undtagelsen bør også omfatte dramatiske værker, som opføres på anden **måde** end ved traditionelle sceniske fremførelser. Det gælder således navnlig radiospil. Under dramatiske værker falder navnlig skuespil og syngespil samt de **musik-**dramatiske værkstyper opera og operetter, musicals, ballet og revyteaterforestillinger. Udenfor falder normalt shows, cabaretforestillinger og oplæsninger.

Efter flertallets opfattelse er filmværker, navnlig spillefilm, aldrig omfattet af lovreglen. Rettigheder til filmværker forhandles normalt individuelt, bl.a. på grund af de betydelige økonomiske interesser, rettighedshaverne har i at kunne gennemføre et nøje planlagt udnyttelsesforløb.

Musikværker, som indgår i film, forvaltes traditionelt adskilt fra rettighederne til filmværket i øvrigt. Dette fremgår bl.a. af bestemmelsen i den hidtidige § 42, stk. 2 (forslagets § 44, stk. 2). Fjernsynsforetagender, som udsender film, erhverver således rettighederne hertil gennem KODA, der repræsenterer komponister og forfattere til sangtekster. Der er ikke behov for at undtage sådanne ikke-dramatiske musikværker fra aftalelicensen, i og med at de normalt forhandles kollektivt gennem en organisation. Aftalelicensen efter forslagets § 29 omfatter derfor sådanne musikværker, uanset om de indgår i lydsiden af en film.

Et mindretal, *Erik Carlsen og Britta Kümmel*, kan ikke tiltræde udvalgsflertallets forslag om at undtage filmværker fra aftalelicensen. Det er rigtigt, at navnlig spillefilm forhandles individuelt, og at aftalelicensen derfor ikke får praktisk betydning på dette område (den generelle aftale, som kunne udløse aftalelicensen, vil ikke foreligge). For andre typer af filmværker, blandt andet de såkaldte musikvideoer, der i fremtiden i et vist omfang må antages at ville erstatte grammofonplader, kan der derimod vise sig at være behov for en aftalelicens. Mindretallet mener under alle omstændigheder, at en eventuel ændring af loven på dette punkt må overvejes nærmere.

Reglerne i forslagets § 29, stk. 1 og 2, er baseret på bestemmelserne i Bernerkonventionens Art. 11 bis, stk. 1 og 2, der tillægger ophavsmænd til litterære og kunstneriske værker eneret til at tillade bl.a. radioudsendelse af deres værker eller overføring af disse til almenheden ved hjælp af ethvert andet middel, der tjener til trådløst at udsprede tegn, lyde eller billeder. Bestemmelserne giver dog de tilsluttede lande mulighed for at fastsætte vilkårene for udøvelsen af denne eneret, men sådanne vilkår skal være strengt

begrænsede til de lande, der har fastsat dem. Desuden kan de i intet tilfælde gøre indgreb i ophavsmandens personligt ideelle ret eller i den ham tilkommende ret til at erholde et rimeligt vederlag, som i mangel af mindelig overenskomst fastsættes af den dertil kompetente myndighed.

Der opstår imidlertid et spørgsmål om, hvorvidt aftalelicensen efter § 29, stk. 1 og 2, er begrænset i henseende til sin internationale rækkevidde, svarende til Bernerkonventionens krav om at de vilkår, eneretten kan udøves under, skal være strengt begrænsede til de lande, som har fastsat disse.

Ser man på den sædvanlige trådløse radiospredning, har det stedse været klart, at denne hjemmels anvendelse ikke har været begrænset af det forhold, at sådanne radioudsendelser i reglen også har kunnet modtages i udlandet. Forholdet er imidlertid efter udvalgsflertallets opfattelse anderledes ved de nyere former for udsendelse af radio og fjemsyn over satellitter. For de såkaldte kommunikationssatellitter opstår problemet imidlertid ikke, allerede af den grund, at de ikke indebærer en udsendelse til almenheden, og dermed heller ikke er omfattet af Bernerkonventionens Art. 11 bis, stk. 1 og 2. Det skal dog her bemærkes, at det for tiden i Europarådets regie overvejes, om også programspredning via kommunikationssatellitter skal sidestilles med direkte sendende satellitter, jfr. herom nedenfor.

Forholdene er mere kontroversielle ved de såkaldte direkte sendende satellitter. På internationalt plan er det omdiskuteret, om rettighederne til sådanne udsendelser skal være friforhandlet alene i det land, hvorfra udsendelserne sendes op til satellitten, eller om de også skal friforhandles i det land, hvor de modtages. På dette punkt er det opfattelsen hos de nordiske regeringer — og i øvrigt også hos majoriteten af deltagerne i de regeringsdrøftelser, som FN-organet for intellektuel retsbeskyttelse, **WIPO**, har afholdt — at det er tilstrækkeligt, at rettighederne er friforhandlet i senderlandet. Modsat har WIPO's generaldirektør, Dr. Arpad Bogsch på et regeringsekspertmøde i 1985 udtalt sig for, at rettighedsclearingen skulle finde sted i alle landene i satellittens dækningsområde, jfr. Copyright 1985, s. 180. Jfr. desuden *Agne Henry Olsson* i *NIR* 1987, side 445 ff, og *Mario Fabiani* i Copyright 1988, side 17.

I litteraturen findes endvidere en grundig gennemgang af spørgsmålet hos Dr. *Walter Dillenz*: *Legal Systems Governing the Protection of Works Transmitted by Direct Broadcasting Satellites*, Copyright 1986, s. 386-395. Dillenz drager den konklusion, at Bernerkonventionens Art. 11 bis ikke tager stilling til spørgsmålet, idet bestemmelsen er udformet med tanke på traditionel radorundspredning, hvor der er identitet mellem sende- og modtagerterri-

torium. Modsat finder han imidlertid heller ikke, at der er bestemmelser i konventionen, som står i vejen for, at man kræver rettighederne clearret i både sender- og modtagerland. Det nye ved de direkte sendende satellitter er, at senderlandet kan vælges af radiofonien efter forgodtbefindende, og modtagerterritoriet kan strække sig over flere nationalstater. Hvis man ikke lægger vægt på retsforholdene i modtagerlandet, vil man ikke dække den faktiske brug af værkerne, idet senderlandet altid kan ændres. Ved afgrænsningen af modtagerterritoriet finder Dillenz, at man kan lægge vægt på de kriterier i kontraktsretten, hvormed man fastslår kontraktspartemes intentioner.

Uden i øvrigt at tage stilling til disse internationale spørgsmål finder udvalgsflertallet, at det må påpeges, at der normalt vil være tale om en udsendelse af international karakter, når værker udsendes fra Danmark over en direkte sendende satellit. Satellitter af denne art når et meget omfattende landområde, og på grund af Danmarks størrelse og geografiske placering vil sådanne udsendelser derfor praktisk taget altid berøre flere lande, som herigennem får en dækning af satellitprogrammet, der væsentligt overstiger den marginale udbredelse af programmer i nabolande, som har været kendt med de hidtidige, konventionelle udsendelser fra jordstationer.

Endvidere må man være opmærksom på, at spørgsmålets afgørelse vil være af betydning for valget af internationale kontraktsmønstre. Hvis rettighederne skal cleares i modtagerlandene, vil der komme en international tendens til at samle f.eks. rettighederne til at udsende film over direkte sendende satellitter i flere lande på én hånd, således at rettighederne først kommer til udnyttelse på et tidspunkt, som er koordineret med den nationale udnyttelse i de pågældende modtagerlande. Modsat ved et internationalt reglement, som indebærer clearing i senderlandet alene. Her vil de lokale rettighedshavere i modtagerlandene antageligvis sikre sig, at erhvervelsen af de nationale rettigheder sker på vilkår, som sikrer, at satellitudsendelse ikke kan komme på tale, førend der har været en passende lejlighed til at udnytte de nationale rettigheder, f.eks. til biografvisning eller videogramudlejning.

Disse internationale drøftelser angiver tildels baggrunden for spørgsmålet om, hvilken international rækkevidde aftalelicensen i forslagets § 29 skal tillægges. Det må imidlertid her understreges, at der i denne sammenhæng kun er behov for at tage stilling til en begrænset del af problemstillingen, nemlig spørgsmålet om, hvorvidt den danske aftalelicens skal hjemle ret til at udsende værker over direkte sendende satellitter, som uundgåeligt — eller efter omstændighederne tilsigtet — retter sig mod almenheden i udlandet. En stillingtagen til dette spørgsmål er principielt alene et spørgsmål

om rækkevidden af danske lovbestemmelser, og dets løsning er derfor ikke nødvendigvis bundet af, hvilket endeligt udfald den ovenfor nævnte internationale diskussion vil få.

Spørgsmålet har bl.a. været drøftet på nordisk plan i forbindelse med overvejelserne om et nordisk TV-satellit samarbejde (Nordsat-udredningerne). Spørgsmålet drøftedes første gang i betænkningen Nordisk radio och television via satellit, NU A 1977:7, side 212 f. Her konstaterede den retlige arbejdsgruppe, som var nedsat af den nordiske gruppe af statssekretærer, at man kunne stille spørgsmålstegn ved, om der overhovedet var behov for særlige reguleringer i modtagerlandets lovgivning, når programmer sendt fra et andet nordisk land blev modtaget. Man fandt det dog rigtigst, bl.a. under henvisning til den nationale begrænsning af reglen i **Bernerkonventionens** Art. 11 bis, at man i modtagerlandets lovgivning indføjede bestemmelser om den virkning, man tillagde tvangs- og aftalelicensbestemmelser i udsendelseslandet. Dette synspunkt blev imidlertid forladt på et senere stadium i Nordsat-overvejelserne. I den retlige delrapport Nordisk radio och television via satellit, NU A 1979:7, side 54, udtalte den retlige arbejdsgruppe, der bestod af eksperter fra de ansvarlige departementer samt radioforetagenderne, at de nordiske aftalelicensbestemmelser ikke var nationalt begrænsede til udsendelser inden for de respektive landes territorium. Man henviste i denne forbindelse til, at der i mange år upåtalet var udsendt kortbølgeprogrammer, som klart sigter på at blive modtaget i udlandet. Den på aftalelicens baserede udsendelsesret kommer således, når radioforetagenderne gennem aftale med de nationale rettighedshaverorganisationer udvider udsendelsesområdet til at omfatte samtlige nordiske lande, til også at gælde for Nordsat udsendelserne.

Udvalgets flertal finder, at selv om den her drøftede problemstilling som nævnt ovenfor principielt er et spørgsmål om tilrettelæggelsen af rent danske retsregler, bør den nærmere udformning ske med viden om, hvilke regler der internationalt vil slå igennem. Rertallet har derfor ikke haft det fornødne grundlag for at tage endelig stilling til problemstillingen inden arbejdsafslutning.

Et mindretal, *Erik Carlsen og Britta Kümmel*, mener ikke, at der er grundlag for at begrænse aftalelicensen efter forslagets § 29 på en sådan måde, at den ikke skulle kunne bringes i anvendelse på radio- eller fjernsynsudsendelser over direkte sendende satellit. Sådanne satellitudsendelser adskiller sig — med hensyn til udsendelsernes dækningsområde eller deres "internationale karakter" — i princippet ikke fra Danmarks Radios kortbølgeudsendelser eller andre lydradioudsendelser, der i adskillige år har været sendt fra stationer på jorden. At aftalelicensen efter den gældende lovs § 22 også omfatter værker, der sendes i Danmarks Radios lydradioprogrammer, har aldrig været bestridt, og der synes ikke at være anledning til at forholde sig anderledes over for radio- eller fjernsynsudsendelser via direkte sendende satellitter.

Mindretallet skal iøvrigt gøre opmærksom på, at aftalelicensen i forslagets § 29, stk. 1 og 2, er givet for at gøre det muligt for radiofonierne at bruge litteratur, musik og billeder af uorganiserede ophavsmænd, idet det ville være praktisk umuligt at indhente samtykke på forhånd f.eks. fra en

udenlandsk forfatter. Der er derfor nøjagtig det samme praktiske behov for en aftalelicens, når det drejer sig om radio- og fjernsynsudsendelser over direkte sendende satellit, som når det drejer sig om konventionelle udsendelser.

Reglen i *stk. 2* svarer til bestemmelsen i den hidtidige § 22, *stk. 2*. Da kunstværker ofte ikke udgives, selv om de fra ophavsmandens side er tænkt at skulle kunne gøres tilgængelige for almenheden, bør de på visse områder kunne benyttes, blot der med ophavsmandens samtykke er sket en eksemplaroverdragelse, idet dette er den normale måde, hvorpå det tilkendegives, at et kunstværk anses for færdigt og egnet til at blive offentligt udbredt og fremvist.

Reglen i *stk. 3* om nedlæggelse af forbud mod udsendelse af værker i radio og fjernsyn i henhold til aftalelicensen bygger tildels på en tilsvarende regel i den hidtidige § 22, *stk. 1, 2. punktum, 2. led*, som dog ikke indeholdt nogen tidsfrist for forbudsrettens anvendelse. Når udvalget foreslår, at et forbud først skal være bindende 6 måneder efter, at det er kommet frem til radiofonien, medmindre det er nedlagt i forbindelse med værkets udgivelse, skyldes det et ønske fra Danmarks Radios repræsentanter i udvalget. Man har således fremført, at adgangen til at nedlægge forbud kan give betydelige praktiske vanskeligheder, hvis forbudet kan nedlægges med øjeblikkelig virkning. I så fald kan en enkelt rettighedshaver nemlig bremse en stor og kostbar produktion ved umiddelbart inden den planlagte udsendelse at kræve et særligt honorar eller særlige vilkår i øvrigt under trussel om nedlæggelse af forbud mod udsendelsen. En sådan mulighed afskæres ved den foreslåede bestemmelse. Til gengæld afskærer bestemmelsen radiofonien fra at påbegynde nye produktioner i tiden efter at forbudet er kommet frem, medmindre de allerede på det tidspunkt er påbegyndt, dvs. iværksat på en sådan måde, at en standsning vil indebære væsentlig ulempe for radioforetagendet eller de øvrige medvirkende. Bevisbyrden for, at dette er tilfældet, påhviler radio- og fjernsynsforetagendet. Inden for 6-måneders fristen kan der ske genudsendelser på de herfor gældende sædvanlige vilkår.

Tidsfristen på et halvt år er fastsat i lyset af, at radiofonien skal have tid til at substituere det pågældende værk med et andet. Undertiden vil forholdet være det, at en produktion er gennemført helt eller delvis længere tid førend udsendelsestidspunktet. Udvalget har dog ikke fundet at burde strække bestemmelsens tidsfrist længere, bl.a. på baggrund af de væsentlige

ideelle interesser, som rettighedshaverne undertiden kan have i at undgå udsendelse af visse værker i radio og fjernsyn.

Forbudet skal nedlægges over for radio- eller fjernsynsvirksomheden, dvs. ved direkte henvendelse hertil med nøjagtig angivelse af værkets titel m.v. Heraf følger, at mere eller mindre generelle udtalelser eller påtryk i bøger eller lignende ikke får virkning som forbud efter forslaget § 29.

6.21. § 30, radiofoniers optagelser

§ 30. Radio- eller fjernsynsforetagender kan til brug i deres udsendelser optage værker på bånd, film eller andre indretninger, der kan gengive dem, under forudsætning af, at de har ret til at udsende de pågældende værker. Retten til at gøre således optagne værker tilgængelige for almenheden afhænger af de i øvrigt gældende regler.

Stk. 2. Kulturministeren kan fastsætte nærmere vilkår for foretagelsen af sådanne optagelser og for brugen og opbevaringen af disse.

Stk. 3. Værker, som udsendes i radio og fjernsyn, kan, under forudsætning af, at udsendelsen er af dokumentarisk værdi, optages på **bånd**, film eller anden indretning, som kan gengive dem, med henblik på opbevaring i arkiver, som er godkendt af kulturministeren. Ministeren kan fastsætte nærmere regler for disse arkivers indretning og drift samt om sikring af optagelser med henblik på sådan arkivering.

Bemærkninger

Reglerne i forslaget § 30, stk. 1 og 2, viderefører bestemmelserne i den hidtidige ophavsretslovs § 22, stk. 3 og 4. Baggrunden for disse regler er, at man i moderne radio- og fjernsynsvirksomhed kun i meget begrænset omfang benytter sig af direkte udsendelser. Langt hovedparten af udsendelserne — når bortses fra grammofonprogrammer o.lign. — sker på basis af optagelser på lydbånd, film eller videobånd. Årsagen hertil er først og fremmest praktiske og kunstneriske hensyn. Der opstår imidlertid visse ophavsretlige problemer, idet indspilningen af de optagelser, som udsendes, repræsenterer en eksemplarfremstilling i ophavsretslovens forstand, der forudsætter ophavsmændenes samtykke, fordi den ikke sker med **henblik** på privat brug.

Hvad angår langt de fleste værker, som udsendes i radio og fjernsyn, er der indgået nærmere aftaler om udsendelsesretten, det være sig individuelle eller kollektive aftaler. I disse tilfælde er en regulering vedr. retten til indspilning af mindre betydning, idet parterne selv kan indgå de fornødne aftaler. Efter omstændighederne kunne man her nøjes med en formodningsregel, hvorefter en aftale om udsendelsesretten i mangel af modsat aftale tillige omfatter den nævnte, begrænsede ret til eksemplarfremsstilling. En sådan regulering er imidlertid ikke tilstrækkelig, idet reglerne i bl.a. forslagets § 29 i visse tilfælde giver adgang til at udsende værker, uden at der foreligger aftale herom. I sådanne tilfælde er det nødvendigt, at eneretten til eksemplarfremsstilling begrænses, så udsendelsen kan finde sted på normal og teknisk hensigtsmæssig måde. Eksemplarfremsstillingen er imidlertid her alene et accessorium til udsendelsesretten, og den bør derfor ikke tillades i videre omfang, end hvad der i forhold hertil er fornødent. Derfor bør sådanne optagelser som udgangspunkt kun kunne opbevares i den periode, hvor udsendelse — og herunder også lovlige genudsendelser — er en aktualitet.

Dette hensyn er inddraget i Bernerkonventionens Art. 11 bis, stk. 3, hvori det bl.a. hedder: "Det er dog forbeholdt unionslandenes lovgivning at fastsætte bestemmelser med hensyn til midlertidigt prægede optagelser, som foretages af et radioforetagene med dets egne hjælpemidler og til brug i dets egne udsendelser. Ved en sådan lovgivning kan der gives adgang til opbevaring af sådanne optagelser i officielle arkiver på grund af deres exceptionelt dokumentariske karakter." Sådanne optagelser kaldes ofte "**efemære**" optagelser, svarende til konventionens engelske originalteksts udtryk: '**ephemereal recordings**' (græsk '**ephemeros**' = som varer én dag, daglig).

En række af konventionens forudsætninger, herunder bl.a. om at optagelserne kun skal kunne bevares i en kort tid, er ikke udtrykkeligt kommet til orde i den hidtidige lovbestemmelse, idet man har forudsat nærmere regler herom fastsat administrativt, jfr. bemærkningerne nedenfor til stk. 2.

Den accessoriske karakter af bestemmelsen fremgår iøvrigt tydeligt af, at adgangen til eksemplarfremsstilling ("optagelse") kun er til stede under forudsætning af, at radio- og fjernsynsforetagenderne har ret til at udsende de pågældende værker. Reglen hjemler ikke i sig selv nogen adgang til at udsende værker, jfr. henvisningen til "de i øvrigt gældende regler".

I forslagets § 30, stk. 2, gives der adgang for kulturministeren til administrativt at fastsætte nærmere regler om foretagelsen af optagelserne og om deres brug og opbevaring. Der er her tale om en gentagelse af reglen i

den hidtidige ophavsretslovs § 22, stk. 4, idet det dog efter udvalgets forslag ikke længere kræves, at der skal være tale om en kongelig anordning.

I praksis har adgangen til at fastsætte nærmere regler ikke været benyttet for så vidt angår Danmarks Radio. Det kan diskuteres, om det er hensigtsmæssigt, at disse vigtige begrænsninger i kopieringsadgangen, som i henhold til Bernerkonventionens regler ikke kan forbigås, således slet ikke har fået noget skriftligt nedslag i dansk ret.

I *Sverige*, hvor grundlaget i ophavsretslovens bestemmelser svarer ganske til det danske, er der fastsat nærmere regler i forordning (1961:348) med tillämpningsbestemmelser til lagarna om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk och om rätt till fotografisk bild. Heri bestemmes bl.a., at optagelserne skal foretages med radio- eller fjernsynsforetagendets egen tekniske udrustning (§ 11, stk. 1). De må højst bevares i ét år og anvendes til udsendelse fire gange. Herefter skal de, hvis der ikke er indgået nærmere aftaler med rettighedshaverne, ødelægges eller slettes (§ 12, stk. 1). Kopierne må ikke overlades til andre (§ 11, stk. 2), bortset fra optagelser af dokumentarisk værdi, der kan overlades til et særligt arkiv i radiofonien, som må bevare dem også efter den ovennævnte tidsfrist eller efter det maksimalt tilladte antal udsendelser (§ 12, stk. 2).

I *Finland* findes tilsvarende regler i **förordning** angående tillämpning av lagarna om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk och om rätt till fotografisk bild, 25.8.1961/441, §§ 8-11, og der findes ligeledes tilsvarende regler i Norge i kongelig resolusjon av 2. april 1965. Det fastslås i øvrigt her, at det er en forudsætning for adgangen til at udsende de foretagne optagelser, dels at radiofonien har ret til at udsende værket i kraft af lovregler eller aftale, dels at der ydes vederlag til ophavsmanden i overensstemmelse med lov eller aftale (§ 3, stk. 1, jfr. § 2 c)). Også i de *norske* regler afskæres udsendelsesadgangen efter ét år eller fire udsendelser, men denne begrænsning gælder ikke for norske statsborgere (§ 3, stk. 2).

Kulturministeriets repræsentant i udvalget har tilkendegivet, at man ikke finder det hensigtsmæssigt, at der fastsættes nærmere regler på dette område. Man anser det for givet, at radiofonierne følger Bernerkonventionens bestemmelser, og erfaringerne fra udlandet giver desuden grund til at frygte, at detaillerede regler ikke vil blive efterlevet i praksis. Medlemmerne *Erik Carlsen* og *Britta Kümmel* finder heller ikke, der er behov for nærmere regler om de efemære optagelser og mener, at området er bedre egnet til regulering ved aftale. *Udvalgsflertallet* har dog en anden opfattelse. Dette skyldes ikke blot, at der er et behov for klarhed for så vidt angår forholdene i Danmarks

Radio, men også at tilkomsten af nye landsdækkende og lokale radio- og fjernsynsforetagender gør en klar og utvetydig kodifikation af Bernerkonventionens betingelser stærkt påkrævet. Udvalgsflertallet finder i så henseende, at der bør fastsættes rimeligt korte tidsfrister m.v., ligesom man finder det hensigtsmæssigt, at det understreges, at optagelserne skal foretages "af et radioforetagende med dets egne hjælpemidler og til brug for dets egne udsendelser", jfr. BK Art. 11 bis, stk. 3.

Der er på dette område indgået en aftale af 28. juni 1988 mellem Danmarks Radio og NCB, der forvalter komponisters og forfatters indspilningsrettigheder. Efter aftalen omfattes co- og entreprisproduktioner ikke af de rettigheder, som radiofonierne anses for at råde over, men det forudsættes at rettighederne hertil erhverves af radiofonierne eller af de eksterne producenter. Aftalen indeholder følgende afgrænsning af entrepris- og co-produktioner:

"Ved en entreprisproduktion forstås en produktion, der produceres for radiofonien af trediemand i henhold til særlig aftale, og hver retten til udnyttelse alene tilkommer radiofonien.

Ved en co-produktion forstås en produktion, der frembringes gennem samarbejde mellem radiofonien og trediemand, og hvor retten til udnyttelse er delt mellem radiofonien og den pågældende trediemand. En produktion, der foretages gennem et samarbejde mellem radiofonien og en anden radiofoni, som har aftale med n c b — eller et selskab, n c b har gensidighedsaftale med — betragtes i denne forbindelse ikke som en co-produktion.

Hvis radiofonien disponerer over udstyret, og det medvirkende personale arbejder på radiofoniens ansvar, betragtes produktionen i denne forbindelse ikke som en entrepris- eller co-produktion.

Parterne er enige om, at afgrænsningsproblematikken kan være vanskelig, og det er derfor aftalt, at tvivlstilfælde skal gøres til genstand for drøftelser parterne imellem.

De ovennævnte bemærkninger vedrører arkivering og brug af optagelser i udsendelsessøjemed. Forholdene er anderledes, når det drejer sig om arkivering og brug i forskningsøjemed. Radio og fjernsyn spiller i nutiden en vigtig rolle i samfundslivet som formidler af informationer, synspunkter og kultur. Derfor er der betydelige forskningsmæssige interesser i at kunne bevare optagelser af udsendelserne for eftertiden. Fremtidens historiske forskning vil stå med et fragmentarisk kildemateriale om vor tid, hvis man ikke bliver sat i stand til at benytte stoffet fra de moderne elektroniske medier på linie med de traditionelle trykte kilder.

Disse forhold har tidligere været genstand for indgående drøftelser her i landet. Der er således i radiolovens § 20 givet adgang til, at kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om, at Danmarks Radio mod godtgørelse af de hermed forbundne udgifter skal stille optagelser af sine udsendelser til rådighed for et i forskningsmæssigt øjemed oprettet arkiv, og om adgangen til

de arkiverede optagelser. Denne bestemmelse blev indføjet i loven på foranledning af et udvalg, nedsat af statsministeren i 1972, som i betænkning nr. 785/1976 om bevarelse m.v. af radio- og TV-udsendelser endvidere foreslog, at man ved en tilføjelse til ophavsretsloven skaber mulighed for at foretage arkivering af udsendelser, som ud fra et forskningsmæssigt synspunkt skønnes at være af dokumentarisk værdi. Det nævnte udvalg var af den opfattelse, at de konventionsmæssige forpligtelser ikke gør det muligt at ændre den gældende ophavsretslov således, at en total arkivering af samtlige radio- og TV-programmer kan finde sted.

Arkiveringsspørgsmålene blev tillige drøftet i Mediekommissionen, hvis flertal i betænkning nr. 1029/1987 om mediepolitik bl.a. anbefalede, at der indføres en pligtafleveringsordning for lyd- og billedmedier, svarende til en lignende, total dækkende ordning, som man foreslog gennemført for de trykte medier. Et flertal i kommissionen anbefalede, at der sker bevaring af optagelser af danske radio- og TV-udsendelser i en central institution, og et flertal anbefalede, at der ved en bevaringsordning for radio- og tv-udsendelser tilstræbes den størst mulige tilgængelighed til det bevarede materiale. Et andet flertal anbefalede herudover, at der søges etableret en speciel ordning, således at nyheds- og aktualitetsudsendelser bliver alment tilgængelige gennem bibliotekerne.

Endelig har spørgsmålene været drøftet i den af Kulturministeriet nedsatte Arbejdsgruppe om bevaringsforanstaltninger med henblik på arkivering af radio- og tv-udsendelser, som afgav en rapport til Kulturministeriet i november 1986. Arbejdsgruppen drøftede navnlig forskellige spørgsmål vedr. det offentliges erhvervelse, opbevaring og registrering af nogle private arkiver af bl.a. radio- og fjernsynsudsendelser samt af de af Danmarks Radio foretagne kontroloptagelser. Arbejdsgruppen indstillede, at det offentlige erhverver en række forskellige arkivalier og som interimsløsning placerer dem under Statsbiblioteket i Århus. Placeringen foreslås foretaget i utilgængelige arkiver, indtil der etableres en permanent ordning, eller indtil der måtte blive indgået særlige aftaler med ophavsmændene om brugen af det opbevarede materiale. Kulturministeriet har bl.a. efter høring af kunstnerorganisationerne tilsluttet sig hovedlinierne i denne indstilling. Ministeriet har endvidere tilvejebragt bevillingsmæssige rammer for at iværksætte en foreløbig bevaring af alle Danmarks Radios udsendelser og af en repræsentativ del af de lokale radio- og fjernsynsforetagenders udsendelser samt af forskellige offentlige og private samlinger. I forbindelse hermed har kunstnerorganisationerne erklæret, at man fra disses side ikke har indvendinger mod, at de pågældende udsendelser m.v.

bevares, dog indtil videre utilgængeligt for almenheden, idet spørgsmålet om adgang og benyttelse udskydes til afgørelse i forbindelse med etablering af en permanent ordning. (Jfr. hertil Aktstykke nr. 145 af 2. marts 1987.)

Nærværende udvalg tager disse ønsker om opbevaring og tilgængeliggørelse af radio- og fjernsynsudsendelser til efterretning. Samtidig finder udvalget, at en total arkivering ikke kan muliggøres gennem regler, der indskrænker de ophavsretlige enerettigheder, da dette ville være i strid med Bernerkonventionens Art. 11 bis, stk. 3. Her er man således enig i de konklusioner, som blev draget i bet. 785/1976. Desuden er udvalget af den opfattelse, at også den offentlige benyttelse af arkiverede udsendelser efter konventionens krav som udgangspunkt må forudsætte rettighedshavernes samtykke. Arkiverede optagelser kan således ikke på basis af lovbestemmelser om indskrænkning i ophavsrettighederne gøres tilgængelige for almenheden gennem f.eks. radio- eller fjernsynsudsendelse, udlån eller fremførelse efter bestilling. Det vil således under alle omstændigheder være nødvendigt at erhverve rettigheder til denne benyttelse gennem aftaler med rettighedshaverne.

I visse tilfælde må man imidlertid drøfte, om det er muligt at løse de nævnte spørgsmål ved indgåelse af aftalen om værkernes udsendelse, nemlig når værket udsendes i henhold til aftalelicensen i forslagets § 29, stk. 1 og 2. Her eksisterer der ikke noget aftaleforhold mellem radiofonien og de ikke-organiserede rettighedshavere. Selv om aftalelicensen først og fremmest vedrører udsendelsesretten, er det åbenbart, at bevaring og udsendelse i denne situation hænger nøje sammen. Oftest følger f.eks. Danmarks Radios udvidede ret til at bevare optagelser således af, at man har aftalt honoreringsvilkår for genudsendelser. Efter udvalgets opfattelse kan det ikke anses for stridende med Bernerkonventionen, at man opfatter opbevaringen i udsendelsesøjemed som et vilkår for den udsendelsesret, der indrømmes gennem en aftalelicensudløsende overenskomst, og som derfor også får virkning for udenforstående rettighedshavere. Udvalget anser denne konklusion for forsvarlig, navnlig i lyset af, at de udenforstående rettighedshavere i påkommende tilfælde gennem forbudsretten efter forslagets § 29, stk. 3, er i stand til at hindre uønsket udsendelse. Hvor et sådant forbud nedlægges, og der ikke er udsigt til, at det alene bliver af forbigående varighed, vil forudsætningerne for den aftalte opbevaring typisk måtte anses for bristet, og opbevarede eksemplarer må derefter slettes eller overgives til et af de i forslagets § 30, stk. 3, omhandlede arkiver.

Udvalgets forslag til § 30, stk. 3, er i alt væsentligt i overensstemmelse med forslaget i bet. 785/1976, men udvalget har dog foretaget mindre justeringer. Betænkningens lovudkast omfatter i lighed med radiolovens § 20 alene Danmarks Radios udsendelser. Det må imidlertid forventes, at der også vil blive rejst spørgsmål om arkivering af udsendelserne fra TV 2 og fra de lokale radio- og fjernsynsstationer. Bestemmelsen er derfor udvidet til også at omfatte disse. På den anden side forudsættes der gennem kravet om ministeriets godkendelse af arkiverne at blive skabt sikkerhed for, at optagelserne ikke anvendes til uvedkommende formål.

I den nævnte betæknings lovudkast blev det endvidere forudsat, at de opbevarede udsendelser "ud fra et forskningsmæssigt synspunkt" skønnedes at være af dokumentarisk værdi. Denne betingelse er nu udeladt, hvilket skyldes, at nærværende udvalg ikke finder, at betingelsen reelt bidrager til at præcisere forståelsen af, hvilket materiale, der kan opbevares. Alt, hvad der udsendes i radio og fjernsyn, kan gøres til genstand for seriøs forskning, og det kan derfor også tillægges en dokumentarisk værdi i forhold hertil. Bernerkonventionens betingelse, hvorefter de arkiverede værker skal være af exceptionel dokumentarisk karakter, skal utvivlsomt forstås snævrere, omend den mere detaljerede fortolkning heraf ikke synes endeligt afklaret i den internationale retsopfattelse.

Efter udvalgsflertallets opfattelse bør Bernerkonventionens krav om udsendelsernes dokumentariske værdi først og fremmest relateres til forhold vedr. dagsbegivenheder og den del af den løbende debat, som i væsentlig grad er med til at tegne den politisk-økonomiske samtidshistorie. Også debatudsendelser og lignende, som er af kulturhistorisk relevans, vil efter omstændighederne kunne arkiveres på baggrund af deres dokumentariske værdi. Derimod vil kulturelt og underholdende stof i øvrigt, såsom f.eks. spillefilm, TV-film, TV-spil, hørespil, koncertoptagelser og grammofonprogrammer, næppe kunne arkiveres i henhold til denne regel, medmindre der foreligger særlige omstændigheder.

En anden ting er, at der kan være gode grunde til at tillade en videregående arkivering, fordi radio- og fjernsynsudsendelser indtager en overordentlig central position i kulturmønsteret i nutiden. Udvalget finder på denne baggrund, at man bør tillade en videregående arkivering også af det stof, som ikke er omfattet af Art. 11 bis, stk. 3. En sådan arkivering vil ikke være i strid med Bernerkonventionen, idet den kan finde sted med hjemmel i konventionens generelle regler om eksemplarfremsættelse i Art. 9, stk. 2. Herved forudsættes det, at den normale udnyttelse af værket ikke på skadelig

måde påvirkes, og at der ikke på urimelig måde gøres indgreb i ophavsmandens legitime rettigheder. Dette må efter udvalgets opfattelse medføre, at de nærmere regler om adgang til sådanne udsendelser i de godkendte arkiver gøres overordentlig snævre. Optagelserne bør opfattes som arkivalier, der alene bevares for en eftertid, hvor alle private rettigheder er udløbet, **og** hovedreglen bør derfor være, at der ikke tillades almindelig adgang til dem.

Efter udvalgets opfattelse taler stærke grunde for, at denne arkivering kan sikres gennemført, og man har derfor suppleret bestemmelsen med en hjemmel for kulturministeren til ikke blot at fastsætte de nærmere regler for indretning og drift af det nævnte arkiv, men også til at fastsætte regler om sikring af optagelser med henblik på sådan arkivering. Sådanne regler vil navnlig kunne tjene til at hindre, at værdifulde optagelser tilintetgøres i en overgangsperiode, inden de kan indlemmes i et godkendt arkiv. Der kan ikke gennem sådanne administrative regler åbnes mulighed for nogen form for benyttelse af optagelserne, som ikke ville kunne ske efter optagelsernes endelige placering i det godkendte arkiv.

6.22. § 31, kabelfordeling af radio og TV

§ 31. Værker, som udsendes i radio eller fjernsyn, må fordeles over kabelanlæg og videreudsendes til almenheden ved hjælp af radioanlæg, når dette sker uden ændringer og samtidig med, at udsendelsen finder sted.

Stic 2. Ophavsmanden har krav på vederlag. Dette gælder dog ikke, når radio- eller fjernsynsudsendelser modtages ved hjælp af egen fællesantenne og fordeles over kabelanlæg, som ikke omfatter mere end 25 tilslutninger i en bygning eller i en gruppe af nærliggende bygninger.

Stic 3. Vederlagskravet kan kun gøres gældende af en af kulturministeren godkendt fællesorganisation, som omfatter ophavsmænd, udøvende kunstnere og andre rettighedshavere, herunder radio- eller fjernsynsforetagender og fotografer, hvis værker, præstationer, frembringelser og billeder anvendes i radio- eller fjernsynsudsendelser i Danmark.

Stic 4. Vederlagskravet påhviler ejeren af anlægget. Er det vederlag, som ejeren skal betale, fastsat som et beløb pr. tilslutning, er brugeren af den enkelte tilslutning pligtig at betale ejeren et beløb, som svarer dertil. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om vederlagsopkrævningen.

Bemærkninger

Forslaget til § 31 er overensstemmende med den hidtidige § 22 a, der blev indført i ophavsretsloven ved lov nr. 274 af 6. juni 1985 og ændret ved lov nr. 378 af 7. juni 1989. Udvalget afgav efter anmodning fra Kulturministeriet i 1979 en udtalelse om gældende ret vedr. viderespredning af radio- og fjernsynsudsendelser i kabelanlæg, men bortset herfra har spørgsmålet været holdt uden for udvalgets kommissorium.

På denne baggrund har udvalget alene foretaget en mindre redaktionel ændring, idet det hidtidige § 22 a, stk. 4, er erstattet af den generelle forældelsesregel i forslagets § 38.

6.23. §§ 32-34, særlige vederlagsregler

Særlige vederlagsregler

§ 32. Ophavsmænd til værker, der er udsendt i radio eller fjernsyn eller udgivet i form af lyd- eller billedoptagelser, har ret til vederlag, når lyd- eller billedbærere, der er egnet til fremstilling af optagelser til privat brug, importeres eller fremstilles her i landet.

Stk 2. Retten til vederlag efter stk. 1 kan kun gøres gældende gennem en af kulturministeren godkendt fællesorganisation for alle rettighedshavere. Kulturministeren fastsætter efter forhandling med rettighedshavernes organisationer, båndproducenterne og -importørerne de nærmere regler for afgiftens beregning og opkrævning. Der kan herunder træffes bestemmelse om afgiftsfritagelse for brugere af bånd, der ikke benyttes til optagelser til privat brug.

§ 33. Ved erhvervsmæssigt videresalg af eksemplarer af kunstværker har ophavsmanden ret til et vederlag på 5 pct af salgsprisen, ekskl. moms.

Stic 2. Retten til vederlag omfatter ikke bygningsværker. Værker af brugskunst er ikke omfattet, hvis de er fremstillet i flere identiske eksemplarer.

Stk. 3. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om vederlagets beregning, herunder bestemmelser om mindstebeløb for den salgspris, som skal medføre ret til vederlag.

Stk. 4. Retten til vederlag består indtil ophavsrettens udløb, jfr. §§ 50 og 51. Retten er personlig og uoverdragelig. Efter ophavsmandens død falder retten dog i arv til ophavsmandens ægtefælle og livsarvinger. Efterlader ophavsmanden sig ikke ægtefælle eller livsarvinger, tilfalder vederlagsretten den organisation, som er nævnt i stk. 5.

Stk. 5. Retten til vederlag kan kun gøres gældende af en organisation, som er godkendt af kulturministeren. Organisationen forestår opkrævningen og foretager udlodningen til de berettigede.

Stk. 6. Ved erhvervsmæssigt videresalg som nævnt i stk. 1, er sælgeren forpligtet til at fremsende en årlig opgørelse over salget af kunstværker attesteret af en statsautoriseret eller registreret revisor, til den organisation, som er nævnt i stk. 5.

§ 34. Når et eksemplar af et kunstværk, der ikke er i kunstnerens eje, vises for almenheden ved det offentliges foranstaltning på en udstilling eller lignende, har ophavsmanden krav på vederlag. Det samme gælder ved udstillinger, foranstaltet af private, hvortil almenheden kun har adgang mod betaling.

Stk. 2. Reglen i stk. 1 gælder også for fotografiske værker, dog kun når det drejer sig om udstillinger, hvor de fotografiske værker udgør en væsentlig eller selvstændig del. Værker af brugskunst omfattes ikke af reglen, hvis de er fremstillet i flere identiske eksemplarer.

Stk. 3. Retten til vederlag efter stk. 1 og 2 kan kun gøres gældende gennem en af kulturministeren godkendt organisation.

Stk. 4. Vederlaget efter stk. 1 og 2 beregnes som en andel af værkseks-emplarets aktuelle handelsværdi. Både andelens størrelse og værdiansættelsen kan indbringes for det i § 35 omhandlede nævn, hvis enighed ikke kan opnås. Nævnets afgørelse om værdiansættelsen kan ikke indbringes for nævnet påny, før der er forløbet 5 år efter udløbet af det år, hvori afgørelsen blev truffet.

Bemærkninger

I afsnittet om særlige vederlagsregler er samlet en række forslag, der er fremlagt af udvalget — eller af flertal i udvalget — i tidligere betænkninger, og som i nogen grad adskiller sig fra de "klassiske" ophavsretlige beføjelser. Der er således tale om forslag om indførelse af en afgift på uindspillede lyd- og videobånd, jfr. bet. 944/1982, s. 13 ff, følgeret, jfr. bet. 1063/1986, s. 91 ff,

og ret til udstillingsvederlag, jfr. bet. 1063/1986, s. 130 ff. Vedr. den nærmere baggrund for forslagene og deres udformning samt de afgivne mindretalsudtalelser henvises til disse betænkninger.

Bestemmelser om følgeret blev indført i ophavsretslovens § 25 a ved lov nr. 378 af 7. juni 1989. Forslagets § 33 er en uændret videreførelse af denne lovbestemmelse, dog med den redaktionelle ændring, at forældelsesreglen i den hidtidige § 25 a, stk. 5, 3.-4. punktum, ikke er medtaget, da den er forudsat erstattet af den generelle regel i lovforslagets § 38.

6.24. § 35, tvangslicensregler

Almindelige regler om tvangs- og aftalelicens

§ 35. Såfremt der ikke kan opnås enighed om størrelsen af de vederlag, der er omhandlet i § 23, stk. 2, a), §§ 26, 31 og 34, § 37, stk. 2, og § 54, kan hver af parterne forelægge spørgsmålet for et af kulturministeren nedsat særligt nævn. Nævnet har den endelige administrative afgørelse. Nævnet kan efter påstand fra en af parterne fastsætte en tarif, som gælder for alle, der foretager den pågældende brug. Ministeren fastsætter de nærmere regler for nævnets virksomhed.

Stk. 2. Ved anvendelsen af værker i medfør af de i stk. 1 nævnte bestemmelser påhviler det brugeren at give rettighedshaveren meddelelse herom snarest muligt og senest en måned efter, at udnyttelsen påbegyndes.

Stk. 3. Hvis brugeren af et værk i henhold til de i stk. 1 nævnte bestemmelser ikke kan skaffe sig oplysning om rettighedshaverens identitet, bopæl eller forretningssted, kan den i stk. 2 nævnte meddelelse med frigørende virkning gives til organisationer af rettighedshavere, der af Kulturministeriet er godkendt til at modtage underretning herom for så vidt angår værker af den art, som de enkelte organisationer repræsenterer.

Stk. 4. Dersom brugeren af et værk i henhold til de i stk. 1 nævnte bestemmelser ikke betaler det vederlag, som parterne er kommet overens om, eller som er fastsat af det i stk. 1 omhandlede nævn, kan det ved dom fastslås, at den pågældende værksudnyttelse, indtil betaling er sket, kun kan foretages med ophavsmandens samtykke.

Stk. 5. Nægter et radio- eller fjernsynsforetagende efter § 55, stk.1, at give samtykke til, at foretagendets radio- eller fjernsynsudsendelser samtidig og uden ændringer fordeles over kabelanlæg, eller kan der ikke opnås enighed

om vilkårene for en sådan fordeling, kan det i stk. 1 omtalte nævn på begæring af hver af parterne meddele den fornødne tilladelse og fastsætte nærmere vilkår herfor. Afgørelse om fastsættelse af vederlag kan dog af nævnet kun træffes på grundlag af krav fremsat af radio- eller fjernsynsforetagendet gennem den i § 31, stk. 3, nævnte fællesorganisation. Bestemmelserne i § 31, stk. 4, og § 38 finder tilsvarende anvendelse.

Bemærkninger

Ovenfor i afsnit 1.6.1 drøftes det nærmere indhold af tvangslicensreglerne, og udvalget går herunder ind for, at tvangslicensproceduren — på de områder, hvor den ikke foreslås helt afskaffet — i det væsentlige bevares uændret, idet udvalget ikke kan gå ind for at erstatte det hidtidige nævn med en særlig voldgiftsordning. I konsekvens heraf er forslaget til § 35, stk. 1, overensstemmende med den hidtidige § 54, idet dog paragrafhenvisningerne er justeret i overensstemmelse med udvalgets — eller dets flertals — forslag.

I stk. 1 er der dog indføjet en nydannelse, nemlig en hjemmel for nævnet til at fastsætte generelle tariffer, bindende for alle, der foretager den pågældende udnyttelse. Dette skyldes et praktisk problem, som navnlig er opstået i forbindelse med tvangslicensbestemmelsen for kabel-TV i den hidtidige § 22 a (forslagets § 31) og bestemmelsen i den hidtidige § 47 (forslagets § 54). Problemet er, at nævnet hidtil alene har haft hjemmel til at træffe afgørelser, som binder de konkrete parter i sagen. Det er derfor forekommet, at praktisk taget identiske sager er indbragt for nævnet. Udvalget finder, at der ikke vil være noget betænkeligt ved, at nævnet får mulighed for at fastsætte generelle tariffer på de områder, hvor nævnet finder, at dette vil være forsvarligt, dels i lyset af det konkrete udnyttelsesområde, dels på baggrund af, hvem der har optrådt som parter på området. Normalt bør generelle tariffer ikke fastsættes, medmindre de modstående interesser har været repræsenteret for nævnet af dækkende organisationer. Undtagelser kan dog tænkes, f.eks. hvis brugerparten ikke har en sådan organisering. I så fald bør generelle tariffer alligevel kunne fastsættes, forudsat at en tilstrækkelig bred kreds af de kendte brugere er indklaget for nævnet. En fastsat tarif bør i øvrigt altid kunne forelægges nævnet til prøvelse påny efter en i kendelsen nærmere angiven periode.

Reglerne i stk. 2 og 3 om pligt til at give meddelelse om udnyttelse af værker i henhold til tvangslicensreglerne er derimod nye, jfr. bemærkningerne

herom i afsnit 1.6.2 ovenfor. Reglerne er udformet med henblik på kun at påføre brugerne af værker en beskeden byrde. Ganske vist skal brugeren søge at komme i kontakt med ophavsmanden eller — hvis der er flere ophavsmænd til samme værk — dem alle, men viser dette sig ikke muligt, kan brugeren frigøres ved at give underretning til en organisation efter reglerne i stk. 3. Hvor værker er udgivet, f.eks. i bogform, vil udenforstående som oftest ikke kunne vide, hvorvidt forlæggeren fortsat besidder nogen ret til at råde over værket, idet dette vil afhænge af dennes aftaler med ophavsmanden. I sådanne tilfælde bør en meddelelse til forlæggeren dog frigøre brugeren, idet det naturligt må påhvile forlæggeren at videregive meddelelsen til rette vedkommende. Dette vil typisk være en følge af den almindelige pligt til loyalt at tage hensyn til medkontrahentens interesser, som er til stede i alle kontraktsforhold.

Efter forslaget til stk. 3 skal meddelelse i de tilfælde, hvor rettighedshaveren ikke kan opspores, kunne gives til organisationer af rettighedshavere, der af Kulturministeriet er godkendt hertil. Det forudsættes herved, at disse organisationer herefter vil videregive oplysningerne til de pågældende rettighedshavere, for så vidt disse kan opspores uden et uforholdsmæssigt opbud af ressourcer. Ministeriets bemyndigelse af sådanne organisationer er en forudsætning for, at disse med frigørende virkning for brugeren kan modtage sådanne meddelelser.

Forslagets § 35 indeholder ikke nogen bestemmelser om sanktioner for den, som undlader at foretage den påbudte anmeldelse. Udvalget foreslår derfor, at der som nr. 3) i forslaget § 64 indføres: "undlader at give meddelelse i henhold til § 35, stk. 2 eller 3." Dette vil indebære, at forsætlig eller groft uagtsom overtrædelse af påbudene straffes med bøde. Det skal i denne forbindelse understreges, at de subjektive krav om forsæt eller grov uagtsomhed retter sig mod selve undladelsen af at give meddelelse, og at uvidenhed om bestemmelsens eksistens principielt ikke disculperer. Der vil dog efter omstændighederne kunne blive tale om nedsættelse eller bortfald af straffen, hvis uvidenheden efter de konkrete omstændigheder findes undskyldelig.

Med hensyn til de civile retlige følger af at undlade at give meddelelse har udvalget overvejet forskellige muligheder. Man har således drøftet indførelsen af et bodssystem, hvorefter den berettigede i tilfælde af, at brugeren ikke rettidigt sørger for betalingen af udnyttelsen, skulle være berettiget til at kræve betaling med det dobbelte eller tredobbelte beløb af det, som ellers skulle være erlagt. I givet fald skulle brugeren dog kunne frigøre sig ved betaling af det normale vederlag til en af Kulturministeriet anvist konto.

Fordelen ved sådanne regler ville være, at sanktionsbeløbet tilfalder ophavsmanden og ikke statskassen, og desuden ville der være tale om en civilretlig sanktion, som således ikke medførte nogen unødvendig belastning af politimyndighederne.

Selv om nogle af udvalgets medlemmer har været positivt indstillet over for dette forslag, har udvalget dog valgt ikke at fremlægge det i en konkretiseret form, idet lignende bodssanktioner ikke findes andetsteds i dansk ret. I givet fald måtte et forslag herom derfor kræve en detaljeret gennemarbejdning, som ville falde uden for nærværende udvalgsarbejdes rammer.

Udvalget finder dog grund til at understrege, at manglende anmeldelse af en værksudnyttelse i henhold til en tvangslicens vil kunne udløse krav om rentebetaling for den tid der går, inden ophavsmanden bliver opmærksom på forholdet.

De organisationer, som forvalter sådanne rettigheder, er desuden i reglen nødt til at foretage en løbende overvågning og kontrol af markedet for at opfange eventuelle tilfælde, hvor der ikke afregnes for brug af værker i henhold til en tvangslicens, hvilket ofte er relativt omkostningskrævende. I sådanne tilfælde bør der normalt kunne kræves ikke blot vederlag for udnyttelsen, men — i overensstemmelse med generel praksis ved erstatningsberegning inden for immaterialretten — også erstatning for omkostningerne ved konstateringen af retskrænkelsen. Her kan det efter udvalgets opfattelse være både rimeligt og naturligt, at man praktisk indregner disse omkostninger i nogle generelle takster, der varierer alt efter om benyttelsen bliver indberettet forskriftsmæssigt, eller den først kommer for dagen ved den pågældende organisations undersøgelser og kontrol. Princippet må her være det, at kontrolomkostningerne først og fremmest bør dækkes ind gennem en belastning af de udnyttelsessituationer, hvori der faktisk forekommer uregelmæssigheder.

Baggrunden for bestemmelsen i stk. 4 er, at det ved **tvangslicens**-bestemmelser efter omstændighederne kan være vanskeligt eller umuligt for rettighedshaverne at gennemtvunge deres krav på vederlag over for modvillige eller insolvente brugere, jfr. nærmere herom i afsnit 1.6.2.

Som angivet i det ovennævnte afsnit, kan der herske en vis tvivl om, hvorvidt rettighedshaveren ved en tvangslicens alene er henvist til at gøre et pengekrav gældende mod brugeren, eller om han tillige i den sidste ende kan standse udnyttelsen, eventuelt ved fogedrettens mellemkomst. Udvalget finder imidlertid, at der under visse omstændigheder bør være adgang til at kræve

udnyttelsen afbrudt, om fornødent med fogdens bistand. Udvalget finder tillige, at en sådan adgang udtrykkeligt bør lovreguleres.

På denne baggrund stiller udvalget forslag om, at der i § 35, stk. 4, indsættes en bestemmelse, hvorefter det under visse nærmere angivne betingelser ved dom kan fastslås, at værksudnyttelsen under en tvangslicens kun kan foretages med ophavsmandens samtykke. En forudsætning for, at en sådan dom kan afsiges, er dog, at brugeren ikke har betalt et vederlag, som enten er aftalt mellem parterne eller som er fastsat ved kendelse afsagt af det nævn, som er omhandlet i stk. 1, det såkaldte tvangslicensnævn. Denne kendelse kan enten være en konkret kendelse, som alene binder parterne, eller den kan fastsætte en generel tarif, som binder alle, der foretager den påkendte udnyttelsesform.

Efter bestemmelsen kan tvangslicensen kun transformeres til en eneret ved dom. Herigennem indskydes for så vidt et mellemlid, som kan forsinke rettighedshavernes indskriden i tilfælde, hvor vederlaget ikke betales. På den anden side vil også en tvangsmæssig opkrævning af vederlag forudsætte, at der afsiges dom i en inkassosag. For begge disse tilfælde gælder det, at der må tages stilling til visse forhold udover vederlagets størrelse. Det må således konstateres, om den pågældende udnyttelse har fundet sted, om den er omfattet af en tarif, fastsat af tvangslicensnævnet, og om der er sket betaling af vederlag.

Udvalget finder, at den forsinkelse, som en domsafsigelse i denne sammenhæng vil kunne medføre, må accepteres. Når der i en række tilfælde er indført en tvangslicens i loven, hænger det bl.a. sammen med, at der på disse områder gør sig en særlig anerkendelsesværdig interesse gældende i henseende til, at værksudnyttelsen skal kunne ske uden rettighedsmæssige hindringer. Derfor bør en suspension af tvangslicensen først kunne ske efter en judiciel kontrol af, at betingelserne er opfyldt. I de fleste tilfælde må det i øvrigt antages, at der rutinemæssigt vil blive nedlagt påstand om suspension i forbindelse med anlæg af inkassosager vedr. tvangslicensvederlag.

Bestemmelsen indeholder ingen særlig regulering af betalingsfrister og -frister. Det betyder, at domstolen i så henseende må henholde sig til bestemmelserne herom i parternes aftale eller i tvangslicensnævnets kendelse. Så snart betaling ikke har fundet sted efter sidste rettidige betalingsfrist, kan der afsiges dom om suspension af tvangslicensen.

Det er ingen betingelse, at der er tale om en kontinuert udnyttelse. Suspension kan også ske i tilfælde, hvor en udnyttelse har fundet sted, og hvor det ikke på forhånd er givet, at den vil blive gentaget. Suspensionen vil

dog i så fald kun kunne omfatte udnyttelsen af værker under den specifikt påberåbte tvangslicensbestemmelse.

Domsafgørelsen vil i øvrigt alene kunne få virkning for de implicerede parter. Den vil således ikke kunne afskære brugeren fra at benytte værker af andre rettighedshavere end den eller dem, som har anlagt sagen. Er sagen anlagt af en organisation eller lignende, som på de enkelte rettighedshaveres vegne forvalter vederlagsretten og derigennem står som berettiget til at oppebære vederlaget, vil brugeren dog kunne afskæres fra at benytte samtlige værker, som repræsenteres af organisationen.

Retsvirkningen af en dom, som suspenderer en tvangslicens, vil **normalt** ophøre, så snart brugeren udreder det skyldige vederlag. Bestemmelsen giver ikke hjemmel for retten til at fastsætte yderligere krav i henseende til forudbetaling, sikkerhedsstillelse eller lignende som betingelse for at suspensionen kan ophæves.

Såfremt brugeren ignorerer en suspensionsdom, afsagt i medfør af forslagets § 35, stk. 4, og fortsætter han således den pågældende værksudnyttelse, vil dommen kunne tvangsfuldbyrdes i overensstemmelse med de almindelige regler i retsplejeloven, herunder RPL § 535. Herudover bør han kunne retsforfølges på samme måde som ved krænkelse af lovens almindelige eneretsbestemmelser. Der er derfor i forslagets § 63, stk. 1, nr. 2), indføjes en henvisning til § 35, stk. 4. Placeringen af henvisningen i forslagets § 63 i stedet for § 64 betyder, at der under særligt skærpende omstændigheder kan blive tale om at anvende lovens hjemmel for frihedsstraf. Dette vil dog i praksis alene kunne blive aktuelt i tilfælde, hvor brugerens værksudnyttelse efter suspensionen antager karakter af egentligt pirateri, jfr. forslagets § 63, stk. 2.

Bestemmelsen i forslagets § 35, stk. 5, svarer til den hidtidige § 54, stk. 2.

6.25. §§ 36-38, aftalelicensregler

§ 36. Aftalelicens efter denne lov kan påberåbes af brugere af værker, hvis de har indgået en aftale om den pågældende brug med en organisation, som omfatter en væsentlig del af danske ophavsmænd til en bestemt art af værker. Aftalelicensen giver, med de i loven fastsatte begrænsninger, brugeren ret til at benytte værker af samme art, uanset at deres ophavsmænd ikke omfattes af organisationen.

Stk. 2. Aftalelicensen giver kun brugerne ret til at benytte de ikke-omfattede ophavsmænds værker på den måde og på de vilkår, som følger af den indgåede aftale samt af aftalelicensbestemmelserne i denne lovs §§ 14, 15, 16, 17 og 18, § 19, stk. 2, § 20, stk. 3, alt. 2, og § 29.

§ 37. Bestemmelser vedrørende vederlag for de i §§ 14, 15, 16, 17 og 18, § 19, stk. 2, § 20, stk. 3, alt. 2, og § 29 omhandlede udnyttelser, som træffes af de pågældende organisationer med hensyn til fordelingen mellem de rettighedshavere, som er medlemmer af organisationerne, skal finde tilsvarende anvendelse over for rettighedshavere, der ikke repræsenteres af organisationerne.

Stk. 2. Hvis hverken de af organisationerne indgåede aftaler med brugerne af værkerne m.v. eller de i stk. 1 nævnte af organisationerne fastsatte bestemmelser giver organisationernes medlemmer ret til en sådan individuel afregning, at aftalerne eller bestemmelserne kan lægges til grund ved afregning med rettighedshavere, der står uden for organisationen, kan disse dog vælge at gøre krav på individuelt vederlag. Om nødvendigt fastsættes vederlaget efter reglerne i § 35, stk. 1. Det kan i aftalen med brugerne fastsættes, at sådanne vederlagskrav kun kan rettes mod organisationen.

§ 38. Vederlagskrav i henhold til bestemmelserne i dette kapitel samt § 54 forældes i løbet af 3 år fra udløbet af det år, i hvilket udnyttelsen fandt sted.

Stk. 2. Hvor vederlæggelsen sker gennem en organisation, gælder reglen i stk. 1 både for organisationens krav mod den, der udnytter værket m.v., og for rettighedshaverens krav mod organisationen. Forældelsen afbrydes ved skriftligt påkrav.

Bemærkninger

I forslagens §§ 36, 37 og 38 er samlet en række forskellige bestemmelser vedr. aftalelicensbestemmelser m.v., som i den hidtidige lovs §§ 15 a og 22 a samt i udvalgets tidligere forslag har været placeret i direkte tilknytning til de enkelte materielle bestemmelser om indskrænkninger i enerettighederne.

Forslagets § 36 indeholder hovedbestemmelsen om aftalelicensvirkningen af kollektive aftaler på de områder, hvor dette er hjemlet i de enkelte bestemmelser i kapitel 2. Sigtet med bestemmelsen er at samle alle de generelle betingelser, som vedrører alle aftalelicenserne. Modsat indeholder

bestemmelserne om aftalelicensens anvendelse på de enkelte områder de specielle betingelser, herunder aftalelicensens anvendelsesområde samt evt. krav om, at det anvendte værk skal være offentliggjort eller udgivet.

I forslagets § 37, stk. 1, udtrykkes det som hovedreglen, at organisationernes vedtagelser om fordelingen af vederlag for udnyttelser under lovens aftalelicensbestemmelser finder tilsvarende anvendelse over for de ikke-organiserede ophavsmænd. En sådan hovedregel gør det muligt for organisationerne hvor det er aktuelt at foretage en vis praktisk tilskæring af udlodningerne og at træffe bestemmelse om en kollektivisering, hvilket ofte vil være nødvendigt for at systemerne kan fungere i praksis. Modsat indebærer bestemmelsen tillige, at organisationerne ikke kan forskelsbehandle medlemmer og ikke-medlemmer ved udlodningerne. Om udvalgets generelle overvejelser vedr. kollektivisering henvises iøvrigt til bet. 912/1981, s. 44 ff.

Hovedreglen i § 37, stk. 1, modificeres i nogen grad i stk. 2, hvori det bestemmes, at de udenforstående ophavsmænd kan gøre krav på individuelt vederlag, uanset at organisationerne har fastsat bestemmelser om kollektiv fordeling. Denne adgang kan især være af betydning for udenlandske ophavsmænd. De internationale konventioners krav om national behandling af udenlandske ophavsmænd kan volde visse vanskeligheder ved organisationernes eventuelle kollektivisering af udlodningerne. En mulighed kunne være at give de udenlandske rettighedshavere krav på at komme i betragtning ved udlodningen af stipendier m.v. på lige fod med de nationale rettighedshavere. Denne løsning synes dog ikke hensigtsmæssig, idet den dels vil være vanskelig at administrere, dels kunne kollidere med kulturpolitiske intentioner bag ordningerne. I stedet foreslår udvalget, at man giver de uorganiserede rettighedshavere krav på individuelt vederlag uanset eventuelle organisationsvedtageiser om ikke-individuel fordeling, jfr. de nærmere overvejelser herom i bet. 912, s. 49, og i den fællesnordiske betænkning Upphovsrätt I, Fotokopiering och bandinspelning särskilt inom undervisningsverksamhet, NU 1973:21, s. 88 ff.

Da fastlæggelsen af et individuelt kravs størrelse kan være vanskelig, ikke mindst i tilfælde, hvor der ikke foretages en detaljeret indberetning fra brugerne, har man fundet det hensigtsmæssigt at give mulighed for, at spørgsmålet indbringes for det i forslagets § 35, stk. 1, omhandlede nævn (tvangslicensnævnet). Herved sikres de udenforstående mod urimelige konsekvenser af kollektive ordninger, samtidig med at proceduren formentlig vil betyde, at bagatelagtige krav ikke kommer til påkendelse. Det skal dog for god ordens skyld bemærkes, at tilbageholdelse af meget små vederlag til

kollektive formål som oftest er nødvendig, hvis administrationen af vederlagsordningerne skal holdes på et rimeligt niveau. I sådanne tilfælde bør tvangslicensnævnet ikke være afskåret fra at undlade at tilkende ophavsmanden et individuelt vederlag.

For de ovenfor drøftede regler gælder det generelt, at de kun finder anvendelse i det omfang, afregningen til de uorganiserede finder sted gennem rettighedshavernes organisationer og ikke direkte fra brugeren.

Det bør imidlertid bemærkes, at det som udgangspunkt er brugerens eget valg, om han ønsker at anvende værker af ikke-medlemmer af den aftalesluttende organisation. Vælger han at gøre dette, er det ligeledes hans eget ansvar at sikre, at også de ikke-organiserede honoreres i overensstemmelse med aftalen og eventuelle organisationsfastsatte fordelingsnøgler. Ofte vil det imidlertid være både praktisk og ønskeligt for begge parter, at den aftalesluttende organisation påtager sig opgaven at afregne til ikke-medlemmerne og dermed friholder brugeren for alle rettighedsmæssige krav vedr. den pågældende værkstype. For at lette indgåelsen af sådanne aftaler er det i forslagets § 37, stk. 3, bestemt, at det i aftalen kan fastsættes, at krav på individuelt vederlag kun kan rettes mod den pågældende organisation. Organisationen har således mulighed for med bindende virkning for alle rettighedshavere at friholde brugerparten for krav på vederlag for udnyttelsen.

Af hensyn til organisationernes administration er det i forslagets § 38 bestemt, at krav på individuelt vederlag forældes i løbet af 3 år fra udløbet af det år, i hvilket udnyttelsen fandt sted. Derved undgås, at organisationerne nødsages til at hensætte meget store beløb til dækning af uanmeldte krav i en længere årrække.

6.26. §§ 39-40, mægling ved aftalelicens

§ 39. Hvis forhandlinger om indgåelse eller forlængelse af sådanne aftaler, som omhandles i §§ 15 og 17, ikke indledes eller ikke fører til noget resultat, kan hver af parterne kræve mægling.

Stk. 2. Krav om mægling rettes til kulturministeren og kan fremsættes, så snart en af parterne har afbrudt forhandlingerne eller har afvist krav om forhandlinger eller forhandlingerne ikke synes at ville føre til noget resultat.

Stk. 3. Mæglingen foretages af en forligsmand, der udpeges af kulturministeren. Forligsmanden skal basere forhandlingerne på eventuelle løsningsforslag, som er fremlagt af parterne. Forligsmanden kan foreslå parterne at

lade tvister afgøre ved voldgift og kan medvirke ved udpegningen af voldgiftsmænd.

Stk. 4. Forligsmanden kan fremsætte forslag til konfliktens løsning, og han kan kræve, at sådanne forslag forelægges parternes kompetente organer til vedtagelse eller forkastelse inden en af ham fastsat frist. Forligsmanden underretter kulturministeren om mæglingens udfald.

§ 40. Forligsmanden kan bestemme, at aftaler skal forblive i kraft, uanset om aftaleperioden er udløbet eller vil udløbe under forhandlingerne. Aftalen kan dog højest forlænges i indtil to uger efter, at parterne har taget stilling til et endeligt mæglingsforslag eller forslag om voldgiftsbehandling eller efter, at forligsmanden har meddelt, at der ikke er basis for at fremsætte sådanne forslag.

Stk. 2. Den, der er eller har været forligsmand, må ikke ubeføjet røbe eller udnytte, hvad han har fået kendskab til under denne virksomhed.

Bemærkninger

Baggrunden for udvalgets forslag til bestemmelser om mægling ved indgåelse af aftaler, som udløser aftalelicenser, er beskrevet ovenfor i afsnit 1.6.4. Som det er anført der, foreslår udvalgets flertal, at mæglingsinstituttet skal kunne iværksættes på de aftalelicensområder, hvor der enten har vist sig reale problemer i praksis med hensyn til at få en aftale i stand, eller hvor der kan være en markant ubalance i parternes interesse i at nå til et resultat. Endelig kan også særlige sociale forhold spille ind, navnlig hvis brugerne har et særligt akut behov for en stabil adgang til de omhandlede beskyttede værker. Mæglingsreglerne er således foreslået at skulle omfatte dels indspilning og distribution af radio- og fjernsynsudsendelser i undervisningsvirksomhed, dels fremstilling af særlige eksemplarer til handicappede.

Et mindretal, *Erik Carlsen og Britta Kümmel*, mener, at der også i andre tilfælde af aftalelicens end dem, der omhandles i forslaget §§ 15 og 17, vil kunne opstå reale problemer med hensyn til at få en aftale i stand, ligesom der vil kunne vise sig at være markant ubalance i parternes interesse i at nå et resultat. Mindretallet stiller derfor forslag om, at der gives kulturministeren mulighed for efter en konkret bedømmelse at bestemme, at der skal iværksættes mægling efter reglerne i forslaget § 39, stk. 3 og 4, og § 40, hvis forhandlinger om indgåelse eller forlængelse af aftaler af den art, som

omhandles i forslaget §§ 14 og 16, § 19, stk. 2, og § 29, ikke indledes eller fører til noget resultat.

Udvalget har udformet reglerne med henblik på, at mægling skal kunne iværksættes dels i situationer, hvor der under løbende forhandlinger savnes konkrete fremskridt, dels i tilfælde, hvor en forhandlingsberettiget part vægrer sig ved at indlede forhandlinger. Det er således ikke nogen betingelse efter forslaget, at forhandlingerne skal være erklæret for brudt sammen eller lignende, for at en af parterne kan kræve mægling. Hvis forhandlingerne afbrydes, uden at der rejses krav om mægling, vil parterne i øvrigt ikke være afskåret fra at begære mægling på et senere tidspunkt.

Der bør i øvrigt ikke stilles særlige krav til beviset for, at en sådan vægring foreligger. Efter omstændighederne vil det kunne være tilstrækkeligt, at den ene part dokumenterer, at vedkommende har rejst krav om forhandlinger, idet en vægring ikke nødvendigvis behøver at være udtrykkelig. Ofte vil den alene finde udtryk i forhalingsmanøvrer o.lign., hvorved forhandlinger reelt undgås, også selv om den undvigende part udadtil erklærer sig for forhandlingsvillig.

Forligsmanden, som i henhold til forslaget § 39, stk. 3, udpeges af kulturministeren, skal være uafhængig af den konkrete sags parter, og han må ikke have personlige interesser i udfaldet af den konkrete forhandling. Han har ikke nogen særlig kompetence i forhold til parternes forhandlinger, bortset fra at han — således som det også kendes fra mæglingsinstituttet i den kollektive arbejdsret — kan foretage en hensigtsmæssig mødeledelse. Ved denne mødeledelse skal han basere forhandlingerne på de løsningsforslag, som parterne måtte have fremlagt. Han vil dog også kunne supplere med forslag eller ideer til løsning af konkrete problemer, som ikke tidligere har været fremsat af parterne. Endvidere vil han kunne foreslå parterne at lade tvister afgøre ved voldgift. Heller ikke her vil han kunne pålægge parterne at gå med til en sådan bindende afgørelse, men han vil f.eks. kunne bistå med råd og vejledning med hensyn til, hvilke delspørgsmål det vil være hensigtsmæssigt at udsondre fra forhandlingerne.

Forligsmandens særlige kompetence ligger i, at han i medfør af forslaget § 40, stk. 1, kan forlænge gyldighedsperioden for eksisterende aftaler, således at en igangværende forhandling ikke forstyrres af, at en sådan aftale udløber. Derved kan det således sikres, at der først bliver iværksat kampskridt, når alle andre muligheder er udtømt. Desuden kan han i henhold til forslaget § 39, stk. 4, kræve, at mæglingsforslag bliver forelagt parternes kompetente

organer til vedtagelse eller forkastelse inden en af ham nærmere fastsat frist. Under denne stillingtagen, som efter omstændighederne kan være en kortere eller længere periode, afhængigt af f.eks. om de enkelte organisationers vedtægter kræver urafstemninger, vil de tidligere aftaler kunne forblive i kraft.

Forligsmandens kompetence til at forlænge aftaler ophører først 14 dage efter, at begge parter har taget stilling til et endeligt mæglingsforslag eller et forslag om voldgiftsbehandling. Den udløber endvidere 14 dage efter, at forligsmanden har meddelt, at der ikke er basis for at fremsætte sådanne forslag. Formålet med en sådan 14 dages periode er bl.a. at give parterne tid til eftertanke. Ofte vil en pause efter et forhandlingssammenbrud kunne føre til nye inspirationer, således at forhandlingerne kan genoptages med et positivt resultat. Hvis forhandlingerne således genoptages, kan forligsmanden atter udsætte eksisterende aftalers udløbstidspunkt, forudsat han medvirker i forhandlingerne. Om dette vil være tilfældet, vil afhænge af, om en af parterne har anmodet herom.

Hvis forligsmanden skønner, at der ikke er basis for at fremsætte et mæglingsforslag, eller hvis parterne forkaster et fremsat forslag, jfr. forslagets § 39, stk. 4, påhviler det forligsmanden at underrette kulturministeren herom. **Mogens Koktvedgaard, J.Nørup-Nielsen og Erik Metz tager forbehold for, at der i forslagets § 39, stk. 1, henvises til bestemmelserne i forslagets § 15 om optagelse af radio- og fjernsynsudsendelser i undervisningsvirksomhed på lyd- og videobånd.** I betænkning nr. 1000/1984, Film- og videogramspørgsmål, s. 95, er disse medlemmer (Erik Metz har afløst N. Thye i udvalget) gået ind for, at der på dette område indføres en særlig ordning, hvor der kan træffes bindende afgørelse af vederlags- og vilkårsspørgsmål i de tilfælde, hvor det ikke efter en rimelig frist er lykkedes parterne selv at nå til enighed om en aftale.

Erik Carlsen, Niels Erik Wille (der har afløst Ole Koch i udvalget), *Britta Kümmel og Jens Pedersen* (der har afløst Jytte Thorbek i udvalget) tager ligeledes forbehold for henvisningen til forslagets § 15. I Bet. nr. 1000/1984 har disse medlemmer udtalt sig for en tvangslicens.

6.27. § 41, overdragelighed m.v.

Kapitel 3

Ophavsrettens overgang til andre

§ 41. Ophavsmanden kan, med de begrænsninger der følger af §§ 3, § 33, stk. 4, og § 61, stk. 3, helt eller delvis overdrage sine rettigheder efter denne lov.

Stk. 2. Overdragelse af eksemplarer indbefatter ikke overdragelse af ophavsretten.

Stk. 3. Når ikke andet er aftalt, giver overdragelse af ophavsret ikke erhververen ret til at ændre værket i større omfang, end hvad der er sædvanligt eller åbenbart er forudsat ved udnyttelsen af den overdragne ret.

Stk. 4. Hvis ikke andet er fastsat, kan bestemmelserne om overdragelse i dette kapitel ikke fraviges ved aftale til skade for ophavsmanden.

Bemærkninger

Bestemmelserne i den foreslåede § 41 er en videreførelse af den hidtidige § 27, idet dog den generelle bestemmelse om aftalefortolkning i § 27, stk. 1, 3. punktum, (specialitetsgrundsætningen) har fået en selvstændig placering i forslagens § 42.

Hovedbestemmelsen i forslagens § 41, *stk. 1*, fastslår, at ophavsretten med visse begrænsninger er overdragelig. Udenfor de overdragelige rettigheder er først og fremmest holdt de ideelle rettigheder (le droit moral), som hjemles i lovens § 3. Disse rettigheder kan ophavsmanden, som det nærmere er fastsat i § 3, stk. 3, alene frafalde, når det gælder en efter art og omfang afgrænset brug af værket. Udenfor er endvidere holdt følgeretten efter forslagens § 33 (den hidtidige § 25 a), og adgangsretten efter forslaget til § 61, jfr. om baggrunden herfor bet. 1063/1986, Billedret, side 111 f og 155.

Genstand for den fri overdragelighed er herefter alene de økonomiske rettigheder, jfr. lovens kapitel 1 og 2, samt de nærtstående rettigheder, jfr. forslagens §§ 52, 53, 55, 56 og 57 (de hidtidige §§ 45, 46, 48 og 49 samt fotolovens § 1), der alle henviser til forslagens § 41, stk. 1. At disse økonomiske rettigheder er overdragelige er for så vidt en selvfølge, idet formuerettigheder som udgangspunkt og hovedregel altid er overdragelige efter dansk ret.

Udvalget finder imidlertid, at det for klarhedens skyld bør stå udtrykkeligt i loven.

Efter bestemmelsens ordlyd er det "ophavsmanden", som kan overdrage rettighederne. Dette rejser det generelle spørgsmål vedrørende kapitel 3, om der ved brugen af ordet "ophavsmanden" alene sigtes til ophavsmanden selv, eller om der også sigtes til den, som har erhvervet ophavsmandens rettigheder, det være sig ved overdragelse, ægteskab eller arv ("rettighedshaveren"). Den gældende ophavsretslov benytter ordet "ophavsmanden" i flere forskellige betydninger. I det foreliggende forslag skal ordet forstås som omfattende ikke blot ophavsmanden selv, men også senere rettighedshavere, medmindre andet fremgår af sammenhængen. Forslagets § 48, stk. 2, gælder dog kun for den oprindelige ophavsmand.

Rettighederne kan ifølge forslagets § 41, stk. 1, overdrages "helt eller delvis". Det må i denne forbindelse erindres, at der er væsentlige områder inden for ophavsretten, hvor overdragelser af alle økonomiske rettigheder ikke hører til dagens orden eller til god skik. Således gælder det for litteratur, musik, billedkunst, film og andre værkstyper med et klart kunstnerisk præg, at der i praksis aldrig overdrages andet end begrænsede rettigheder. En aftale om at filmatisere en roman vil f.eks. normalt altid reservere alle andre udnyttelsesrettigheder for ophavsmanden selv, og ligeledes vil forfatteren ved indgåelsen af en forlagsaftale normalt bevare f.eks. retten til at dramatisere en roman. I forlagspraksis benyttes dog ofte optionsaftaler om andre udnyttelsesformer, og sådanne optioner synes ikke at give anledning til kritik. Hvis der på disse områder forekommer en "hel" overdragelse af ophavsretten, må der således kræves aldeles klare holdepunkter herfor i aftalen, jfr. også forslagets § 32, stk. 2, og det bør i øvrigt ikke udelukkes, at der vil ske en egentlig tilsidesættelse med hjemmel i generalklausulen i aftalelovens § 36.

På området for mere teknisk prægede værker, herunder navnlig industrielt design og edb-programmer, vil der oftere kunne forekomme ubegrænsede overdragelser af de økonomiske rettigheder. Dette hænger bl.a. sammen med, at sådanne værker normalt kun kan udnyttes i mere begrænsede sammenhænge, som ophavsmanden lettere vil kunne overskue ved kontraktsindgåelsen.

Bestemmelsen i *stk. 2* svarer til reglen i den hidtidige § 27, stk. 1, 2. punktum. Der er tale om en fast forankret immaterialretlig grundsætning, som navnlig har betydning, når der er tale om overdragelse af et værkseksemplar, der er det eneste, der er fremstillet (unikum), således som forholdene ofte vil være ved f.eks. malerkunst. I sådanne tilfælde er det vigtigt at

præcisere, at ophavsretten forbliver hos ophavsmanden, hvilket bl.a. betyder, at eksemplarkøberen ikke må fremstille kopier af værket. Ved overdragelse af seriemæssigt fremstillede værkseksemplarer, f.eks. bøger, er det en selvfølge, at salget af de enkelte bøger ikke indebærer nogen overdragelse af ophavsretten.

Lovreglen indebærer i øvrigt ikke nogen retlig regulering af **eksemplarsalget**. Dette skal i almindelighed behandles efter de sædvanlige køberetlige regler. Lovreglen tager heller ikke stilling til, hvilke eksemplarer der må benævnes som *originaleksemplarer*, og dette begreb er ej heller defineret i lovens øvrige bestemmelser. Hvad der herefter skal forstås ved et originaleksemplar beror således primært på forhold, der ligger udenfor den ophavsretlige regulering, typisk på branchesædvaner inden for de enkelte dele af kunsthåndelen, kunstproduktionen og museumsverdenen. Ved malerkunst giver problemet sjældent anledning til tvivl, hvorimod en sådan kan opstå ved f.eks. skulpturarbejder, hvor eksemplarer fremstilles ved afstøbning, og ved grafik. Nogen entydig og international opfattelse af begrebet synes ikke at foreligge på alle områder, men for så vidt angår "original prints" kan dog navnlig henvises til den resolution, der blev vedtaget i Wien i september 1960 af IAA (International Association of Arts), optrykt som bilag 3 til denne betænkning. Opfattelsen i kunsthistoriske kredse synes noget uafklaret. I ophavsretlig henseende må det antages, at betegnelsen original/originaleksemplar og lignende indikerer, at eksemplaret er fremstillet af kunstneren selv eller under dennes medvirken, eller dog at eksemplaret er godkendt af kunstneren selv.

Originalitetsbegrebet er således knyttet uløseligt til kunstnerens person. Originaleksemplarer behøver ikke nødvendigvis at være signeret af kunstneren, men en eventuel signatur må kun påføres af kunstneren selv, medmindre han har givet samtykke til andet, jfr. ophavsretslovens § 52, stk. 1 (forslagets § 60, stk. 1). Kunstnerens navn eller mærke må ikke i noget tilfælde påføres et eftergjort eksemplar, således at det kan forveksles med originalen, jfr. lovens § 52, stk. 2 (forslagets § 60, stk. 2).

Reglen om, at eksemplarsalget ikke omfatter ophavsretten, gælder i øvrigt normalt også den modsatte vej: Forfatteren, som indsender et manuskript til sit forlag, bevarer normalt ejendomsretten til det, og har krav på at få det tilbage, når bogen er sat. Tilsvarende kan illustratører kræve at få deres tegninger m.v. tilbage efter endt afbenyttelse. Ved mere beskedne frembringelser, herunder ikke mindst manuskripter til aviser og tidsskrifter, er

det dog almindelig praksis, at disse smides ud efter endt afbenyttelse, hvilket alle parter normalt også er indstillet på.

Bestemmelsen i *stk.* 3 bygger på den hidtidige § 28, stk. 1. Den er imidlertid nuanceret i forhold hertil, idet erhververen af rettigheder efter forslaget er berettiget til at ændre i værket i det omfang, det er sædvanligt eller åbenbart er forudsat ved udnyttelsen af den overdragne ret. Udvalget foreslår denne modifikation på baggrund af, at den hidtidige generelle regel ikke har svaret til de faktiske forhold. Det står klart ved mange former for udnyttelse af værker, at man må foretage større eller mindre ændringer af mere eller mindre tekniske grunde. En roman må f.eks. oftest genskrives i form af en drejebog, for at den skal kunne filmatiseres.

I praksis har dette imidlertid næppe voldt afgørende problemer, idet man typisk har kunnet indfortolke en stiltiende aftale om, at de fornødne ændringer kan foretages. I forhold til den usikkerhed, som kan opstå ved et sådant retsgrundlag, finder udvalget det ønskeligt, at det i loven præciseres, at ændringerne skal være sædvanlige eller åbenbart forudsatte i forhold til den udnyttelse, som omfattes af overdragelsen. Om en ændring er omfattet af disse kriterier afhænger bl.a. af værkets art, men vil typisk gå på de tekniske forhold ved produktionen, eksempelvis dimensionsændringer og lignende i forbindelse med en reproduktionsproces. Ved "tekniske" værker, herunder edb-programmer, vil det ofte ligge klart, at der skal ske en tilpasning. Ved værker af en klar kunstnerisk beskaffenhed vil det derimod normalt være udelukket at ændre de kunstneriske forhold, medmindre der indgås særlig aftale herom.

Udgangspunktet vil dog altid være, at erhververen må tage værket som det er. Forlæggeren til et skønlitterært værk må f.eks. rette oplagte sprogfejl, men han må ikke omskrive værket helt eller delvis. Filmproducenten må modsat omskrive romanen til en drejebog og herunder foretage de ændringer, som skal til for at værket "fungerer" filmisk på en kunstnerisk forsvarlig måde; men han må ikke ændre værkets karakter af at være f.eks. en komedie eller en tragedie, medmindre forfatteren har tilladt dette. At han ikke må krænke ophavsmandens ideelle ret, er herved en selvfølge. Dette kan efter omstændighederne indebære, at værket ikke må opdeles og forevises i brudstykker.

Den hidtidige § 28, stk. 2, om forbud mod videreoverdragelse af rettighederne er ikke foreslået videreført. I praksis forudsætter adskillige moderne udnyttelsesformer, at erhververen af rettigheder er i stand til at videreoverdrage disse til andre, som står for værkernes udbredelse, og be-

Stemmelsen er da næppe heller blevet respekteret fuldtud i det praktiske retsliv. Udvalgsflertallet finder derfor, at spørgsmålet om adgang til videreoverdragelse bør løses i de enkelte kontrakter, dersom parterne finder det nødvendigt eller ønskeligt at begrænse den adgang til overdragelser, der måtte forefindes efter dansk rets almindelige regler.

Der er i så henseende ingen tvivl om at ophavsmanden ofte har velbegrundede interesser i at kunne følge — og efter omstændighederne have medindflydelse på — hvem der står for værksudnyttelsen. Sådanne interesser, der kan være af både økonomisk og ideel art, kan begrunde begrænsninger i overdragelsesmuligheden.

Man bør endvidere være opmærksom på, at praktisk taget alle aftaler om overdragelse af ophavsrettigheder indeholder vedvarende forpligtelser for erhververen, som efter almindelige formueretlige grundsætninger medfører, at han ikke ensidigt vil kunne frigøre sig ved at videreoverdrage rettighederne til trediemand.

Lovens særregel om videreoverdragelse i forbindelse med overdragelser af forretninger eller forretningsafdelinger er i øvrigt ikke altid tilfredsstillende. Praktiske hensyn vil vel normalt tale med megen vægt for denne regel, men på den anden side kan der også forekomme tilfælde, hvor f.eks. et lødigt bogforlag overdrages til personer, som ikke er i stand til at videreføre det på en for forfatterne acceptabel måde. I sådanne tilfælde er det ikke uden videre givet, at forfatterne bør være afskåret fra at hæve kontrakterne.

Udvalgets flertal finder på denne baggrund, at reglen om forbud mod videreoverdragelse i sin helhed bør udgå, således at problemkredsen alene skal afgøres efter de almindelige regler om overdragelse af rettigheder og forpligtelser i henhold til gensidigt bebyrdende retshandler. Ved anvendelsen af disse regler skal der selvsagt tages hensyn til de særlige forhold inden for ophavsretten.

Et mindretal, *Claus Gulmann, Bjørn Høberg-Petersen, Jytte Lindgård, Anne Louise Schelin og Jan Schultz-Lorentzen*, udtaler: Den udvikling, som har fundet sted inden for medieverdenen, såvel i Danmark som internationalt, gør det fortsat påkrævet at sikre ophavsmændene mod videreoverdragelse af deres værker og at udvide denne beskyttelse til også at omfatte tilfælde af virksomhedsoverdragelse.

Mindretallet finder, at denne beskyttelse må indeholdes i loven, således at ophavsmændenes samtykke til enhver videreoverdragelse er fornødent.

Mindretallet foreslår derfor, at der i loven medtages en regel af følgende indhold: Til videreoverdragelse kræves samtykke fra ophavsmanden.

I *stk. 4* er det bestemt, at lovens regler om overdragelser ikke kan fraviges ved aftale til skade for ophavsmanden. Derved indføres et udgangspunkt, som er det modsatte af det hidtil gældende. Udvalgsflertallet har imidlertid fundet, at dette er den mest hensigtsmæssige måde at forenkle reglerne på, ligesom man i denne forbindelse også lægger vægt på, at der her er tale om et område, hvor der lejlighedsvis kan være betydelige behov for at beskytte ophavsmændene. For at kunne leve af deres arbejde er de nemlig tvunget til at indgå overdragelsesaftaler, der ofte er juridisk komplicerede og vanskeligt overskuelige.

Det skal i denne forbindelse bemærkes, at i forhold til gældende ret indføres der navnlig ufravigelige regler for så vidt angår tilbagefald af rettighederne ved manglende udnyttelse (forslagets § 42, *stk. 3 og 4*). Endvidere indføres en generel ufravigelig bestemmelse om ophavsmandens adgang til kontrol af afregningen af royalties m.v. (forslagets § 43). Hidtil har der her alene været lovfæstet en bestemmelse om forlagsaftaler i ophavsretslovens § 37, der ikke har fundet (direkte) anvendelser på andre kontraktsområder.

De præceptive bestemmelser finder anvendelse på aftaler, som indgås efter ændringernes ikrafttræden.

Hvad angår de særlige regler om rettighedsovergang i medfør af ansættelsesforhold henvises til bemærkningerne til forslagets § 46.

Et mindretal, medlemmerne Erik Carlsen, Britta Kümmel, Fl. Leth-Larsen og Erik Mohr Mersing, vender sig imod flertallets forslag om indførelse af nye ufravigelige regler om overdragelse af ophavsrettigheder, jfr. forslagets § 41, *stk. 4*. Herom henvises nærmere til mindretallets nedenstående bemærkninger til forslagets § 42.

6.28. § 42, aftalefortolkning og tilbagefald

§ 42. Har ophavsmanden overdraget en anden ret til at udnytte værket på en bestemt måde eller ved bestemte midler, giver overdragelsen ikke erhververen ret til at gøre det på andre måder eller ved andre midler.

Stk. 2. Hvis der hersker tvivl om omfanget af en overdragelse af ophavsmandens ret, og den omtvistede udnyttelsesform ikke er nævnt udtrykkeligt og selvstændigt i aftalen, anses retten hertil ikke for overdraget, medmindre erhververen godtgør, at denne overdragelse var tilsigtet af parterne.

Stk. 3. Hvis aftalen ikke udtrykkeligt specificerer de enkelte udnyttelsesformer, hvortil der overdrages rettigheder, kan ophavsmanden efter 3 år er forløbet fra det tidspunkt, hvor aftalen er opfyldt fra hans side, opsiges overdragelsen af rettighederne til de uspecificerede udnyttelsesformer, der ikke forinden har været udnyttet af erhververen.

Stk. 4. Er et værk slet ikke udnyttet inden en rimelig frist eller senest inden 5 år fra det i stk. 3 angivne tidspunkt, kan ophavsmanden hæve aftalen.

Bemærkninger

Den såkaldte specialitetsgrundsætning i den hidtidige § 27, stk. 1, 3. pkt., der som nævnt ovenfor i afsnit 2.2 regulerer omfanget af en rettighedsoverdragelse, har været udsat for en vis kritik gennem årene. Ved dens gennemførelse i 1961 i forbindelse med tilblivelsen af den nugældende ophavsretslov afstod man i Sverige og Finland fra at gennemføre lignende regler. Begrundelsen var, i hvert fald for Sveriges vedkommende, at reglens indhold også ville være gældende uden en udtrykkelig lovbestemmelse.

Reglen kritiseres endvidere i /. *Blomqvist*, Overdragelse af ophavsrettigheder, Kbh. 1987, især side 171, hvor det påpeges, at lovreglens indhold ikke udtrykker de intentioner, som man tilkendegav i dens forarbejder, og at reglen efter sit indhold ikke kan anvendes i en række situationer, hvor en restriktiv eller indskrænkende fortolkning af aftaler alligevel er nærliggende. Reglen må imidlertid opfattes som en henvisning til et uskrevet princip om, at stiltiende og uklare aftaler om rettighedsoverdragelser skal fortolkes restriktivt eller måske indskrænkende, jfr. a.st. s. 169. Reglen har endvidere den funktion, at den angiver, at man ved aftalefortolkning ikke kan fortolke udvidende på samme måde som man oftest har gjort, når man f.eks. har skullet afgrænse lovens beskyttelsesregler i forhold til nye udnyttelsesmåder, jfr. a.st. s. 237.

Der er efter udvalgets opfattelse god grund til at bevare en grundsætning i loven af denne art, således at det fortsat er udtrykkeligt fastsat i loven, at man ikke kan fortolke udvidende på rettighedsoverdragelser. En sådan bestemmelse vil da også afspejle, at det i alle brancher anses for god skik, at der alene sker overdragelse af de rettigheder, som er fornødne for den tilsigtede udnyttelse. Man kan imidlertid tillige overveje, om reglen ikke bør

klargøres yderligere, således at den kommer til at fremstå som en materiel fortolkningsregel.

I så henseende har udvalget drøftet flere muligheder. Det kan således overvejes at opstille en generel regel om, at uklare aftaler skal fortolkes til fordel for ophavsmanden. En anden mulighed er at opstille en specificeringspligt, f.eks. således at der gælder en afkræftelig formodning imod, at retten til en given udnyttelse anses for overdraget, medmindre denne udnyttelse er udtrykkeligt nævnt i aftalen. Specificeringspligten kunne ligeledes knyttes til aftalens honoreringsbestemmelser, således at retten til en given udnyttelsesform ikke anses for overdraget, medmindre der specielt er fastsat et vederlag for den. Der foreligger endvidere forskellige andre muligheder, ligesom flere af de nævnte kan kombineres.

Ved formuleringen af en sådan bestemmelse må det imidlertid have for øje, at den må udtrykke en rimelig afvejning af parternes interesser. På den ene side skal den beskytte ophavsmændene mod urimeligt vidtgående rettighedsoverdragelser. Navnlig bør den etablere et værn imod aftaler, der er uoverskuelige i økonomisk eller ideel henseende, og aftaler som ikke sikrer ophavsmændene et rimeligt honorar for alle de omfattede udnyttelsesformer. På den anden side må reglen ikke være så vidtgående, at erhververne ikke kan sikre sig en uanfægtelig retsposition ved at udforme en rimeligt detaljeret og klar aftale.

Udvalgsflertallet har på denne baggrund valgt dels at gentage den hidtidige specialitetsgrundsætning i forslagets § 42, stk. 1, alene med enkelte redaktionelle ændringer, dels at foreslå en udtrykkelig materiel fortolkningsregel i stk. 2, og endelig at foreslå en regel om, at ophavsmanden under visse omstændigheder kan opsige ikke-præciserede rettighedsoverdragelser, for så vidt angår rettigheder, som medkontrahenten ikke har iværksat en udnyttelse af.

Reglen i *stk. 1* svarer indholdsmæssigt til den hidtidige specialitetsgrundsætning i § 27, stk. 1. 3. punktum, blot med den forskel, at hvor den hidtidige regel efter sit indhold omfatter aftaler om ret til at "gøre værket tilgængeligt for almenheden", omfatter den foreslåede regel aftaler om at "udnytte" værket. Herved præciseres, at reglen også gælder for aftaler om eksemplarfremsstilling, men der ligger dog næppe heri nogen reel ændring af den hidtidige retstilstand.

Bestemmelsen i *stk. 2* supplerer specialitetsgrundsætningen ved at fastslå, efter hvilke principper uklart formulerede rettighedsoverdragelser skal fortolkes. Reglen finder kun anvendelse, hvis der "hersker tvivl om omfanget

af en overdragelse". En sådan tvivl kan være begrundet i, at aftalen er formuleret i uklare vendinger, men den kan også bestå i, at aftalen indeholder en beskrivelse af de overdragne rettigheder, som er væsentligt mere omfattende end, hvad der forudsættes i kontraktens øvrige bestemmelser, herunder om ophavsmandens honorering for udnyttelsen, eller hvad der fremgår af omstændighederne i øvrigt. Foreligger der på området standard-aftaler, således som forholdet ofte vil være vedr. udsendelsesrettigheder i radiofonierne, vil en henvisning til disse standardaftaler normalt bevirke, at der ikke hersker tvivl om omfanget af en overdragelse.

Reglen kan ikke finde anvendelse, hvis den omtvistede udnyttelsesform såsom udgivelse i bogform, filmatisering, dramatisering eller lignende er nævnt udtrykkeligt og selvstændigt i aftalen. Dersom der hersker tvivl om omfanget af overdragelsen er det derimod ikke tilstrækkeligt, hvis udnyttelsesformen fremgår af generelle, abstrakte afgrænsninger, såsom f.eks. at "alle rettigheder", "den fulde og uindskrænkede overdragelige ophavsret" eller "enhver ret til mangfoldiggørelse og udgivelse i enhver teknik" er overdraget.

Såfremt der foreligger en konkretiseret beskrivelse af de udnyttelsesformer, som omfattes af overdragelsen (f.eks. "retten til at udgive i bogform", "retten til at udsende i radio og TV" eller "retten til at filmatisere"), vil bestemmelsen således ikke finde anvendelse. I så fald må overdragelsesaftalen fortolkes efter dansk rets almindelige regler. Dette udelukker ikke, at en aftale, som efter sin ordlyd omfatter en konkret angiven udnyttelsesform, vil kunne tilsidesættes efter bestemmelsen i aftalelovens § 36, hvis den f.eks. ikke modsvares af aftalebestemmelser, som sikrer ophavsmanden en rimelig vederlæggelse for de overdragne rettigheder.

Lovreglen tager kun stilling til de overdragne udnyttelsesformer, ikke aftalens tidsmæssige eller geografiske udstrækning. Omfanget heraf skal afgøres efter de almindelige aftaleretlige principper.

Bestemmelsen pålægger erhververen *bevisbyrden* for, at en omtvistet rettighed under de angivne forudsætninger er overdraget. Herved tilstræber udvalgsflertallet at skabe et incitament til, at kontrakterne formuleres mere udførligt, således at man i videst muligt omfang specificerer, hvilken udnyttelse erhververen erhverver retten til. Samtidig indeholder reglen imidlertid også en *fortolkningsregel*, idet erhververen skal godtgøre, at overdragelsen var "tilsigtet af parterne". Dette kan fremgå af kontraktens bestemmelser, f.eks. om honorering for nærmere angivne udnyttelsesformer, eller af omstændighederne i øvrigt. Det skal dog i så fald godtgøres, at parterne faktisk kendte til den omtvistede udnyttelsesform, og at de var indstillet på at lade den være

omfattet af overdragelsen. Det vil derimod ikke være tilstrækkeligt, hvis erhververen antageliggor, at kyndige kontrahenter i en situation som den foreliggende normalt og typisk ville anse det for nærliggende og hensigtsmæssigt at overdrage rettighederne til den pågældende udnyttelsesform.

Den generelle fortolkningsnorm i stk. 2 suppleres med en egentlig tilbagefaldsret i *stk* 3. Denne bestemmelse forudsætter, at der foreligger en gyldig aftale, som dog ikke udtrykkeligt specificerer de udnyttelsesformer, der omfattes af de overdragne rettigheder. Såfremt aftalen specificerer visse udnyttelsesrettigheder, men herudover tillige indeholder mere generelle formuleringer, finder reglen ligeledes anvendelse, men i så fald alene med hensyn til de ikke opregnede udnyttelsesformer. Reglen i *stk* 4 gælder derimod for alle overdragelser.

Bestemmelserne tilsigter at hindre, at en erhverver blokerer for en række udnyttelsesformer uden selv at iværksætte dem. Herved foreslås generelle regler om, hvad der i de hidtidige §§ 32, 35, 36 og 41 er bestemt om enkelte aftaletyper, nemlig henholdsvis aftaler om offentlig fremførelse, forlagsaftaler og filmatiseringsaftaler. Udvalgsflertallet har fundet, at en beskyttelse af ophavsmændene mod, at deres værker undertrykkes, har en så stærk ideologisk begrundelse, at generelle regler herom bør indføjes i loven.

Reglen i stk. 3 kan anvendes, hvis erhververen enten slet ikke udnytter værket, eller hvis der af erhververen iværksættes en eller flere former for udnyttelse af værket, men uden at alle overdragne rettigheder tages i anvendelse. I denne situation giver bestemmelsen ophavsmanden en ret til at opsigte overdragelsen af de ikke udnyttede rettigheder. Dette kan ske efter at der er forløbet 3 år fra det tidspunkt, hvor ophavsmanden opfyldte sin del af aftalen, f.eks. ved at aflevere et manuskript. Denne frist er — navnlig sammenlignet med bestemmelsen i stk. 4 — forholdsvis kort, hvilket har sammenhæng med, at en effektiv udnyttelse af de hjemfaldne rettigheder oftest forudsætter, at den sker i en rimelig tidsmæssig sammenhæng med den allerede iværksatte udnyttelse.

Kravet til erhververens udnyttelse vil normalt gå ud på, at den skal være iværksat i overensstemmelse med aftalen, f.eks. således at bøgerne er udgivet, filmen er indspillet og har haft premiere, osv. I visse særlige tilfælde, kan værksudnyttelsen under normale forhold ikke ventes gennemført inden for 3, henholdsvis 5 år. Det kan f.eks. være tilfældet ved visse meget store TV-serier og ved omfattende bygningsværker. I disse tilfælde vil det være berettiget at lægge vægten på, om der efter omstændighederne er truffet rimelige forberedelser, og at produktionen fremmes uden unødigt forsinkelse.

At overdragelsen efter stk. 3 kan "opsiges" betyder, at ophavsmanden skal meddele erhververen, at han ønsker at trække sine rettigheder til de uspecificerede udnyttelsesformer tilbage og give denne et efter forholdene rimeligt varsel, således at erhververen ikke udsættes for et uforholdsmæssigt formuetab. Modsat gælder det i stk. 4, at ophavsmanden kan "hæve" aftalen, hvilket som udgangspunkt indebærer, at han uden varsel kan trække sine rettigheder tilbage.

Ophavsmanden kan ikke give afkald på sin ret efter forslaget § 42, stk. 3, i overdragelsesaftalen, jfr. forslaget § 41, stk. 4. Dette vil dog ikke i praksis medføre uoverkommelige vanskeligheder for medkontrahenten, da denne altid vil kunne sikre sin retsposition ved at specificere de relevante udnyttelsesformer i overdragelsesaftalen.

Bestemmelsen tager ikke stilling til, hvilken udnyttelse ophavsmanden kan foretage af de hjemfaldne rettigheder. Det almindelige udgangspunkt er, at han frit og ubundet selv kan udnytte rettighederne eller overdrage dem til trediemand. Der kan dog alt efter de konkrete omstændigheder bestå begrænsninger i ophavsmandens handlefrihed, nemlig hvis han på basis af de hjemfaldne rettigheder kan iværksætte en udnyttelse, der urimeligt konkurrerer med den udnyttelse, som erhververen allerede har iværksat. Har erhververen f.eks. filmatiseret værket, og rettighederne til at dramatisere det til TV-brug hjemfalder til ophavsmanden, vil han efter almindelige kontrakts- og konkurrenceretlige grundsætninger være afskåret fra at udnytte den hjemfaldne ret, idet hans udnyttelse af disse rettigheder vil indebære en uacceptabel konkurrence med den sædvanlige udnyttelse af filmen gennem visning i TV. Anderledes hvis erhververen kun har udnyttet sin ret til at udgive værket i bogform.

Bestemmelsen i stk. 4 finder i modsætning til stk. 3 kun anvendelse i det tilfælde, hvor der slet ingen udnyttelse af værket har fundet sted. Til gengæld omfatter den både generelt og specifikt formulerede rettighedsoverdragelser. Efter bestemmelsen kan ophavsmanden hæve aftalen, hvis værket ikke er udnyttet inden en rimelig frist efter, at aftalen er opfyldt fra hans side. Hvad der skal forstås ved en "rimelig frist" må afgøres konkret under hensyn til værkets og de relevante udnyttelsesformers karakter. For de fleste værkstypers vedkommende vil en rimelig frist dog være væsentligt kortere end de 5 år, som efter bestemmelsen udgør tidsfristens maksimum. Denne frist er fastsat under hensyn til de mest omfattende og krævende udnyttelser, herunder navnlig filmatisering, jfr. den hidtidige § 41, stk. 2. Ved mindre krævende udnyttelsesformer vil fristen være kortere, og ved visse

dagsaktuelle værker, såsom politisk debatliteratur og visse former for populærmusik vil fristen kunne gå helt ned til uger eller måneder.

Ved fristens udløb kan ophavsmanden selvsagt give afkald på at udnytte sine hævebeføjelser, eventuelt i forbindelse med en genforhandling af kontrakten. Sker dette, løber der en ny frist.

Bestemmelserne i stk. 3 og 4 regulerer alene rettighedernes hjemfald. Om der i de i stk. 3 omhandlede tilfælde tillige foreligger et kontraktsbrud fra erhververens side må afgøres i hvert enkelt tilfælde ud fra kontraktens bestemmelser, den faktisk foretagne udnyttelse samt forholdene i øvrigt. Hvis bestemmelsen i stk. 4 tages i anvendelse, vil der typisk foreligge en misligholdelse fra erhververens side, og ophavsmanden vil derfor ofte også kunne kræve erstatning. Forslaget gentager ikke bestemmelsen i den hidtidige § 36, stk. 2, hvorefter ophavsmanden kan beholde allerede modtaget honorar, hvis han hæver forlagsaftalen på grund af manglende udgivelse. Da en forlagsaftale normalt indebærer udgivelsespligt, og da forskudshonoraret typisk kan opfattes som et vederlag for forlæggernes fortrinsret til at udgive værket, vil det normalt være ret klart, at ophavsmanden er berettiget til at beholde denne del af vederlaget. Om han herudover kan kræve yderligere erstatning, må afgøres efter kontraktsrettens almindelige regler.

Medlemmerne *Erik Carlsen, Britta Kümmel, Fl. Leth-Larsen og Erik Mohr Mersing* vender sig som ovenfor nævnt mod flertallets forslag om indførelse af nye ufravigelige regler om overdragelse af ophavsrettigheder, idet de finder, at dette område fortsat skal hvile på princippet om aftalefrihed. En særlig begrænsning af aftalefriheden på ophavsrettens område bør alene komme på tale, såfremt der kan påvises et reelt beskyttelsesbehov, og dette ikke er tilstrækkeligt tilgodeset gennem aftalelovens regler, herunder adgangen til at tilsidesætte urimelige aftaler efter aftalelovens § 36.

Der er ikke under udvalgsbehandlingen påvist noget eksempel på, at den nuværende aftalefrihed har ført til misbrug af den art, som de af flertallet foreslåede regler tilsigter at ramme — undertrykkelse af ophavsretlige værker — ligesom der ikke er givet nogen begrundelse for, at aftalelovens beskyttelsesregler skulle være utilstrækkelige til at løse eventuelle fremtidige problemer af denne art. Der er efter disse medlemmers opfattelse heller ikke givet nogen fyldestgørende begrundelse for den nye fortolkningsregel i § 42, stk. 2, der afviger fra de i dansk ret almindeligt gældende principper for aftalefortolkning.

Hertil kommer, at de foreslåede ufravigelige bestemmelser i § 42, stk. 3 og 4, efter disse medlemmers opfattelse i sig selv har et uheldigt indhold, der gør

det vanskeligt at forudse, hvorledes de overhovedet vil virke i praksis. Det er således vanskeligt at vurdere forholdet mellem opsigelsesadgangen i § 42, stk. 3, og hæveadgangen i § 42, stk. 4. Endvidere er det vanskeligt at se formålet med og betydningen af det "rimelige varsel", hvormed uudnyttede rettigheds-overdragelser kan opsiges. Endvidere vil det påføre erhververen af rettigheder en uacceptabel risiko, at ophavsmanden kan hæve en aftale, når et værk ikke har været udnyttet "inden en rimelig frist". De fastsatte frister vil også kunne være for korte, jfr. flertallets bemærkninger til § 42, stk. 3 og 4, ovenfor. Disse medlemmer ønsker også at pege på den ejendommelige virkning, at begrænsningen af aftalefriheden også kommer til at gælde aftaler mellem "professionelle" parter, for eksempel aftaler mellem forlag og filmselskaber og aftaler mellem virksomheder inden for edb-branchen, ligesom reglerne vil finde anvendelse på faste samarbejdsforhold, alene bortset fra egentlige ansættelsesforhold. Endelig forekommer det uklart, hvilke virkninger de foreslåede ufravigelige regler kan få i forhold til forslagets § 44 om filmværker.

De her anførte indvendinger gælder ikke den foreslåede bestemmelse i § 43 om afregning og kontrol, der efter disse medlemmers opfattelse er en velbegrundet regel, der ligger i naturlig fortsættelse af den hidtidige bestemmelse om forlagsaftaler i ophavsretslovens § 37.

6.29. § 43, afregning og kontrol

§ 43. Hvis ophavsmandens vederlag afhænger af erhververens omsætning, salgstal eller lignende, kan han kræve, at der sker afregning mindst én gang om året, og at hver afregning ledsages af fyldestgørende oplysninger om de forhold, som har ligget til grund for vederlagsberegningen.

Stk. 2 Ophavsmanden kan kræve, at erhververens regnskaber, bogføring, lagerbeholdning samt attestationer fra den, som har mangfoldiggjort værket, ved den årlige afregning stilles til rådighed for en af ham udpeget statsautoriseret eller registreret revisor. Denne revisor må oplyse ophavsmanden om den foretagne afregnings rigtighed og om eventuelle uregelmæssigheder herved, men han har iøvrigt tavshedspligt om alle andre forhold, som han bliver bekendt med ved gennemgangen.

Bemærkninger

Bestemmelserne i forslagets § 43 viderefører tildels reglerne i den hidtidige § 37, men i en generel form, som ikke blot gælder for forlagsaftaler, **men for** alle former for overdragelse af rettigheder. Efter udvalgets opfattelse er der imidlertid i vidt omfang tale om en lovfæstelse af, hvad **der** også **hidtil har** været gældende i kraft af almindelige retsgrundsætninger. **Der** kan **næppe** herske tvivl om, at en royaltyhonoreret aftalepart, også uden udtrykkelige aftalebestemmelser herom, er berettiget til den fornødne indsigt i medkontra-hentens forhold, således at han kan kontrollere, om hans afregninger svarer til den faktiske udnyttelse.

Bestemmelserne i *stk. 1* stiller visse grundlæggende krav til afregningen. Den skal således finde sted mindst en gang årligt, og den skal være ledsaget af fyldestgørende oplysninger om de forhold, som har ligget til grund for vederlagsberegningen. Heri ligger ikke et krav om, at den rutinemæssige afregning skal være ledsaget af en egentlig dokumentation i form af trykkeri-sedler, bilag fra forhandlere eller grossister eller lignende. Den skal blot indeholde de oplysninger vedr. salgstal, priser og lignende, som efter aftalen danner grundlag for beregningen af vederlaget.

Bestemmelsen i *stk. 2* forudsættes modsat normalt kun anvendt i de ganske særlige tilfælde, hvor ophavsmanden har grund til at tro eller frygte, at der forekommer uregelmæssigheder. Bestemmelsen skal i øvrigt læses med det generelle forbehold, at den af ophavsmanden udpegede revisor alene kan kræve dokumentation af de forhold, som vedrører ophavsmandens egen afregning, og som er fornødne for at bedømme og kontrollere denne. Han kan derimod ikke kræve adgang til andre oplysninger eller dokumenter. Omkostningerne ved revisionen skal som udgangspunkt bæres af ophavsman-den selv. Konstateres der imidlertid uregelmæssigheder, vil revisionsomkost-ningerne i overensstemmelse med almindelige erstatningsregler kunne indgå i ophavsmandens krav mod erhververen.

6.30. § 44, filmatiseringsaftaler

§ 44. En aftale om at medvirke ved indspilningen af et filmværk indebærer, at ophavsmanden — såfremt andet ikke følger af aftalen — ikke kan modsæt-te sig, at der fremstilles eksemplarer af filmværket eller at sådanne spredes til

almenheden, at filmværket fremføres offentligt, eller at dets tekst indtales eller på anden måde gengives på et andet sprog.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 omfatter ikke aftaler om filmatisering af allerede eksisterende værker og ej heller drejebog, dialoger og musikværker, som er frembragt med henblik på fremstillingen af filmværket, eller filmværkets hovedinstruktør.

Bemærkninger

Som nærmere omtalt i afsnit 3.6 ovenfor er flertallets forslag til § 44 udformet i så nær overensstemmelse som muligt med bestemmelsen i Bernerkonventionens Art. 14 bis. § 44, stk. 1, omhandler således de såkaldte bidrag til filmværker, dvs. de værker, som først er blevet til i forbindelse med optagelsen af filmen, og som ikke frembringes med henblik på en selvstændig udnyttelse. Anvendelsesområdet for stk. 1 begrænses dog for væsentlige deles vedkommende gennem undtagelsesbestemmelserne i stk. 2.

Begrænsningen til bidrag fremgår af ordene "aftale om at medvirke ved indspilningen" i stk. 1. Denne begrænsning modsvarer af begrænsningen i stk. 2, hvorefter stk. 1 ikke omfatter "aftaler om filmatisering af allerede eksisterende værker". Typisk vil således et litterært forlæg være undtaget fra bestemmelsen, ligesom de i stk. 2 udtrykkeligt nævnte værker, nemlig drejebog, dialoger og musikværker.

De grupper af ophavsmænd, som normalt vil være omfattet af bestemmelsen, vil således blandt andre være instruktørassistenter og producere, scenografer, regissører, filmfotografer og filmklippere. Udøvende kunstnere omfattes ikke af bestemmelsen.

Der stilles ikke krav om, at aftalen om medvirken skal være indgået skriftligt. Et sådant krav kan stilles efter Bernerkonventionen, men det synes ikke fornødent, ikke mindst i lyset af, at der efter ophavsretslovens regler generelt ikke gælder noget krav om skriftlighed ved overdragelser af ophavsrettigheder.

De udnyttelsesformer, som omfattes af reglen, er eksemplarfremstillingen (uanset dennes art og medium), spredningen af filmværket, offentlig fremførelse, herunder i biografer, TV og gennem fordeling i kabelanlæg, samt eftersynkronisering og tekstning. Sml. Guide to the Berne Convention, **WIPO**, Genève 1978, s. 86.

Bestemmelsen kan fraviges ved aftale, jfr. stk. 1. Desuden bør det bemærkes, at bestemmelsen i overensstemmelse med Bernerkonventionens Art. 14 bis ikke skal betragtes som en materiel præsumptionsregel, der endeligt afgør ethvert spørgsmål om overdragelsen af de omhandlede rettigheder. Bestemmelsen opstiller en formodning, men kun for at filmproducenten over for omverdenen er *legitimeret* til at råde over de pågældende rettigheder. Bestemmelsen opstiller således ikke nogen formodning for, at rettighederne skal anses for overdraget uden særligt vederlag eller på andre nærmere bestemte vilkår. Det står således parterne frit for at aftale royaltyordninger eller lignende som modydelse for de rettigheder, som producenten sættes i stand til at råde over, f.eks. royalty ved videoproduktion og/eller offentlig fremførelse.

Generelt skal det i øvrigt bemærkes om bestemmelsen, at den i videst muligt omfang bør fortolkes i overensstemmelse med Art. 14 bis i Bernerkonventionen, således som denne bestemmelse er formuleret og udlægges internationalt.

6.31. § 45, aftaler om edb-programmer

§ 45. En aftale om ret til at udnytte et edb-program medfører, når intet andet er aftalt, ret til at fremstille sådanne eksemplarer, herunder reserve- og sikkerhedseksemplarer, som er nødvendige for udnyttelsen af programmet. Retten til at udnytte sådanne eksemplarer bortfalder, hvis retten til at udnytte programmet ophører.

Bemærkninger

Bestemmelsen er en videreførsel af den hidtidige § 42 a. Bestemmelsen er alene ændret redaktionelt, idet den udtrykkelige omtale af adgangen til at ændre i programmet er taget ud i konsekvens af reglen i § 41, stk. 3.

6.32. § 46, ansattes ophavsret

§ 46 alt. A. Ophavsretten til et værk, der er frembragt som led i et ansættelsesforhold, tilkommer den ansatte ophavsmand, hvis andet ikke er aftalt. I faste ansættelsesforhold skal ophavsretten dog anses for overdraget til arbejdsgiveren i det omfang, som er nødvendigt for dennes sædvanlige virksomhed.

Stk. 2. Ved bedømmelsen af overdragelsens omfang efter stk. 1, 2. pkt., er det afgørende tidspunkt det, hvor værket blev frembragt.

Stk. 3. Når arbejdsgiveren udnytter sine rettigheder efter stk. 1, 2. pkt., skal han respektere ophavsmandens rettigheder i henhold til § 3.

Stk. 4. Ophavsretten til et edb-program, der er frembragt som led i et ansættelsesforhold, overgår til arbejdsgiveren, medmindre andet er aftalt.

Bemærkninger til alternativ A

Flertallets forslag til lovregulering af ophavsrettens overgang i ansættelsesforhold er opbygget således, at rettighederne som udgangspunkt tilkommer den person, som har skabt værket.

Sigtet med den foreslåede bestemmelse er at beskrive og afgrænse den overgang af rettigheder, som i mangel af særlige aftaler sker som følge af, at værket bliver til som led i et ansættelsesforhold. Den indeholder en regulering af rettighedsoverdragelsen og kan betragtes som en præciseret og uddybet anvendelse af de generelle regler om fortolkning af overdragelsesaftaler i forslagets § 42, stk. 1 og 2, der således ikke i sin generelle form finder anvendelse på bestemmelsens område. Om forholdet til andre bestemmelser i kapitel 3 henvises til bemærkningerne nedenfor.

Bestemmelsen sonderer som udgangspunkt ikke mellem, om værkerne er skabt af personer, der er ansat netop med værksskabelse for øje, eller om de er skabt af personer, der i mere enkeltstående tilfælde har fået til opdrag at løse en opgave, som har ført til værksskabelsen. I praksis vil dette dog spille en mindre rolle, dels fordi arbejdsgiverens sædvanlige virksomhed sætter en grænse for, hvilke rettigheder der kan anses for overdraget, dels fordi overgang af rettighederne kun kommer på tale, når værket er frembragt som led i ansættelsesforholdet. Værker, der er skabt i fritiden, falder f.eks. ikke ind under reglen. I virksomheder, hvor udnyttelse af beskyttede værker indgår

som en sædvanlig aktivitet, vil alle medarbejdere typisk være bekendt hermed, også selv om de ikke direkte er ansat til at skabe værker.

Lovreglen tager i stk. 1, 1. pkt., generelt udgangspunkt i, at ophavsretten til værker, skabt i ansættelsesforhold, tilkommer den ansatte ophavsmand. Denne regel gælder for alle ansættelsesforhold. Bestemmelsen suppleres af en formodningsregel i 2. pkt., som er begrænset til de faste ansættelsesforhold. Herved forstås ansættelsesforhold, hvor arbejdstageren er varigt ansat med deraf normalt følgende instruktionsbeføjelser for arbejdsgiveren og trykdhedsgharantier for den ansatte, som dette følger af den til enhver tid gældende ansættelsesretlige lovgivning og overenskomstmæssige praksis. Rene bestillingsforhold, midlertidige projektansættelser, freelance arbejde og tilsvarende løsere tilknytningsforhold mellem arbejdsgiver og arbejdstager omfattes ikke af reglen i 2. pkt., men alene af hovedreglen i 1. pkt.

Efter formodningsreglen i stk. 1, 2. pkt. overgår rettighederne i de faste ansættelsesforhold til arbejdsgiveren i det omfang, som er *nødvendigt* for arbejdsgiverens *sædvanlige* virksomhed. Såfremt arbejdsgiveren optager nye aktiviteter, som indebærer en ændret udnyttelse af de allerede skabte værker, vil han derfor skulle indgå nærmere aftaler med de fastansatte herom. Det samme gælder, hvis arbejdsgiveren ønsker at påbegynde en videreoverdragelse af rettigheder, hvis overdragelser af denne karakter ikke tidligere har fundet sted.

For at en udnyttelsesform kan anses for henhørende til arbejdsgiverens sædvanlige virksomhed, må det kræves, at den igennem nogen tid er indgået som et led i virksomhedens arbejdsgang og har været foretaget så længe, at de ansatte har haft rimelig mulighed for at rejse de rettighedsmæssige spørgsmål over for virksomhedens ledelse. Er der tale om en udnyttelse, som har været foretaget så længe, at de ansatte efter aftaleretlige regler må antages at have accepteret den stiltiende, må den tillige anses for sædvanlig efter forslagens § 46, alt. A. Det forudsættes selvsagt herved, at udnyttelsen foregår åbent og ikke holdes skjult for de ansatte. Ved vurderingen skal der i øvrigt altid lægges vægt på forholdene i den individuelle virksomhed, hvor den pågældende er ansat. Er virksomheden nystartet, kan der dog i den indledende fase tillige lægges vægt på branchens sædvaner.

Spørgsmålet om, hvilket tidspunkt der skal lægges til grund ved denne vurdering, er afgjort i stk. 2. Valget har stået mellem tidspunktet for ansættelsesforholdets indgåelse og tidspunktet for værkets frembringelse. Ved at lægge den afgørende vægt på det tidspunkt, hvor værket blev frembragt, har

man tilstræbt en rimeligt dynamisk regel, hvor det ikke bliver nødvendigt for virksomhederne til enhver tid at skulle gå tilbage til de undertiden længst forløbne og varierende tidspunkter, hvor de forskellige medarbejdere blev ansat. Denne regel indebærer også, at rettighederne til en ny udnyttelsesform i virksomheden vil blive omfattet af overdragelsen fra de fastansatte, hvis disse efter en rimelig tid ikke har gjort indsigelse, og da for frembringelser skabt fra og med dette tidspunkt.

I stk. 3 har man i overensstemmelse med almindelige ophavsretlige grundsætninger fastholdt, at de ideelle rettigheder forbliver hos ophavsmanden, uanset overdragelsen af de økonomiske rettigheder.

Den rettighedsoverdragelse, som sker i medfør af forslagets § 46, alt. A, er endelig. De overtagne rettigheder vedbliver således med at tilhøre arbejdsgiveren, også efter at ansættelsesforholdet er ophørt. De kontraktsregulerende bestemmelser i forslagets §§ 41 og 42 kan heller ikke påberåbes i faste ansættelsesforhold for så vidt angår den rettighedsoverdragelse, som følger af forslagets § 46, alt. A. Derimod suppleres § 46, alt. A, af bestemmelserne i forslagets §§ 44 og 45 for så vidt angår faste ansættelsesforhold i henholdsvis filmbranchen og edb-branchen. De i disse bestemmelser omhandlede formodninger vil således finde anvendelse, uanset om de pågældende rettigheder kan anses for omfattet af overdragelsen efter § 46, alt. A.

Uanset den foreslåede overgang af rettigheder til arbejdsgiveren skal afgørelsen af alle spørgsmål om beregning af beskyttelsestid bestemmes efter frembringerens forhold i overensstemmelse med lovens almindelige regler, herunder også bestemmelsen i forslagets § 51 (den hidtidige § 44). Efter forslagets § 51, stk. 1, gælder det, at når et værk er offentliggjort uden angivelse af ophavsmandens navn, alment kendte pseudonym eller mærke, varer ophavsretten, indtil 50 år er forløbet efter udgangen af det år, da værket blev offentliggjort.

Bestemmelsen er fravigelig ved aftale. Sådanne aftaler vil kunne indgås individuelt mellem den pågældende arbejdsgiver og -tager, eller de vil kunne følge af kollektive overenskomster. Sådanne aftaler vil kunne indskrænke eller udvide rettighedsovergangen. Der er således intet til hinder for at aftale, at samtlige rettigheder tilkommer den ansatte eller virksomheden. Fravigelser fra bestemmelsen kan også bero på særlige sædvaner.

Bestemmelsen i stk. 4 er indføjet ved lov nr. 378 af 7. juni 1989 og blev da placeret som § 42 b i den gældende lov. Da bestemmelsen er vedtaget i 1989 har udvalget ikke fundet anledning til at drøfte den nærmere.

§ 46, **alt.** B. Ophavsretten til et værk, der er frembragt som led i et fast ansættelsesforhold, overgår til arbejdsgiveren, hvis andet ikke er aftalt. Den ansatte ophavsmand bevarer dog sine rettigheder efter § 3.

Bemærkninger til alternativ B

Et mindretal i udvalget foreslår, at man indfører en generel lovbestemmelse om ophavsrettens overgang i ansættelsesforhold hvorefter de økonomiske rettigheder til værker, frembragt af fastansatte, overgår til arbejdsgiveren.

Bestemmelsen baserer sig til en vis grad på den tilsvarende bestemmelse i det udkast til modellov, som har været drøftet i WIPO-regie, jfr. nærmere herom ovenfor pkt. 4.4.6. I lighed med dette udkast undtager mindretallets forslag udtrykkeligt de ideelle rettigheder fra arbejdsgiverens rettighedserhvervelse. Bortset herfra er overdragelsen fuldstændig. Den omfatter ikke kun sådanne rettigheder, som er genstand for aktuel udnyttelse i arbejdsgiverens virksomhed på tidspunktet for værkets frembringelse, men også alle andre udnyttelsesformer, de være sig nutidige som fremtidige. Også eventuelle fremtidige udvidelser af beskyttelsen, f.eks. som følge af ny lovgivning eller som følge af, at nye lande tilslutter sig de internationale konventioner, vil alene tilkomme arbejdsgiveren.

Bestemmelsen omfatter alene faste ansættelsesforhold. Herved forstås ansættelsesforhold, hvor arbejdstageren er varigt ansat med deraf normalt følgende instruktionsbeføjelser for arbejdsgiveren og trykkesgarantier for den ansatte, som dette følger af den til enhver tid gældende ansættelsesretlige lovgivning og overenskomstmæssige praksis. Rene bestillingsforhold, midlertidige projektansættelser, freelance arbejde og tilsvarende løsere tilknytningsforhold mellem arbejdsgiver og arbejdstager omfattes ikke af reglen. I sådanne tilfælde må rettighedsoverdragelsen aftales med parterne, og i mangel af udtrykkelige aftaler må overdragelsens omfang afgøres på grundlag af parternes forudsætninger m.v.

Det samme gælder i tilfælde, hvor fastansatte vel skaber værker, men hvor dette ikke sker "som led" i ansættelsesforholdet. Hvis f.eks. en fastansat skaber et værk i sin fritid, vil rettighederne hertil ikke være omfattet af bestemmelsen.

Den stedfundne overdragelse forbliver i kraft efter ansættelsesforholdets ophør, og bestemmelsen vil således i praksis indebære, at ingen af lovens øvrige regler om rettighedsoverdragelsens omfang m.v. vil finde anvendelse på forholdet mellem arbejdsgiver og arbejdstager.

Uanset den foreslåede overgang af rettigheder til arbejdsgiveren skal afgørelsen af alle spørgsmål om beregning af beskyttelsestid bestemmes efter frembringerens forhold i overensstemmelse med lovens almindelige regler, herunder også bestemmelsen i forslagets § 51 (den hidtidige § 44). Efter forslagets § 51, stk. 1, gælder det, at når et værk er offentliggjort uden angivelse af ophavsmandens navn, alment kendte pseudonym eller mærke, varer ophavsretten, indtil 50 år er forløbet efter udgangen af det år, da værket blev offentliggjort.

Bestemmelsen er fravigelig ved aftale. Sådanne aftaler vil kunne indgås individuelt mellem den pågældende arbejdsgiver og -tager, eller de vil kunne følge af kollektive overenskomster.

6.33. § 47, bestilte fotografier

§ 47. Når et fotografisk værk er udført efter bestilling, har bestilleren ret til at benytte værket i det omfang, dette er aftalt eller forudsat ved bestillingen.

Stic 2 Bestilleren af et fotografisk portræt kan dog altid lade portrættet gengive i aviser, tidsskrifter eller skrifter med biografisk indhold, medmindre andet er aftalt.

Bemærkninger

Forslaget til § 47 fremsættes af et flertal i udvalget, jfr. nærmere herom i bet. 1063/1986, Billedret, s. 76 ff og 84 ff. Et mindretal, *Erik Carlsen, Britta Kümmel, FilLeth-Larsen og Erik Mohr Mersing*, ønskede at bevare den hidtidige bestemmelse i fotolovens § 12, jfr. a.st. s. 81 f.

6.34. §§ 48-49, arv og kreditorforfølgning

§ 48. Ved ophavsmandens død finder arvelovgivningens almindelige regler anvendelse på ophavsretten.

Stk. 2. Ved testamente kan ophavsmanden med bindende virkning også for ægtefælle og livsarvinger give forskrifter om udøvelse af ophavsretten eller overlade det til en anden at give sådanne forskrifter.

Bemærkninger

Bestemmelsen gentager den hidtidige § 30 uændret.

!

§ 49. Ophavsmandens ret til at råde over sit værk kan ikke være genstand for kreditorforfølgning, hverken hos ham selv eller hos nogen, til hvem det er overgået ifølge ægteskab eller arv.

Stk. 2. Kreditorforfølgning i eksemplarer af værket kan heller ikke foretages hos ophavsmanden selv eller hos nogen, til hvem eksemplarer er overgået ifølge ægteskab eller arv, hvis forfølgningen retter sig mod

- 1) manuskripter,
- 2) stokke, plader, forme eller lignende, hvorved et kunstværk kan udføres, eller
- 3) eksemplarer af kunstværker, som ikke er udstillet, udbudt til salg eller på anden måde godkendt til offentliggørelse.

Bemærkninger

Bestemmelsen er en uændret gentagelse af den hidtidige § 31, således som denne bestemmelse er ændret ved lov nr. 378 af 7. juni 1989.

6.35. §§ 50-51, ophavsrettens gyldighedstid

Kapitel 4

Ophavsrettens gyldighedstid

§ 50. Ophavsretten varer, indtil 50 år er forløbet efter ophavsmandens dødsår eller for de i § 6 omhandlede værker efter den længstlevendes dødsår.

§ 51. Når et værk er offentliggjort uden angivelse af ophavsmandens navn, alment kendte pseudonym eller mærke, varer ophavsretten indtil 50 år er forløbet efter udgangen af det år, da værket blev offentliggjort. Består værket af flere dele, som efter deres indhold hører sammen, varer ophavsretten i 50 år efter udgangen af det år, da den sidste del udkom.

Stk. 2. Hvis ophavsmanden i løbet af det nævnte tidsrum bliver angivet i overensstemmelse med § 7, eller hvis det bliver oplyst, at han er død, før værket blev offentliggjort, regnes gyldighedstiden efter § 50.

Bemærkninger

Udvalget fremsætter ikke forslag til ændringer i disse bestemmelser.

6.36. §§ 52-55, beskyttelse af udøvende kunstnere m.fl.

Kapitel 5

Andre rettigheder

§ 52. En kunstnerisk præstation, herunder navnlig fremførelsen af et litterært eller kunstnerisk værk, må ikke uden kunstnerens samtykke

- a) optages på gramfonplade, lyd- eller videobånd, film eller anden indretning, der kan gengive den;
- b) gøres tilgængelig for almenheden.

Stk. 2. Er præstationen optaget som anført i stk. 1, punkt a), må den ikke uden kunstnerens samtykke overføres til anden indretning, der kan

gengive den, eller gøres tilgængelig for almenheden, førend 50 år er forløbet efter udgangen af det år, da fremførelsen fandt sted.

Stk. 3. Optagelserne må ejheller uden kunstnerens samtykke efterlignes og markedsføres på en sådan måde, at der er nærliggende fare for, at det købende publikum forveksler optagelserne.

Stk. 4. På optagelser, udsendelser og overføringer som nævnt i stk. 1 og stk. 2 finder bestemmelserne i § 3, §§ 6-8, § 11, § 12, stk. 1 til 3, § 15, §§ 17-18, § 19, stk. 1, § 20, § 23, stk. 1 og 3, § 25, § 27, stk. 3, § 28, §§ 30-32, § 35, stk. 1 til 4, §§ 36-43, § 46, § 48 samt § 49, stk. 1, tilsvarende anvendelse.

§ 53. Grammofonplader og andre indretninger, på hvilke lyd er overført, må ikke uden fremstillersens samtykke eftergøres eller gøres tilgængelige for almenheden, førend 50 år er gået efter udgangen af det år, de optagelsen fandt sted. Som eftergørelse betragtes også det forhold, at optagelsen overføres fra en sådan indretning til en anden.

Stk. 2. Reglerne i §§ 6-8, § 11, stk. 2, § 12, stk. 1 til 3, § 15, §§ 17-18, § 19, stk. 1, § 20, § 23, stk. 1 og 3, § 25, § 27, stk. 3, § 28, §§ 30-32, § 35, stk. 1 til 4, §§ 36-40, § 41, stk. 1, § 43 samt § 48, stk. 1, finder tilsvarende anvendelse.

§ 54. Når grammofonplader eller andre indretninger, på hvilke lyd er overført, er udgivne, må de — uanset bestemmelserne i §§ 52 og 53 — anvendes til offentlige fremførelser, der ikke er af musikdramatisk karakter, og til radio- og fjernsynsudsendelser, men de udøvende kunstnere og fremstillerne har da krav på vederlag. Bestemmelserne i § 11, § 35, stk. 1 til 4, samt § 38 finder tilsvarende anvendelse.

Stk. 2. Vederlagskravet kan kun gøres gældende gennem en af kulturministeren godkendt fælles forhandlings- og opkrævningsinstitution, som repræsenterer såvel fremstillerne som de udøvende kunstnere.

Stk. 3. Bestemmelserne i denne paragraf gælder ikke for filmværker, uanset om fremførelsen alene vedrører lydsiden.

§ 55. En lydradio- eller fjernsynsudsendelse må ikke uden radio- eller fjernsynsforetagendets samtykke udsendes af andre eller i erhvervsøjemed gøres tilgængelig for almenheden. Den må ej heller uden sådant samtykke affotograferes eller optages på grammofonplade, lyd- eller videobånd, film eller anden indretning, ved hjælp af hvilken den kan gengives.

Stk. 2. Er en udsendelse affotograferet eller optaget som i stk. 1 anført, må den ikke uden foretagendets samtykke overføres til en anden indretning, der kan gengive den, eller gøres tilgængelig for almenheden, førend 50 år er forløbet efter udgangen af det år, da udsendelsen fandt sted.

Stk. 3. Reglerne i § 8, § 11, stk. 2, § 12, stk. 1, § 15, §§ 17-18, § 19, stk. 1, § 20, § 23, stk. 1 og 3, § 25, § 27, stk. 3, § 28, § 30, § 35, §§ 36-40, § 41, stk. 1, § 43 samt § 48, stk. 1, finder tilsvarende anvendelse.

Bemærkninger

Forslagets §§ 52-55 er en videreførsel af udvalgets (henholdsvis dets flertals) forslag i bet. 962/1982, Beskyttelse af kunstneriske præstationer, hvortil henvises. Det bemærkes herved, at medlemmerne *Erik Carlsen og Britta Kümmel* udtalte sig imod udvidelsen af forslagets § 52 til at omfatte "en kunstnerisk præstation" (s. 43), samt imod udvidelsen af rettighederne efter forslagets §§ 52 og 53 til at omfatte, at præstationerne "gøres tilgængelige for almenheden" (s. 48).

Medlemmerne *Jens Buhl, Halvor Lund Christiansen, Svend Erichsen, Bjørn Høberg-Petersen og Jan Schultz-Lorentzen* udtalte sig for, at tvangslicensen i forslagets § 54 gøres til en aftalelicens (s. 70).

I bet. 1000/1984, Film- og videogramspørgsmål, udtalte *Erik Carlsen, M. Koktvedgaard, Britta Kümmel, Fl. Leth-Larsen og Erik Mohr Mersing* sig for, at der i § 46 indføres en beskyttelse af producenter af billedoptagelser, a.st. s. 50.

Medlemmerne *Erik Carlsen og Britta Kümmel* har ikke ment det var praktisk nødvendigt at lade aftalelicenser omfatte radiofoniernes § 48-rettigheder, hvad der heller ikke synes at være hjemmel for i de relevante internationale konventioner, jfr. sidst i afsnit 6.9 ovenfor.

I forslaget er i øvrigt indføjet de ændringer i forhold til den lovttekst, som udvalget drøftede i de ovennævnte betænkninger, som gennemførtes ved lov nr. 378 af 7. juni 1989.

6.37. § 56, fotografier

§ 56. Fotografiske billeder må ikke eftergøres eller gøres tilgængelige for almenheden uden fremstillerens samtykke, førend 50 år er gået efter udgangen

af det år, hvori billedet blev fremstillet. Er billederne genstand for ophavsret, kan denne også gøres gældende.

Stk. 2. Bestemmelserne i § 3, §§ 6-9, § 11, § 12, stk. 1 og stk. 3, nr. 5, §§ 14-21, §§ 23-24, § 26, § 27, stk. 3, §§ 28-31, §§ 35-44 samt §§ 46-49 finder tilsvarende anvendelse.

Bemærkninger

Forslaget til § 56 viderefører udvalgsflertallets forslag i bet. 1063/1986, Billedret, især s. 60 f, s. 84 f og s. 90. Et mindretal, *Erik Carlsen, Britta Kümmel, Fl Leth-Larsen og Erik Mohr Mersing*, **tog forbehold for indkorporeringen af fotoretten i ophavsloven**, jfr. a.st. s. 61 ff.

6.38. §§ 57-58, kataloger m.v. og pressemeddelelser

§ 57. Kataloger, tabeller og lignende arbejder, der sammenstiller et større antal oplysninger, må ikke eftergøres uden samtykke af den, som har frembragt dem, før 10 år er gået efter det år, da arbejdet blev udgivet.

Stk. 2. Er arbejder af den nævnte art eller dele deraf genstand for ophavsret eller anden beskyttelse, kan denne også gøres gældende.

Stk. 3. Reglerne i §§ 6-9, § 11, stk. 2, § 12, stk. 1 og 3, §§ 14-16, §§ 17-18, § 19, § 23, stk. 1 og 2, § 26, § 27, stk. 3, § 28, § 35, stk. 1 til 4, §§ 36-40, § 41, stk. 1, § 43, § 46 samt § 48, stk. 1, finder tilsvarende anvendelse.

§ 58. Pressemeddelelser, som efter aftale leveres fra udenlandske nyhedsbureauer eller fra korrespondenter i udlandet, må ikke uden erhververens samtykke gøres tilgængelige for almenheden gennem presse, radio eller på anden lignende måde før 12 timer efter, at de er blevet offentliggjort her i riget.

Bemærkninger

Bestemmelserne, der svarer til de hidtidige §§ 49 og 50, foreslås ikke ændret af udvalget, bortset fra de nødvendige redaktionelle ændringer af henvisningerne. § 49 blev ændret ved lov nr. 378 af 7. juni 1989, hvor det blev

præciseret, at bestemmelsen ikke omfatter edb-programmer, medmindre disse indeholder egentlige oplysninger, svarende til tabeller o.lign.

6.39. §§ 59-62, forskellige bestemmelser

Kapitel 6

Forskellige bestemmelser

§ 59. Et litterært eller kunstnerisk værk må ikke gøres tilgængeligt for almenheden under en titel, et pseudonym eller et mærke, som er egnet til at fremkalde forveksling med et tidligere offentliggjort værk eller dets ophavsmand.

Stk. 2. Har offentliggørelsen af det sidstnævnte værk fundet sted mindre end 3 måneder forud for en udgivelse af det andet værk, finder bestemmelsen i stk. 1 ikke anvendelse, medmindre forveksling må antages at være tilsigtet.

§ 60. På et kunstværk må kunstnerens navn eller mærke ikke anbringes af andre end ham selv, medmindre han har givet sit samtykke hertil.

Stk. 2. Kunstnerens navn eller mærke må ikke i noget tilfælde påføres et eftergjort eksemplar, således at det kan forveksles med originalen.

§ 61. Besidderen af et eksemplar af et litterært eller kunstnerisk værk, som ophavsmanden har en særlig og anerkendelsesværdig interesse i at få adgang til, er forpligtet til at give ophavsmanden sådan adgang til eksemplaret på den måde og på de vilkår, som retten bestemmer.

Stk. 2. Adgangen til eksemplaret skal normalt udøves på det sted, hvor eksemplaret befinder sig, eller som besidderen anviser. Besidderen er kun forpligtet til at udlevere eksemplaret, hvor ganske særlige grunde nødvendiggør det, og da kun hvis udlånet ikke indebærer nogen antagelig risiko for værkets bortkomst eller beskadigelse. Der kan altid kræves betryggende sikkerhedsstillelse ved udlån eller ved andre dispositioner, der bringer eksemplaret i fare.

Stk. 3. Efter ophavsmandens død og indtil ophavsrettens udløb tilkommer der hans ægtefælle og arvinger den samme ret efter stk. 1 og 2, som tilkom ophavsmanden selv.

§ 62. Selv om ophavsretten er udløbet, må et litterært eller kunstnerisk værk ikke ændres eller gøres tilgængeligt for almenheden i strid med § 3, stk. 1 og 2, hvis kulturelle interesser herved krænkes.

Stk. 2. Kulturministeriet afgiver efter anmodning erklæring om, hvorvidt en benyttelse af et værk skønnes at være i strid med de i stk. 1 angivne regler eller at indebære en overtrædelse af § 3, der vil kunne medføre offentlig påtale, jf. § 68, stk. 3.

Bemærkninger

Forslagets §§ 59, 60 og 62 er en uændret videreførsel af de hidtidige §§ 51, 52 og 53. Forslaget til ny § 61 stammer fra bet. 1063/1986, Billedret, s. 148 ff.

6.40. §§ 63-71, retshåndhævelse

Kapitel 7

Retshåndhævelse

§ 63. Med bøde straffes den, som forsætligt eller groft uagtsomt

- 1) krænker en andens eneret til et litterært eller kunstnerisk værk ved at råde over det på en måde som nævnt i § 2,
- 2) overtræder § 35, stk. 4, § 52, stk. 1, litra a, § 52, stk. 2, § 53, stk. 1, § 55, stk. 1, 2. pkt., § 55, stk. 2, § 56, stk. 1, eller § 57, stk. 1, eller
- 3) udbyder til salg eller på anden måde blandt almenheden spreder lyd- eller billedoptagelser, der krænker andres rettigheder efter § 52, stk. 1, litra a, § 52, stk. 2, § 53, stk. 1, § 55, stk. 1, 2. pkt., eller § 55, stk. 2.

Stk. 2. Er en forsætlig overtrædelse af de i stk. 1 nævnte bestemmelser begået ved erhvervsmæssigt at fremstille eller blandt almenheden sprede eksemplarer af litterære eller kunstneriske værker eller af arbejder eller frembringelser, der beskyttes efter §§ 52-57, kan straffen under særlig skærpende omstændigheder stige til hæfte eller fængsel indtil 1 år. Særlig skærpende omstændigheder anses navnlig at foreligge, hvis overtrædelsen vedrører et betydeligt antal eksemplarer, eller hvis der ved overtrædelsen tilsigtes en betydelig vinding.

§ 64. Med bøde straffes den, som forsætligt eller groft uagtsomt

- 1) overtræder § 3, stk. 1 og 2, § 11, stk. 2, § 52, stk. 1, litra b, § 52, stk. 3, § 55, stk. 1, 1. pkt., eller §§ 58-62,
- 2) unddrager sig vederlagspligten ved at undlade at fremsende opgørelse efter § 33, stk. 6,
- 3) undlader at give meddelelse i henhold til § 35, stk. 2 eller 3,
- 4) overtræder forskrifter givet efter § 48, stk. 2, eller efter § 52, stk. 4, jf. § 48, stk. 2, eller
- 5) overtræder § 52, stk. 4, jf. §§ 3 og 41, stk. 3.

§ 65. Når eksemplarer af værker eller af arbejder og frembringelser, der beskyttes efter §§ 52-57, er fremstillet uden for riget under sådanne omstændigheder, at en tilsvarende fremstilling her i riget ville være i strid med loven, straffes med bøde den, som indfører sådanne eksemplarer med henblik på at sprede disse blandt almenheden. På samme måde straffes den, der indfører sådanne eksemplarer med henblik på offentlig forevisning eller fremførelse.

Stk. 2. Er en overtrædelse af stk. 1, 1. pkt., begået erhvervsmæssigt og under særligt skærpende omstændigheder, jf. § 63, stk. 2, 2. pkt., kan straffen stige til hæfte eller fængsel indtil 1 år.

§ 66. I forskrifter, der udfærdiges efter § 19, stk. 1, § 30, stk. 2 og 3, § 31, stk. 4, 3. pkt., samt § 32, stk. 2, 2. pkt., kan der fastsættes straf af bøde for overtrædelse af bestemmelser i forskrifterne.

§ 67. Er en overtrædelse begået af et aktieselskab, anpartsselskab, andelsselskab, eller lignende, kan der pålægges selskabet som sådant bødeansvar. Er overtrædelsen begået af en kommune eller et kommunalt fællesskab, der er omfattet af § 60 i lov om kommunernes styrelse, kan der pålægges kommunen eller det kommunale fællesskab som sådant bødeansvar.

§ 68. Overtrædelser, som omfattes af § 63, stk. 1, § 64 eller § 65, stk. 1, påtales af den forurettede. Efter ophavsmandens død kan overtrædelser af § 3 og af de i medfør af § 48, stk. 2, eller § 52, stk. 4, jf. § 48, stk. 2, givne forskrifter foruden af den, der som arving indtræder i ophavsmandens rettigheder, påtales af ophavsmandens ægtefælle, slægtning i ret op- eller nedstigende linie eller søskende.

Stk. 2. Overtrædelser af § 62 påtales af det offentlige.

Stk. 3. Efter ophavsmandens død kan endvidere overtrædelser af §§ 3 og 59-60 påtales af det offentlige. Ved overtrædelser af § 3 kan offentlig påtale dog kun finde sted, når kulturelle interesser må anses for krænket ved overtrædelser.

§ 69. Overtrædelser, som omfattes af § 63, stk. 2, eller 65, stk. 2, påtales af det offentlige, når den forurettede begærer dette.

Stk. 2. De i stk. 1 nævnte sager behandles som politisager. Retsmidlerne i retsplejelovens kapitler 72 og 73 kan anvendes i samme omfang som i statsadvokatsager.

§ 70. Tab, som er forvoldt ved en af de i §§ 63, 64 og 65 nævnte overtrædelser, kan kræves erstattet efter de almindelige erstatningsregler. Den, der har krænket en ophavsmands, fotografers eller udøvende kunstners ret ved retsstridigt forhold, skal dømmes til at betale den forurettede en godtgørelse for ikke-økonomisk skade.

Stk. 2. For så vidt det skønnes rimeligt, kan der tilkendes den forurettede erstatning, selv om overtrædelser er begået i god tro. I dette tilfælde kan erstatningen dog ikke overstige den ved overtrædelser indvundne fortjeneste.

§ 71. Det kan ved dom bestemmes, at eksemplarer af værker eller af de i kapitel 5 omhandlede frembringelser, som er fremstillet, indført eller gjort tilgængelige for almenheden her i riget i strid med denne lov eller med forskrift meddelt i henhold til § 48, stk. 2, skal inddrages til fordel for den forurettede eller overdrages til ham mod et vederlag, der ikke overstiger fremstillingsomkostningerne. Det samme gælder tryksatser, klicheer, forme og andet, som kan tjene til ulovlig fremstilling eller brug af værket eller frembringelsen.

Stk. 2. I stedet for inddragning eller overdragelse kan det bestemmes, at genstandene helt eller delvis skal tilintetgøres eller på anden måde gøres utjenlige til ulovlig brug. Hvis det under hensyn til eksemplarenes kunstneriske eller økonomiske værdi eller omstændighederne i øvrigt skønnes rimeligt, kan retten tillade, at de fremstillede eksemplarer gøres tilgængelige for almenheden mod erstatning og godtgørelse til den forurettede.

Stk. 3. Bestemmelserne i denne paragraf kan ikke bringes i anvendelse over for den, som i god tro har erhvervet eksemplarer til privat brug.

Stk. 4. Inddragelse eller tilintetgørelse af bygninger kan ikke kræves.

Bemærkninger

Forslagets §§ 63-71 svarer til de hidtidige §§ 55-57, således som disse regler blev ændret ved lov nr. 274 af 6. juni 1985. Herudover er der i forslaget § 63, stk. 1, nr. 2), indført en henvisning til forslaget § 35, stk. 4, om forbudsmulighed i visse tilfælde ved tvangslicens.

6.41. §§ 72-78, lovens rækkevidde

Kapitel 8

Lovens rækkevidde

§ 72. Lovens bestemmelser om ophavsret gælder for:

- 1) værker af danske statsborgere eller personer, der er bosat i Danmark,
- 2) værker, som er udgivet første gang i Danmark, eller som er udgivet første gang samtidig i Danmark og i et andet land,
- 3) filmværker, hvis producent har sit hovedsæde eller er bosat i Danmark,
- 4) bygningsværker, beliggende i Danmark, og
- 5) kunstværker, der er indføjet i bygninger eller anlæg i Danmark.

Stk. 2. Ved anvendelsen af stk. 1, nr. 2, anses samtidig udgivelse at have fundet sted, såfremt værket efter udgivelse i et andet land inden 30 dage udgives i Danmark.

Stk. 3. Ved anvendelsen af stk. 1, nr. 3, anses, når andet ikke er oplyst, den som producent, hvis navn på sædvanlig måde er angivet på filmen.

Stk. 4. Bestemmelserne i § 33 gælder for værker af danske statsborgere og personer, der er bosat i Danmark.

Stk. 5. Bestemmelsen i § 44 gælder for alle filmværker.

Stk. 6. Bestemmelserne i §§ 57-58 og § 60 finder anvendelse på ethvert værk, som omfattes af § 1.

§ 73. Bestemmelserne i § 52 og § 55 samt retten til vederlag efter § 54, stk. 1, gælder for præstationer og lydoptagelser samt lydradio- og fjernsynssendelser, som finder sted i Danmark. Bestemmelserne i §§ 52 og 55 gælder tillige for danske statsborgere, personer, der er bosat i Danmark, samt til

fordel for selskaber, der har dansk bestyrelse og sæde i Danmark. Bestemmelsen i § 53 finder anvendelse på enhver lydoptagelse.

Stk. 2. Bestemmelserne i §§ 57 og 58 gælder til fordel for danske statsborgere, pesoner, der er bosat i Danmark, samt til fordel for selskaber, der har dansk bestyrelse og sæde i Danmark. Endvidere gælder § 57 frembringelser, som først er udgivet i Danmark. § 56 gælder i de i § 72, stk. 1, 2 og 5, omhandlede tilfælde.

§ 74. Under forudsætning af gerisidighed kan ved kgl. anordning rækkevidden af lovens bestemmelser udvides i forhold til andre stater.

Stk. 2. Ved kgl. anordning kan loven endvidere gøres anvendelig på værker, som først er udgivet af mellemfolkelige organisationer, samt på ikke udgivne værker, som sådanne organisationer har ret til at udgive.

§ 75. Loven gælder også værker og andre frembringelser, som allerede er genstand for ophavsret efter ældre love.

Stk. 2. Eksemplarer, som er lovligt fremstillet før 1. oktober 1961, kan fremdeles vises offentligt og spredes til almenheden, idet dog bestemmelsen i § 20 om udlejning af musikværker og om udlån og udlejning af edb-programmer må iagttages.

§ 76. Bestemmelserne om fotografiske værker i § 1 samt bestemmelserne i § 56 omfatter fotografiske billeder, som den 1. januar 19....nød beskyttelse i henhold til lov om retten til fotografiske billeder. Aftaler om overgang af retten til fotografier efter nævnte lov omfatter også rettighederne efter §§ 1 og 56 i det omfang det er fornødent, for at aftalerne skal opfylde deres formål. Bestillere af fotografiske billeder, som i henhold til § 12 i lov om retten til fotografiske billeder, jf. lovebekendtgørelse nr. 454 af 23. juni 1989, besidder rettighederne til disse, råder tillige over de i §§ 1 og 56 hjemlede rettigheder.

§ 77. De i henhold til ældre lovgivning givne særlige privilegier og forbud forbliver i kraft.

§ 78. Denne lov træder i kraft.....

Stk. 2. Lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker, jf. lovebekendtgørelse nr. 453 af 23. juni 1989, samt lov om retten til fotografiske billeder, jf. lovebekendtgørelse nr. 454 af samme dato, ophæves.

Bemærkninger

Forslagets §§ 72-78 svarer til de hidtidige §§ 58-63. Der er i udkastets § 73 indføjet de ændringer vedrørende den internationale afgrænsning af beskyttelsen af de nærtstående rettigheder, som udvalget foreslog i bet. 962/1982, Beskyttelse af kunstneriske præstationer, s. 79 ff, 108 f og 118.

Endvidere er der i forslagens § 76 indføjet den ikrafttrædelsesregel vedr. beskyttelsen af fotografiske billeder, der indgår i flertallets forslag om at indkorporere fotografiloven i ophavsretsloven. Som nævnt i bemærkningerne til forslagens § 1, udtalte et mindretal i udvalget sig imod denne ændring.

Endelig er der i forslagens § 78 foretaget de fornødne ændringer af lovens ikrafttrædelsesbestemmelser. Bortset herfra foreslås der ikke ændringer i forhold til gældende ret.

Ole Hasselbalch:

De arbejds- og ansættelsesretlige regler

Spørgsmålet om arbejdstagernes ophavsret kan ikke betragtes isoleret som et rent ophavsretligt problem. Ansættelsesforhold er underkastet en række forskellige bestemmelser i lovgivning og i kollektive overenskomster, ligesom den almindelige arbejdsret indeholder en række regler og grundsætninger, som har relevans for vurderingen af forholdet.

De kollektive overenskomster er i almindelighed indpasset i det generelle arbejdsretlige system, herunder bl.a. den gældende hovedaftale mellem arbejdsmarkedets parter. Det er derfor vigtigt, at både tilrettelæggelsen af en eventuel lovbestemmelse og affattelsen af individuelle og kollektive aftaler om ophavsrettens overgang i ansættelsesforhold sker på en sådan måde, at det ikke kolliderer med de arbejdsretlige regelsæt. For at få dette spørgsmål nærmere belyst, rettede udvalget i februar 1980 henvendelse til daværende forskningsleder, nu professor, jur. dr. Ole Hasselbalch, som udarbejdede følgende notat til udvalget om en mulig lovbestemmelse på området:

"Man har rejst spørgsmålet om, hvorvidt en ordning, hvorefter ophavsretten til litterære eller kunstneriske værker som skabes i forbindelse med et ansættelsesforhold forbliver hos ophavsmanden, den ansatte, vil kolliderer med almindelige arbejdsretlige regler. Spørgsmålet bygger i øvrigt på en forudsætning om, at arbejdsgiveren pålægges en eller anden grad af bevisbyrde for, at retten er overdraget til ham.

1. Efter normale regler tilhører det produkt, der skabes i et lønnet arbejdsforhold, arbejdsgiveren. Dette er netop karakteristisk i ansættelsesforhold til forskel fra mange andre kontrakter om arbejde. Ordningen skal ses i det perspektiv, at lønmodtageren står i et tæt tilknytningsforhold til virksomheden, at han så at sige er en del af dennes organisme mod til gengæld at opnå bl.a. de trykkesgarantier, som ligger i denne kontraktsform.

En ordning, hvorefter retten til arbejdsresultatet forbliver hos den ansatte, strider altså for så vidt mod det arbejdsretlige normalbillede. Men det må erkendes, at dette udgangspunkt i dansk ret er anset for gældende inden for immaterialretten ud fra særlige grunde. I denne forbindelse bør det dog ikke overses, at konsekvenserne heraf kan være modificeret således, at der i

praksis opnås en ordning, som fungerer i overensstemmelse med den skitserede arbejdsretlige hovedregel, og som derfor ikke vil skuffe forventningerne hos ansættelsesaftalens parter med hensyn til konsekvenserne af den indgåede aftale. En opfindelse, som er gjort af en arbejdstager gennem dennes tjeneste, som falder inden for virksomhedens arbejdsområde, kan således af arbejdsgiveren kræves overdraget til sig (lov om arbejdstageres opfindelser, § 5). Og det krav, arbejdstageren i denne forbindelse måtte have på en godtgørelse for overdragelsen, bortfalder i den udstrækning, værdien af opfindelsen ikke overstiger, hvad arbejdstageren under hensyn til sine arbejdsforhold i det hele med rimelighed kan forudsættes at skulle præstere (samme lovs § 8).

Denne ordnings relevans bør ikke overses, så vidt som parterne ofte vil knytte væsentlige forudsætninger til de aftalte arbejdsvilkår. Der er således ved udformningen af en regel om ophavsrettens principielle placering hos lønmodtageren et utvivlsomt behov for en modifikation med henblik på den udnyttelse, som med rimelighed turde være forudsat ved aftalen om vederlagets størrelse m.v.

2. Det er stadigvæk ikke almindeligt på arbejdsmarkedet at benytte sig af skriftlige ansættelseskontrakter med en nærmere angivelse af de vedtagne løn- og arbejdsvilkår. Dette skyldes ikke blot, at man i vid udstrækning opererer på baggrund af kollektive overenskomster, som virker udfyldende i de individuelle arbejdsaftaler. Også uden for overenskomstområderne og som supplement til disse overenskomster vil enkeltkontraktens parter ofte gå ud fra, at der knytter sig visse almindelige forudsætninger til arbejdsforholdets nærmere art, branchen m.v., forhold, som man derfor ikke behøver at komme nærmere ind på ved aftaleindgåelsen. Dette gælder utvivlsomt også med henblik på udnyttelsen af et arbejdsresultat, der omfattes af ophavsretslovgivningen.

Denne omstændighed indebærer en risiko for spekulation fra arbejdstagerside, såfremt der pålægges arbejdsgiveren en efter omstændighederne for stram pligt til at bevise tilstedeværelsen af aftaler eller indforståelser, der indebærer en overdragelse af retten til arbejdsresultatet.

3. Ved udformningen af en ordning for placeringen af ophavsretten til værker, der er blevet til i forbindelse med et ansættelsesforhold, skal i øvrigt især peges på følgende problemstillinger:

a. Det fremgår, at man tænker sig en regel herom udformet på en måde, der tillader, at parterne disponerer over ophavsretten gennem kollekti-

ve overenskomster. Det er nok i denne forbindelse væsentligt at være opmærksom på, at der er tale om en rettighed, som det vil være meget vanskeligt for organisationerne at regulere i alle detaljer af den enkle grund, at de konkrete tilfældes behov næppe lader sig forudse og opsamle på forhånd. Dette indebærer under alle omstændigheder, at sådanne overenskomstklausuler må blive ret rummelige; ja, vel nærmest vil få karakter af rammebestemmelser, der skal suppleres af aftaler og praksis m.v. i de individuelle arbejdsforhold.

Såfremt kollektiv overenskomst om udnyttelsen af ophavsretten ikke etableres, ville man kunne rejse det spørgsmål, at arbejdstagersiden herved har forbeholdt sig udnyttelsesretten i overensstemmelse med lovens hovedregel. Dette ville endog indebære, at individuelle ordninger af et andet indhold måtte anses for overenskomstbrud.

Det må dog rimeligvis antages, at der er tale om et af de tilfælde, hvor overenskomsten ikke bør opfattes som udtømmende, men tværtimod kan suppleres ved aftaler mellem enkeltkontraktens parter og praksis samt forudsætningerne i det enkelte ansættelsesforhold.

I øvrigt kan der opstå et særligt problem vedrørende organisationernes kompetence overhovedet til at forhandle ophavsretlige spørgsmål på medlemmernes vegne. På lønmodtagerside synes denne kompetence således at måtte have hjemmel i foreningens vedtægter og/eller klar praksis på det pågældende område.

b. Man kunne spørge, hvorvidt uoverensstemmelser angående arbejdsgiverens ret til at udnytte det tilvejebragte arbejdsresultat kan udløse lovlige interessekonflikter i den løbende overenskomstperiode. Tankegangen skulle være den, at der på tværs af den fredspligt, der følger af en indgået overenskomst, vil kunne opstå en lovlig arbejdskonflikt, fordi ophavsrettens placering ikke af aftalt i overenskomsten.

Forholdet vil imidlertid næppe være anderledes her end i alle andre tilfælde, hvor der opstår nye problemer under den løbende overenskomst. Således kan kort siges, at fredspligten normalt vil gælde, uanset om den ene part måtte ønske et supplement til overenskomsten midt i dennes løbetid. Videre må gennemførelsen af ændringer i én gang etablerede positioner vedrørende ophavsrettighedernes udnyttelse ikke ske på en måde, der forstyrrer arbejdets rolige gang inden for de hidtidige rammer. Uoverensstemmelser desangående vil så meget desto mindre kunne begrunde en lovlig sympatikonflikt.

I det anførte ligger, at fagorganisationen ikke i en løbende overenskomstperiode må give medlemmerne anvisninger eller påbud om f.eks. generelt at nægte arbejdsgiverne retten til arbejdsresultatet i den udstrækning, hvori man hidtil har erhvervet dette. Omvendt må arbejdsgiversiden ikke f.eks. under trussel om boykot (ansættelsesforbud) nægte at ansætte arbejdstagere på andre end sådanne nye vilkår, som man måtte finde på at opstille. Derimod vil det stå den enkelte arbejdstager og arbejdsgiver frit for at overveje grundlaget for et samarbejde for sit eget vedkommende.

c. Man kunne spørge, hvorvidt lønmodtageren under henvisning til sin "droit moral" kan vægre sig ved at lade arbejdsgiveren udnytte det arbejdsresultat, der allerede er tilvejebragt, og hvad konsekvensen heraf vil være. Der kunne i denne forbindelse også henvises til "Norm for Regler for Behandling af Faglig Strid", der tillader arbejdsstandsning, hvis lønmodtagerens liv, ære eller velfærd er truet.

Det er ud fra Normen givet, at arbejdstageren ikke behøver at arbejde under omstændigheder, der indebærer en æreskrænkelse. Og han behøver efter ophavsretslovgivningen ikke acceptere, at produktet udnyttes på en måde, som indebærer krænkelse af hans "droit moral".

Såfremt det konstateres, at en arbejdsvægring har været lovlig under henvisning til Normen, vil arbejdsgiveren almindeligvis blive pålagt den betalingsmæssige risiko, forpligtelsen til at udbetale lønnen, for den tid, der er hengået, medens vægringen har stået på. Viser det sig imidlertid, at vægringen var uberettiget, vil der ikke kunne rejses noget lønkrav. En tilsvarende løsning synes at måtte være gældende i relation til afbræk, der finder sted under henvisning til arbejdstagerens "droit moral". Afgørende bliver herefter dels, om nægtelsen af at lade virksomheden udnytte produktet har været berettiget, dels om der i denne forbindelse er noget at lægge arbejdsgiveren til last.

d. Den udnyttelse, arbejdsgiveren reserverer sig, vil i mangel af anden vedtagelse være den normale i pågældende virksomhed.

Som led i bedriften vil der jævnligt være behov for tilpasning af det tilvejebragte produkt. Man kunne forestille sig, at denne omstændighed indebærer en konflikt med en regel om, at lønmodtageren har ophavsretten (og en ret til at modsætte sig for vidtgående ændringer). I praksis synes dette imidlertid ikke at have været tilfældet, når det i den pågældende virksomhed er almindeligt at foretage ændringer i overensstemmelse med de driftsmæssige behov, idet man så indfortolker en indforståelse herom.

Et særligt problem opstår i de tilfælde, hvor virksomhedens aktiviteter udvikler sig under det løbende ansættelsesforhold, og hvor der bliver behov for en videregående udnyttelse end den, der var sædvanlig på tidspunktet for skabelsen af det pågældende værk. Der bør givetvis tages højde herfor gennem en positiv regel. Herved kunne man knytte sig til en vurdering af hvilken udnyttelse, der måtte anses for forudseelig for arbejdstageren, eller som dog ud fra de ydede arbejdsvilkår, herunder lønnens størrelse, må anses for reserveret virksomheden.

e. Retten til at råde over arbejdsresultatet vil normalt indebære en adgang til at videreoverdrage dette til anden side. Det vil være hensigtsmæssigt at afklare i hvilken udstrækning dette tillige gælder i relation til sådanne produkter, som er genstand for lønmodtageres oprindelige ophavsret, herunder f.eks. i situationer, hvor virksomheden saneres, eller aktiverne realiseres i forbindelse med et totalt ophør.

f. Et særligt problem rejser sig i de tilfælde, hvor ansættelsesforholdets afbrydes.

Når der er tale om en normal afbrydelse, f.eks. efter gældende opsigelsesregler, må man gå ud fra, at arbejdsgiveren vil have ret til fortsat udnyttelse af arbejdsresultatet efter de retningslinier, der er gældende i det løbende ansættelsesforhold. Erhvervelsen af retten til udnyttelsen af produktet synes således at finde sted i og med dettes tilvejebringelse. Dette synes også at måtte gælde i de tilfælde, hvor ansættelsen afbrydes ved lovlig arbejdskonflikt.

Det er et spørgsmål, om stillingen er lige så klar, såfremt ansættelsen afbrydes i utide på grund af arbejdsgiverens uberettigede forhold, f.eks. i form af en ulovlig bortvisning.

Spørgsmålet er her, hvorvidt lønmodtageren i denne anledning vil kunne kræve arbejdsgiverens udnyttelse af produktet bragt til ophør.

g. Der opstår endelig et spørgsmål om, for hvilket forum ophavsretlige stridigheder i ansættelsesforhold skal behandles.

Disse hører normalt under de civile domstole. Denne ordning vil kunne praktiseres også i ansættelsesforhold i den udstrækning, hvori ophavsretten administreres mellem parterne som et individuelt kontraktligt spørgsmål. For så vidt man når frem til en løsning, hvorefter de ophavsretlige problemer bliver genstand for stillingtagen i kollektive overenskomster, må uoverensstemmelser herom derimod afgøres ad normal fagretlig vej med de forhold, der her gælder med hensyn til det fagretlige organs muligheder for at tage stilling til arbejdstageres lovhjemlede, uopgivelige retsgoder."

Model Provisions for National Laws on Employed Authors

ALTERNATIVE "A"

Article A1: Original Ownership of Copyright

The rights protected by this Law shall originally vest in the [natural] person who created the work ("the author").

Article A2: Economic Rights

(1) Where a work is created within the scope of an employment contract, the exclusive right to use the work shall, subject to Article A3, be deemed to be granted to the employer to the extent necessary in the sphere of his activity reasonably envisaged by the parties at the time of the creation of the work. The employer may expressly accept the limitation of such right to use the work.

(2) Where the activity of the employer substantially changes after the creation of the work, an express authorization of the employed author shall be required for uses of the work in the new activity.

Article A3: Moral Rights of the Employed Authors

(1) The employed author shall be named as author on all copies of the work published and in connection with all public performances of the work effected by or with the authorization of the employer, unless the parties expressly agree otherwise.

(2) The employed author cannot oppose any modification of the work necessary for its exploitation in the sphere of activity of the employer, as defined in Article A2, paragraph (1), unless such modification is prejudicial to the honour or reputation of the employed author.

Article A4: Termination of the Employment

The termination of the employment relationship shall not affect the continued

ALTERNATIVE "B"

Article B1: Original Ownership of Copyright

Where a work is created in the scope of an employment contract, the rights protected by this Law shall, unless expressly provided for otherwise and subject to Article B2, originally vest in the employer.

Article B2: Moral Rights of the Employed Author

(1) Unless expressly provided for otherwise, the employed author shall be deemed to have agreed not to be named as author in connection with any utilization of his work by or with the authorization of the employer.

(2) The employed author cannot oppose any modification by the employer unless such modification is prejudicial to the honour or reputation of the employed author.

Article B3: Termination of the Employment

The termination of the employment relationship shall not affect the continued application of the provisions of Articles **B1** and **B2**. Derogations to this rule may be expressly agreed upon between the parties but only after the termination of the employment relationship.

application of the provisions of Articles A1 to A3. Derogations to this rule may be expressly agreed upon by the parties but only after the termination of the employment relationship.

RESOLUTION

adopted by the Third International Congress of Plastic Arts, **Vienna**, September 1960

ORIGINAL PRINTS

1. It is the exclusive right of the artist/printmaker to fix the definitive number of each of his graphic works in the different techniques: engraving, lithography, etc.

2. Each print, in order to be considered an original, must bear not only the signature of the artist, but also an indication of the total edition and the serial number of the print.

The artist may also indicate that he himself is the printer.

3. Once the edition has been made, it is desirable that the original plate, stone, woodblock, or whatever material was used in pulling the print edition, should be defaced or should bear a distinctive mark indicating that the edition has been completed.

4. The above principles apply to graphic works which can be considered originals, that is to say to prints for which the artist made the original plate, cut the woodblock, worked on the stone or on any other material. Works which do not fulfill these conditions must be considered "reproductions".

5. For reproductions no regulations are possible. However, it is desirable that reproductions should be acknowledged as such, and so distinguished beyond question from original graphic work. This is particularly so when reproductions are of such outstanding quality that the artist, wishing to acknowledge the work materially executed by the printer, feels justified in signing them.

Note (a): In the United States of America, when the artist himself is the printer he places the letters "Imp." (*impressit*, he printed it) after his signature.

Bekendtgørelse af lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker

Herved bekendtgøres lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker, jf. lovbekendtgørelse nr. 52 af 27. januar 1987, med de ændringer, der følger af lov nr. 378 af 7. juni 1989.

Kapitel 1

Ophavsrettens genstand og indhold

§ 1. Den, som frembringer et litterært eller kunstnerisk værk, har ophavsret til værket, hvad enten dette fremtræder som en i skrift eller tale udtrykt skønlitterær eller beskrivende fremstilling, som musikværk eller sceneværk, som filmværk, som værk af billedkunst, bygningskunst eller brugskunst, eller det er kommet til udtryk på anden måde.

Stk. 2. Kort samt tegninger og andre i grafisk eller plastisk form udførte værker af beskrivende art samt værker i form af edb-programmer henregnes til litterære værker.

§ 2. Ophavsretten medfører, med de i denne lov angivne indskrænkninger, eneret til at råde over værket ved at fremstille eksemplarer af det og ved at gøre det tilgængeligt for almenheden, i oprindelig eller ændret skikkelse, i oversættelse, omarbejdelse i anden litteratur- eller kunst- art eller i anden teknik.

Stk. 2. Som fremstilling af eksemplarer anses også det forhold, at værket overføres på indretninger, som kan gengive det.

Stk. 3. Værket gøres tilgængeligt for almenheden, når det fremføres offentligt, eller når eksemplarer af det udbydes til salg, leje eller lån eller på anden måde spredes til almenheden eller vises offentligt. Som offentlig fremførelse anses også fremførelse i en erhvervsvirksom-

hed, der finder sted for en større kreds, som ellers måtte anses som ikke-offentlig.

§ 3. Ophavsmanden har krav på at blive navngivet i overensstemmelse med, hvad god skik kræver, såvel på eksemplarer af værket som når dette gøres tilgængeligt for almenheden.

Stk. 2. Værket må ikke ændres eller gøres tilgængeligt for almenheden på en måde eller i en sammenhæng, der er krænkende for ophavsmandens litterære eller kunstneriske anseelse eller egenart.

Stk. 3. Sin ret efter denne paragraf kan ophavsmanden ikke frafalde, medmindre det gælder en efter art og omfang afgrænset brug af værket.

§ 4. Den, som oversætter, omarbejder eller bearbejder et værk eller overfører det til en anden litteratur- eller kunst- art, har ophavsret til værket i denne skikkelse, men han kan ikke råde over det på en måde, som strider mod ophavsretten til originalværket.

Stk. 2. Ophavsretten til et nyt og selvstændigt værk, som er frembragt gennem fri benyttelse af et andet, er ikke afhængig af ophavsretten til det benyttede værk.

§ 5. Den, som ved at sammenstille værker eller dele af værker frembringer et litterært eller kunstnerisk samlewerk, har ophavsret til dette,

men hans ret gør ingen indskrænkning i ophavsretten til de enkelte værker.

§ 6. Har et værk to eller flere ophavsmænd, uden at de enkeltes bidrag kan udskiltes som selvstændige værker, har de ophavsret til værket i fællesskab. Enhver af dem kan dog påtale retskrænkelser.

§ 7. Som ophavsmand anses, når ikke andet er oplyst, den, hvis navn eller alment kendte pseudonym eller mærke på sædvanlig måde er påført eksemplarer af værket eller opgives, når det gøres tilgængeligt for almenheden.

Stk. 2. Er et værk udgivet, uden at ophavsmanden er angivet i overensstemmelse med stk. 1, kan udgiveren, hvis han er nævnt, og ellers forlæggeren handle på ophavsmandens vegne, indtil denne bliver angivet på et nyt oplag eller ved anmeldelse til Kulturministeriet.

§ 8. Et værk anses for offentliggjort, når det lovligt er gjort tilgængeligt for almenheden.

Stk. 2. Det anses for udgivet, når eksemplarer af værket med ophavsmandens samtykke er bragt i handelen eller på anden måde spredt blandt almenheden.

§ 9. Love, administrative forskrifter, retsafgørelser og lignende offentlige aktstykker er ikke genstand for ophavsret.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke for værker, der fremtræder som selvstændige bidrag i de i stk. 1 nævnte aktstykker. Sådanne værker må dog gengives i forbindelse med aktstykket. Retten til videre udnyttelse afhænger af de i øvrigt gældende regler.

§ 10. Beskyttelse efter lov om mønstre udelukker ikke ophavsret.

Stk. 2. Fotografier nyder ikke beskyttelse efter denne lov, men beskyttes efter reglerne i lov om retten til fotografiske billeder.

Stk. 3. Halvlederprodukters udformning (topografi) nyder ikke beskyttelse efter denne lov, men beskyttes efter reglerne i lov om beskyttelse af halvlederprodukters udformning (topografi).

Kapitel 2

Indskrænkninger i ophavsretten

§ 11. Af et offentliggjort værk må enkelte ek-

semplarer fremstilles til privat brug, men de må ikke udnyttes på anden måde.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 giver ikke ret til at

- 1) opføre et bygningsværk,
- 2) fremstille et eksemplar af et kunstværk ved afstøbning, ved aftryk fra original plade eller stok eller på nogen anden måde, som indebærer, at eksemplaret kan opfattes som en original, eller
- 3) fremstille eksemplarer af edb-programmer i maskinlæsbar form.

Stk. 3. Bestemmelsen i stk. 1 giver ikke ret til at benytte fremmed medhjælp ved eksemplar fremstillingen, når der er tale om

- 1) værker af brugskunst eller
- 2) kunstværker, dersom eksemplarfremstillingen har form af en kunstnerisk gengivelse.

§ 11 a. Ejeren af et eksemplar af et edb-program, som er udgivet i maskinlæsbar form ved salg til almenheden, må fremstille sådanne eksemplarer af programmet, herunder reserve- og sikkerhedseksemplarer, som er nødvendige for hans brug af dette. Sådanne eksemplarer må ejeren ikke udnytte på anden måde, og retten til at udnytte eksemplarerne bortfalder, hvis ejeren af eksemplaret af det erhvervede edb-program spreder dette videre.

§ 12. Det kan ved kgl. anordning tillades arkiver, biblioteker og museer på nærmere i anordningen fastsatte betingelser til brug i deres virksomhed at fremstille eksemplarer af værker ved fotografering.

§ 13. Bygninger kan ejeren uden samtykke af ophavsmanden ændre af tekniske grunde eller af hensyn til deres praktiske anvendelighed. Brugsgenstande kan ændres af ejeren uden ophavsmandens samtykke.

§ 14. Af et offentliggjort værk er det tilladt at citere i overensstemmelse med god skik og i det omfang, som betinges af formålet.

Stk. 2. Med samme begrænsninger er det tilladt i kritiske og videnskabelige eller alment oplysende fremstillinger i tilslutning til teksten at gengive tidligere offentliggjorte kunstværker eller værker som de i § 1, stk. 2, angivne. Gengives i en alment oplysende fremstilling to eller flere værker af samme ophavsmand, har denne krav på vederlag.

§ 15. Offentliggjorte kunstværker kan afbildes i aviser og tidsskrifter ved omtale af dagsbegebenheder. Dette gælder dog ikke værker, der er frembragt med henblik på gengivelse i aviser og tidsskrifter.

§ 15 a. Har en skole eller anden undervisningsinstitution i medfør af aale med en organisation, som omfatter en væsentlig del af danske ophavsmænd til en bestemt art af værker, ret til i undervisningsvirksomhed at fremstille eksemplarer af udgivne værker ad reprografisk vej, må institutionen på tilsvarende måde og på vilkår svarende til de i aftalen fastsatte fremstille og lade fremstille eksemplarer af udgivne værker af samme art, der ikke omfattes af aftalen. Sådanne eksemplarer må kun udnyttes inden for undervisningsvirksomhed, som omfattes af aftalen.

Stk. 2. Hvad der af organisationen måtte være bestemt om fordelingen af vederlag for den af stk. 1 omfattede fremstilling af eksemplarer mellem de ophavsmænd, som repræsenteres af organisationen, skal finde tilsvarende anvendelse over for ophavsmænd, der ikke repræsenteres af organisationen.

Stk. 3. Hvis hverken en aftale af den i stk. 1 omtalte art eller de i stk. 2 nævnte af organisationen fastsatte bestemmelser giver organisationens medlemmer ret til en sådan individuel afregning, at aftalen eller bestemmelserne kan lægges til grund ved afregning med ophavsmænd, der står uden for organisationen, kan disse dog vælge at gøre krav på individuelt vederlag. Om nødvendigt fastsættes vederlaget efter reglerne i § 54. Sådanne vederlagskrav kan kun rettes mod organisationen og forældes efter 3 år fra udløbet af det år, i hvilket eksemplarfremstillingen har fundet sted. Forældelsen afbrydes ved skriftligt påkrav.

§ 16.1 samlede værker til brug ved gudstjeneste eller undervisning, sammenstillet af bidrag fra et større antal ophavsmænd, er det tilladt at optage mindre dele af litterære værker og musikværker eller sådanne værker af ringe omfang, når S år er forløbet efter udløbet af det år, da værket blev udgivet. I tilslutning til teksten kan også kunstværker og de i § 1, stk. 2, angivne værker gengives, når 5 år er forløbet efter det år, da de blev offentliggjort. Værker, der er udarbejdet til brug ved undervisning, må ikke uden samtykke af ophavsmanden gengives i et samlewerk med samme formål.

Stk. 2. Ophavsmanden har krav på vederlag.

§ 17. Inden for undervisningsvirksomhed må der ved lyd- eller billedoptagelse fremstilles eksemplarer af værker, som udsendes i radio eller fjernsyn. Sådanne eksemplarer må kun benyttes i undervisningsvirksomhed. Kulturministeren kan fastsætte regler om opbevaringen og benyttelsen af de foretagne optagelser.

Stk. 2. Ophavsmanden har krav på vederlag, når der foretages optagelse af værker, der gengives i andre udsendelser end undervisningsudsendelser.

Stk. 3. Vederlagskravet kan kun gøres gældende gennem en af kulturministeren godkendt fælles forhandlings- og opkrævningsinstitution, som repræsenterer de ophavsmænd, udøvende kunstnere og fremstillere af grammofoonplader, hvis værker og præstationer indgår i de i stk. 2 nævnte radio- eller fjernsynsudsendelser. Ved godkendelsen skal det påses, at institutionen ifølge sine vedtægter er forpligtet til at varetage rettigheder i medfør af bestemmelsen i stk. 2 for enhver ophavsmand, der godtgør at have krav på vederlag efter den nævnte bestemmelse.

Stk. 4. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke for filmværker, som indgår i biografernes almindelige repertoire af spillefilm, medmindre der ved udsendelsen i fjernsyn kun er benyttet mindre dele af værket.

§ 18. Af udgivne litterære eller musikalske værker må fremstilles eksemplarer i blindeskrift, ligesom eksemplarer af værkerne må afbilledes til brug ved undervisningen på skoler for døve og talelidende.

Stk. 2. Med henblik på udlån til blinde, svagtseende, ordblinde, læsehandicappede og andre, som er ude afstand til at læse almindelige bøger, er det tilladt ved lydoptagelse at fremstille eksemplarer af udgivne litterære værker, når det ikke sker i erhvervsøjemed. For sådan optagelse har ophavsmanden krav på vederlag.

§ 19. Når et musikalsk værk fremføres med en tekst, der er udgivet, er det tilladt til brug for tilhørerne at gengive teksten i koncertprogrammer o.lign. Forfatteren har krav på vederlag, hvis der af programmet fremstilles mere end 300 eksemplarer.

Stk. 2. Enkelte udgivne sangtekster kan frit gengives i mindre sanghæfter, der er fremstillet

alene til brug for deltagerne i et bestemt møde eller en serie møder.

§ 20. Et udgivet værk, som ikke er et **scene-**værk eller filmværk, kan fremføres offentligt i følgende tilfælde:

- a. ved gudstjeneste;
- b. ved undervisning;
- c. ved lejligheder, hvor tilhørere eller tilskuere har adgang uden betaling, for så vidt fremførelsen af værker som de her omhandlede ikke er det væsentlige ved den pågældende foranstaltning og denne ikke finder sted i erhvervsøjemed;
- d. ved lejligheder, hvor den, der udfører værket, eller - ved udførelse af flere - alle de medvirkende gør det vederlagsfrit og fremførelsen sker i velgørende, folkeoplysende eller andet almennyttigt øjemed.

§ 21. Når fremførelse eller fremvisning af et værk indgår i en dagsbegivenhed og denne gengives på film, i radio, fjernsyn eller ved overføring ved hjælp af kabelanlæg, kan værket medtages i det omfang, det sker som et naturligt led i gengivelsen af dagsbegivenheden.

§ 22. Har Danmarks Radio, TV 2 eller radiofonierne på Færøerne og i Grønland i medfør af aftale med en organisation, som omfatter en væsentlig del af danske ophavsmænd til en bestemt art af værker, ret til at udsende de af organisationen repræsenterede værker, må radiofonien mod ydelse af vederlag tillige udsende udgivne værker af tilsvarende art af ophavsmænd, som ikke repræsenteres af organisationen. Denne bestemmelse gælder ikke for sceneværker og heller ikke for andre værker, hvis ophavsmanden har nedlagt forbud mod værkets udsendelse. Kulturministeren kan fastsætte, at bestemmelsen skal finde tilsvarende anvendelse på aftaler truffet af andre radio- eller fjernsynsforetagender.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 finder tilsvarende anvendelse, når ophavsmanden til et kunstværk har overdraget et eller flere eksemplarer af værket til andre.

Stk. 3. Radio- eller fjernsynsforetagender kan til brug i deres udsendelser optage værker på **bånd**, film eller andre indretninger, der kan gengive dem, under forudsætning af, at de har ret til at udsende de pågældende værker. Retten til at gøre således optagne værker tilgænge-

lige for almenheden afhænger af de i øvrigt gældende regler.

Stk. 4. Ved kgl. anordning kan der gives nærmere forskrifter om vilkårene for at foretage sådanne optagelser og om brugen og opbevaringen af disse.

§ 22 a. Værker, som udsendes i radio eller fjernsyn, må fordeles over kabelanlæg og vide-reudsendes til almenheden ved hjælp af radioanlæg, når dette sker uden ændringer og samtidig med, at udsendelsen finder sted.

Stk. 2. Ophavsmanden har krav på vederlag. Dette gælder dog ikke, når radio- eller fjernsynsudsendelser modtages ved hjælp af egen fællesantenne og fordeles over kabelanlæg, som ikke omfatter mere end 25 tilslutninger i en bygning eller i en gruppe af nærtliggende bygninger.

Stk. 3. Vederlagskravet kan kun gøres gældende af en af kulturministeren godkendt fællesorganisation, som omfatter ophavsmænd, udøvende kunstnere og andre rettighedshavere, herunder radio- eller fjernsynsforetagender og fotografer, hvis værker, præstationer, frembringelser og billeder anvendes i radio- eller fjernsynsudsendelser i Danmark.

Stk. 4. Vederlagskravet påhviler ejeren af anlægget. Er det vederlag, som ejeren skal betale, fastsat som et beløb pr. tilslutning, er brugeren af den enkelte tilslutning pligtig at betale ejeren et beløb, som svarer dertil. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om vederlagsopkrævningen.

Stk. 5. Fællesorganisationens vederlagskrav forældes efter 3 år fra udløbet af det år, i hvilket udnyttelsen fandt sted. Forældelsen afbrydes ved skriftligt påkrav fra fællesorganisationen. Ophavsmandens krav mod fællesorganisationen forældes efter 3 år fra udløbet af det år, i hvilket udnyttelsen fandt sted. Forældelsen afbrydes ved skriftligt påkrav fra rettighedshaveren.

§ 23. Når et litterært eller musikalsk værk er udgivet, kan de udgivne eksemplarer spredes videre eller fremvises offentligt.

Stk. 2. Uanset bestemmelsen i stk. 1 er det ikke tilladt uden ophavsmandens samtykke til almenheden at sprede

- 1) eksemplarer af musikværker gennem udlejning eller
- 2) eksemplarer af edb-programmer, som er ud-

givet i maskinlæsbar form, gennem udlån eller udlejning.

Stk. 3. Når et filmværk er udgivet i form af salg til almenheden, kan de eksemplarer, som er omfattet af udgivelsen, spredes videre. Dog må de ikke uden ophavsmandens samtykke spredes til almenheden gennem udlån eller udlejning.

Stk. 4. Bestemmelsen i stk. 1 medfører ingen indskrænkning i forfatterens ret til vederlag for det offentlige udlån af bøger, som sker gennem bibliotekerne, jf. lov om biblioteksafgift.

§ 24. Forhandlinger i Folketinget, kommunalbestyrelserne og andre valgte offentlige myndigheder, i retssager og på offentlige møder, som afholdes til drøftelse af almene spørgsmål, kan gengives uden ophavsmandens samtykke. Ophavsmanden har dog eneret til at udgive samlinger af sine egne indlæg.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 gælder også for diskussionsudsendelser i radio og fjernsyn, hvorunder almene spørgsmål drøftes.

§ 24 a. Når eksemplarer af værker beskyttet efter denne lov er indgået til en forvaltningsmyndighed i forbindelse med dens virksomhed, er ophavsretten ikke til hinder for, at andre forlanger aktindsigt i eksemplarer af værker, herunder forlanger afskrift eller kopi, i overensstemmelse med lovgivningens bestemmelser herom. Det samme gælder for værker, som er frembragt inden for den pågældende forvaltningsmyndighed.

Stk. 2. Retten til videre udnyttelse af værker, hvortil der i henhold til stk. 1 er givet adgang, eller hvoraf der er udleveret afskrifter eller kopier, afhænger af de i øvrigt gældende regler.

§ 25. Når ophavsmanden har overdraget et eller flere eksemplarer af et kunstværk til andre, eller værket er blevet udgivet, må de overdragne eller udgivne eksemplarer spredes videre, og værket må vises offentligt på anden måde end i fjernsyn eller ved visning af film, jf. dog § 25 a. Værket må dog medtages ved indspilning og visning af film eller fjernsynsprogram, når gengivelsen af det er af underordnet betydning for filmens eller fjernsynsprogrammens indhold.

Stk. 2. Kunstværker, som indgår i en samling, eller som udstilles eller udbydes til salg, kan afbildes i kataloger over samlingen og i meddelelser om udstilling eller salg. Kunstvær-

ker kan også afbildes, når de er varigt anbragt på eller ved en for offentligheden tilgængelig plads eller vej, men er kunstværket hovedmotivet, og udnyttes gengivelsen erhvervsmæssigt, har ophavsmanden krav på vederlag, medmindre det drejer sig om afbildning i aviser.

Stk. 3. Bygninger kan frit afbildes.

§ 25 a. Ved erhvervsmæssigt videresalg af eksemplarer af kunstværker har ophavsmanden ret til et vederlag på 5 pct. af salgsprisen ekskl. moms.

Stk. 2. Retten til vederlag omfatter ikke bygningsværker. Værker af brugskunst er ikke omfattet, hvis de er fremstillet i flere identiske eksemplarer.

Stk. 3. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om vederlagets beregning, herunder bestemmelser om mindstebeløb for den salgspris, som skal medføre ret til vederlag.

Stk. 4. Retten til vederlag består indtil ophavsrettens udløb, jf. §§ 43 og 44. Retten er personlig og uoverdragelig. Efter ophavsmandens død falder retten dog i arv til ophavsmandens ægtefælle og livsarvinger. Efterlader ophavsmanden sig ikke ægtefælle eller livsarvinger, tilfalder vederlagsretten den organisation, som er nævnt i stk. 5.

Stk. 5. Retten til vederlag kan kun gøres gældende af en organisation, som er godkendt af kulturministeren. Organisationen forestår opkrævningen og foretager udlodningen til de berettigede. Den berettigedes krav mod organisationen består, indtil 3 år er forløbet fra udgangen af det år, i hvilket videresalget fandt sted. Forældelsen afbrydes ved skriftligt påkrav fra den berettigede.

Stk. 6. Ved erhvervsmæssigt videresalg som nævnt i stk. 1 er sælgeren forpligtet til at fremsende en årlig opgørelse over salget af kunstværker, attesteret af en statsautoriseret eller registreret revisor, til den organisation, som er nævnt i stk. 5.

§ 26. Bestemmelserne i dette kapitel gør ikke indskrænkninger i ophavsmandens ret i henhold til § 3 ud over, hvad der følger af § 13.

Stk. 2. Når et værk gengives offentligt i henhold til dette kapitel, skal kilden angives i overensstemmelse med, hvad god skik kræver.

Stk. 3. Værket må ikke uden ophavsmandens samtykke ændres i videre udstrækning, end formålet med gengivelsen kræver.

Kapitel 3

Ophavsrettens overgang til andre

Almindelige bestemmelser

§ 27. Ophavsmanden kan med den begrænsning, der følger af § 3, helt eller delvis overdrage sin ret til at råde over værket. Overdragelse af eksemplarer indbefatter ikke overdragelse af ophavsretten. Har ophavsmanden overdraget en anden ret til at gøre værket tilgængeligt for almenheden på en bestemt måde eller ved bestemte midler, giver overdragelsen ikke erhververen ret til at gøre det på andre måder eller ved andre midler.

Stk. 2. Om overdragelse af ophavsret i visse særlige henseender er der givet regler i §§ 32-42; disse bestemmelser kan fraviges ved aftale mellem parterne, for så vidt angår § 37 dog ikke til skade for ophavsmanden.

§ 28. Når ikke andet er aftalt, giver overdragelse af ophavsret ikke erhververen ret til at ændre værket.

Stk. 2. Retten må heller ikke overdrages videre uden samtykke, medmindre den indgår i en forretning eller en forretningsafdeling og overdrages sammen med denne. Overdrageren vedbliver at være ansvarlig for, at aftalen med ophavsmanden bliver opfyldt.

§ 29. (Ophævet)¹⁾

§ 30. Ved ophavsmandens død finder arvelovgivningens almindelige regler anvendelse på ophavsretten.

Stk. 2. Ved testamente kan ophavsmanden med bindende virkning også for ægtefælle og livsarvinger give forskrifter om udøvelse af ophavsretten eller overlade det til en anden at give sådanne forskrifter.

§ 31. Ophavsmandens ret til at råde over sit værk kan ikke være genstand for kreditorfølgning, hverken hos ham selv eller hos nogen, til hvem den er overgået ifølge ægteskab eller arv.

Stk. 2. Kreditorfølgning i eksemplarer af værket kan heller ikke foretages hos ophavsmanden selv eller hos nogen, til hvem eksemplarer er overgået ifølge ægteskab eller arv, hvisfølgningen retter sig mod

1) manuskripter,

- 2) stokke, plader, forme eller lignende, hvorved et kunstværk kan udføres, eller
- 3) eksemplarer af kunstværker, som ikke er udstillet, udbudt til salg eller på anden måde godkendt til offentliggørelse.

Ret til offentlig fremførelse

§ 32. Har ophavsmanden overdraget retten til at fremføre et værk for almenheden, skal overdragelsen gælde for en tid af 3 år og ikke medføre eneret. Såfremt eneret er aftalt, kan ophavsmanden desuagtet selv fremføre værket eller overlade retten dertil til andre, hvis retten ikke er blevet benyttet i 3 på hinanden følgende år.

Stk. 2. Disse bestemmelser finder ikke anvendelse på filmværker.

Forlagsaftaler

§ 33. Ved en forlagsaftale overdrager ophavsmanden til forlæggeren en ret til gennem tryk eller lignende fremgangsmåde at mangfoldiggøre og udgive et litterært eller kunstnerisk værk.

Stk. 2. Ejendomsretten til det manuskript eller andet eksemplar af værket, efter hvilket det skal gengives, forbliver hos ophavsmanden.

§ 34. Forlæggeren har ret til at udgive ét oplag, som ikke må overstige 2.000 eksemplarer af et litterært værk, 1.000 af et musikværk og 200 af et kunstværk.

Stk. 2. Ved oplag forstås de eksemplarer, som forlæggeren lader fremstille på én gang.

§ 35. Forlæggeren er pligtig at udgive værket inden en rimelig tid og sørge for dets spredning i den udstrækning, hvori afsætningsforholdene og omstændighederne i øvrigt gør det muligt.

§ 36. Er værket ikke udgivet inden 2 år eller for musikværkers vedkommende inden 4 år efter, at ophavsmanden har leveret fuldstændigt manuskript eller andet eksemplar, som skal mangfoldiggøres, kan han hæve aftalen, uanset om han efter dansk rets almindelige regler måtte være berettiget hertil. Er et oplag udsolgt, og har forlæggeren ret til at udgive et nyt oplag, gælder det samme, hvis forlæggeren ikke har udgivet det nye oplag senest 1 år efter at ophavsmanden har fremsat krav herom.

Stk. 2. Er ophavsmanden berettiget til at hæve aftalen på grund af manglende eller mangel-

fuld udgivelse, kan han beholde allerede oppebåret honorar, uanset om han har krav på erstatning.

§ 37. Forlæggeren er pligtig at sende ophavsmanden skriftlig opgørelse fra trykkeriet eller den, som ellers mangfoldiggør værket, over antallet af fremstillede eksemplarer.

Stk. 2. Har ophavsmanden krav på honorar beregnet efter salget eller udlejningen i et regnskabsår, skal forlæggeren senest 9 måneder efter regnskabsårets udløb tilstille ophavsmanden en redegørelse for salget eller anden benyttelse i årets løb og for restbeholdningen ved årets udgang.

Stk. 3. Efter fristens udløb kan ophavsmanden altid kræve opgivelse af restbeholdningen ved regnskabsårets udgang.

§ 38. Hvis et nyt oplag sættes i arbejde mere end 1 år efter, at det foregående blev udgivet, skal forlæggeren give ophavsmanden adgang til at foretage ændringer, som ikke volder uforholdsmæssige omkostninger eller forandrer værkets karakter.

§ 39. Før det eller de aftalte oplag er udsolgt, kan ophavsmanden ikke selv udgive værket eller lade det udgive i den form eller på den måde, som aftalen angiver.

Stk. 2. Når 15 år er gået efter udløbet af det år, da udgivelsen af et litterært værk påbegyndtes, har ophavsmanden dog ret til at medtage det i en udgave af sine samlede eller udvalgte værker.

§ 40. Bestemmelserne om forlagsaftaler gælder ikke bidrag til aviser og tidsskrifter.

Stk. 2. Bestemmelserne i §§ 35-36 gælder ikke bidrag til samleværker.

Aftaler om filmatisering

§ 41. Når aftale er indgået om et litterært værks eller et musikværks benyttelse til fremstilling af et til offentlig forevisning beregnet filmværk, er den, der har erhvervet retten til at bruge værket på denne måde, pligtig inden en rimelig tid at indspille filmværket og sørge for, at det gøres tilgængeligt for almenheden.

Stk. 2. Er filmværket ikke indspillet 5 år efter, at ophavsmanden har udført, hvad der ifølge aftalen påhviler ham, kan han hæve aftalen,

uanset om han efter dansk rets almindelige regler måtte være berettiget hertil.

Stk. 3. Bestemmelsen i § 36, stk. 2, finder tilsvarende anvendelse.

§ 42. Overdragelse af ret til indspilning af et litterært eller kunstnerisk værk på film omfatter ret til ved hjælp af filmen at gøre værket tilgængeligt for almenheden samt ret til at forsyne filmen med tekster eller tale på andet sprog.

Stk. 2. Musikværker omfattes ikke af denne bestemmelse.

Særlige bestemmelser om edb-programmer

§ 42 a. En aftale om ret til at udnytte et edb-program medfører, når intet andet er aftalt, ret til at foretage sådanne ændringer i programmet, som er nødvendige for den aftalte udnyttelse, jf. dog § 3, samt ret til at fremstille sådanne eksemplarer, herunder reserve- og sikkerhedseksemplarer, som er nødvendige for udnyttelsen af programmet. Retten til at udnytte sådanne eksemplarer bortfalder, hvis retten til at udnytte programmet ophører.

§ 42 b. Ophavsretten til et edb-program, der er frembragt som led i et ansættelsesforhold, overgår til arbejdsgiveren, medmindre andet er aftalt.

Kapitel 4

Ophavsrettens gyldighedstid

§ 43. Ophavsretten varer, indtil 50 år er forløbet efter ophavsmandens dødsår eller for de i § 6 omhandlede værker efter den længstlevendes dødsår.

§ 44. Når et værk er offentliggjort uden angivelse af ophavsmandens navn, alment kendte pseudonym eller mærke, varer ophavsretten, indtil 50 år er forløbet efter udgangen af det år, da værket blev offentliggjort. Består værket af flere dele, som efter deres indhold hører sammen, varer ophavsretten i 50 år efter udgangen af det år, da den sidste del udkom.

Stk. 2. Hvis ophavsmanden i løbet af det nævnte tidsrum bliver angivet i overensstemmelse med § 7, eller hvis det bliver oplyst, at han er død, før værket blev offentliggjort, regnes gyldighedstiden efter § 43.

Kapitel 5

Andre rettigheder

§ 45. En udøvende kunstners fremførelse af et litterært eller kunstnerisk værk **må** ikke uden kunstnerens samtykke

- a) optages på gramfonplade, lydbånd, film eller anden indretning, der kan gengive den ;
- b) udsendes i lydradio eller fjernsyn ;
- c) på anden måde ved samtidig overføring ad teknisk vej gøres offentligt tilgængelig for en anden kreds end den, for hvilken kunstneren direkte optræder.

Stk. 2. Er fremførelsen optaget som anført i stk. 1, punkt a), må den ikke uden kunstnerens samtykke overføres til anden indretning, der kan gengive den, eller udsendes i lydradio eller fjernsyn før end SO år er forløbet efter udgangen af det år, da fremførelsen fandt sted.

Stk. 3. På optagelser, udsendelser og overføringer som nævnt i stk. 1 og stk. 2 finder bestemmelserne i § 3, § 11, stk. 1, § 14, stk. 1, §§ 17, 20 og 21, § 22, stk. 3 og 4, § 22 a, § 24 a samt §§ 27-31 tilsvarende anvendelse.

Stk. 4. Uanset bestemmelsen i stk. 1 b) kan Det Kongelige Teater lade teatrets festforestillinger eller forestillinger i anledning af officielle besøg udsende af Danmarks Radio i lydradio og fjernsyn.

§ 46. Gramfonplader og andre indretninger, på hvilke lyd er overført, må ikke uden fremstillernes samtykke eftergøres, før end 50 år er gået efter udgangen af det år, da lydoverførelsen fandt sted. Som eftergørelse betragtes også det forhold, at optagelsen overføres fra en sådan indretning til en anden.

Stk. 2. Reglerne i § 11, stk. 1, § 14, stk. 1, §§ 17 og 21, § 22, stk. 3 og 4, samt § 24 a, finder tilsvarende anvendelse.

§ 47. Når gramfonplader eller andre indretninger, på hvilke lyd er overført, inden for det i § 46 nævnte tidsrum anvendes til lydradio- eller fjernsynsudsendelse eller i erhvervsmæssigt øjemed bruges ved andre offentlige fremførelser, har såvel fremstilleren som de udøvende kunstnere, hvis fremførelser gengives, krav på vederlag. Har to eller flere kunstnere samvirket ved fremførelsen, kan de kun i fællesskab gøre vederlagskravet gældende. De udøvende kunstners ret kan kun gøres gældende gennem fremstilleren eller gennem et af kulturministe-

ren godkendt fællesorgan for fremstillere og de udøvende kunstnere.

Stk. 2. Bestemmelserne i § 14, stk. 1, og §§ 20 og 21 finder tilsvarende anvendelse. Med hensyn til de udøvende kunstners ret gælder §§ 27-31 tilsvarende.

Stk. 3. Bestemmelserne i denne paragraf gælder ikke for lydfilm.

§ 48. En lydradio- eller fjernsynsudsendelse må ikke uden radio- eller fjernsynsforetagendets samtykke udsendes af andre. Den må ej heller uden sådant samtykke affotograferes eller optages på gramfonplade, **bånd**, film eller anden indretning, ved hjælp af hvilken den kan gengives, eller i erhvervsøjemed gøres tilgængelig for almenheden.

Stk. 2. Er en udsendelse affotograferet eller optaget som i stk. 1 anført, må den ikke uden foretagendets samtykke overføres til en anden indretning, der kan gengive den, før end 50 år er forløbet efter udgangen af det år, da udsendelsen fandt sted.

Stk. 3. Bestemmelserne i § 11, stk. 1, § 14, stk. 1, § 17, stk. 1 og 4, §§ 20 og 21, § 22, stk. 3 og 4, samt § 24 a, finder tilsvarende anvendelse.

§ 49. Kataloger, tabeller og lignende arbejder, der sammenstiller et større antal oplysninger, må ikke eftergøres uden samtykke af den, som har frembragt dem, før 10 år er gået efter det år, da arbejdet blev udgivet.

Stk. 2. Er arbejder af den nævnte art eller dele deraf genstand for ophavsret eller anden beskyttelse, kan denne også gøres gældende.

Stk. 3. Bestemmelserne i §§ 9, 11, stk. 1, 14, 15 a, 17 og 24 a finder tilsvarende anvendelse.

§ 50. Pressemeddelelser, som efter aftale leveres fra udenlandske nyhedsbureauer eller fra korrespondenter i udlandet, må ikke uden hververens samtykke gøres tilgængelige for almenheden gennem presse, radio eller på anden lignende måde før 12 timer efter, at de er blevet offentliggjort her i riget.

Kapitel 6

Forskellige bestemmelser

§ 51. Et litterært eller kunstnerisk værk må ikke gøres tilgængeligt for almenheden under

en titel, et pseudonym eller et mærke, som er egnet til at fremkalde forveksling med et tidligere offentliggjort værk eller dets ophavsmand.

Stk. 2. Har offentliggørelsen af det sidst nævnte værk fundet sted mindre end 3 måneder forud for en udgivelse af det andet værk, finder bestemmelsen i stk. 1 ikke anvendelse, medmindre forveksling må antages at være tilsigtet.

§ 52. På et kunstværk må kunstnerens navn eller mærke ikke anbringes af andre end ham selv, medmindre han har givet sit samtykke her-til.

Stk. 2. Kunstnerens navn eller mærke må ikke i noget tilfælde påføres et eftergjort eksemplar, således at det kan forveksles med originalen.

§ 53. Selv om ophavsretten er udløbet, må et litterært eller kunstnerisk værk ikke ændres eller gøres tilgængeligt for almenheden i strid med § 3, stk. 1 og 2, hvis kulturelle interesser herved krænkes.

Stk. 2. Kulturministeriet afgiver efter anmodning erklæring om, hvorvidt en benyttelse af et værk skønnes at være i strid med de i stk. 1 angivne regler eller at indebære en overtrædelse af § 3, der vil kunne medføre offentlig påtale, jf. § 55 e, stk. 3.

§ 54. Såfremt der ikke kan opnås enighed om størrelsen af vederlag i henhold til §§ 14, 15 a, stk. 3, 16, 17, 18, 19, 22, 22 a, 25 og 47, kan hver af parterne forelægge spørgsmålet for et af kulturministeren nedsat særligt nævn. Nævnet har den endelige administrative afgørelse. Ministeren fastsætter de nærmere regler for nævnets virksomhed.

Stk. 2. Nægter et radio- eller fjernsynsforetagende efter § 48, stk. 1, at give samtykke til, at foretagendets radio- eller fjernsynsudsendelser samtidig og uden ændringer fordeles over kabelanlæg, eller kan der ikke opnås enighed om vilkårene for en sådan fordeling, kan det i stk. 1 omtalte nævn på begæring af hver af parterne meddele den fornødne tilladelse og fastsætte nærmere vilkår herfor. Afgørelse om fastsættelse af vederlag kan dog af nævnet kun træffes på grundlag af krav fremsat af radio- eller fjernsynsforetagendet gennem den i § 22 a, stk. 3, nævnte fællesorganisation. Bestemmelsen i § 22 a, stk. 4 og 5, finder tilsvarende anvendelse.

Kapitel 7

Retshåndhævelse

§ 55. Med bøde straffes den, som forsætligt eller groft uagtsomt

- 1) krænker en andens eneret til et litterært eller kunstnerisk værk ved at råde over det på en måde som nævnt i § 2,
- 2) overtræder § 45, stk. 1, litra a, § 45, stk. 2, § 46, stk. 1, § 48, stk. 1, 2. pkt., § 48, stk. 2, eller § 49, stk. 1, eller
- 3) udbyder til salg eller på anden måde blandt almenheden spreder lyd- eller billedoptagelser, der krænker andres rettigheder efter § 45, stk. 1, litra a, § 45, stk. 2, § 46, stk. 1, § 48, stk. 1, 2. pkt., eller § 48, stk. 2.

Stk. 2. Er en forsætlig overtrædelse af de i stk. 1 nævnte bestemmelser begået ved erhvervsmæssigt at fremstille eller blandt almenheden sprede eksemplarer af litterære eller kunstneriske værker eller af arbejder eller frembringelser, der beskyttes efter §§ 45-49, kan straffen under særlig skærpende omstændigheder stige til hæfte eller fængsel indtil 1 år. Særlig skærpende omstændigheder anses navnlig at foreligge, hvis overtrædelsen vedrører et betydeligt antal eksemplarer, eller hvis der ved overtrædelsen tilsigtes en betydelig vinding.

§ 55 a. Med bøde straffes den, som forsætligt eller groft uagtsomt

- 1) overtræder § 3, stk. 1 og 2, § 26, stk. 2 og 3, § 28, stk. 1, § 39, stk. 1, § 45, stk. 1, litra b og c, § 48, stk. 1, 1. pkt., eller §§ 50-53,
- 2) unddrager sig vederlagspligten ved at undlade at fremsende opgørelse efter § 25 a, stk. 6,
- 3) overtræder forskrifter givet efter § 30, stk. 2, eller efter § 45, stk. 3, jf. § 30, stk. 2, eller
- 4) overtræder § 45, stk. 3, jf. §§ 3 og 28, stk. 1.

§ 55 b. Når eksemplarer af værker eller af arbejder og frembringelser, der beskyttes efter §§ 45-49, er fremstillet uden for riget under sådanne omstændigheder, at en tilsvarende fremstilling her i riget ville være i strid med loven, straffes med bøde den, som indfører sådanne eksemplarer med henblik på at sprede disse blandt almenheden. På samme måde straffes den, der indfører sådanne eksemplarer med henblik på offentlig forevisning eller fremførelse.

Stk. 2. Er en overtrædelse af stk. 1, 1. pkt., begået erhvervsmæssigt og under særlig skærpende omstændigheder, jf. § 55, stk. 2, 2. pkt., kan straffen stige til hæfte eller fængsel indtil 1 år.

§ 55 c. I forskrifter, der udfærdiges efter § 17, stk. 1, 3. pkt., og § 22 a, stk. 4, 3. pkt., kan der fastsættes straf af bøde for overtrædelse af bestemmelser i forskrifterne.

§ 55 d. Er en overtrædelse begået af et aktieselskab, anpartsselskab, andelsselskab eller lignende, kan der pålægges selskabet som sådant bødeansvar. Er overtrædelsen begået af en kommune eller et kommunalt fællesskab, der er omfattet af § 60 i lov om kommunernes styrelse, kan der pålægges kommunen eller det kommunale fællesskab som sådant bødeansvar.

§ 55 e. Overtrædelser, som omfattes af § 55, stk. 1, § 55 a eller § 55 b, stk. 1, påtales af den forurettede. Efter ophavsmandens død kan overtrædelser af § 3 og af de i medfør af § 30, stk. 2, eller § 45, stk. 3, jf. § 30, stk. 2, givne forskrifter foruden af den, der som arving indtræder i ophavsmandens rettigheder, påtales af ophavsmandens ægtefælle, slægtning i ret eller nedstigende linie eller søskende.

Stk. 2. Overtrædelse af § 53 påtales af det offentlige.

Stk. 3. Efter ophavsmandens død kan endvidere overtrædelser af §§ 3 og 51-52 påtales af det offentlige. Ved overtrædelser af § 3 kan offentlig påtale dog kun finde sted, når kulturelle interesser må anses for krænket ved overtrædelsen.

§ 55 f. Overtrædelser, som omfattes af § 55, stk. 2, eller § 55 b, stk. 2, påtales af det offentlige, når den forurettede begærer dette.

Stk. 2. De i stk. 1 nævnte sager behandles som politisager. Retsmidlerne i retsplejelovens kapitler 72 og 73 kan anvendes i samme omfang som i statsadvokatsager.

§ 56. Tab, som er forvoldt ved en af de i §§ 55, 55 a og 55 b nævnte overtrædelser, kan kræves erstattet efter de almindelige erstatningsregler. Den, der har krænket en ophavsmands eller udøvende kunstners ret ved retsstridigt forhold, skal dømmes til at betale den forurettede en godtgørelse for ikke-økonomisk skade.

Stk. 2. For så vidt det skønnes rimeligt, kan der tilkendes den forurettede erstatning, selv

om overtrædelsen er begået i god tro. I dette tilfælde kan erstatningen dog ikke overstige den ved overtrædelsen indvundne fortjeneste.

§ 57. Det kan ved dom bestemmes, at eksemplarer af værker eller af de i kapitel 5 omhandlede frembringelser, som er fremstillet, indført eller gjort tilgængelige for almenheden her i riget i strid med denne lov eller med forskrift meddelt i henhold til § 30, stk. 2, skal inddrages til fordel for den forurettede eller overdrages til ham mod et vederlag, der ikke overstiger fremstillingsomkostningerne. Det samme gælder tryksatser, klicheer, forme og andet, som kan tjene til ulovlig fremstilling eller brug af værket eller frembringelsen.

Stk. 2.1 stedet for inddragning eller overdragelse kan det bestemmes, at genstandene helt eller delvis skal tilintetgøres eller på anden måde gøres utjenlige til ulovlig brug. Hvis det under hensyn til eksemplarenes kunstneriske eller økonomiske værdi eller omstændighederne i øvrigt skønnes rimeligt, kan retten tillade, at de fremstillede eksemplarer gøres tilgængelige for almenheden mod erstatning og godtgørelse til den forurettede.

Stk. 3. Bestemmelserne i denne paragraf kan ikke bringes i anvendelse over for den, som i god tro har erhvervet eksemplarer til privat brug.

Stk. 4. Inddragelse eller tilintetgørelse af bygninger kan ikke kræves.

Kapitel 8

Lovens rækkevidde

§ 58. Lovens bestemmelser om ophavsret gælder for:

- 1) værker af danske statsborgere eller personer, der er bosat i Danmark,
- 2) værker, som er udgivet første gang i Danmark, eller som er udgivet første gang samtidigt i Danmark og i et andet land, og
- 3) filmværker, hvis producent har sit hovedsæde eller er bosat i Danmark,
- 4) bygningsværker, beliggende i Danmark,
- 5) kunstværker, der er indføjede i bygninger eller anlæg i Danmark.

Stk. 2. Ved anvendelse af stk. 1, nr. 2, anses samtidig udgivelse at have fundet sted, såfremt værket efter udgivelse i et andet land inden 30 dage udgives i Danmark.

Stk. 3. Ved anvendelse af stk. 1, nr. 3, anses, når andet ikke er oplyst, den som producent,

hvis navn på sædvanlig måde er angivet på filmen.

Stk. 4. Bestemmelserne i § 25 a gælder for værker af danske statsborgere og personer, der er bosat i Danmark.

Stk. 5. Bestemmelsen i § 42 finder ikke anvendelse på filmværker, der efter den reviderede Bernerkonvention til beskyttelse af litterære og kunstneriske værker af 24. juli 1971 har som hjemland et andet til Bernerunionen hørende land end Danmark, som har tiltrådt konventionen af 1971. Særlige bestemmelser om aftaler vedrørende medvirken ved indspilning af sådanne filmværker kan gives ved kgl. anordning.

Stk. 6. Bestemmelserne i §§ 51 -53 finder dog anvendelse på ethvert værk, som omfattes af § 1.

§ 59. Bestemmelserne i § 45 og §§ 47 og 48 gælder for fremførelser og lydoptagelser samt lydradio- og fjernsynsudsendelser, som finder sted i Danmark. Bestemmelsen i § 46 finder anvendelse på enhver lydoptagelse. Retten til vederlag efter § 46, stk. 2, jf. § 17, stk. 2, gælder dog kun for lydoptagelser, som finder sted i Danmark.

Stk. 2. Bestemmelserne i §§ 49 og 50 gælder til fordel for danske statsborgere, personer, der er bosat i Danmark, samt til fordel for selskaber, der har dansk bestyrelse og sæde i Danmark. Endvidere gælder § 49 frembringelser, som først er udgivet i Danmark.

§ 60. Under forudsætning af gensidighed kan ved kgl. anordning rækkevidden af lovens bestemmelser udvides i forhold til andre stater.

Stk. 2. Ved kgl. anordning kan loven endvidere gøres anvendelig på værker, som først er udgivet af mellemfolkelige organisationer, samt på ikke udgivne værker, som sådanne organisationer har ret til at udgive.

§ 61. Loven gælder også værker og andre frembringelser, som allerede er genstand for ophavsret efter ældre love.

Stk. 2. Eksemplarer, som er lovligt fremstillet før lovens ikrafttræden, kan fremdeles vises offentligt og spredes til almenheden, idet dog bestemmelsen i § 23 om udlejning af musikværker og om udlån og udlejning af edb-programmer må iagttages.

Stk. 3. Beskyttelsen mod eftergørelse af en lydoptagelse, som er fremstillet før lovens ikrafttræden, og som ville være beskyttet efter

ældre lov, skal uanset den i § 46 angivne tidsfrist ikke kunne udløbe tidligere end 1. oktober 1966.

§ 62. De i henhold til ældre lovgivning givne særlige privilegier og forbud forbliver i kraft.

§ 63. Denne lov træder i kraft 1. oktober 1961.

Stk. 2. Lov om forfatterret og kunstnerret nr. 149 af 26. april 1933 ophæves. I lov nr. 215 af 11. juni 1959 om radiospredning ophæves § 11, stk. 2.1 samme lovs § 15, stk. 3, ændres komma efter ordet »sådanne« til: »og«, og ordene »samt om erhvervsmæssig udnyttelse af det i Grønland rundkastede stof« udgår.²⁾ Henvisninger i andre love til tidligere love om forfatterret og kunstnerret skal gælde de tilsvarende bestemmelser i denne lov.

§ 64. (Ophævet)

Lov nr. 174 af 21. marts 1973 (vedrørende § 8, stk. 2, § 19, § 21, § 22, stk. 2, § 25, stk. 1, § 42, stk. 1, § 58 og § 59, stk. 2) indeholder følgende ikrafttrædelsesbestemmelse:

§ 2

Loven træder i kraft den 1. juli 1973.

Lov nr. 250 af 12. juni 1975 (ophævelse af § 29) indeholder følgende ikrafttrædelsesbestemmelse:

§ 3

Loven træder i kraft den 1. juli 1975.

Lov nr. 240 af 8. juni 1977 (vedrørende § 17, § 48, stk. 3, § 49, stk. 3, § 54, stk. 1, og § 59, stk. 1) indeholder følgende ikrafttrædelsesbestemmelser m.v.:

§ 2

Stk. 1. Loven træder i kraft den 1. juli 1977.
Stk. 2. (Ophævet)

Lov nr. 177 af 28. april 1982, lov nr. 697 af 21. december 1982 og lov nr. 293 af 6. juni 1984 (alle vedrørende den ophævede revisionsfrist i

§ 64) indeholder ingen ikrafttrædelsesbestemmelser.

Lov nr. 274 af 6. juni 1985 (vedrørende § 15 a, § 18, stk. 2, § 22 a, § 23, § 24 a, §§ 45, 46 og 48, § 49, stk. 3, § 54, §§ 55-55 f, § 56, stk. 1, og § 61, stk. 2) indeholder følgende ikrafttrædelsesbestemmelser m.v. :

§2

Stk. 1. Loven træder i kraft den 1. juli 1985.

Stk. 2. Lovens § 1, nr. 7,³⁾ finder kun anvendelse, hvis den hidtidige beskyttelsestid på 25 år ikke er udløbet inden den 1. juli 1985.

Stk. 3. Forslag til revision af loven fremsættes for folketinget i folketingsåret 1988-89.

Stk. 4. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kgl. anordning sættes helt eller delvis i kraft for Færøerne og Grønland med de afvigelser, som særlige færøske eller grønlandske forhold tilsiger.

Lov nr. 378 af 7. juni 1989 (vedrørende § 1, stk. 2, § 9, § 10, stk. 3, § 11, stk. 2 og 3, § 11 a, § 22, stk. 1, § 22 a, stk. 4, § 23, § 24 a, stk. 1, § 25, stk. 1, § 25 a, § 31, stk. 2, §§ 42 a-42 b, § 45, stk. 2,

§ 49, stk. 1 og 3, § 53, stk. 2, § 54, stk. 2, § 55 a, nr. 2, § 55 c, § 56, stk. 1, § 58, stk. 4, og § 61, stk. 2) indeholder følgende ikrafttrædelsesbestemmelser m.v. :

§2

Stk. 1. Loven træder i kraft dagen efter bekendtgørelsen i Lovtidende¹⁾ § 1, nr. 11, 19 og 22,⁵⁾ dog først den 1. juli 1990.

Stk. 2. § 1, nr. 2,⁶⁾ finder også anvendelse på værker og andre frembringelser, som er frembragt før lovens ikrafttræden. Eksemplarer, som lovligt er fremstillet før dette tidspunkt, kan dog fortsat vises offentligt og spredes til almenheden.

Stk. 3. Kulturministeren fremsætter i folketingsåret 1993-94 forslag til revision af denne lovs § 1, nr. 11,⁷⁾ om indførelse af en afgift på 5 pct. ved erhvervsmæssigt videresalg af kunstværker.

§3

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kgl. anordning sættes helt eller delvis i kraft for Færøerne og Grønland med de afvigelser, som særlige færøske eller grønlandske forhold tilsiger.

Kulturministeriet, den 23. juni 1989

OLE VIG JENSEN

/J. Nørup-Nielsen

¹⁾ Jf. nu § 36 i aftaleloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 600 af 8. september 1986.

²⁾ Ophævet ved lov nr. 421 af 1 S. juni 1973 om radio- og fjernsynsvirksomhed.

³⁾ Vedrørende § 45, stk. 2, § 46, stk. 1, og § 48, stk. 2.

⁴⁾ Loven trådte i kraft den 10. juni 1989.

⁵⁾ Denne lovbekendtgørelses § 25 a, § 55 a, nr. 2, og § 58, stk. 4.

⁶⁾ Denne lovbekendtgørelses § 9.

⁷⁾ Denne lovbekendtgørelses § 25 a.

Bekendtgørelse af lov om retten til fotografiske billeder

Herved bekendtgøres lov om retten til fotografiske billeder, jf. lovekendtgørelse nr. 53 af 27. januar 1987, med de ændringer, som følger af lov nr. 379 af 7. juni 1989.

§ 1. Den som fremstiller et fotografisk billede, har med de i denne lov angivne indskrænkninger eneret til gennem fotografi, tryk, tegning eller anden fremgangsmåde at fremstille eksemplarer af billedet og til at vise det offentligt.

Stk. 2. Som fotografiske billeder anses **også** billeder, der er fremstillet på en med fotografering ligeartet måde.

Stk. 3. Fremstilleren benævnes i denne lov fotografen.

§ 2. Fotografen har ret til at blive navngivet i overensstemmelse med, hvad god skik kræver, såvel på eksemplarer af billedet, som når det vises offentligt.

Stk. 2. Han har også krav på, at billedet ikke ændres eller vises offentligt på en måde eller i en sammenhæng, der er krænkende for hans anseelse som fotograf.

§ 3. Som fotograf anses, når ikke andet er oplyst, den, hvis navn, firma eller alment kendte signatur på sædvanlig måde er påført eksemplarer af billedet eller angives, når billedet vises offentligt.

§ 4. Et fotografisk billede anses for offentliggjort, når det lovligt er udgivet, udstillet offentligt eller på anden måde gjort tilgængeligt for almenheden.

§ 5. Af et fotografisk billede må enkelte eksemplarer fremstilles til privat brug, men det må ikke udnyttes på anden måde.

§ 5 a. Har en skole eller anden undervisningsinstitution i medfør af aftale med en organisation, som omfatter en væsentlig del af danske fotografer, ret til i undervisningsvirksomhed at fremstille eksemplarer af udgivne fotografiske billeder, må institutionen på tilsvarende måde og på vilkår svarende til de i aftalen fastsatte fremstille og lade fremstille eksemplarer af udgivne fotografiske billeder, der ikke omfattes af aftalen. Sådanne eksemplarer må kun udnyttes inden for undervisningsvirksomhed, som omfattes af aftalen.

Stk. 2. Hvad der af organisationen måtte være bestemt om fordelingen af vederlag for den af stk. 1 omfattede fremstilling af eksemplarer mellem de fotografer, som repræsenteres af organisationen, skal finde tilsvarende anvendelse over for fotografer, der ikke repræsenteres af organisationen.

Stk. 3. Hvis hverken en aftale af den i stk. 1 omtalte art eller i stk. 2 nævnte af organisationen fastsatte bestemmelser giver organisationens medlemmer ret til en sådan individuel afregning, at aftalen eller bestemmelserne kan lægges til grund ved afregning med fotografer, der står uden for organisationen, kan disse væl-

ge at gøre krav på individuelt vederlag. Om nødvendigt fastsættes vederlaget efter reglerne i § 16. Sådanne vederlagskrav kan kun rettes mod organisationen og forældes efter 3 år fra udløbet af det år, i hvilket eksemplarfremsstillingen har fundet sted. Forældelsen afbrydes ved skriftligt påkrav.

§ 6. Efter nærmere regler, der fastsættes ved kgl. anordning, kan arkiver, biblioteker og museer til brug i deres virksomhed fremstille eksemplarer af fotografiske billeder.

§ 7.1 kritiske, videnskabelige og alment oplysende fremstillinger er det tilladt i tilslutning til teksten at gengive offentliggjorte fotografiske billeder, når det sker i overensstemmelse med god skik og kun enkelte billeder af samme fotograf medtages. Sker gengivelsen i en alment oplysende fremstilling, har fotografen krav på vederlag.

Stk. 2. I værker bestemt til brug ved undervisning kan offentliggjorte fotografiske billeder mod vederlag gengives i tilslutning til teksten.

Stk. 3. Offentliggjorte fotografiske billeder kan endvidere mod vederlag gengives i dagblade i forbindelse med redegørelser for begivenheder af almindelig interesse.

§ 7 a. Inden for undervisningsvirksomhed må der ved billedoptagelse fremstilles eksemplarer af fotografiske billeder, som gengives i fjernsyn. Sådanne eksemplarer må kun benyttes i undervisningsvirksomhed. Kulturministeren kan fastsætte regler om opbevaringen og benyttelsen af de foretagne optagelser.

Stk. 2. Fotografen har krav på vederlag, når der sker optagelse af fotografiske billeder, der gengives i andre udsendelser end undervisningsudsendelser.

Stk. 3. Vederlagskravet kan kun gøres gældende gennem en af kulturministeren godkendt forhandlings- og opkrævningsinstitution, som repræsenterer de fotografer, hvis fotografiske billeder gengives i de i stk. 2 nævnte udsendelser. Ved godkendelsen skal det påses, at institutionen ifølge sine vedtægter er forpligtet til at varetage rettigheder i medfør af bestemmelsen i stk. 2 for enhver, som godtgør at have krav på vederlag efter den nævnte bestemmelse.

§ 8. Når fotografiske billeder vises som led i en dagsbegivenhed eller forekommer tilfældigt som baggrund for denne, må de medtages ved

gengivelse af dagsbegivenheden på film, i fjernsyn eller ved overføring ved hjælp af kabelanlæg i det omfang, det sker som et naturligt led i gengivelsen af dagsbegivenheden.

§ 9. Danmarks Radio og TV 2 må i sine fjernsynsudsendelser vise offentliggjorte fotografiske billeder, medmindre fotografen har nedlagt forbud herimod. Fotografen har krav på vederlag. Kulturministeren kan fastsætte, at bestemmelsen også skal gælde for andre fjernsynsforetagender.

Stk. 2. Bestemmelsen gælder ikke forevisning af film.

§ 9 a. Når fotografiske billeder beskyttet efter denne lov er indgået til en forvaltningsmyndighed i forbindelse med dens virksomhed, er beskyttelsen ikke til hinder for, at andre forlanger aktindsigt i billederne, herunder forlanger kopi, i overensstemmelse med lovgivningens bestemmelser herom. Det samme gælder for fotografiske billeder, som er fremstillet inden for den pågældende forvaltningsmyndighed.

Stk. 2. Retten til videre udnyttelse af fotografiske billeder, hvortil der i henhold til stk. 1 er givet adgang, eller hvoraf der er udleveret kopier, afhænger af de i øvrigt gældende regler.

§ 9 b. Fotografiske billeder, der fremtræder som selvstændige bidrag i de i ophavsretslovens § 9, stk. 1, nævnte offentlige aktstykker, må gengives i forbindelse med aktstykket. Retten til videre udnyttelse afhænger af de i øvrigt gældende regler.

§ 10. Når fotografen har overdraget et eller flere eksemplarer af et fotografisk billede til andre, eller når billedet er udgivet, må overdragne eller udgivne eksemplarer udstilles offentligt.

Stk. 2. Et offentliggjort fotografisk billede kan også på anden måde vises offentligt, når det sker i forbindelse med undervisning. Det kan ligeledes fremvises offentligt i forbindelse med foredrag, såfremt adgangen er fri og foredraget ikke tjener erhvervsøjemed, eller såfremt det afholdes udelukkende i velgørende, folkeoplysende eller andet almennyttigt øjemed.

Stk. 3. Bestemmelserne i stk. 2 gælder ikke film.

§ 11. Har et fjernsynsforetagende ret til at udsende et fotografisk billede, må det tillige opta-

ge billedet på film eller lignende til brug i egne udsendelser. Retten til at vise et således optaget billede afhænger af de i øvrigt gældende regler.

Stk. 2. Ved kongelig anordning kan der gives nærmere forskrifter om vilkårene for at foretage sådanne optagelser samt for brugen og opbevaringen af disse.

§ 11 a. Fotografiske billeder, som udsendes i fjernsyn, må fordeles over kabelanlæg og videregives til almenheden ved hjælp af radioanlæg, når dette sker uden ændringer og samtidig med, at udsendelsen finder sted.

Stk. 2. Fotografen har krav på vederlag. Dette gælder dog ikke, når radio- eller fjernsynsudsendelser modtages ved hjælp af egen fællesantenne og fordeles over kabelanlæg, som ikke omfatter mere end 25 tilslutninger i en bygning eller i en gruppe af nærtliggende bygninger.

Stk. 3. Vederlagskravet kan kun gøres gældende af en af kulturministeren godkendt fællesorganisation, som omfatter ophavsmænd, uøvede kunstnere og andre rettighedshavere, herunder radio- eller fjernsynsforetagender og fotografer, hvis værker, præstationer, frembringelser og billeder anvendes i radio- eller fjernsynsudsendelser i Danmark.

Stk. 4. Vederlagskravet påhviler ejeren af anlægget. Er det vederlag, som ejeren skal betale, fastsat som et beløb pr. tilslutning, er brugeren af den enkelte tilslutning pligtig at betale ejeren et beløb, som svarer dertil. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om vederlagsopkrævningen.

Stk. 5. Fællesorganisationens vederlagskrav forældes efter 3 år fra udløbet af det år, i hvilket udnyttelsen fandt sted. Forældelsen afbrydes ved skriftligt påkrav fra fællesorganisationen. Fotografens krav mod fællesorganisationen forældes efter 3 år fra udløbet af det år, i hvilket udnyttelsen fandt sted. Forældelsen afbrydes ved skriftligt påkrav fra rettighedshaveren.

§ 12. Retten til et fotografisk billede, der er udført efter bestilling, tilkommer bestilleren, medmindre andet er aftalt. Fotografen kan dog på sædvanlig måde udstille billedet i reklameøjemed, såfremt bestilleren ikke forbyder det.

Stk. 2. Selv om retten til et efter bestilling udført fotografisk portræt ifølge aftale tilkommer fotografen, kan bestilleren lade portrættet gengive i aviser, tidsskrifter eller skrifter med biografisk indhold, såfremt fotografen ikke har taget særligt forbehold heroverfor.

Stk. 3. Bestemmelserne i stk. 1 og 2 medfører ikke indskrænkninger i fotografens ret i henhold til § 2.

§ 13. Fotografiske billeder kan frit benyttes i retsplejens og den offentlige sikkerheds interesse.

§ 14. Når et fotografisk billede gengives offentligt uden fotografens samtykke i henhold til §§ 6-10, skal kilden angives i overensstemmelse med, hvad god skik kræver.

§ 15. Retten til det fotografiske billede varer, indtil 25 år er forløbet efter udgangen af det år, da billedet blev fremstillet.

§ 16. Såfremt der ikke opnås enighed om størrelsen af vederlag i henhold til §§ 5 a, stk. 3, 7, 7 a, 9 og 11 a, kan hver af parterne forelægge spørgsmålet for et af kulturministeren nedsat nævn. Nævnet har den endelige administrative afgørelse. Ministeren fastsætter de nærmere regler for nævnets virksomhed.

§ 17. Med bøde eller under skærpende omstændigheder med hæfte i indtil 3 måneder straffes den, der

- 1) fremstiller eksemplarer af et fotografisk billede eller viser det offentligt og derved krænker en andens eneret hertil,
- 2) overtræder § 2 eller § 14,
- 3) udbyder til salg eller på anden måde blandt almenheden spreder eksemplarer af fotografiske billeder, der er fremstillet i strid med loven.

Stk. 2. Når fotografiske billeder er fremstillet uden for riget under sådanne omstændigheder, at en tilsvarende fremstilling her i riget ville være i strid med loven, straffes med bøde den, som indfører sådanne eksemplarer med henblik på at sprede disse blandt almenheden. På samme måde straffes den, der indfører sådanne eksemplarer med henblik på offentlig forevisning.

Stk. 3.1 forskrifter, der udfærdiges efter § 7 a, stk. 1, 3. pkt., og § 11 a, stk. 4, 3. pkt., kan der fastsættes straf af bøde for overtrædelse af bestemmelser i forskrifterne.

Stk. 4. Er en overtrædelse begået af et aktieselskab, anpartsselskab, andelsselskab eller lignende, kan der pålægges selskabet som sådant bødeansvar. Er overtrædelsen begået af en kommune eller et kommunalt fællesskab, der er omfattet af § 60 i lov om kommunernes styrelse,

kan der pålægges kommunen eller det kommunale fællesskab som sådant bødeansvar.

Stk. 5. Foranstående straffebestemmelser omfatter ikke uagtsomt forhold, medmindre uagtsomheden er grov.

Stk. 6. Overtrædelserne påtales af den forurettede.

§ 18. Tab, som er forvoldt ved en af de i § 17 nævnte overtrædelser, kan kræves erstattet efter almindelige erstatningsregler. Den, der har krænket en fotografs eller bestillers ret ved retsstridigt forhold, skal dømmes til at betale den forurettede en godtgørelse for ikke-økonomisk skade.

Stk. 2. For så vidt det skønnes rimeligt, kan der tilkendes den forurettede erstatning, selv om overtrædelserne er begået i god tro. I dette tilfælde kan erstatningen dog ikke overstige den ved overtrædelserne indvundne fortjeneste.

§ 19. Det kan ved dom bestemmes, at eksemplarer af et fotografisk billede, der er fremstillet, indført eller gjort tilgængelige for almenheden i strid med denne lov, skal inddrages til fordel for den forurettede eller overdrages til ham mod et vederlag, der ikke overstiger fremstillingsomkostningerne. Det samme gælder plader, klicheer og andet, som kan tjene til ulovlig fremstilling af fotografier.

Stk. 2.1 stedet for inddragning eller overdragelse kan det bestemmes, at genstandene helt eller delvis skal tilintetgøres eller på anden måde gøres utjenlige til ulovlig brug. Hvis det under hensyn til eksemplarenes kunstneriske eller økonomiske værdi eller omstændighederne i øvrigt skønnes rimeligt, kan retten tillade, at de fremstillede eksemplarer gøres tilgængelige for almenheden mod erstatning og godtgørelse til den forurettede.

Stk. 3. Bestemmelserne i denne paragraf kan ikke anvendes over for den, som i god tro har erhvervet fotografier til privat brug.

§ 20. Loven gælder for fotografiske billeder, der

- 1) er fremstillet af danske statsborgere eller personer, der er bosat i Danmark,
- 2) er udgivet første gang i Danmark, eller som efter at være udgivet første gang i et andet land udgives i Danmark inden for 30 dage efter den første udgivelse,
- 3) er indføjet i bygninger eller anlæg i Danmark.

Stk. 2. Under forudsætning af gensidighed kan rækkevidden af lovens bestemmelser udvides i forhold til andre stater ved kgl. anordning.

Stk. 3. Ved kgl. anordning kan loven tillige gøres anvendelig på fotografiske billeder, der først er udgivet af mellemfolkelige organisationer, samt på ikke udgivne billeder, som sådanne organisationer har ret til at udgive.

§ 21. Loven gælder også fotografiske billeder, som ville kunne opnå beskyttelse efter den hidtil gældende lovgivning.

Stk. 2. Aviser og tidsskrifter kan, hvis ikke andet er aftalt, på ny benytte fotografiske billeder, som de inden lovens ikrafttræden har erhvervet retten til at gengive.

§ 22. Denne lov træder i kraft 1. oktober 1961. Lov nr. 131 af 13. maj 1911 om eneret til fotografiske arbejder ophæves.

§ 23. (Ophævet)

Lov nr. 175 af 21. marts 1973 (vedrørende § 8 og § 20, stk. 1) indeholder følgende ikrafttrædelsesbestemmelse :

§ 2

Loven træder i kraft den 1. juli 1973.

Lov nr. 239 af 8. juni 1977 (vedrørende § 7 a og § 16) indeholder følgende ikrafttrædelsesbestemmelser m.v.:

§ 2

Stk. 1. Loven træder i kraft den 1. juli 1977.

Stk. 2. (Ophævet)

Lov nr. 178 af 28. april 1982, lov nr. 698 af 21. december 1982 og lov nr. 294 af 6. juni 1984 (alle vedrørende den ophævede revisionsfrist i § 23) indeholder ingen ikrafttrædelsesbestemmelser.

Lov nr. 275 af 6. juni 1985 (vedrørende § 5 a, § 9 a, § 11 a, § 16, § 17, stk. 2 og 3, og § 18, stk. 1) indeholder følgende ikrafttrædelsesbestemmelser m.v.:

§2

Stk. 1. Loven træder i kraft den 1. juli 1985.

Stk. 2. Forslag til revision af loven fremsættes for folketinget i folketingsåret 1988-89.

Stk. 3. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kgl. anordning sættes helt eller delvis i kraft for Færøerne og Grønland med de afvigelser, som særlige færøske eller grønlandske forhold tilsiger.

Lov nr. 379 af 7. juni 1989 (vedrørende § 9, stk. 1, § 9 a, stk. 1, § 9 b, § 11 a, stk. 4, og § 17, stk.

3) indeholder følgende ikrafttrædelsesbestemmelser m.v.:

§2

Loven træder i kraft dagen efter bekendtgørelsen i Lovtidende.¹⁾

§3

Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kgl. anordning sættes helt eller delvis i kraft for Færøerne og Grønland med de afvigelser, som særlige færøske eller grønlandske forhold tilsiger.

Kulturministeriet, den 23. juni 1989

OLE VIG JENSEN

/ J. Nørup-Nielsen

¹⁾ Loven trådte i kraft den 10. juni 1989.

